ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГОЛОВЧАК ГАННА ВАСИЛІВНА

УДК 332.87:351.82](477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело_____Г. В. Головчак

Науковий керівник Струк Наталія Семенівна, канд. екон. наук, доцент

Львів – 2017

АНОТАЦІЯ

Головчак Г. В. Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

Дисертація є комплексним дослідженням теоретичних, методичних та практичних аспектів системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України.

Актуальність теми зумовлена потребою розвитку конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг на основі комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень у системі державного регулювання. Особливого значення набуває збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій і споживачів послуг. Удосконалення потребує саме комплексний підхід до організації системи державного регулювання для задоволення потреб споживачів на ринку житлово-комунальних послуг.

У процесі дослідження з'ясовано, що ринок житлово-комунальних послуг (РЖКП) є складною соціально-економічною системою взаємодії виробників та споживачів таких послуг і передбачає: дотримання правових норм, визначення обґрунтованої ціни та потреби в обсязі послуг, забезпечення взаємозалежності прав споживачів із якістю надання житлово-комунальних послуг. Синтезуючи економічний, нормативно-правовий та юридичний підходи до тлумачення сутності житлово-комунальних послуг, запропоновано їх трактувати як результат господарської діяльності, одержаний на підставі укладених договорів про надання таких послуг, спрямований на забезпечення фізичних та юридичних осіб: житловими та нежитловими приміщеннями, будинками та спорудами, холодною та гарячою водою, водовідведенням, газо- та електропостачанням, опаленням, вивезенням побутових відходів, ритуальними

послугами, відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, встановлених законодавством.

Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг трактуємо як сукупність форм, методів та інструментів, через які держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру для створення нормальних умов функціонування ринку житлово-комунальних послуг та вирішення складних соціально-економічних проблем суспільства.

Доведено, що відсутність єдиної політики та нечіткий розподіл регуляторних повноважень між Антимонопольним комітетом України, Національною комісією з державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг і Міністерством регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства зменшує ефективність державної регуляторної політики щодо підприємств-учасників ринку житлово-комунальних послуг.

Подано класифікацію житлово-комунальних послуг за 7 ознаками: за функціональним призначенням, за порядком затвердження тарифів, за видами споживачів, за видами виробників та виконавців, за місцем надання послуг, за механізмом ціноутворення, за формою задоволення суспільних потреб.

Доведено, що важливим елементом системи державного регулювання повинно стати запровадження громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій, зокрема, створення при них наглядових рад або залучення представників споживачів до складу спостережних рад відповідних акціонерних товариств, рад підприємств, представників органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, у тому числі природоохоронних організацій, організацій споживачів. Подано критерії обов'язкового формування наглядових рад при комунальних підприємствах згідно з чинним законодавством.

Сформовано проект ухвали Львівської міської ради про публічну інформацію для комунальних підприємств. Упровадження системи корпоративного управління житлово-комунальним господарством дасть змогу уникнути можливих ризиків й мінімізувати їх. Для цього варто забезпечити

чітке законодавче розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та державної влади щодо комунального майна, визначити статус територіальної громади як носія корпоративних прав, створити прозору модель управління житлово-комунальними підприємствами.

Для оцінювання впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг пропонуємо використовувати систему кількісних показників: показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для бюджету (рівень бюджетних видатків на дотації підприємствам житлово-комунальної сфери, рівень бюджетних видатків на виплату адресних субсидій малозабезпеченим родинам); показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для виробників житлово-комунальних послуг (рівень поточного фінансування); показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для споживачів (рівень власних витрат громадян на оплату житлово-комунальних послуг у сукупному сімейному доході). Гарантована доступність субсидій характеризуватиметься рівнем розвитку системи персоніфікованих соціальних рахунків громадян, на які перераховуються усі види допомоги держави щодо оплати за житлово-комунальні послуги. Рівень переходу на договірні відносини (укладання договорів про надання житлово-комунальних послуг та їх питома вага) буде характеризувати можливість громадян безпосередньо впливати на кількість і якість наданих послуг.

Побудова економетричних моделей впливу змінних величин на основний показник, як емпіричний метод дослідження, дала змогу верифікувати теоретичне припущення про те, що рівень заборгованості населення щодо житлово-комунальних послуг залежить від рівня тарифів на такі послуги та рівня відшкодування фактичної собівартості, а також визначити ступінь їх впливу. Дослідження ґрунтується на вибірці показників із 25-ти міст різних областей України протягом 2016 р., що допомогло оцінити ступінь впливу показників на рівень заборгованості для всієї країни. Результати економетричного оцінювання дають підстави стверджувати, що розмір тарифів на житлово-комунальні послуги впливає на рівень заборгованості населення та

незначно впливає на заборгованість комерційних споживачів. Встановлено позитивну кореляцію рівня оплати за житлово-комунальні послуги з показниками відшкодування фактичної собівартості житлово-комунальних послуг і негативну кореляцію з показником рівня заборгованості за житлово-комунальні послуги.

Виокремлено особливості ринку житлово-комунальних послуг, як обєкта державного регулювання: загальний та постійний характер споживання житлово-комунальних послуг, регулювання ринку житлово-комунальних послуг державою, періодичність споживання послуг, невзаємозамінність житлово-комунальних послуг, відносно постійні обсяги споживання послуг у межах однієї територіальної одиниці.

Державно-приватне партнерство визначено як ефективний та інноваційний інструмент економічного та соціального розвитку, засіб залучення коштів у проекти, через які державні та місцеві органи влади намагаються зберегти контроль та налагодити співпрацю з інвесторами на ринку житлово-комунальних послуг.

Під якістю житлово-комунальних послуг розуміємо сукупність характеристик, які визначають здатність послуги задовольняти визначені або прогнозовані потреби споживачів. Створення системи управління якістю житлово-комунальних послуг є невід'ємною складовою формування загальнонаціональної системи управління якістю життя.

«Стандарт якості надання житлово-комунальних послуг» для споживачів має бути розроблений на основі системного підходу і в перспективі стане інституційною основою для підтримки належного рівня якості житлово-комунальних послуг. «Стандарт якості» запропоновано розробляти за видами послуг і він повинен містити такі елементи: показник якості житлово-комунальної послуги (температура повітря, тиск та графік подання води, частота прибирання прибудинкових територій тощо); максимально допустимі відхилення показника якості (температурний режим у приміщенні в опалювальний період, різниця тиску подання води на вході та виході з будинку, температура подання гарячої води тощо); термін надання послуги (щоденно, за

графіком, одноразово тощо); умови перевірок якості послуг (виробником, споживачем, контролюючими органами тощо).

«Стандарт якості» повинен бути розроблений Національною комісією з регулювання енергетики та комунальних послуг спільно з Державним центром стандартизації, метрології та сертифікації й Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, додаватися як обов'язкова частина під час укладання договору про надання житлово-комунальних послуг між виробником житлово-комунальних послуг та споживачем – юридичною або фізичною особою.

Ключові слова: державне регулювання, ринок житлово-комунальних послуг, критерії створення наглядових рад, оптимізація тарифної політики, методика розрахунку тарифів, економетричне дослідження заборгованості, державно-приватне партнерство, стандарт якості надання житлово-комунальних послуг.

ANNOTATION

Holovchak H. V. State regulation of housing and communal services market in Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

The dissertation for the Scholarly Degree of Candidate of Economic Sciences in Speciality 08.00.03 – economics and management of national economy. Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2017.

The thesis is a comprehensive study of theoretical, methodological and practical aspects of the system of state regulation of the housing and communal services market in Ukraine.

The urgency of the topic is determined by the need to develop a competitive environment in the housing and communal services market on the basis of a comprehensive information and analytical support for the decision-making process in the state regulation system. Of particular importance is the balancing of the interests of society, subjects of natural monopolies and consumers of services. The improvement requires a comprehensive approach to the organization of the state regulation system to meet the needs of consumers in the housing and communal services market.

The study found that the housing and communal services market (RZHKP) is a complex socio-economic system of interaction between producers and consumers of such services and includes: observance of legal norms, definition of reasonable price and demand for services, ensuring interdependence of consumer rights with quality provision of housing and communal services. By synthesizing economic, regulatory and legal approaches to the interpretation of the essence of housing and communal services, it is proposed to treat them as a result of economic activity, obtained on the basis of concluded agreements on the provision of such services, aimed at providing physical and legal persons: residential and non-residential premises, houses and buildings, cold and hot water, drainage, gas and electricity supply, heating, removal of household waste, ritual services, in accordance with norms, norm m, standards, orders and rules established by law.

State regulation of the housing and communal services market is treated as a combination of forms, methods and tools through which the state influences the activities of economic entities and market conditions to create normal conditions for the functioning of the housing and communal services market and to address the complex socio-economic problems of society.

It is proved that the lack of a unified policy and the unclear distribution of regulatory powers between the Antimonopoly Committee of Ukraine, the National Commission for State Regulation in the fields of energy and utilities and the Ministry of Regional Policy, Construction and Housing and Communal Services reduce the effectiveness of the state regulatory policy regarding enterprises-participants in the housing- utilities.

The classification of housing and communal services is presented in seven features: according to the functional purpose, according to the procedure for approval of tariffs, by types of consumers, by types of producers and performers, by the place of service provision, by the mechanism of pricing, in the form of satisfying public needs.

It is proved that an important element of the state regulation system should be the introduction of public control over the activities of subjects of natural monopolies, in particular, the creation of supervisory boards or the inclusion of

consumers' representatives in the composition of the supervisory boards of the relevant joint stock companies, councils of enterprises, representatives of local self-government bodies, associations of citizens, including environmental organizations, consumer organizations. The criteria for mandatory formation of supervisory boards at utility enterprises in accordance with the current legislation are submitted.

The draft decision of the Lviv City Council on public information for communal enterprises was formed. Implementation of the corporate governance system for housing and communal services will help to avoid and minimize potential risks. To this end, it is necessary to ensure a clear legislative separation of powers of local governments and state authorities regarding communal property, to define the status of a territorial community as a carrier of corporate rights, and to create a transparent model of management of housing and communal enterprises.

In order to assess the impact of state regulation on the organization of the housing and communal services market, it is proposed to use a system of quantitative indicators: indicators for assessing the results of state regulation for the budget (the level of budget expenditures on subsidies to housing and communal services, the level of budget expenditures for paying targeted subsidies to low- pits);indicators on which the results of state regulation for housing and communal services producers will be assessed (level of current financing); indicators for assessing the results of state regulation for consumers (level of own expenses of citizens for payment of housing and communal services in the total family income).

The construction of econometric models of the influence of variables on the main indicator, as an empirical method of research, made it possible to verify the theoretical assumption that the level of indebtedness of the population in relation to housing and communal services depends on the level of tariffs for such services and the level of compensation of the actual cost, and also to determine their degree impact. The research is based on a sample of indicators from 25 cities in different regions of Ukraine during 2016, which made it possible to assess the degree of influence of indicators on the level of indebtedness for the whole country. The results of the econometric evaluation give grounds for asserting that the value of tariffs for housing and communal services affects the level of indebtedness of the population

and slightly affects the debts of commercial consumers. A positive correlation was found between the level of payment for housing and communal services with indicators of compensation of the actual cost of housing and communal services and a negative correlation with the indicator of the level of debt for housing and communal services.

The features of the housing and communal services market as a subject of state regulation are singled out: the general and constant nature of the consumption of housing and communal services, regulation of the housing and communal services market by the state, the frequency of consumption of services, non-interchangeability of housing and communal services, relatively constant consumption of services within one territorial unit.

Public-private partnership is defined as an effective and innovative tool for economic and social development, a means of raising funds in projects through which state and local governments try to maintain control and establish cooperation with investors in the housing and communal services market.

Under the quality of housing and communal services we understand the set of characteristics that determine the ability of the service to meet identified or projected needs of consumers. Creation of a quality management system for housing and communal services is an integral part of the formation of a nationwide quality management system.

«Standard of quality of provision of housing and communal services» for consumers should be developed on the basis of a system approach and in the future will become the institutional basis for maintaining an adequate level of quality of housing and communal services. The «Quality Standard» is proposed to be developed according to the types of services and it should contain the following elements: the indicator of the quality of housing and communal services (air temperature, pressure and schedule of water supply, the frequency of cleaning up of adjoining areas, etc.); maximum permissible deviations of the quality index (the temperature regime in the room during the heating period, the difference in the pressure of the water supply at the entrance and exit of the house, the temperature of the supply of hot water, etc.); the term of service (daily, on schedule, one time, etc.); conditions of quality control

of services (manufacturer, consumer, controlling bodies, etc.).

The «Quality Standard» should be developed by the National Commission for Energy Regulation and Utilities together with the State Center for Standardization, Metrology and Certification and the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services, as an obligatory part when concluding an agreement on the provision of housing, communal services between the manufacturer of housing and communal services and the consumer – a legal entity or a natural person.

Key words: state regulation, housing and communal services market, criteria for the establishment of supervisory councils, optimization of tariff policy, tariff calculation methodology, econometric study of debt, public-private partnership, standard of quality of provision of housing and communal services.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в діяльності суб'єктів ринку житлово-комунальних послуг України : монографія // за заг. ред. О. Ковалюка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2017. 440 с. (Особисто автору належить 1,48 друк.арк. : Розділ 3.5. С. 237–259.).

2. Головчак Г. В. Інформаційне забезпечення управління якістю житлово-комунальних послуг в Україні // Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2009. Вип. 647. С. 20-26. – 0,48 д.а.

3. Головчак Г. В. Оцінка впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг // Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 18.6. С.153-159. – 0,41 д.а.

4. Головчак Г. В. Організація державного регулювання на ринку житлово - комунальних послуг України // Вісник НУ «Львівська Політехніка»

«Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2014. Вип. 794. С. 3-10. – 0,52 д.а.

5. Головчак Г. В. Внутрішньогосподарський контроль витрат на виробництво в житлово-комунальній сфері // Наукові записки. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. 2006. Вип.16. С.154-157. – 0,38 д.а.

6. Головчак Г. В. Організація системи контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2007. Вип. 37/1. С.312-317. – 0,43 д.а.

7. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю діяльності житлово- комунальних підприємств України // Українська академія друкарства. Наукові записки. 2007. Вип.2(12). С.9-20. – 0,77 д.а.

8. Головчак Г. В., Приймак В. І. Оптимізаційні моделі формування тарифів на житлово-комунальні послуги // Формування ринкової економіки. Наукове видання ЛНУ імені Івана Франка. 2009. С.128-137. – 0,7 д.а. (особистий внесок автора : розроблено пропозиції щодо формування моделі оптимізації тарифів на житлово-комунальні послуги (0,3 д.а.)).

9. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Тарифна політика підприємств житлово-комунальної сфери // Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарювання в Україні. Вісник Львівського університету. 2005. Спецвип. 15(ч.2). С.344-349. – 0,43 д.а.

10. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Аналіз ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунальної сфери // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2004. Вип.33. С.465-469. – 0,64 д.а.

11. Головчак Г. В. Передумови та критерії формування наглядових рад при комунальних підприємствах в Україні // Міжн. зб. наук. праць WSPOLPRACA EUROPEJSKA International Collection of scientific proceedings «European Cooperation»Warsaw, Poland, 2017. Т.2. №21.С.34–47. (0,72 д.а.). [Журнал включено до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, CiteFactor].

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг України // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали ІІІ міжн. наук.-практ. конф. Львів, 27-28 квітня 2017. С.69-71. 0,17 д.а.

13. Головчак Г. В. Організаційна структура державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Харків, 24-26 травня 2017. С.29-31. – 0,2 д.а.

14. Головчак Г. В. Теоретико-методичні основи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України. : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Ужгород, 17-18 лютого 2017. С.22-26. – 0,21 д.а.

15. Головчак Г. В. Польський досвід реформування ринку житлових послуг: висновки для України // Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва: матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 14- 15 квітня, 2016. С.137-138. – 0,11 д.а.

16. Головчак Г. В. Передумови становлення аудиту ефективності державно- приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України // Майбутнє - аудит: матеріали міжн. наук.-практ. конф. Кривий Ріг,19 грудня2015. С.142-144. – 0,16 д.а.

17. Головчак Г. В. Проблеми сталого розвитку ринків житлово-комунальних послуг України та Республіки Бєларусь // Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях : матеріали ІІІ міжн. наук. конф. Львів, 20-21 жовтня 2015. С. 123-126. – 0,17 д.а.

18. Головчак Г. В. Особливості концесійних відносин на ринку житлово-комунальних послуг України // Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку: матеріали наук.-практ конф. Львів, 20 жовтня 2014. С. 54- 57.– 0,18 д.а.

19. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг

України // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія, методологія, організація: матеріали III наук.-практ. конф. Херсон, 28-29 жовтня 2014. С.118-120. – 0,14 д.а.

20. Головчак Г. В. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах житлово-комунальної сфери // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія ,методологія, організація : матеріали II наук.-практ. конф. Херсон, 10-11грудня 2013. С.106-107. – 0,11 д.а.

21. Головчак Г. В. Системний підхід до управління якістю житлово-комунальних послуг // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали I міжн. наук.-практ. конф. Львів, 23-24 жовтня, 2009. С. 19-20. – 0,12 д.а.

22. Головчак Г. В. До питання державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні : матеріали II-ї міжн. наук-практ. конф. Макіївка, Слов'янськ, 20-22 травня 2009. С.72-74. – 0,15 д.а.

23. Головчак Г. В. Модель реформування ринку житлово-комунальних послуг України // Економіка України в умовах посилення євроінтеграційних процесів : виклики і перспективи : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 15 -16 травня, 2009. С.106-107. – 0,12 д.а.

24. Головчак Г. В. Аналіз ефективності контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. : національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 5-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених Тернопіль, 21-23 лютого, 2008. С.159-160. – 0,11 д.а.

25. Головчак Г. В. Природна монополія у житлово-комунальній сфері // Стратегія формування відкритої господарської системи в Україні: матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 16-17 травня, 2008. С.78-79.– 0,11 д.а.

26. Головчак Г. В. Як створити відділ внутрішнього аудиту на підприємстві житлово-комунальної сфери // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 3-ї міжн. наук.- практ. конф. молодих вчених. Тернопіль, 23-24 лютого 2006.

С.494-496. – 0,12 д.а.

27. Головчак Г. В. Державний фінансовий контроль в сфері житлово-комунального господарства // Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти : матеріали міжн. наук-практ. конф. Полтава, 16-17 травня 2006. С.9-11.– 0,11 д.а.

28. Головчак Г. В. Аналіз розвитку житлової сфери України // Філософія економіки Івана Франка та сучасні економічні проблеми : матеріали міжн. студ.- асп. конф. Львів, 5-6 травня 2006. С.46. – 0,13 д.а.

29. Головчак Г. В. Впровадження інноваційного менеджменту в управлінні житловим фондом України // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 11-13 червня 2006. - С.253-255. – 0,12 д.а.

30. Головчак Г. В. До питання формування обліково-аналітичної системи житлово-комунальних підприємств України // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 20-22 квітня 2007. С.46-47. – 0,13 д.а.

31. Головчак Г.В. (Хребтієвська Г. В.) Аналіз ефективності тарифної політики в житлово-комунальній сфері України // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 2-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених Тернопіль, 24-25 лютого 2005. С.203-204. – 0,13 д.а.

32. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Деякі аспекти інноваційної діяльності у житловій сфері України // Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 21-22 жовтня 2005. С.350. – 0,11 д.а.

33. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит : сучасний стан , проблеми та перспективи розвитку : матеріали І міжн. наук.-практ. конф. Чернігів, 11 грудня 2015. С.109-111. – 0,2 д.а. (особистий внесок автора :розробка

аналітичного забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств – 0,1 д.а.)

34. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Досвід Англії та Уельсу в галузі електроенергетики – уроки для України // Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 12 вересня 2005. С. 214-215. – 0,12 д.а.

35. Головчак Г. В., Приймак В. І., Карабаник В. О. Оптимальне визначення тарифів на житлово-комунальні послуги // Сучасна парадигма управління і Острозька Біблія : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 9-10 квітня 2009. С.51. – 0,3 д.а. (особистий внесок автора : формалізовано критерії визначення оптимальних тарифів на житлово-комунальні послуги (0,1 д.а.)).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

36. Головчак Г. В. Класифікація витрат підприємств водопровідно-каналізаційного господарства для цілей управлінського обліку // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2007. Вип. 579. С.394-398. – 0,39 д.а.

37. Головчак Г. В. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління діяльністю житлово-комунальних підприємств України // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2007. Вип. 576. С.63-68. – 0,44 д.а.

38. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України // Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2017. Вип.862. С. 82-93. – 0,74 д.а. (особистий внесок автора : розробка процедури державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України (0,5 д.а.)).

ЗМІСТ

ВСТУП……. 18

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ……... 26

1.1. Теоретичні засади функціонування ринку житлово-комунальних послуг…… **26**

1.2. Методичні основи системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг…… **38**

1.3. Регуляторна політика держави на ринку житлово-комунальних послуг…… **54**

Висновки до розділу 1…… **74**

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ Й АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ……. 77

2.1. Організаційна структура державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг…… **77**

2.2. Аналіз стану державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг…… **90**

2.3. Державно-приватне партнерство, як інноваційний інструмент регулювання ринку житлово-комунальних послуг, в умовах відкритої економіки……. **112**

Висновки до розділу 2……. **127**

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ……. 130

3.1. Вдосконалення тарифної політики на ринку житлово-комунальних послуг…… **130**

3.2. Застосування міжнародного досвіду до реформування системи державного регулювання вітчизняного ринку житлово-комунальних

послуг…… **143**
3.3. Напрями розвитку системи управління якістю житлово-комунальних послуг…… **161**
Висновки до розділу 3…… **174**
ВИСНОВКИ…… 177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 182
ДОДАТКИ……... 203

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЖКП – житлово-комунальні послуги

РЖКП – ринок житлово-комунальних послуг

ДПП – державно-приватне партнерство

ЖКГ – житлово-комунальне господарство

КВЕД – класифікатор видів економічної діяльності

НКРЕКП – Національна комісія з регулювання електроенергетики та комунальних послуг

ОСББ – обєднання співвласників багатоквартирних будинків

СУЯ ЖКП – система управління якістю житлово-комунальних послуг

ВСТУП

Актуальність теми. Ринок житлово-комунальних послуг (РЖКП) - важлива складова споживчого ринку, від якого залежить соціальна стабільність регіонів та ефективне функціонування економіки України. Процес модернізації сфери вітчизняного житлово-комунального господарства тривалий час гальмується, тому досліджуваний ринок послуг перебуває у незадовільному стані. Під час реформування територіальної організації влади місцевого самоврядування, першочергового значення набуває пошук шляхів підвищення ефективності державного регулювання житлово-комунальної сфери через використання новітніх методів. Потреба розв'язання проблем РЖКП потребує проведення постійного аналізу їх причин та моніторингу можливих джерел їх подолання у сучасних умовах господарювання.

За результатами статистичних спостережень останніх років, у аварійному та зношеному стані перебувають 68 756,9 км вітчизняних водопровідних мереж (38,2% від їх загального обсягу). Високі показники морального та фізичного зношення основних засобів свідчать про нагальну потребу пошуку дієвого інструментарію, зорієнтованого на стимулювання розвитку РЖКП, що сприятиме вдосконаленню системи державного регулювання житлово-комунальної сфери.

Особливого значення набуває державне регулювання, яке повинне забезпечити належне функціонування ринку на основі збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій і споживачів послуг. Водночас для дієвого функціонування системи державного регулювання варто чітко розмежувати функції державного управління та функції державного регулювання під час ухвалення рішень. Розвиток конкурентного середовища на РЖКП передбачає формування комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень щодо державного регулювання. Нині додаткового вивчення й удосконалення потребує саме комплексний підхід до системи державного регулювання для задоволення потреб споживачів на РЖКП.

Проблеми державного регулювання РЖКП зокрема розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних учених: Б. Адамова, О. Апостолюк, Е. Блейклі, Л. Беззубко, Є. Гелевері, Л. Гринів, Н. Гури, Ж. Довгань, Т. Качали, М. Крупки, О. Ковалюка, С. Лобозинської, Є. Майовця, О. Манойленка, І. Михасюка, І. Мойсеєнко, Ю. Оленічевої, О. Підхомного, О. Поважного, В. Полуянова, Ж. Поплавської, В. Приймака, О. Смирнової, Т. Строкань, І. Ткачук, А. Третяк, А. Хоронжого, Л. Швайки, С. Юр'євої та ін.

Попри вагомий внесок науковців у дослідження проблем розвитку РЖКП, зауважимо, що теоретико-прикладна проблематика удосконалення системи державного регулювання РЖКП потребує впровадження нових наукових підходів, зважаючи на міжнародний досвід регулювання такого ринку. Постала нагальна потреба у розробленні та своєчасному затвердженні державним регулятором «Стандарту якості житлово-комунальних послуг»; пошуку резервів бюджетної підтримки державно-приватного партнерства на РЖКП; забезпеченні достовірного моніторингу якості житлово-комунальних послуг. Це зумовило вибір теми дисертації, її мету, завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт кафедр Львівського національного університету імені Івана Франка: обліку і аудиту - «Розвиток обліку, аналізу і контролю в господарській системі України» (номер державної реєстрації 0114U004776), внесок автора полягає у розробленні методичного підходу щодо організації обліково-аналітичного забезпечення договорів державно-приватного партнерства на РЖКП України; економіки підприємства - «Регулювання підприємницької діяльності в Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0114U005091), в межах якої автором запропоновано механізм державного регулювання РЖКП України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання РЖКП України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- розвинути теоретичні засади функціонування РЖКП;
- з’ясувати методичне підґрунтя функціонування системи державного регулювання РЖКП;
- розкрити завдання та складові регуляторної політики держави на РЖКП;
- удосконалити підхід до процедури проведення аналізу ефективності державного регулювання РЖКП;
- виокремити напрями удосконалення організаційної структури державного регулювання РЖКП;
- продіагностувати роль державно-приватного партнерства як інноваційного інструменту регулювання РЖКП;
- поглибити науково-методичні засади застосування інструментарію удосконалення тарифної політики на РЖКП;
- визначити можливості використання міжнародного досвіду державного регулювання РЖКП для реформування вітчизняної системи державного регулювання в сучасних умовах господарювання;
- розробити підходи до формування системи управління якістю житлово-комунальних послуг і запропонувати проект стандарту якості житлово-комунальних послуг.

Об’єктом дослідження є процес державного регулювання РЖКП України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади державного регулювання РЖКП та практичні аспекти підвищення його ефективності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії державного регулювання, державного управління та сучасний інструментарій економічного аналізу.

У роботі для вирішення окреслених завдань використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: порівняння, аналізу та синтезу, які забезпечили системність підходу до вирішення окремих питань державного регулювання РЖКП. Для оцінки динаміки та сучасного стану розвитку РЖКП використано метод узагальнення та метод регресійного

аналізу, що дало змогу визначити чинники впливу на стан оплати населенням житлово - комунальних послуг. Методи групування, зіставлення та узагальнення використані для аналізу наукових розробок із проблем державного регулювання на ринках природних монополій та розробки рекомендацій щодо вдосконалення регуляторної політики держави на РЖКП. Для виявлення взаємозв'язку між інформаційними масивами та результатами регулювання тарифної політики використано економіко-математичний і статистичний методи.

Інформаційною базою дослідження є наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, праці яких стосуються державного регулювання РЖКП, нормативно-правові акти України, дані Державної служби статистики України, аналітичні та статистичні матеріали Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України, дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, а також дані комунальних підприємств Львівської області та України в цілому, Інтернет-ресурси, власні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу державного регулювання РЖКП. Наукову новизну містять такі положення:

вперше:

- розроблено методичний підхід до формування системи управління якістю житлово-комунальних послуг, що дало змогу запропонувати проект типового стандарту якості житлово-комунальних послуг для використання національним регулятором в умовах розбудови ринкової економіки в Україні;

удосконалено:

- підходи до формування організаційної структури системи державного регулювання РЖКП у частині розмежування повноважень на рівні місцевих органів влади, зокрема, виділено чотири рівні відповідальності у державному регулюванні РЖКП, що сприятиме модернізації ринкових механізмів державного регулювання в Україні;

- процедуру проведення аналізу ефективності державного регулювання РЖКП на основі застосування методики регресійного аналізу, що дало змогу оцінити тенденції розвитку РЖКП України в умовах мінливого ринкового конкурентного середовища;

- науково-методичні підходи до державно-приватного партнерства як інноваційного інструмента державного регулювання РЖКП, які, на відміну від поширених, передбачають формування логічної послідовності дій під час укладання договорів державно-приватного партнерства, що дасть змогу підвищити результативність у сфері співпраці держави і приватного сектору для зростання якості наданих житлово-комунальних послуг;

- інструментарій формування тарифної політики на РЖКП в частині застосування оптимізаційних моделей математичного програмування для визначення доцільності залучення до надання житлово-комунальних послуг населенню міста відповідних суб'єктів господарювання - юридичних чи фізичних осіб;

набули подальшого розвитку:

- підхід до тлумачення поняття «ринок житлово-комунальних послуг», що дало змогу сформулювати його дефініцію як складну соціально-економічну систему взаємодії виробників та споживачів житлово-комунальних послуг, що передбачає дотримання правових норм, визначення обґрунтованої ціни та потреби в обсязі послуг, забезпечення взаємозалежності прав споживачів із якістю надання житлово-комунальних послуг;

- методичне підґрунтя функціонування системи державного регулювання РЖКП, що дало змогу розкрити: сутність такого регулювання, як сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру для створення сприятливих умов функціонування такого ринку та вирішення соціально-економічних проблем суспільства;

- наукова інтерпретація основних елементів регуляторної політики держави на РЖКП, що уможливило удосконалення інструментарію такої політики в частині обґрунтування критеріїв обов'язкового формування наглядових рад при

комунальних підприємствах і проекту ухвали про оприлюднення публічної інформації для комунальних підприємств;

- рекомендації щодо використання міжнародного досвіду у процесі реформування системи державного регулювання РЖКП, на основі його узагальнення, що дало змогу обґрунтувати пропозиції щодо імплементації такого досвіду в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні рекомендацій для удосконалення методів та принципів державного регулювання РЖКП, підвищення ефективності організації РЖКП. Практичні рекомендації автора щодо модернізації підходів до державного регулювання РЖКП використані у діяльності: Департаменту розвитку та експлуатації житлово-комунального господарства ЛОДА (довідка № 01/9-02-516 від 16.02.2017р); Львівського міського комунального підприємства «Львівводоканал» Департаменту житлового господарства та інфраструктури Львівської міської ради (довідка № ВД1020-17 від 16.02.2017р.); ДП «Львівенергорембуд» ПАТ «Львівобленерго» (довідка № 503-271 від 01.03.2017р.); Львівського міського комунального підприємства «Львівтеплоенерго» Департаменту житлового господарства та інфраструктури Львівської міської ради (довідка № 04-1940 від 22.02.2017р.). Окремі теоретичні положення та результати прикладних розробок використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін «Облік за видами діяльності», «Облік і аудит у зарубіжних країнах», «Державне регулювання економіки» (довідка № 692-Н від 20.02.2017р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною, завершеною науковою працею. Усі наукові результати, які викладені у дисертації і виносяться на захист, висновки, рекомендації й пропозиції одержані автором особисто та є його науковим доробком. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які належать особисто здобувачу.

Апробація результатів дисертації. Висновки і пропозиції дисертаційної

роботи доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на щорічних міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми формування економічної системи України» (Львів, 2003 р.), «Економіка посткомуністичних країн в умовах глобалізації» (Львів, 2004р.), «Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи» (Львів, 2005 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2005 р.), «Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарювання в Україні» (Львів, 2005 р.), «Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє» (Львів, 2005 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2006 р.), «Іван Франко та сучасні економічні проблеми» (Львів, 2006 р.), «XXI століття: альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія» (Київ, 2006 р.), «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики» (Львів, 2006 р.), «Обліково - аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (Львів, 2007 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. : національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2007 р.), «Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні» (Макіївка - Слов'янськ, 2009 р.), «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (Львів, 2014 р.), «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях» (Львів, 2015 р.), «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (Чернігів, 2015 р.), «Майбутнє - аудит» (Кривий Ріг, 2015 р.), «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (Львів, 2016 р.), «Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України» (Ужгород, 2017 р.), «Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі» (Харків, 2017 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 38 наукових праць загальним обсягом 11,76 д. а. , у тому числі 4 у співавторстві (особисто автору належить 11,1 д.а.). Зі загального обсягу публікацій: 1 - у колективній

монографії;12 - у наукових фахових виданнях України (з них 2 включено до міжнародних наукометричних баз); 1 - у іноземному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз; 24 - у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 242 сторінки, основний текст роботи викладений на 202 сторінках. Дисертація містить 12 таблиць і 26 рисунків. Список використаних джерел налічує 195 найменувань на 20 сторінках; 30 додатків подано на 39 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні засади функціонування ринку житлово-комунальних послуг

Житлово-комунальна сфера, будучи важливим соціально-економічним видом діяльності, забезпечує населення, підприємства та організації вкрай потрібними житлово-комунальними послугами. Надання якісних житлово-комунальних послуг (ЖКП) споживачам пов’язане з потребою комплексної трансформації визначальних засад функціонування РЖКП України, вдосконалення технології бюджетування цієї сфери, реформування системи державного її регулювання. Політичні чинники, втрата макроекономічної стабільності, відсутність чіткої методики прогнозування, неналежний стан державного управління бюджетними коштами стримують розвиток вітчизняного РЖКП. Здебільшого у користуванні таких суб’єктів господарювання перебувають застарілі основні засоби, а переоснащення потребує значних витрат бюджетних коштів. Усе окреслене призводить не лише до завищення вартості надання ЖКП, але й до поступового погіршення їх якості. Тому, щоб розвинути теоретико-методичні основи РЖКП України, зважаючи на проблеми його трансформації до умов відкритої економіки, насамперед доцільно з’ясувати теоретичні засади функціонування такого ринку.

Становлення РЖКП достатньо відображено у наукових працях зарубіжних і вітчизняних учених. Серед напрацювань вітчизняних економістів виокремлюємо роботи: О. Апостолюк, К. Гарніка, О. Димченко, О. Завади, О. Кучеренка, О. Малюти, О. Манойленка, О. Міхно, С. Мірзи, О. Мельниченка, А. Муренка, С. Оксененко, В. Рибачука, В. Тітяєва.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», житлово-комунальні послуги - «це результат господарської діяльності,

спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилих приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил. Комунальні послуги - результат господарської діяльності, спрямованої на задоволення потреби фізичної чи юридичної особи у забезпеченні холодною та гарячою водою, водовідведенням, газо- та електропостачанням, опаленням, а також вивезення побутових відходів у порядку, встановленому законодавством» [133].Як можемо спостерігати, два поняття за змістом не є рівнозначними, хоча законодавчо обидва є «послугами» та «результатом господарської діяльності», проте поняття «житлово-комунальних послуг» є ширшим.

Тлумачення поняття «послуга» доцільно розглядати як у економічному, так і в юридичному контекстах (дод. А). Послуга, як економічна категорія, має два значення: як вид економічної діяльності та як економічне благо. Тому, узагальнюючи наукові підходи вчених-економістів, виокремлюємо три напрями трактування сутності послуг: 1) як діяльність, спрямовану на задоволення потреб; 2) як результат, який задовольняє індивідуальну потребу; 3) діалектичну єдність діяльності та результату, який досягається у такій діяльності. У юридичному контексті, згідно зі ст. 901 Цивільного кодексу України, «за договором надання послуг одна сторона (виконавець) зобов’язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається у процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов’язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлене договором» [184].

Тому під послугою надалі розумітимемо діяльність, результатом якої є задоволення потреб однієї інституційної одиниці, на основі взаємної угоди з іншою інституційною одиницею

Зокрема, С. Мирза стверджує: «житлово-комунальні послуги представляють собою діяльність, що забезпечує кінцевий результат - надання послуги безпосередньо споживачеві і включає технічне обслуговування інженерних систем, конструктивних елементів та ремонт житлових будинків, в тому числі виконання заяв щодо невідкладних аварійних робіт, на умовах,

передбачених у договорах з надання житлово-комунальних послуг та у відповідності з чинним законодавством» [103]. Він, як і більшість авторів, уважає, що «житлово-комунальні послуги за своїм складом і структурою можна поділити на дві групи: житлові послуги з утримання та ремонту житла (технічне обслуговування) та комунальні послуги» [20].

Натомість, О. Міхно пропонує розглядати такі послуги в комплексі: «житлово-комунальні послуги, як об'єкт цивільних правовідносин, є різновидом послуг, які спрямовані на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилих приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, встановлених законодавством, зокрема, спрямовані на задоволення потреби фізичної чи юридичної особи у забезпеченні холодною та гарячою водою, водовідведенням, газо- та електропостачанням, опаленням, а також вивезення побутових відходів тощо» [104].

За словами С. Оксененко «загалом житлово-комунальний комплекс – це сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених галузей та видів діяльності. Вони орієнтовані на позитивний рівень та якість життя населення, який забезпечує стійку соціальну орієнтацію потенціалу підвідомчих територій. Одним зі складових елементів житлово-комунального комплексу є житловий фонд» [109].

Свого часу В. Рибачук зазначив, що «за своєю економічною природою житлово-комунальні послуги є специфічною формою соціально-економічних відносин, між виробником і споживачем, що виникають в результаті забезпечення населення послугами (технічне обслуговування інженерних систем, конструктивних елементів та ремонтів) необхідної якості та необхідної кількості» [153].

Отже, синтезуючи економічний, нормативно-правовий та юридичний підходи до тлумачення сутності ЖКП, пропонуємо їх трактувати як результат господарської діяльності, одержаний на підставі укладених договорів про надання таких послуг і спрямований на забезпечення фізичних та юридичних осіб житловими й нежитловими приміщеннями, будинками та спорудами,

холодною та гарячою водою, водовідведенням, газо- й електропостачанням, опаленням, вивезенням побутових відходів, ритуальними послугами, відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил встановлених законодавством. У додатку Б представлені істотні умови договору про надання ЖКП.

Раніше підприємства житлово-комунальної сфери й об'єкти, які вони обслуговували, перебували, як правило, в державній або комунальній власності; був поширений термін «комунальне підприємство», що відповідало як роду діяльності і підпорядкованості цих підприємств, так і власності в них. Процес приватизації призвів до зростання кількості приватних підприємств на ринку житлово-комунальних послуг і об'єктів, що обслуговуються ними. Проте підпорядкованість житлово-комунальних підприємств органам місцевого самоврядування залишилася: останнім надано право контролю за діяльністю та якістю послуг житлово-комунальних підприємств, регулювання окремих тарифів тощо.

Сьогодні статистичні спостереження проводять за видами економічної діяльності, а згідно з Класифікатором видів економічної діяльності(КВЕД) 2010 ДК 009:2010, усі житлово-комунальні послуги відносять до різних видів діяльності: послуги з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - секція D, розділ 35; послуги з водопостачання, каналізації та поводження з відходами - секція E, розділи 36-39; послуги побутові та ритуальні - секція S, розділ 96; послуги з обслуговування будинків і територій - секція H, розділ 81; послуги міського електричного транспорту - секція H, розділ 49 [80].

Нормативно-правова регламентація ЖКП дає змогу представити їх класифікацію за 7-ма ознаками (табл. 1.1.)

Як відомо, ЖКП надають у межах відповідних ринків. Причому ринок житлових послуг, за основними видами діяльності, можемо поділити на два види: управління житловим фондом та технічну експлуатацію житлового фонду. Адже житлова і комунальна сфери суттєво відрізняються одна від одної.

Таблиця 1.1

Класифікація житлово-комунальних послуг

Класифікаційні ознаки	Види житлово-комунальних послуг
1. За функціональним призначенням	Комунальні послуги (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газопостачання, електропостачання, централізоване опалення, утилізація твердих побутових відходів); послуги з утримання споруд та прибудинкових територій (прибирання, санітарно-технічне обслуговування, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, вивезення твердих побутових відходів); послуги з управління будинком чи групою споруд (балансоутримання, складання договорів на надання послуг, контроль виконання умов договорів); послуги з ремонту приміщень та споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій та мереж, їх реконструкція тощо)
2. За порядком затвердження тарифів	житлово-комунальні послуги, тарифи на які затверджують центральні органи виконавчої влади (Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства і Національна комісія регулювання енергетики і комунальних послуг); житлово-комунальні послуги, тарифи на які затверджують органи місцевого самоврядування (обласні та міські ради, ради територіальних громад); житлово-комунальні послуги, тарифи на які визначено в договорі на надання житлово-комунальних послуг (виробники послуг)
3. За видами споживачів	Житлово-комунальні послуги, які надають фізичним особам; Житлово-комунальні послуги, які надають юридичним особам; Житлово-комунальні послуги, які надають фізичним та юридичним особам
4. За видами виробників чи виконавців послуг	Виробником чи виконавцем є державне чи комунальне підприємство; виробником чи виконавцем є фізична особа; виробником чи виконавцем є юридична або фізична особа
5. За місцями надання житлово-комунальних послуг	У місті; в області; в селі або селищі; на території територіальної громади
6. За механізмом ціноутворення	З вільними ціноутвореннями; з регульованими ціноутвореннями
7. За формами задоволення суспільних потреб	Обов'язкові; добровільні

Джерело: склала автор за [4; 20; 120; 56]

Управління житловим фондом - це ремонт ліфтів, під'їздів, прибирання та утримання прибудинкових територій, а постачання енергоресурсів (вода, газ, тепло, електроенергія) - це комунальна сфера. Житлове господарство забезпечує утримання та функціонування в належному стані житлового фонду (сукупності житлових та допоміжних приміщень), а комунальне господарство -

комплекс підприємств, організацій і споруд, які обслуговують матеріально-побутові потреби населення. Зазначене дає змогу стверджувати про доцільність розділення житлової та комунальної складових під час проведення реформ у сфері житлово-комунального господарства.

У науковій літературі під РЖКП розуміють сферу суспільно-економічних відносин щодо просування ЖКП від виробників до споживачів [115]. Такий ринок передбачає наявність взаємодії структурних елементів за різними рівнями: обласні (регіональні) житлово-комунальні господарства (ЖКГ), адміністративних районів, міст, населених пунктів міського типу, сіл. З іншого боку, економічний стан ЖКГ, як основного суб'єкта РЖКП, демонструє значні масштаби, складність і багаторівневість його монополізації: монополізм управління; технологічний монополізм; монополізація регіональних РЖКП тощо. Вагомий внесок у розв'язання проблем формування РЖКП, визначення перспектив реформування ЖКГ зробили І. Запатріна, О. Нагорна, Я. Остафійчук [75, 107, 111].

Значення РЖКП - вагоме, на ньому за даними Державної служби статистики експлуатують майже 25 % основних засобів держави, зайнято 5 % працездатного населення, від його діяльності залежать не тільки умови проживання людей, а інколи - їхнє здоров'я і життя. [72]. Стан інфраструктури РЖКП - критичний, що потребує не лише практичних заходів щодо його поліпшення, але й наукового підґрунтя для забезпечення належного функціонування РЖКП. Причому зауважимо, що саме РЖКП забезпечує життєдіяльність міст і обслуговує комунальну власність, яка, є власністю територіальної громади.

РЖКП сприймається як місце взаємодії виробників ЖКП та покупців для визначення ціни та потрібного обсягу послуг. З іншого боку, РЖКП - певна сукупність економічних відносин з виробництва, передачі та споживання таких послуг. Послугою є особлива споживча вартість, яка задовольняє споживчі потреби. Особливістю послуги є те, що її споживання збігається з процесом її виробництва, тобто вона має неперервний характер.

Для розуміння сутності РЖКП варто представити його функції: визначення

справедливої вартості послуг, забезпечення безперервності процесу суспільного відтворення, сприяння контролю споживачів. Висока соціальна значущість ЖКП полягає в тому, що послуги надають як за місцями проживання, так і за місцями роботи й відпочинку людей, вони спрямовані на задоволення першочергових потреб населення і життєво необхідні людям. Саме тому РЖКП виконує ще одну важливу функцію - соціальну.

РЖКП розуміємо як складну соціально-економічну систему взаємодії виробників та споживачів таких послуг, що передбачає дотримання правових норм, визначення обґрунтованої ціни та потреби в обсязі послуг, забезпечення взаємозалежності прав споживачів із якістю надання ЖКП.

Важливо зауважити, що на вітчизняному РЖКП сформувалося два основні напрями організаційно-правового впливу на економічні інтереси діяльності житлово-комунальних підприємств: формування конкурентного середовища (житлове господарство, благоустрій, побутове обслуговування, санітарне очищення, ін.); антимонопольне регулювання процесу постачання ресурсів (тепло-, газо-, водо-) через господарські мережі (локальних монополістів на відповідних ринках послуг) [52].

РЖКП охоплює як ринки природних монополій (водопостачання, водовідведення, теплопостачання, електропостачання, газопостачання), так і потенційно конкурентні ринки обслуговування (вивозу сміття, утримання та ремонту житла). Обидва не відповідають очікуванням споживача щодо якості та обсягу надання послуг. Перші потребують запровадження відповідного державного регулювання, другі є штучно монополізованими.

Для природних монополій характерною є основна ознака - значний ефект масштабу при виробництві конкретного виду послуги. Для прикладу, будівництво водоканалізаційних мереж потребує великих затрат, порівняно з ними затрати на постачання води окремому споживачеві незначні. Причому водопровідна мережа здебільшого одна на все місто, що робить демонополізацію в цій сфері недоцільною і неможливою. Тоді дієвим шляхом боротьби за підвищення якості та здешевлення послуг може стати укладання договорів оренди або концесії. Демонополізація багатьох інших сфер,

обслуговування житла, ліфтів, санітарна очистка, є можливою для підвищення ефективності їх діяльності за рахунок обирання споживачами альтернативних постачальників послуг. Сьогодні альтернативні підприємства, зокрема у сферах санітарної очистки та обслуговування ліфтів, становлять суттєву частку на РЖКП й ефективно працюють.

Природні монополії на вітчизняному РЖКП виконують соціально значущу функцію, надаючи як господарюючим суб'єктам, так і населенню найважливіші види послуг, а їх особливостями є: 1) виробничі технології характеризуються замкненим виробничим циклом у єдиному технологічному середовищі; 2) низька еластичність попиту, адже попит на їхні послуги майже не залежить від зміни цін на них. Це пояснюється тим, що послуги таких структур задовольняють першочергові потреби промислових споживачів і сектору домогосподарств. Проте без конкурентного середовища, у сфері природних монополій можливі зловживання своїм статусом. Сфери діяльності природних монополій за останні роки є одними з найприбутковіших у економіці, крім РЖКП. Причина цього - відсутність державної підтримки та невідповідність тарифів собівартості надання послуг. Доцільно також зважати на те, що ЖКГ загалом не може бути приватизованим і переданим приватному бізнесу через його технологічну й економічну специфіку та соціальну значущість для населення. Для прикладу, складно забезпечити конкуренцію в багатоповерховому будинку, якщо до цього будинку підведена одна теплова магістраль. Аби забезпечити конкуренцію, треба підвести, для прикладу, декілька труб або зробити генеруючий пристрій безпосередньо в будинку. Аналогічною є ситуація у сфері водопостачання, електропостачання тощо.

Тому конкурентне середовище на РЖКП - явище доволі складне та потребує належного наукового підґрунтя. Проте без розвитку відносин конкуренції у цій сфері, посилюватимуться тенденції до її занепаду, адже приватний бізнес не матиме гарантій для довгострокових інвестицій у житлово-комунальну інфраструктуру [95].

Загальновідомо, що вітчизняні житлово-комунальні мережі перебувають на балансі державних і муніципальних підприємств або місцевих органів влади.

Відсутність коштів на підтримання та капітальний ремонт таких мереж призводить до їх критичної зношеності.

Погоджуючись із О. Перьковою, основними причинами, які стримують процес формування конкурентного середовища на РЖКП, є невміння: пристосовуватися до ринкових відносин, створювати відповідні ринкові інститути, узгоджувати інтереси учасників ринку, організовувати інформаційну підтримку передового досвіду. Тому загалом «конкурентне середовище на даному сегменті ринку формується повільно, а іноді стан досі не відповідає умовам ринкової економіки» [116].

На думку О. Апостолюк, «…основним чинником, який впливає на попит житлово-комунальних послуг, є потреби населення та суб'єктів господарювання в житлово-комунальних послугах» [2].

Тому створення ринку з конкурентними умовами у сфері надання ЖКП можливе лише в перспективі. Наразі можемо констатувати створення ринку з конкурентними умовами у сфері права на управління мережами, а не будівництва альтернативних мереж.

Для належного функціонування РЖКП він повинен бути забезпечений: антимонопольним законодавством, системою економічного, правового та адміністративного регулювання з боку держави, конкурентними умовами, доступністю інформації про ринок. Його структуру представлено на рис. 1.1.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», відносини між учасниками договірних відносин у сфері ЖКП відбуваються винятково на договірних засадах. Учасниками РЖКП, згідно з цим законом, є: власник, споживач, виконавець і виробник ЖКП (див. рис. 1.2). Варто зазначити, що виробник послуг може бути їх виконавцем. Виконавцем послуг із централізованого опалення та послуг із централізованого постачання гарячої води для об'єктів усіх форм власності є суб'єкт господарювання з постачання теплової енергії (теплопостачальна організація).

Рис. 1.1. Схематична структура ринку житлово-комунальних послуг

Джерело: сформувала автор за [3; 134;153]

Виконавцем послуг із централізованого постачання холодної води та послуг із водовідведення для об'єктів усіх форм власності є суб'єкт господарювання, який провадить господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення. Особливими учасниками відносин у сфері ЖКП є балансоутримувач та управитель, які залежно від цивільно-правових угод, можуть бути споживачем, виконавцем або виробником.

Рис. 1.2. Візуалізація РЖКП як сфери взаємодії його учасників і державних регуляторів

Джерело: склала автор за [134]

Як відомо, сучасна відкрита економіка регулюється, переважно, через ринкові регулятори. Ринковий механізм об'єднує виробників і споживачів у єдину економічну систему, підпорядковує виробництво суспільним потребам у формі платоспроможного попиту. Ринок сприяє ефективному розподілу ресурсів: вони спрямовані на виробництво тих товарів і послуг, які найбільше потрібні суспільству, розробляються та впроваджуються нові ефективні технології, Проте ринок як суб'єкт макроекономічного регулювання має певні обмеження:

- відсутність механізму протистояння економічній нестабільності, яка проявляється через затяжний спад виробництва, надмірне безробіття, високий рівень інфляції тощо;

- неспроможність забезпечити людей суспільними благами, тобто товарами та послугами колективного споживання, потреба в яких не залежить від індивідуальної платоспроможності, зокрема ЖКП;

- на ринкові відносини великий вплив мають монопольні утворення, впливаючи на обсяги виробництва і ціни, вони обмежують ефективність ринкової конкуренції та створюють умови для розподілу ресурсів, із враховуванням не суспільних, а власних інтересів;

- взаємодія суб'єктів через ринковий механізм породжує негативні побічні наслідки, так звані зовнішні ефекти, зокрема: надмірну нерівність у доходах, нерівномірний розвиток окремих регіонів, порушення екологічних умов життя населення, відхилення від стандартів якості послуг тощо.

Усі перелічені обмеження ринку стосуються і РЖКП та можуть бути компенсовані лише за допомогою державного його регулювання. Успішність такого регулювання залежить від системного підходу та адекватного методичного підґрунтя.

1.2. Методичні основи системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг

Вирішення проблеми співвідношення між державним регулюванням економіки і ринковим саморегулюванням залежить насамперед від того, що розуміється під сутністю державного регулювання економіки. Державне регулювання економіки доцільно трактувати, як цілеспрямовану діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, для успішного функціонування ринкового механізму та мінімізації його негативних наслідків. Раціональне державне регулювання економіки не протиставляється механізму її ринкового регулювання та не підміняє його, а використовує його регулювальний потенціал, надає ринковим регуляторам здатність більш

цілеспрямовано й ефективно впливати на економічний розвиток. Спираючись на ринковий механізм, держава не обмежується лише його інструментами. Використовують також неринкові інструменти: державні закупівлі, податки, трансферти, грошову емісію та ін. Проте без їх використання не можуть вирішуватися важливі питання соціально-економічного розвитку країни. Роль державного регулювання полягає у тому, якою мірою держава, у процесі виконання регулювальних функцій, враховує об'єктивні економічні закони, передусім закони ринку. Іншими словами, ринковий механізм визнано сферою державного невтручання, навіть більше, - держава повинна сприяти розвиткові ринкового механізму, усувати штучні перешкоди, які можуть створювати монополії та владні структури. Держава може втручатися у ринковий механізм лише в одному випадку - коли цей механізм ще не досяг потрібного потенціалу, а тому не здатний виконувати позитивну роль в економіці, - що спостерігаємо на РЖКП.

В умовах відкритої економіки державне регулювання РЖКП - це втручання держави не в ринковий механізм, а в передумови та побічні наслідки його функціонування. У першому випадку держава, для одержання потрібних зрушень в економіці, повинна не підміняти закони ринку штучними законами, а впливати на ті умови, які забезпечують реалізацію таких законів. Впливаючи на умови функціонування ринку, вона може спрямувати розвиток ринкових відносин відповідно до цілей і пріоритетів державної економічної політики.

РЖКП є одним із найважливіших в економіці України. Завданням державного регулювання є забезпечення ефективності функціонування ринку на основі збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій і споживачів їхніх послуг. Проблеми державного регулювання ринків розглянуто у працях багатьох науковців, проте проблематика теоретичних та прикладних підходів до формування системи державного регулювання РЖКП за новими формами обслуговування споживачів послуг потребує удосконалення, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку такого ринку в Україні.

Аналізуючи дослідження з теорії державного регулювання і управління на РЖКП, виокремлюємо три основні підходи до трактування поняття «державне

регулювання ринку житлово-комунальних послуг» (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

Основні наукові підходи до трактування поняття «державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг» в Україні

№	Трактування поняття «державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг»	Наукові підходи	Автори
1.	Діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму житлово-комунальних послуг відповідно до цілей і пріоритетів державної економічної політики.	Формування передумов регулювання (економічний аспект)	О. Апостолюк, А. Бабак, Н. Гура, Т. Качала, Н. Кузьминчук, Н. Ружинська, І. Панасенко, І Педак, В. Петрушевський, С. Сироватка, О. Сухіна, Т. Строкань
2.	Діяльність держави в особі уповноважених органів, що полягає у вживанні заходів впливу на виробників або постачальників житлово-комунальних послуг у напрямку, необхідному для досягнення поставлених державою цілей	Вживання заходів впливу (правовий аспект)	О. Буханевич, П. Яковлєв
3.	Окремий вид управління, що містить методи й інструменти оздоровлення сфери житлово-комунальних послуг, а також заходи щодо прогнозування, запобігання і локалізації розвитку кризових явищ	Формування передумов управління (економічний аспект)	Я. Гуцул, О. Деміхов, В. Полуянов, О. Попадюк, О. Мельниченко, В. Рибачук, В. Філатов М. Шапочка

Джерело: склала автор за [1; 2; 3; 14; 121]

Зважаючи на доробок відомих учених, надалі під державним регулюванням РЖКП розумітимемо сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру для створення сприятливих умов функціонування такого ринку.

Дослідження державного регулювання РЖКП як складної системи ґрунтується на таких основних теоретичних засадах:

- представлення РЖКП як цілісності з особливими властивостями, яка складається з елементів і підсистем зі специфічними властивостями, що взаємодіють між собою;

- з’ясування того, у яких формах РЖКП як відкрита система вступає у взаємодію зі своїм середовищем, а середовище впливає на внутрішню структуру такого ринку;
- сприйняття РЖКП як цілеспрямованої та багатоцільової системи, яка має неоднорідні зовнішні та внутрішні цілі, самостійні цілі окремих підсистем, різноманітні стратегії їх досягнення;
- розгляд РЖКП як повної системи, з урахуванням елементів і структур, які утворюються формально та неформально, зважаючи на взаємодію елементів і мінливість структур;
- вивчення динаміки організації РЖКП, що потребує дослідження внутрішньоорганізаційних процесів саморегулювання, координації, прийняття рішень, а також аналізу інноваційних процесів.

Виокремлені теоретичні засади є підґрунтям методичного підходу до системи державного регулювання РЖКП, у якому кожен елемент такої системи виконує призначену йому функцію, взаємопов’язану з функціями інших елементів (рис. 1.3).

Виокремимо такі основні складові методичного підходу:

− мети, завдань і предмета державного регулювання РЖКП;
− дієвих взаємозв’язків на РЖКП між суб’єктами й об’єктами на державному рівні, а також розуміння сутності економічних відносин учасників РЖКП крізь призму взаємодії та реалізації економічних потреб та інтересів людини;
− принципів державного регулювання РЖКП;
− механізму державного регулювання РЖКП, що грунтується на кількісних та якісних показниках;
− функцій державного регулювання РЖКП;
− основних елементів та засобів державного регулювання РЖКП;
− методів державного регулювання РЖКП;
− інструментів регуляторного впливу держави на функціонування та розвиток РЖКП;
− чинників, що перешкоджають і критеріїв та індикаторів, які сприяють

стійкому розвитку РЖКП;

− визначальних пріоритетів державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг.

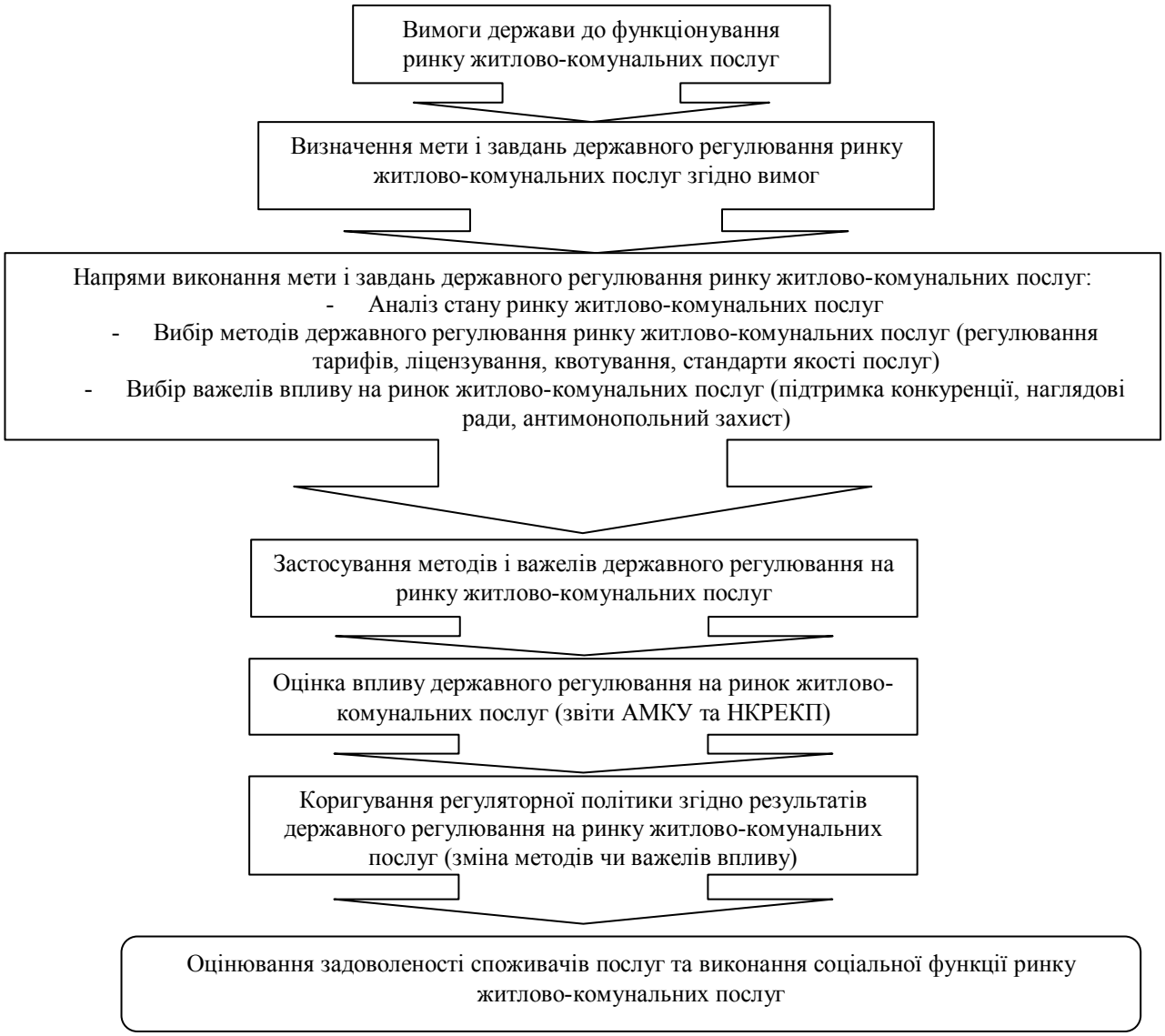

Рис. 1.3. Візуалізація методичного підходу до системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг

Джерело : розробила автор

Метою державного регулювання РЖКП є реалізація економічної та соціальної політики держави на РЖКП, концепції розвитку РЖКП у національній економіці.

Завданнями державного регулювання РЖКП є: формування стратегії та тактики управління об’єктами ЖКГ, упровадження нових форм та методів

господарювання, вдосконалення організаційної структури державного регулювання РЖКП, розвиток конкурентних відносин, забезпечення належного технічного стану підприємств ЖКГ та надання високоякісних послуг населенню, вирішення питань благоустрою та дорожнього будівництва, ведення відповідно до законодавства контролю за діяльністю підприємств сфери ЖКП тощо.

Предмет державного регулювання РЖКП уважаємо за доцільне сформулювати згідно зі ст. 8 закону України «Про природні монополії» [146], зокрема це обґрунтування цін (тарифів) на такі послуги; забезпечення доступу споживачів до послуг, що виробляються (реалізуються); інші умови ведення підприємницької діяльності на РЖКП.

Об’єктом державного регулювання РЖКП є процес такого регулювання для забезпечення справедливої вартості та високої якості ЖКП. Суб’єктами державного регулювання РЖКП в Україні є: Національна комісія з державного регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг, Антимонопольний комітет України, Міністерство регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство економічного розвитку і торгівлі; Міністерство фінансів; Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва; Державна фіскальна служба; Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації; Управління захисту прав споживачів, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування. Щодо останніх, то відповідно до ст. 28 закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», встановлення тарифів щодо оплати ЖКП належить до повноважень органів місцевого самоврядування, встановлення норм споживання ЖКП та контроль за їх дотриманням забезпечують місцеві державні адміністрації відповідно до ст. 18 закону України «Про місцеві адміністрації» [138].

Зважаючи на специфічні закономірності сучасного етапу розвитку ринкової економіки, І. Драган визначив такі принципи державного регулювання ЖКГ: ефективність; збалансованість і пропорційність; комплексність; оптимальність; пріоритетність; соціальна орієнтованість; сталого розвитку [69].

Ми вважаємо, що державне регулювання РЖКП має відбуватися за такими принципами: ініціативності та самостійності, адміністративної централізації, структурності та взаємозв'язку, пріоритетних завдань і напрямів, інвестиційної привабливості, рівнозначного соціального захисту та справедливості, взаємної довіри та відповідальності, інновації та модернізації, сталого розвитку.

Стосовно механізму державного регулювання РЖКП, то загальновідомо, що реалізація функцій державного регулювання відбувається щляхом побудови відповідного механізму, під яким розуміють «штучно створену систему, яка, відповідно до базових принципів і функцій управління, за допомогою доступних методів і засобів, здійснює регуляторний вплив на суспільство та суб'єктів господарювання, завдяки чому забезпечує ефективне функціонування цієї системи для досягнення визначеної мети й розв'язання протиріч, котрі виникають між учасниками цього процесу» [101]. Відповідно до найбільш загальної схеми побудови механізму регуляційного характеру модель економічного механізму має такі елементи: суб'єкт (ініціатор як рушійна сила, що усвідомлено запускає в дію цей механізм); цілі як програмовані майбутні результати дії механізму; форма, конкретна цілісна система з'ясування суті механізму; методи та інструментарій, способи й технології процесів досягнення поставленої мети; засоби як сукупність видів і джерел ресурсів, застосовуваних для досягнення мети; об'єкти [12].

Хоча одночасне застосування різних механізмів впливу на розвиток ЖКГ є логічним, проте недоцільним убачаємо застосування щодо природних монополій (якими є підприємства РЖКП) «механізму державного регулювання» [110], оскільки в обох випадках ідеться про опосередкований вплив на об'єкт управління, тобто має місце державне регулювання підприємств та підгалузей ЖКГ. Не погоджуємося з Н. Олійник, яка вважає, що державна політика забезпечує «формування ринкових механізмів розвитку ЖКГ» [110], оскільки ринкові механізми не є і не можуть бути об'єктом регуляторного впливу держави. Коректнішим убачаємо дискутувати про прагнення держави виправити неспроможності ринку, про що, зрештою, ми зазначали раніше.

Найбільш комплексно серед науковців його досліджує В. Євдокімов, який стверджує, що «механізм державного регулювання становить комбінацію (симбіоз) таких елементів: 1) процесів (планувальних, організаційних, технологічних, оцінювальних, коригувальних, виробничих, стимульно-мотиваційних, реформаційних тощо); 2) державних і недержавних структурно-інституційних утворень (суб'єктів державного впливу - органів державного регулювання (Президента і Парламенту України, яким підпорядкована та підзвітна Національна комісія, що виконує державне регулювання у сферах енергетики й комунальних послуг, Міністерство енергетики та вугільної промисловості, місцеві органи виконавчої влади та інші) та об'єкта державного впливу, представленого суб'єктами, що провадять діяльність у сфері електроенергетики та на суміжних ринках); 3) потоків, відносин і зв'язків (прямі й зворотні) «між» і «всередині» цих утворень; 4) ресурсної, функціональної, інструментальної, науково-теоретичної та науково-дослідної складових (їх формують інформація, кадри, фінанси, освітньо-наукова й технічна бази тощо); 5) чинників впливу, які можуть перероджуватися в ризики та небезпеки (зовнішні та внутрішні) [70, 71].

Зокрема, І. Панасенко зазначає, що «раціональне державне регулювання ставить за мету не протистояння механізму ринкового регулювання та не підміну його, а свідоме виконання регулюючого потенціалу, надання ринковим регуляторам цілеспрямованого характеру, що сприяє досягненню поставлених державою цілей і пріоритетів» [114].

Отож, під механізмом державного регулювання РЖКП ми розуміємо сукупність дій та методів впливу держави на діяльність учасників такого ринку, зважаючи на потреби споживачів та виробників ЖКП, для підвищення здатності ринкового механізму виконувати позитивну роль в економіці.

Зважаючи на норми чинного законодавства та дослідження вітчизняних учених [131; 146; 14; 119; 191] функціями державного регулювання РЖКП є:

- функція ліцензування господарської діяльності на РЖКП, у результаті реалізації якої відбувається відбір суб'єктів господарювання, здатних надавати ЖКП належного рівня;

- функція нормативно-правового регулювання на РЖКП, у результаті реалізації якої створюється правова основа діяльності щодо надання ЖКП;
- функція тарифного регулювання, в результаті реалізації якої відбувається встановлення тарифів на ЖКП для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- функція контролю, в результаті реалізації якої здійснюється перевірка та оцінка якості ЖКП і дотримання правил ведення відповідної діяльності;
- юрисдикційна функція, в результаті здійснення якої застосовують заходи впливу на порушення правил ведення діяльності на РЖКП [56].

Серед основних елементів системи державного регулювання РЖКП у нашій державі виокремлюємо: правове регулювання (законодавство щодо РЖКП); адміністративне регулювання; державно-приватне партнерство (ДПП); фінансово-бюджетне і податкове регулювання; грошово-кредитне регулювання; державне регулювання тарифів; соціальний захист населення при наданні ЖКП (пільги та субсидії); державне регулювання інвестиційної діяльності; контроль якості ЖКП; підтримка конкуренції і контроль за монополістами на РЖКП.

Кожен із функціональних елементів перебуває в органічному взаємозв'язку з усіма іншими та виконує свої функції, зі застосуванням таких засобів, як: підготовка пропозицій щодо формування державної політики; нормативно-правове забезпечення, проведення моніторингу; ліцензування певних видів господарської діяльності; організація та виконання робіт зі стандартизації у сфері ЖКГ; координація діяльності місцевих органів виконавчої влади; розроблення типових договорів; забезпечення контролю за дотриманням виконавцями/виробниками вимог стандартів, прийняття законів і законодавчих актів, ухвалення дотацій, встановлення податків і податкових пільг тощо. Вплив елементів і засобів державного регулювання на розвиток РЖКП може бути вибірковим чи прямим стосовно сегментів РЖКП.

Поєднання різних елементів і засобів системи державного регулювання РЖКП дає підстави виокремити методи державного регулювання РЖКП. Під ними розуміємо способи впливу на діяльність виробників і виконавців ЖКП для створення або забезпечення умов їх належного функціонування. На рис.

1.4 представлено інтерпретацію методів державного регулювання на РЖКП України.

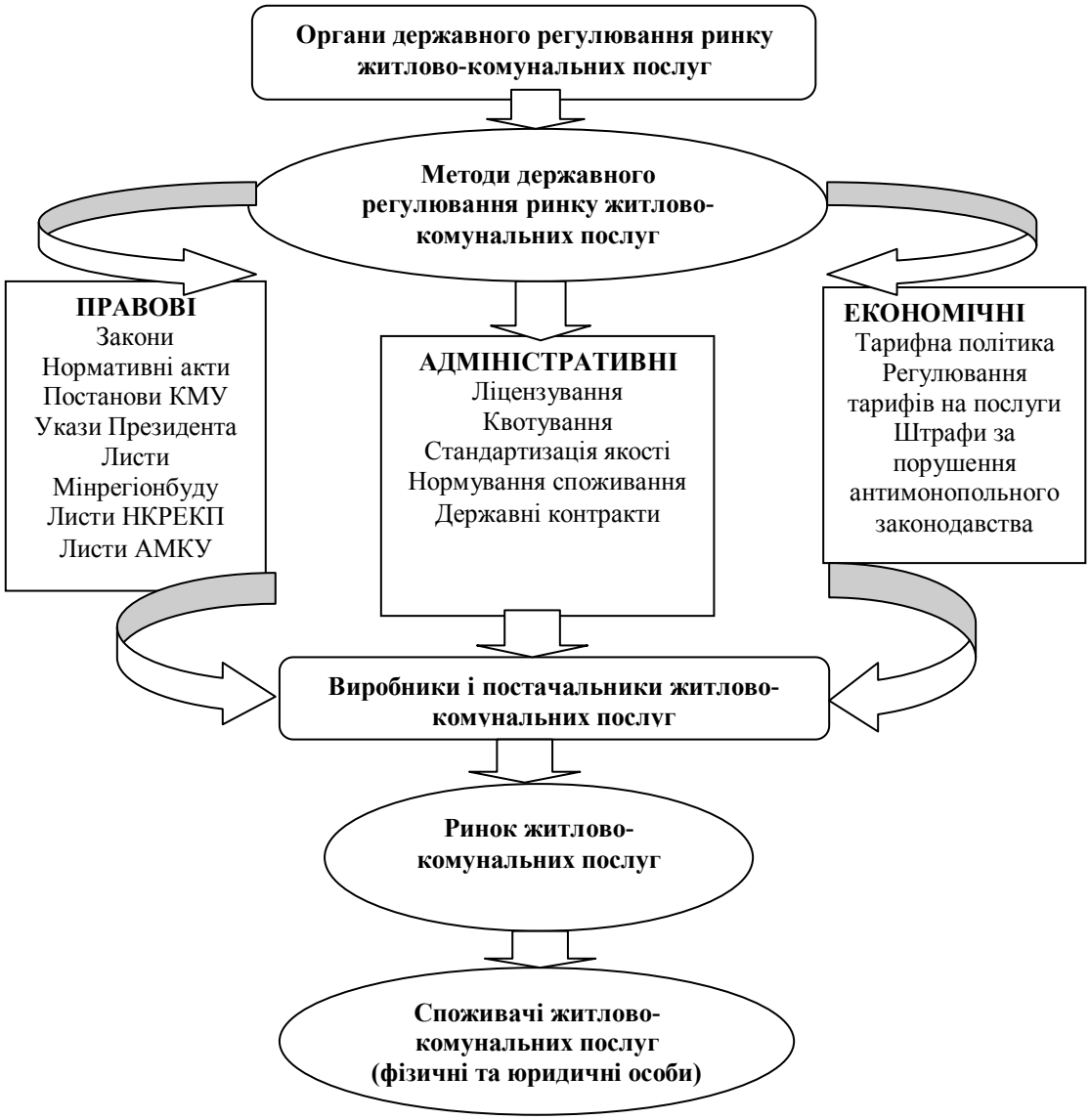

Рис. 1.4. Інтерпретація методів державного регулювання ринку ЖКП України

*Джерело:*сформувала автор

За способами впливу пропонуємо виокремити прямі та непрямі методи державного регулювання РЖКП, суть яких зводиться до встановлення певних умов для суб'єктів господарювання. До прямих методів державного регулювання належать: система обмежень, штрафів, дозволів, ліцензій, квот, державних контрактів і замовлень. При цьому навіть економічна система з розвинутими ринковими відносинами потребує використання методів прямого впливу. Ліцензування як прямий метод регулювання РЖКП реалізується з

метою недопущення на ринок неякісних форм обслуговування, впорядкування підприємництва у тих видах діяльності, які не можуть регулюватися ринковими механізмами.

Методи прямого впливу можуть застосовуватись як засіб доповнення сукупного попиту, що передбачає широке запровадження адресних субсидій, дотацій та субвенцій для підприємств, бюджетів нижчого рівня, населення, трансфертних виплат населенню, прямих державних інвестицій тощо.

Залежно від обраних засобів впливу на ринок, державне регулювання РЖКП передбачає використання нормативно-правових, адміністративних, економічних, організаційних, соціально-психологічних методів впливу [100; 101]. Нормативно-правові методи державного регулювання передбачають юридичне упорядкування відносин між споживачами та надавачами комунальних послуг тощо; економічні - заохочення підприємств ЖКГ до модернізації матеріально-технічної бази та поліпшення якості комунальних послуг; адміністративні - встановлення обмежень у діяльності як об'єктів, так і суб'єктів регуляторного впливу; організаційні - узгодження інтересів і ресурсів окремих економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії; соціально-психологічні – формування у громадян України почуття гідності та суспільної значущості, підвищення трудової активності рівня добробуту.

Нормативно-правові методи впливу реалізуються через владні повноваження держави на основі прийняття нормативних актів загальної дії та шляхом встановлення різних правових режимів для окремих груп суб'єктів господарювання. Основним завданням нормативно-правових методів впливу є створення цілісної і взаємопов'язаної системи правового забезпечення розвитку РЖКП, яка б враховувала загальний стан розвитку національної економіки, а також орієнтувалася на перспективні пріоритетні напрями економічного розвитку.

Створення правового поля для нормального функціонування суб'єктів господарювання, що надають ЖКП, шляхом застосування механізму правового регулювання передбачає прийняття законів, нормативних актів, постанов Кабінету Міністрів, указів Президента України, листів НКРЕКП, інших

нормативно-інструктивних матеріалів.

Адміністративні методи визначають пряме управління з боку держави діяльністю суб'єктів РЖКП і застосовують з метою забезпечення нормальних умов функціонування ринку, задоволення потреб суспільства, захисту навколишнього середовища, підтримки соціальних стандартів рівня життя населення з метою реалізації основних засад державної політики у сфері розвитку РЖКП. Серед адміністративних методів впливу на розвиток РЖКП виділимо ліцензування, квотування, стандартизацію, нормування та державні замовлення. Ліцензування - видача відповідними державними органами дозволів суб'єктам господарювання для надання послуг, з метою впорядкування діяльності у тих її видах, які не можуть регулюватися ринком.

Квотування - пряме встановлення державою для підприємств-монополістів їх частки у наданні послуг. Квота - кількісна межа надання послуг для певних категорій підприємств, яку використовують для обмеження монополізму.

Стандартизація - пряма регламентація діяльності суб'єктів господарювання, що передбачає встановлення єдиних норм за типами, параметрами та якісними характеристиками послуг тощо.

Нормування - система норм і нормативів, що передбачає встановлення обґрунтованих обсягів питомих витрат праці, робочого часу, матеріальних, фінансових та інших ресурсів на виробництво одиниці продукції, надання послуг [39].

Для забезпечення належних умов для функціонування та розвитку РЖКП держава використовує відповідні інструменти регуляторного впливу за такими напрямами:

- адміністративний - установлення екологічних норм і нормативів; ліцензії, квоти, санкції, стандарти, норми, державні замовлення, граничні й фіксовані ціни, інші проекти та заходи; формування та розвиток фінансово-кредитної підтримки; місцеві замовлення, контракти, податки, платежі; пільгові кредити; договірні ціни (тарифи);

- організаційний - визначення процедури участі в тендерах та інших заходах; укладання договорів на виконання робіт і надання послуг для

державних потреб; організаційне забезпечення розвитку ЖКГ на загальнонаціональному та місцевому рівнях; інформаційне, консультативне, наукове й кадрове забезпечення розвитку ЖКГ; розробки стратегій, програм, прогнозів і планів розвитку галузі; координації зусиль та ресурсів; залучення громадськості до виконання різних регіональних та державних програм;

- юридичний - створення та удосконалення нормативно-правової бази (кодекси України, закони України, Укази Президента України, постанови та рішення Верховної Ради України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти).

Як ми уже зазначали, особливістю ЖКП є те, що їх надають суб'єкти природних монополій, тобто ринок, на якому пропонують ці послуги, перебуває у стані природної монополії [35]. Цей факт обумовлює потребу розкриття методів державного регулювання для контролю за дотриманням антимонопольного законодавства на РЖКП (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Методи державного регулювання для здійснення контролю за дотриманням антимонопольного законодавства на ринку житлово-комунальних послуг

*Джерело:*склала автор

На часі розглянути чинники, що перешкоджають, і критерії, які сприяють, стійкому розвитку РЖКП України. Ми виокремлюємо економічні, соціальні, організаційні та екологічні чинники, що перешкоджають стійкому розвитку

РЖКП. Вони взаємопов’язані та взаємозумовлені, тому проблема реформування сфери ЖКП має бути вирішена лише комплексно і системно. На нашу думку, забезпечення стійкого розвитку РЖКП передбачає: розроблення відповідної стратегії й виокремлення критеріїв та індикаторів стійкого розвитку. Насамперед окреслимо три підходи до з’ясування сутності стійкого розвитку РЖКП: по-перше, можемо виділити інтегральну стійкість з погляду збалансованості її підсистем, стабільності динаміки показників, позитивності структурних змін; по-друге, наявність стійкого розвитку з погляду безпеки; по-третє, дотримання головного критерію стійкого розвитку - екологічних вимог.

Стійкий розвиток РЖКП передбачає побудову такої системи державного регулювання, яка відповідала б соціально-економічним та екологічним критеріям. Критерії стійкого розвитку становлять сукупність основних положень щодо регулювання РЖКП, відповідність яким забезпечує зростання ефективності та стійкий розвиток. Критерії стійкого розвитку - це стратегічні напрями практичної діяльності для реалізації прийнятих принципів.

Критерії можна контролювати за відповідними індикаторами стійкого розвитку. Система критеріїв державного регулювання РЖКП, на наш погляд, має виглядати так: збереження та підтримка матеріально-технічної бази ЖКП; екологічна безпека; ступінь задоволення соціальних потреб населення та ефективність соціального захисту соціально незахищених категорій громадян; результативність дій усіх структур у межах державної політики забезпечення стійкого розвитку РЖКП [46].

Індикатори можуть бути описовими, це: правові механізми забезпечення стійкого розвитку; організаційні механізми, у тім числі розроблення та перегляд політики розвитку РЖКП та забезпечення суспільства достовірною інформацією про стан справ на ринку; координаційні механізми діяльності різних організацій, підприємств, наукових організацій у сфері житлово-комунальних послуг; економічні та фінансові механізми, (зокрема політика у сфері інвестицій та оподаткування), спрямовані на технічне переозброєння й модернізацію інфраструктури.

Отже, індикатори стійкого розвитку повинні відображати економічні,

соціальні та екологічні аспекти задоволення потреб сучасного покоління без обмеження потреб майбутніх поколінь. Щоб розвиток міг уважатися стійким, він повинен відбуватися, з урахуванням досягнення економічного зростання, але при забезпеченні його збалансованості з потребами суспільства щодо поліпшення якості життя, та політикою, яка спрямована на запобігання деградації комунальної інфраструктури та ризиків для навколишнього середовища.

Відповідно індикатори стійкого розвитку РЖКП призначені для визначення конкретних цілей соціально-економічної політики в кількісній формі, розробки та корегування стратегії для розвитку галузі, прогнозування ефекту від запланованих заходів, моніторингу досягнення поставлених цілей, оцінювання якості управлінських рішень, отримання інформації для планування та прийняття рішень органами влади.

Тобто індикатори повинні відображати ключові цілі та заходи, що допоможе встановлювати цільові показники за кожним індикатором, які своєю чергою демонструватимуть цілі політики за напрямом, для якого встановлено відповідний індикатор, забезпечуючи таким способом чіткіше бачення та розуміння загальних цілей державної політики.

Отже, індикатори стійкого розвитку РЖКП, на нашу думку, повинні: відображати динаміку (можливість оцінки в часі) та спрямованість (позитивну чи негативну) змін, що відбуваються в галузі, забезпечувати можливість їх моніторингу, а також відображати ступінь чутливості до змін; бути придатними для використання як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях; мати однозначну інтерпретацію; спиратися на наявну систему статистичного обліку, що допоможе мінімізувати витрати на збір інформації та її обробку. При дотриманні зазначених вимог, такі індикатори уможливлять моніторинг, аналіз та оцінки темпів досягнення цілей стійкого розвитку галузі, забезпечуючи своєчасне корегування дій. Це також дасть змогу закріпити відповідальність за досягнення певних цільових показників за відповідними структурами та органами, оцінювати ефективність діяльності елементів структури регулювання.

Важливим також є визначення правильних пріоритетів державного регулювання РЖКПг, серед яких визначальними є:

- перегляд норм споживання ЖКП згідно з нормативами ЄС;
- прозорість у розвитку РЖКП та встановленні тарифів на них, залучення громадськості до обговорення тарифів;
- підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні ЖКП, забезпечення контролю у сфері діяльності природних монополій;
- мотивація енергозбереження шляхом кредитування;
- забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм ЖКП для споживачів незалежно від соціального, майнового стану, віку, місця перебування та форми власності юридичних осіб тощо;
- регулювання тарифів на ЖКП з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей;
- створення та впровадження загальнодержавного та місцевих стандартів якості ЖКП [30; 34].

Важливим стратегічним завданням державної політики в цих умовах має бути проведення реструктуризації РЖКП з метою розділення на ньому потенційно конкурентних та природно монопольних сфер господарської діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності державного регулювання та заміні там, де це можливо й економічно доцільно, витратних методів регулювання на ринкові інструменти. На державному рівні варто розробити концептуальні основи розвитку РЖКП загалом для держави й окремих регіонів. Представлений нами методичний підхід до системи державного регулювання РЖКП може забезпечити впорядкованість відповідної системи, її цілісність, нормальне функціонування та розвиток.

1.2. Регуляторна політика держави на ринку житлово-комунальних послуг

Функціонування РЖКП в Україні пов’язане з низкою адміністративних (централізація влади, лобіювання інтересів), екологічних (забруднення довкілля), економічних (монополізм, розмір тарифів, неплатежі, дотації та пільги), нормативно-правових (недосконаліть і невиконання правових норм), організаційно-управлінських (неефективна система управління житлом і підприємствами цієї сфери, низька активність громадськості), соціально-демографічних (недостатність та низька якість житла), техніко-технологічних (високий рівень зносу та аварійності потужностей, низький коефіцієнт їх корисної дії, потреба ремонту, оновлення та модернізації матеріальної бази), екологічних (забруднення навколишнього природного середовища), соціальних (зайнятість, соціальний захист) та інших проблем, вирішити які самотужки не в змозі ні органи місцевого самоврядування, ні надавачі та споживачі ЖКП. Тому, зважаючи на соціально-економічну значущість і наявні проблеми у цій сфері, особливої актуальності набуває належна регуляторна політика держави на РЖКП.

Проблематикою регуляторної політики держави на ринку РЖКП займаються як українські, так і закордонні науковці. Як зауважив В. Євдокімов, «регуляторні методи державного управління відрізняються від адміністративно-командних своєю причинно-наслідковістю і спрямованістю, окрім цього, їхнє підґрунтя становлять також засоби впливу (правові, економічні й організаційні)» [70; 71]. Погоджуючись із С. Колєсніченко, зауважуємо, що «регулюючий вплив держави на економічну діяльність суб’єктів ринку є передумовою її впорядкування, підвищення результативності, удосконалення системи макроекономічних показників та укріплення позицій на міжнародній арені, що підвищує значущість для дослідження проблем державного регулювання економіки» [84]. Згодні з О. Апостолюк у тому, що «в контексті інституційного забезпечення доцільним є підвищення ефективного функціонування Національної комісії з регулювання ринку комунальних послуг» [3].

Регуляторний вплив держави на розвиток такого ринку відбувається через комплексне застосування методів, які поділяються за «формами впливу на прямі і непрямі, а за способом впливу – на нормативно-правові, економічні, організаційні, адміністративні, соціально-психологічні» [100].

Методи прямого державного регулювання передбачають безпосередній, а непрямого - опосередкований вплив на розвиток такого ринку. Нормативно-правові методи державного регулювання охоплюють юридичне упорядкування відносин між споживачами та надавачами ЖКП; економічні – заохочення підприємств ЖКГ до модернізації матеріально-технічної бази та поліпшення якості ЖКП; адміністративні - встановлення обмежень у діяльності як об'єктів, так і суб'єктів регуляторного впливу; організаційні - узгодження інтересів і ресурсів окремих економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії; соціально-психологічні – формування у громадян України почуття гідності та суспільної значущості, підвищення трудової активності рівня добробуту.

Для забезпечення належних умов для функціонування та розвитку РЖКП держава використовує відповідні засоби регуляторного впливу за такими напрямами:

– адміністративний - установлення екологічних норм і нормативів; ліцензії, квоти, санкції, стандарти, норми, державні замовлення, граничні й фіксовані ціни та ін.;

– економічний - цільове фінансування конкретних напрямів, програм, проектів і заходів; формування та розвиток фінансово-кредитної підтримки; місцеві замовлення, контракти, податки, платежі; пільгові кредити; договірні ціни (тарифи);

– організаційний - визначення процедури участі в тендерах та інших заходах; укладання договорів на виконання робіт і надання послуг для державних потреб; організаційне забезпечення розвитку РЖКП на загальнонаціональному та місцевому рівнях; інформаційне, консультативне, наукове й кадрове забезпечення розвитку ЖКГ; розробки стратегій, програм, прогнозів і планів розвитку РЖКП; координації зусиль та ресурсів; залучення громадськості до виконання різних регіональних та державних програм;

– юридичний - створення та удосконалення нормативно-правової бази (кодекси України, закони України, Укази Президента України, постанови та рішення Верховної Ради України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти).

Метою регуляторного впливу держави на РЖКП є «вирівнювання не лише рівнів добробуту народу, а і соціального розвитку територій, де спостерігаються значні відмінності у забезпеченні населенням комунальними послугами» [86].

Загалом регуляторний вплив держави є неоднорідним за своїм спрямуванням, цілями, засобами, суб'єктами, об'єктами тощо. Узагальнення напрацювань провідних науковців і результати власних досліджень у цій сфері дають змогу виокремити такі складові державного регулювання РЖКП:

1) державна регламентація - встановлення «правил гри» із використанням передусім юридичних і організаційних засобів державного регулювання;

2) державна підтримка - фінансування та створення сприятливих умов для функціонування та розвитку суб'єктів господарювання:

– підприємств сфери ЖКП - фінансова, організаційна й інша допомога на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази;

– споживачів - організаційна та правова допомога ОСББ, службам єдиного замовлення, надання малозабезпеченим родинам субсидій для відшкодування витрат за надані ЖКП тощо.

Реалізація регуляторних державних функцій відбувається завдяки побудові відповідного механізму, під яким розуміють «штучно створену систему, яка, відповідно до базових принципів і функцій управління, за допомогою доступних методів і засобів, здійснює регуляторний вплив на суспільство та суб'єктів господарювання, завдяки чому забезпечує ефективне функціонування цієї системи для досягнення визначеної мети й розв'язання протиріч, котрі виникають між учасниками цього процесу» [100].

Згідно із найбільш загальною схемою побудови механізму регуляторного характеру, формат економічного механізму має такі елементи: суб'єкт (ініціатор як рушійна сила, що усвідомлено запускає в дію цей механізм); цілі,

як запрограмовані майбутні результати дії механізму; форма, конкретна цілісна система з'ясування суті механізму; методи як інструментарій, способи й технології процесів досягнення поставленої мети; засоби як сукупність видів і джерел ресурсів, застосовуваних для досягнення цілей; об'єкти (господарюючі суб'єкти, господарське середовище, економічні явища) [12]. Неправомірним убачаємо застосування щодо природних монополій (якими є підприємства РЖКП) «механізму державного регулювання» [110], а стосовно підприємств ЖКГ - «механізму державного управління» [110], оскільки в обох випадках йдеться про опосередкований вплив на об'єкт управління, тобто наявне державне регулювання підприємств ЖКГ та видів діяльності у комунальній сфері.

Зазначимо, що такі помилкові твердження є доволі поширеними [7; 8; 9; 10; 86; 110; 188].

Важко погодитися з Н. Олійник, яка вважає, що державна політика забезпечує «формування ринкових механізмів розвитку ЖКГ» [110], оскільки ринкові механізми не є і не можуть бути об'єктом регуляторного впливу держави. Коректнішим вважаємо висловлювання про прагнення держави виправити неспроможності ринку, на що й спрямований її вплив.

Узагальнення напрацювань провідних науковців і результати власних досліджень дає змогу представити вдосконалену класифікацію механізмів регуляторного впливу держави на розвиток РЖКП:

1) за способами впливу: правові, фінансові, організаційні, економічні, адміністративні, господарські, ринкові;

2) за суб'єктами впливу: органи державного управління, органи місцевого самоврядування, керівництво житлово-комунальних підприємств;

3) за об'єктами впливу: регіон, ЖКГ, підприємство, проблема;

4) за формами впливу: державного управління, державного регулювання, реалізації державної політики, управління, регулювання;

5) за напрямами впливу: реформування, модернізації, ресурсозбереження, демонополізації, реструктуризації, концесійні, формування тарифів, підготовки кадрів, фінансового (інвестиційного, інноваційного, нормативно-правового)

забезпечення, соціального захисту населення, фінансування видатків на оплату ЖКП, відтворення та утримання житла, управління витратами, використання комунальної власності;

6) за метою впливу: розвитку.

В узагальненому вигляді схематичне зображення регуляторної політики держави на РЖКП представлено на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Схема регуляторної політики держави на РЖКП

Джерело: склала автор

Питання, пов'язані з наданням ЖКП населенню, регулює низка законів та

підзаконних нормативно-правових актів. Відносини у сфері ЖКП належать до категорії цивільно-правових, тому серед основних, регламентуючих цю сферу нормативних документів, є Цивільний кодекс України, а спеціальними законодавчими актами - Житловий кодекс України та Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [134]. Попри зазначене, оскільки одна зі сторін є споживачем житлово-комунальних послуг, на такі відносини поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Діяльність житлово-комунальних підприємств регулює багато документів, окрім того, для виробників і виконавців ЖКП діють різні стандарти, нормативи, методичні вказівки тощо. Наприклад, постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 409 затверджено Державні соціальні стандарти у сфері житлово-комунального обслуговування.

Реформування системи державного регулювання суб'єктів природних монополій на РЖКП відбувається згідно з напрямами державної політики України, визначеними Законом України «Про природні монополії» та Указом Президента України «Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері природних монополій». Із прийняттям Закону України «Про природні монополії» централізоване водо-, теплопостачання та водовідведення підпадають під державне регулювання. Наразі функції регулювання на таких ринках покладено на органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. Центральний орган виконавчої влади, НКРЕКП, формує та реалізує державну політику у комунальній сфері, займається її методичним забезпеченням. Антимонопольний комітет України здійснює захист економічної конкуренції від монополізму на РЖКП.

Негативним наслідком чинної системи регулювання тарифів, побудованої за принципом належності або неналежності суб'єкта господарювання до комунальної форми власності, є те, що у разі передачі в оренду комунального майна або при створенні господарського товариства, одним зі засновників яких є територіальна громада, орган місцевого самоврядування формально втрачає право встановлювати тарифи на послуги суб'єктів природних монополій, а має право лише їх погоджувати з новими власниками. Положення Закону «Про

житлово-комунальні послуги», яке констатує, що органи місцевого самоврядування матимуть повноваження зі встановлення тарифів на комунальні послуги підприємств усіх форм власності, а не лише комунальної, ще до кінця не відпрацьоване, тому відсутнє однозначне його тлумачення.

Із ухваленням Законів України «Про оренду» та «Про концесію» розпочалося залучення приватних інвесторів до РЖКП. Проте, якщо цей процес відбувається дедалі активніше, формування ринкових відносин на РЖКП та реформування державної регуляторної політики загальмувалося. Інституційні перетворення та створення регуляторного органу зазвичай передують залученню приватного сектора. Саме тому результати від залучення приватного капіталу можуть не виправдати наявні сподівання. За відсутності цілісної регуляторної політики відкладається залучення приватного капіталу до управління та володіння майном комунальних підприємств, а регіональні ініціативи гальмуються. Як наслідок, погіршується фінансовий стан комунальних підприємств та якість наданих послуг.

Основними проблемами, що зумовлюють неефективне державне регулювання діяльності суб’єктів природних монополій у сфері комунального господарства, є поєднання регуляторними органами несумісних функцій. Не розмежовано компетенції місцевих органів влади, що управляють майном комунальних підприємств, розробляють та реалізують державну та регіональну політики у відповідній сфері та регулюють діяльність суб’єктів природних монополій. Поєднання цих функцій регуляторним органом призводить до конфлікту інтересів під час упровадження регуляторної політики. Місцевий орган влади намагається водночас забезпечити інтереси споживачів і максимально реалізувати корпоративні інтереси підприємств, що перебувають у його підпорядкуванні. Досягти бажаного балансу за такої ситуації вдається не завжди. Відсутність єдиної політики та нечіткий розподіл регуляторних повноважень між Антимонопольним комітетом України, НКРЕКП та Міністерством регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства зменшує ефективність державної регуляторної політики щодо підприємств-учасників РЖКП.

Попри зазначене, у науковій літературі відсутні комплексні дослідження питань демонополізації та контролю за природними монополіями, які б враховували сучасні тенденції розвитку РЖКП, недостатньо уваги приділено механізму підтримки конкуренції на ньому.

Загальновідомо, що функції державного регулювання на РЖКП покладені, як правило, на органи виконавчої влади в особі комісій або комітетів. В Україні ці функції виконують Антимонопольний комітет, НКРЕКП та відповідні структури органів місцевого самоврядування. Основними функціями НКРЕКП є державне регулювання у сфері комунальних послуг діяльності суб'єктів природних монополій.

Погоджуючись із О. Рогатюк, зауважимо, що «одним із факторів, який впливає на ефективність державного регулювання природних монополій, є терміни реалізації рішень органів державного регулювання природних монополій» [156]. З іншого боку, Т. Артемчук стверджує, що «побудова і функціонування системи державного регулювання повинна забезпечити створення інформаційної бази з даними про стан і динаміку розвитку комунальних підприємств» [6], що є безумовно слушним аргументом у період становлення системи оприлюднення звітних показників такими підприємствами. І. Клименко до основних засобів державного регулювання діяльності природних монополій відносить «контроль за дотриманням вимог угод» [81]. Адже саме ДПП у житлово-комунальній сфері передбачає відповідальність влади за послуги, що надають громадянам, а органи місцевого самоврядування лише контролюють процес надання послуг або відповідають за інвестиції, потрібні для якісного надання послуг. Завдяки ДПП, місцеві органи влади можуть частково зняти з себе відповідальність за управління процесом надання послуг та інвестування, зосередившись на контролі за якістю ЖКП, згідно зі стандартами якості. На думку Д. Ігошиной, І. Князевої та Д. Кравчука, «особливі умови функціонування природних монополій визначають методи їх державного регулювання» [79; 82; 83; 89], Г. Москалевич стверджує, що «антимопольна політика держави повинна полягати у контролі на ринку природних монополій для забезпечення споживачів доступними і якісними

послугами» [106].

На переконання О. Манойленко, «державно-приватне партнерство є головним інструментом взаємодії держави та приватних інвесторів у муніципальних проектах» [92].

Станом на 12.01.2017 року, за даними Антимонопольного комітету, в Україні налічується 2 847 суб'єктів природних монополій на ринку житлово-комунальних послуг, серед них: 1 343 - у сфері централізованого водопостачання і водовідведення, 1 287 - у сфері транспортування теплової енергії тепловими мережами, 217 - у сфері передавання електричної енергії місцевими електричними мережами [19].

На сучасному етапі розвитку економіки України сформувалося два основні напрями організаційно-правового впливу на економічні інтереси діяльності підприємств РЖКП:

- формування конкурентного середовища під час надання послуг у таких сферах: житлове господарство, благоустрій, побутове обслуговування, санітарне очищення, вивезення та утилізація твердих побутових відходів;

- державне регулювання господарської діяльності підприємств, які надають ЖКП (теплопостачання, водопостання і газопостачання) за допомогою місцевих мереж, так званих локальних монополістів на відповідних ринках послуг, за допомогою створення наглядових рад.

Головним завданням державного регулювання природних монополій на РЖКП є недопущення необґрунтованого завищення цін, тарифів або обмеження обсягу послуг з боку підприємств, які мають на меті використати переваги монополіста на шкоду споживачам.

Збільшити суспільний добробут можливо завдяки забезпеченню ефективного функціонування ринку, що перебуває у стані природної монополії шляхом введення регуляторного органу. Апріорі завданням регуляторного органу є сприяння виробництву та наданню комунальних послуг за найменших витрат. Спільна риса підприємств-природних монополістів - високі початкові витрати для забезпечення послуги поєднуються з постійними чи навіть спадними витратами, які потребують обслуговування кожного наступного

споживача. Тому функціонування однієї компанії на ринку, що перебуває у стані природної монополії, є бажаною ситуацією для суспільства, оскільки забезпечує більшу ефективність, ніж існування конкуренції на ринку. Відповідно, функціонування кількох конкуруючих компаній на одному ринку призводить до зростання середніх витрат для надання послуги. Запровадження конкуренції при входженні на ринок компаній є економічно доцільною альтернативою конкуренції на ринку, що перебуває у стані природної монополії.

Тарифи на вироблені та надані послуги мають стимулювати залучення інвестиційних ресурсів у розвиток комунальних підприємств, діяльність яких характеризується суттєвими капітальними витратами. Справедливу норму прибутку для суб'єктів природних монополій регуляторний орган повинен встановлювати через використання методу обліку «витрати+справедливий прибуток». Якщо соціальна політика уряду передбачає існування тарифів, що не враховують економічно обґрунтовані витрати, регуляторний орган (або уряд) має забезпечити реалізацію компенсаційних механізмів.

Регуляторний орган повинен контролювати недопущення економічно необґрунтованого підвищення тарифів і зниження якості або обсягів наданння комунальних послуг. Він має створювати умови для забезпечення загальнодоступності послуг, які належать до переліку мінімально необхідних для населення.

У світі існують різні підходи до запровадження системи регулювання діяльності природних монополій на РЖКП.

Перший варіант реформування державного регулювання передбачає створення національного регуляторного органу. Він може бути створений окремо або як юридична особа у складі Національної комісії. Цей варіант відповідає напряму реформування систем державного регулювання в галузях електроенергетики та зв'язку.

Другий варіант полягає у делегуванні більшості регуляторних функцій регіональній владі. Місцеві органи влади організовують конкурси та аукціони, на яких підприємства виборюють право на вхід на монопольний ринок:

переможець провадить діяльність згідно з багаторічним договором, укладеним із місцевою владою.

Перший варіант застосовують у Великобританії, а також у країнах Балтії та Південної Америки, де відбулася приватизація секторів водопостачання та водовідведення. Другий варіант використовують у США, що пов'язано з високим рівнем самостійності штатів та органів місцевого самоврядування. Таким же способом відбувається регулювання секторів водопостачання та водовідведення і теплопостачання у Росії, більшості країн Європи та Близького сходу. Другий варіант реформування відповідає поточним тенденціям розвитку комунальної сфери в Україні. Аргументом на користь збереження децентралізованої системи регулювання є локальність монополії підприємств, які надають послуги водо-, теплопостачання та водовідведення, що, на відміну від ситуації в інших інфраструктурних сферах економіки, обумовлює вирішальну роль територіальних громад. Першим завданням для забезпечення відмежування функцій управління та вироблення політики у сфері і функцій регулювання є чітке визначення та закріплення у законодавстві переліку функцій, які належать до регуляторних.

Подальше вдосконалення розподілу повноважень може відбуватися за такими напрямами:

- Органи місцевого самоврядування виконують функції встановлення цін і тарифів на РЖКП, місцеві державні адміністрації контролюють дотримання місцевими самоврядними органами загальнодержавного законодавства та єдиної державної політики;

- НКРЕКП України запроваджує регулювання тарифів на теплову енергію та гарячу воду для суб'єктів господарювання, що використовують установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, потужність яких більше граничних показників, встановлених законодавством;

- Антимонопольний комітет України запроваджує ліцензування діяльності суб'єктів господарювання у сфері централізованого постачання теплової енергії, крім тих, що використовують установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, потужність яких більше граничних показників,

встановлених законодавством;

- Міністерство регіональної політики будівництва та житлово-комунального господарства у межах реформування розробляє концепцію та систему нормативно-правових актів щодо формування цін і тарифів на ЖКП, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері ЖКП; розробляє та затверджує умови і правила ведення підприємницької діяльності суб'єктів природних монополій, зокрема правила надання населенню послуг водо-, теплопостачання та водовідведення і правила користування тепловою енергією; проводить науково-обґрунтований перегляд нормативних актів, що визначають норми споживання, витрат і втрат під час надання послуг водо-, теплопостачання та водовідведення, для відповідності оплати за комунальні послуги стосовно їх кількості та якості.

Тому для вдосконалення системи державного регулювання доцільно забезпечити чітке розмежування функцій державного управління та функцій державного регулювання через відокремлення (в межах одного органу) процесу ухвалення регуляторних рішень від процесу ухвалення управлінських рішень.

Новий Закон України «Про житлово-комунальні послуги» №1581 дає змогу чіткіше розподілити повноваження у житлово-комунальній сфері між органами влади та місцевого самоврядування; визначити основні засади організаційних, господарських відносин, що виникають у сфері надання та споживання ЖКП між виробниками, виконавцями і споживачами, а також їх права та обов'язки. Проте невирішеність у законодавстві багатьох питань і надалі зумовлює низьку ефективність державного регулювання РЖКП. Для реалізації перелічених заходів варто внести зміни до низки законодавчих актів України.

По-перше, для забезпечення однозначного розуміння термінів «регулювання» та «управління» доцільно законодавчо визначити ці терміни, шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про природні монополії». По-друге, для визначення вичерпного переліку функцій із регулювання діяльності житлово-комунальних підприємств-природних монополістів варто забезпечити відображення цього переліку у Законі України

«Про житлово-комунальні послуги». По-третє, для передачі функцій регулювання органам місцевого самоврядування та забезпечення чіткого розподілу повноважень між різними гілками виконавчої влади доцільно розробити пропозиції щодо внесення змін до положень законодавчих актів, які визначають повноваження органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування щодо комунальних підприємств.

Для запровадження колегіального порядку вироблення регуляторних рішень та для забезпечення ефективної діяльності регуляторних комісій доцільно розробити типове положення «Про регуляторні органи на ринку житлово-комунальних послуг».

Серед важливих напрямів удосконалення системи державного регулювання, включаючи регулювання цін і тарифів у сфері природних монополій, можемо виділити:

- формування нормативних та організаційних засад регуляторної політики, в тому числі на регіональному рівні; розмежування компетенції та налагодження взаємодії між органами, які відповідно до законодавства управляють майном, та органами, на які покладено функції регулювання діяльності суб'єктів природних монополій;
- формування конкурентних відносин на суміжних ринках, створення ефективних механізмів запобігання дискримінації господарюючих суб'єктів, що діють на цих ринках, з боку суб'єктів природних монополій; організацію належного державного фінансового контролю за фінансовою діяльністю суб'єктів природних монополій, ведення окремих балансів та окремої бухгалтерської звітності щодо діяльності, яка відбувається на ринках, що перебувають у стані природних монополій;
- поступове припинення практики перехресного субсидування різних груп споживачів або одних видів послуг за рахунок інших;
- поглиблення правового регулювання взаємовідносин між учасниками ринків у сфері природних монополій та вдосконалення нормативної бази у цій сфері, забезпечення формування цін (тарифів) і правил їх визначення, введення єдиних правил на недискримінаційній основі;

- визначення особливостей реформування відносин власності та приватизації у сфері діяльності комунальних підприємств-природних монополістів.

Важливим елементом системи державного регулювання повинно стати запровадження громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій, зокрема шляхом створення при них наглядових рад або залучення представників споживачів до складу спостережних рад відповідних акціонерних товариств, рад підприємств, представників органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, у тому числі природоохоронних організацій, організацій споживачів.

Розвиток соціально-орієнтованої ринкової економіки ґрунтується на впровадженні нових підходів до регулювання житлово-комунальної сфери, як важливої для реалізації інтересів кожної людини. Стан і специфіка функціонування комунальних підприємств потребують докорінного реформування. Ця сфера безпосередньо пов'язана з добробутом населення, задоволенням його потреб життєзабезпечення, а тому перманентним завданням сьогодення є досягнення рівноваги між інтересами органів державної влади та громади, усунення соціальної напруги, досягнення визначальної мети - підвищення якості життя людей.

Однією з передумов структурних перетворень на РЖКП України є формування наглядових рад, як дорадчого та контролюючого елемента їхньої господарської діяльності. Згідно з вітчизняним законодавством, місцеві органи влади, а саме міські та селищні ради і територіальні громади, на початку 2017 року прийняли відповідні ухвали щодо створення наглядових рад при комунальних підприємствах. З огляду на це, виникла нагальна потреба сформувати критерії, відповідно до яких утворення наглядової ради комунального унітарного підприємства є обов'язковим, та обґрунтувати передумови її діяльності.

У ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що право комунальної власності є правом територіальної громади володіти, доцільно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і

в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Згідно зі законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», органами управління комунального підприємства є [129]:

- керівник підприємства, якого призначає або обирає орган, до сфери управління якого належить підприємство або наглядова рада цього підприємства, і є підзвітним органу, який його призначив чи обрав;
- наглядова рада підприємства, яка в межах компетенції, визначеної статутом підприємства та законом, контролює і спрямовує діяльність керівника підприємства.

Отож, наглядова рада комунального підприємства утворюється за рішенням органу, до сфери управління якого належить комунальне унітарне підприємство. Умови, відповідно до яких утворення наглядової ради комунального підприємства є обов'язковим, а також порядок утворення, організації діяльності та ліквідації наглядової ради та її комітетів, порядок призначення членів наглядової ради затверджують рішенням відповідної місцевої ради (міста, села або територіальної громади).

Тут варто зауважити, що у правовому контексті, для вирішення управлінських завдань, зокрема для забезпечення належної дії механізму вчинення відповідних господарських зобов'язань, у господарському кодексі зазначено право створювати наглядову раду в державних і комунальних унітарних підприємствах. Окрім цього, залишаються також загальні норми про управління підприємством через «уповноважений власником орган», яким поняття «наглядова рада» не охоплено, та «орган державної влади, до сфери управління якого входить підприємство», яке використовують поряд із новим поняттям «суб'єкт управління об'єктами державної власності».

Неузгодженими між собою є використання й іншої термінології господарського кодексу, зокрема: «власник підприємства» і «засновник підприємства», який юридично може бути визначений на момент створення підприємства та відрізнятиметься від особи власника лише у випадку продажу

підприємства. У зв'язку з недосконалістю формулювань може виникнути ситуація, коли директор державного підприємства, будучи підзвітним органу, який його призначив чи обрав, для прикладу наглядовій раді, не буде підзвітним державному органу, до сфери управління якого входить таке підприємство. Причому оскаржити до суду зобов'язання, вчинене директором із порушенням встановленого законом порядку, зможе і наглядова рада, і такий державний орган. Попри окреслені неузгодженості, спостерігаємо більш прикладні неточності. Значне господарське зобов'язання державного унітарного підприємства підлягає схваленню його наглядовою радою або органом, до сфери управління якого належить державне унітарне підприємство. Окреслена норма тісно пов'язана з положеннями Закону «Про управління об'єктами державної власності» про те, що органи управління державних унітарних підприємств приймають рішення у випадках, визначених законами України, про надання згоди на вчинення цим підприємством господарського зобов'язання, щодо якого є зацікавленість, та значного господарського зобов'язання або про відмову в наданні такої згоди. При цьому не враховано те, що відповідно до господарського кодексу, наглядова рада не є органом, що створюється на унітарному підприємстві в обов'язковому порядку (як це відбувається в акціонерних товариствах, власниками простих акцій якого є 10 осіб і більше).

Згадавши про правочини (зобов'язання) зі зацікавленістю, зауважимо, що на відміну від акціонерних товариств, де критерієм такого правочину є обсяг (величина, розмір) його предмета та участь у ньому однієї з осіб зі встановленого переліку, для унітарних підприємств уведено низку додаткових критеріїв щодо зацікавлених осіб і щодо предмета зобов'язання. Спочатку визначено, що зацікавленість може виникати, якщо господарське зобов'язання укладено з особою, зацікавленою у його вчиненні, від імені або за кошти, або в інтересах такої особи. Проте далі цією ж статтею встановлено перелік випадків, у яких особи можуть вважатися зацікавленими, і перелік вже не включає такі критерії, як «від імені», «за кошти» та «в інтересах» відповідної особи. Окрім зазначеного, зобов'язання, яке має оцінюватися за ознакою зацікавленості,

визначають не лише обсягом (величиною, розміром) його предмета, але й видом (надання чи отримання фінансування). Також самій ідеї внесених змін суперечить положення про те, що у разі неприйняття наглядовою радою або органом, до сфери управління якого входить державне підприємство, жодного рішення, зобов'язання зі зацікавленістю вважається схваленим. Принцип «мовчазної згоди», що є ефективним для публічної діяльності державних установ, до приватних відносин, за участю державних підприємств, має застосовуватися обмежено.

Нарешті, закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» [129] стосовно органів управління комунального підприємства, демонструє певну дискримінацію на користь держави – встановлено, що у кожному підприємстві, у якому держава є мажоритарним акціонером (володіє більше, ніж 50 % капіталу), саме держава (через Кабінет Міністрів України) вирішуватиме, як формується наглядова рада, як підприємство проходить аудит, як воно подає звітність. У нормальних умовах ці питання вирішують загальні збори акціонерів, які враховують інтереси міноритаріїв.

Позитивним є те, що законодавчо передбачено створення наглядових рад, які не лише є дорадчим та консультативним органом, а виступають як колегіальний орган управління комунальним підприємством.

Згідно зі законодавством, наглядова рада може обирати керівника комунального підприємства. Тобто вже не міський голова призначатиме його, а саме наглядова рада. Також ця рада контролює діяльність керівника і спрямовує її, приймає рішення про проведення зовнішнього незалежного аудиту, розглядає питання господарської заінтересованості та вирішує інші питання, які визначила місцева рада. Тобто конкретно те, чим займатиметься наглядова рада, визначає саме міська рада.

Якщо оцінювати реформу, яка відбувається на державних підприємствах, то, зважаючи на досвід інших країн, наглядові ради переважно мають визначальну функцію - погоджувати якийсь великий (значний) правочин. Для прикладу, укладання договорів на велику суму. Доволі часто затверджують

стратегію підприємства, фінансовий бюджет, фінансовий план, звіт, контролюють оприлюднення інформації підприємством, визначають виконувача обов'язків керівника (за потреби) тощо. Впливовість наглядової ради визначає саме орган місцевої державної ради.

На нашу думку, апріорі немає сенсу створювати наглядові ради на усіх комунальних підприємствах, а лише на тих, які забезпечують життєво важливі послуги для міста чи села. Тому повинні бути визначені чіткі критерії, за якими місцева рада визначатиме комунальні підприємства, за якими створюватимуться наглядові ради. Згодом місцева рада має визначити процедуру формування наглядової ради, адже закон це не передбачив. У ньому тільки йдеться про те, що вона має складатися з незалежних членів і «залежних».

Отож, рекомендуємо перелік критеріїв, за якими утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних підприємствах [48]:

1. За Класифікатором організаційно-правової форми господарювання:

- суб'єкти господарювання, що діють на основі лише комунальної власності: комунальні підприємства та їх дочірні підприємства, комунальна організація (установа, заклад);
- суб'єкти господарювання, частка комунальної власності, у статутному капіталі яких перевищує 50 %;
- суб'єкти господарювання 50 % і більше акцій (часток) яких належать господарському товариству, частка територіальної громади в якому становить 100 %;

2. Є ознаки природної монополії, встановлені Антимонопольним комітетом України;

3. Займає домінуюче становище на ринку, згідно з рішенням НКРЕКП;

4. Сума річного обороту комунального підприємства за попередній фінансовий рік перевищує 4 млн. грн.;

5. У разі отримання комунальним підприємством коштів із місцевого бюджету (від засновника) понад 1 млн. грн.;

6. Суттєве погіршення фінансово-економічних показників діяльності комунального підприємства.

Утворення наглядової ради комунального підприємства відповідно до організаційно-правової форми господарювання, вказаної у пункті 1, має бути обов'язковим за умови досягнення хоча б одного критерію з окреслених у пунктах 2 - 6. Персональний склад наглядової ради затверджує засновник (відповідна місцева, селищна рада або територіальна громада) зі зазначенням посадових обов'язків, умов оплати праці та терміном перебування на посаді.

Зауважимо, що наглядова рада є колегіальним органом управління комунальним підприємством та виконує такі функції: обирає керівника комунального підприємства; спрямовує і контролює діяльність керівника комунального підприємства; приймає рішення про проведення зовнішнього незалежного аудиту; приймає рішення у разі виникнення господарської зацікавленості.

До принципів формування наглядової ради комунального підприємства пропонуємо віднести такі:

- більшість у раді становлять незалежні члени;
- професійний відбір членів ради на підставі освіти та попередніх місць роботи;
- перевірка на пов'язаність із керівництвом комунального підприємства;
- персональний склад наглядової ради затверджує засновник (відповідна місцева чи сільська рада) [49].

Річна фінансова звітність комунального підприємства може підлягати обов'язковій перевірці незалежним аудитором у порядку, передбаченому рішенням відповідної місцевої ради. Критерії відбору незалежного аудитора та критерії віднесення комунальних підприємств до таких, фінансова звітність яких підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, встановлено рішенням відповідної місцевої ради.

Важливо, що комунальне підприємство оприлюднює інформацію про свою діяльність, окрім випадків, установлених законодавством, шляхом

розміщення її на власній веб-сторінці або на офіційному веб-сайті суб'єкта управління об'єктами комунальної власності, що виконує функції з управління підприємством, у строки та в порядку, визначені рішенням місцевої ради. Доступ до таких веб-сторінок та веб-сайтів є цілодобовим і безоплатним.

У таблиці 1.3 наведено склад інформації, яку, на нашу думку, зобов'язані оприлюднювати комунальні підприємства.

Таблиця 1.3

Склад інформації для обов'язкового оприлюднення комунальними підприємствами-природними монополістами

№ інформаційного блоку	Опис інформації	Терміни оновлення інформації
I. Загальна інформація	адреса і контакти, статут, цілі діяльності, вакансії	оновлюють щомісяця станом на 1 число місяця
II. Інформація про фінансовий стан	бюджет чи кошторис, щорічний фінансовий звіт, річний план закупівель, стан розрахунків із бюджетом, стан боргових зобов'язань, інформація про операції,обсяг яких перевищує 50 тис. грн	оновлюють щоквартально, не пізніше 40 днів від закінчення кварталу
III. Інформація про керівництво	особисті дані керівників підприємства та їхні декларації про доходи за минулий рік, біографічні довідки членів наглядової ради та незалежність, річні звіти керівництва, структура підприємства, штатний розпис, дані про господарську зацікавленість в операціях, які перевищують 50 тис. грн	оновлюють щоквартально станом на перше число місяця

Джерело: склала автор за [46; 129]

Комунальне підприємство оприлюднює річну фінансову звітність разом із аудиторським висновком щодо неї, якщо аудит проводили відповідно до рішення наглядової ради комунального підприємства до 30 квітня року, що настає за звітним періодом. Відповідальність за оприлюднення та достовірність інформації несе керівник комунального підприємства, відповідно до законодавства України та умов укладеного з ним контракту.

Створення наглядових рад є головним важелем контролю за виконанням різнопланових угод, зокрема й договорів про ДПП на РЖКП. Саме так можна

забезпечити усесторонній контроль за виконанням умов договору як із боку держави - для потреб споживачів послуг, так і з боку приватного інвестора, зацікавленого в отриманні прибутку. У додатку В наведено пропонований нами проект ухвали про оприлюднення такої інформації.

Впровадження системи корпоративного управління ЖКГ дасть змогу уникнути й мінімізувати можливі ризики. Для цього варто забезпечити чітке законодавче розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та державної влади щодо комунального майна, визначити статус територіальної громади, як носія корпоративних прав, створити прозору модель управління житлово-комунальними підприємствами.

Отож, використання принципів корпоративного управління у сфері господарської діяльності державних та комунальних підприємств, зокрема у вигляді закріплення положень про значні господарські зобов'язання та зобов'язання зі зацікавленістю, може стати запорукою ефективного управління державною та комунальною власністю, створити додаткові гарантії для її збереження, зменшити корупційну складову у господарській діяльності. Наявна ж тенденція подальшого розвитку законодавства про зазначені правочини і правочини зі зацікавленістю сприяє вдосконаленню правової системи України та її наближенню до світових стандартів корпоративного управління. Проте чи дадуть змогу такі зміни покращити ефективність, зробити прозорішою і менш корумпованою сферу управління державним та комунальним майном, зрозуміємо не раніше ніж за рік, адже перехідні положення відводять саме такий час для узгодження статутів комунальних підприємств зі законодавством.

Водночас внесені зміни знову загострюють потребу уніфікувати цивільне та господарське законодавство, поділ між якими було штучно створено на етапі трансформації радянського законодавства, що вже створило і продовжує створювати проблеми як суто теоретичні, так і практичні.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретико-методичних основ державного регулювання РЖКП України дало змогу отримати такі результати:

1. Розглянуто підходи до визначення понять «житлово-комунальні послуги», «ринок житлово-комунальних послуг» та «державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг». Представлено об'єкт, суб'єкти, методи та інструменти державного регулювання РЖКП. Проаналізовано та подано дефініцію поняття «житлово-комунальні послуги» в економічній літературі. Подано комплексне визначення РЖКП як місця взаємодії виробників ЖКП та споживачів ЖКП для визначення ціни та необхідної кількості послуг, сукупності економічних і правових відносин між виробниками ЖКП та споживачами для забезпечення якісними ЖКП. Державне регулювання РЖКП визначено як сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою створення нормальних умов для функціонування РЖКП та вирішення складних соціально-економічних проблем суспільства.

2. Визначено суть державного регулювання РЖКП, доведено, що відсутність єдиної політики та нечіткий розподіл регуляторних повноважень між Антимонопольним комітетом України, НКРЕКП та Міністерством регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства зменшує ефективність державної регуляторної політики щодо підприємств-учасників РЖКП. Для вдосконалення системи державного регулювання доцільно забезпечити чітке розмежування функцій державного управління та функцій державного регулювання через відокремлення (в межах одного органу) процесу ухвалення регуляторних рішень від процесу ухвалення управлінських рішень.

3. Доведено, що важливим елементом системи державного регулювання РЖКП має стати запровадження громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій, зокрема, шляхом створення при них наглядових рад або залучення представників споживачів до складу спостережних рад відповідних акціонерних товариств, рад підприємств,

представників органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, у тому числі природоохоронних організацій, організацій споживачів. Подано критерії обов’язкового формування наглядових рад при комунальних підприємствах згідно з чиннимо законодавством. До принципів формування наглядової ради комунального підприємства запропоновано віднести такі: більшість у раді становлять незалежні члени; професійний відбір членів ради на підставі освіти та попередніх місць роботи; перевірка на пов’язаність з керівництвом комунального підприємства; персональний склад наглядової ради затверджує засновник(відповідна місцева чи сільська рада).

4. Встановлено, що комунальне підприємство оприлюднює інформацію про свою діяльність, окрім випадків, установлених законодавством, шляхом розміщення її на власній веб-сторінці або на офіційному веб-сайті суб’єкта управління об’єктами комунальної власності, що виконує функції з управління підприємством, у строки та в порядку, визначені рішенням місцевої ради. Доступ до таких веб-сторінок та веб-сайтів є цілодобовим і безоплатним. Сформовано проект ухвали про публічну інформацію для комунальних підприємств, що дасть змогу споживачам та іншим зацікавленим особам отримати доступ до інформації щодо діяльності комунальних підприємств-природних монополістів.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у першому розділі дисертаційної роботи опубліковано в наукових працях автора : [30; 33; 47; 52; 53; 56].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ Й АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1. Організаційна структура державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг

Органами державного регулювання на ринку житлово-комунальних послуг є Національна комісія, що виконує державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства й Антимонопольний комітет України. Порядок організації діяльності НКЕРКП визначено Законом [139].

Відповідно зауважимо, що житлово-комунальні послуги НКРЕКП не регулюються, а перебувають у сфері відповідальності місцевих органів влади, що створює правовий конфлікт між виконавцями послуг та їх замовниками.

НКРЕКП є державним колегіальним органом виконавчої влади, що регулює діяльність у сфері теплопостачання (крім діяльності суб'єктів господарювання, які забезпечують комбіноване виробництво теплової і електричної енергії або використовують нетрадиційні чи поновлювані джерела енергії), централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів для об'єктів, які обслуговують населені пункти з чисельністю населення понад 100 тис. осіб, та об'єктів з потужністю перероблення чи захоронення понад 50 тис. тонн або 200 тис. м³ кубічних побутових відходів на рік.

НКРЕКП застосовує такі засоби регуляторного впливу на суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках (далі - СПМ та СГСР) :

1) ліцензування господарської діяльності та контроль за дотриманням ліцензійних умов;

2) встановлення тарифів на комунальні послуги для СПМ та СГСР;

3) встановлення для суб'єктів природних монополій, які провадять

діяльність у сфері централізованого водопостачання та водовідведення, індивідуальних технологічних нормативів використання питної води.

НКРЕКП виконує такі функції в системі державного регулювання РЖКП:

- розробляє методику формування тарифів на комунальні послуги для СПМ та СГСР;
- встановлює тарифи на комунальні послуги СПМ та СГСР;
- проводить постійний моніторинг та аналіз ситуації на ринках, що перебувають у стані природних монополій, у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів і прогнозування стану розвитку таких ринків;
- встановлює межу обсягу виробництва (послуг, нижче рівня якої СПМ та СГСР у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення дозволено провадити свою діяльність без ліцензій);
- контролює недопущення перехресного субсидіювання під час провадження господарської діяльності СПМ та СГСР;
- контролює цільове використання коштів, обсяги яких передбачені структурою тарифів, одержаних у результаті провадження ліцензованої діяльності СПМ та СГСР;
- контролює виконання СПМ та СГСР інвестиційних програм, спрямованих на оновлення основних засобів у житловому фонді;
- у межах своїх повноважень контролює якість послуг СПМ та СГСР [129].

Надання житлово-комунальних послуг фізичним особам у населених пунктах чисельність до 100 тис. осіб не підпадає під сферу діяльності НКРЕКП. Це унеможливлює контроль якості надання ЖКП фізичним особам з боку органів державного регулювання, цю функцію покладено на виробників та виконавців послуг, що перешкоджає отриманню об’єктивної інформації. Виробники та виконавці послуг є своєю чергою не зацікавлені у створенні достовірної обліково-аналітичної системи державного регулювання РЖКП. Ці функції повинні бути покладені на НКРЕКП.

ЖКП характеризуються функціональним призначенням та порядком затвердження тарифів на них.

Залежно від функціонального призначення ЖКП поділяються на:

1) комунальні послуги - (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, вивезення та утилізація твердих побутових відходів тощо);
2) житлові послуги - послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);
3) послуги з управління (балансоутримання, укладання договорів на виконання послуг, контроль виконання умов договору ОСББ тощо);
4) загальноміські послуги (благоустрій та озеленення, ритуальні послуги).

Залежно від порядку затвердження тарифів на ЖКП вони поділяються на три групи:

перша група - ЖКП, тарифи на які затверджують уповноважені центральні органи виконавчої влади, а у випадках, передбачених законом, - НКРЕКП;

друга група - ЖКП, тарифи на які затверджують органи місцевого самоврядування для надання на відповідній території;

третя група - ЖКП, тарифи на які визначаються винятково за договором про надання ЖКП [43].

На рис. 2.1 представлено напрями державного фінансування РЖКП.

Державне регулювання у сфері житлово-комунальних послуг забезпечує Міністерство регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства, Антимонопольний комітет України, НКРЕКП, а також органи місцевого самоврядування. Проаналізувавши нормативно-правові акти, які регулюють діяльність цих органів влади, пропонуємо такий розподіл повноважень між ними з метою ефективного державного регулювання РЖКП України та уникнення дублювання функцій між регуляторами.

Рис. 2.1 Напрями державного фінансування ринку житлово-комунальних послуг

Джерело:розробила автор

Державне регулювання у сфері житлово-комунальних послуг забезпечує Міністерство регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства, Антимонопольний комітет України, НКРЕКП, а також органи місцевого самоврядування. Проаналізувавши нормативно-правові акти, які регулюють діяльність цих органів влади, пропонуємо такий розподіл повноважень між ними з метою ефективного державного регулювання РЖКП України та уникнення дублювання функцій між регуляторами.

До повноважень НКРЕКП у сфері державного регулювання РЖКП встановленому порядку віднесемо:

- забезпечення проведення тарифної політики відповідно до законодавства;
- визначення методології (порядку) формування тарифів на певні види ЖКП, що надають суб'єкти господарювання, які не займають монопольне становище на відповідних ринках;
- визначення пріоритетних інвестиційних проектів у сфері ЖКП загальнодержавного значення, фінансування яких відбуватиметься за рахунок коштів, отриманих за надані ЖКП або з державного бюджету;
- забезпечення соціальної підтримки незахищених верств населення;
- підготовка проектів нормативно-правових актів, які передбачатимуть стимулюючі заходи щодо розвитку РЖКП;
- удосконалення порядку відшкодування суб'єктам господарювання збитків, завданих у результаті прийняття рішень, пов'язаних із затвердженням тарифів на ЖКП у розмірі, нижчому від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у сфері ціноутворення.

До повноважень органу державного регулювання на РЖКП (Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства) у встановленому порядку віднесемо:

- підготовку пропозицій щодо регіональних структурних проектів між територіальними громадами, приватними інвесторами та міністерством;
- підготовку пропозицій щодо формування цінової політики на РЖКП, а також амортизаційної політики в питаннях, що стосуються ціноутворення на послуги підприємств, установ, організацій, що займаються господарською діяльністю у відповідній сфері, зокрема в частині контролю за визначенням вартості основних засобів та встановлення норм амортизації.

До повноважень органу державного регулювання монополій на РЖКП (Антимонопольного комітету) віднесемо:

- розроблення методології (порядку) формування тарифів на ЖКП, що надають суб'єкти, які займають монопольне становище на відповідних ринках;
- регулювання тарифів на ЖКП, що надаються суб'єктами, які займають монопольне становище на відповідних ринках, в обсягах, що перевищують установлену межу.

До повноважень органів місцевого самоврядування (Львівська обласна державна адміністрація та Львівська міська рада) віднесемо:

- регулювання тарифів на ЖКП, що надають суб'єкти, які не займають монопольне становище на відповідних ринках;
- регулювання тарифів на ЖКП, що надають суб'єкти, які займають монопольне становище на відповідних ринках, якщо обсяги виробництва не перевищують межу, встановлену відповідним органом державного регулювання;
- визначення пріоритетних інвестиційних проектів місцевого значення, фінансування яких відбуватиметься за рахунок коштів, отриманих за надані ЖКП, або відповідного місцевого бюджету.

У разі затвердження тарифів на ЖКП у розмірі, нижчому за розмір економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, відшкодування збитків, понесених у цьому випадку суб'єктами господарювання, що надають такі послуги, має відбуватися за рахунок відповідного бюджету області, міста, села чи територіальної громади. РЖКП пропонуємо використовувати таку систему кількісних показників [46].

1. Показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для бюджету:

1.1. Рівень бюджетних видатків на дотації підприємствам житлово-комунальної сфери. За рахунок коштів державного бюджету у 2016 році фінансувалося 31 % річної потреби ЖКП у коштах (13,1 млрд грн). З урахуванням передбачених темпів переходу на повне покриття економічно обґрунтованих витрат житлово-комунальних підприємств цей показник повинен зменшитися до 0 з урахуванням забезпечення скерування бюджетних коштів безпосередньо громадянам через адресну житлово-комунальну

субсидію [65].

1.2. Рівень бюджетних видатків на виплату адресних субсидій малозабезпеченим родинам. Цей показник є функцією двох складових: числа родин, що мають право на одержання субсидій з оплати ЖКП; розміру максимально припустимої питомої ваги власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному сімейному доході, керуючись соціальною нормою житлової площі і нормативів споживання ЖКП.

2. Показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для виробників ЖКП:

2.1. Рівень поточного фінансування - показник, що характеризує ступінь фінансування економічно обґрунтованої потреби житлово-комунальних підприємств у коштах. Дефіцит коштів житлово-комунальних підприємств, не покритий джерелами фінансування, який становить у середньому 10 млрд грн (20 %) повинен зменшитися до 0 [65].

2.2. Дотримання необхідного рівня фінансування інвестиційних потреб житлово-комунальних підприємств визначатиметься, переважно, залученням приватного капіталу за рахунок упровадження механізмів реальної конкуренції у сфері надання ЖКП, механізмів створення державно-приватного партнерства і забезпечення стабільності бюджетного фінансування єдиної житлово-комунальної субсидії.

3. Показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для споживачів:

3.1. Рівень власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному сімейному доході. Цей показник використовуватимуть для розрахунку житлових субсидій залежної від розміру сукупного доходу родини. За максимально припустимої питомої ваги власних витрат громадян на оплату житлово-комунальних послуг у сукупному сімейному доході в розмірі 15 % у 2018 році ймовірні небажані соціальні наслідки з огляду на зростаюче навантаження, у першу чергу, на найбільш «чутливу» категорію населення - малозабезпечені родини. За даними вибіркових обстежень домогосподарств, витрати малозабезпечених родин на придбання самих необхідних продовольчих

і непродовольчих товарів загалом можуть становити до 85 % сукупного сімейного доходу, що майже унеможливлює оплату ними ЖКП у встановленому розмірі [65]. Для зниження навантаження на низькодоходні групи населення в межах економічної моделі державного регулювання пропонуємо встановити граничний розмір власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному прибутку родини на рівні 12 %. При цьому розміри платежів частини родин із низькими прибутками реально зменшуватимуться на 10 %. Кожна субсидована родина зможе одержувати адресну допомогу у розмірі, що перевищує в 2,5-3 рази існуючий розмір субсидій.

3.2. Кількість родин (питома вага родин у відсотках), що претендують на одержання субсидій з оплати ЖКП. У разі фіксації максимально припустимої питомої ваги власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному прибутку родини на рівні 12 % частка родин, що потенційно мають право на одержання субсидій становитиме 25,5 % від їхньої загальної кількості [65].

3.3. Гарантована доступність субсидій характеризуватиметься рівнем розвитку системи персоніфікованих соціальних рахунків громадян, на які перераховують усі види допомоги держави в оплаті ЖКП. Система відкриття таких рахунків із використанням послуг державної банківської мережі має бути створена у всіх областях України.

3.4. Рівень переходу на договірні відносини (укладання договорів про надання ЖКП та їхня питома вага) характеризуватиме можливість громадян безпосередньо впливати на кількість і якість наданих послуг (див. рис. 2.2).

Отже, ефективність впливу державного регулювання на організацію РЖКП визначатиметься:

1) для населення: створенням конкурентного РЖКП, підвищенням якості ЖКП і стабілізації тарифів, створенням можливості впливати на вартість, кількість і якість послуг, які надають, і прогнозувати власні витрати на ЖКП; гарантованістю адресної фінансової підтримки малозабезпечених верств населення в частині витрат на ЖКП у результаті остаточного переходу до системи адресного субсидування малозабезпечених громадян і створення системи персоніфікованих соціальних рахунків; створенням стимулів для

раціоналізації споживання ЖКП і їх економії;

2) для бюджету: забезпеченням стовідсоткової адресності фінансової підтримки населення за рахунок переходу від системи дотації підприємств до безпосереднього субсидування населення; оптимізацією обсягів необхідної фінансової підтримки; формуванням прозорої системи фінансових потоків у сфері субсидування громадян при споживанні ЖКП;

3) для виробників ЖКП: ліквідацією дефіциту фінансових ресурсів; зниженням рівня неплатежів у житлово-комунальній сфері; залученням інвестицій для фінансування заходів щодо модернізації; переходу до договірних форм відносин, розвитку конкуренції і виокремлення функцій власника житлового фонду від господарської діяльності з його управління і обслуговування в муніципальному секторі.

Рис. 2.2. Система кількісних показників оцінки впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг

Джерело : розробила автор

На рис. 2.3 представимо пропоновану організаційну структуру державного регулювання РЖКП.

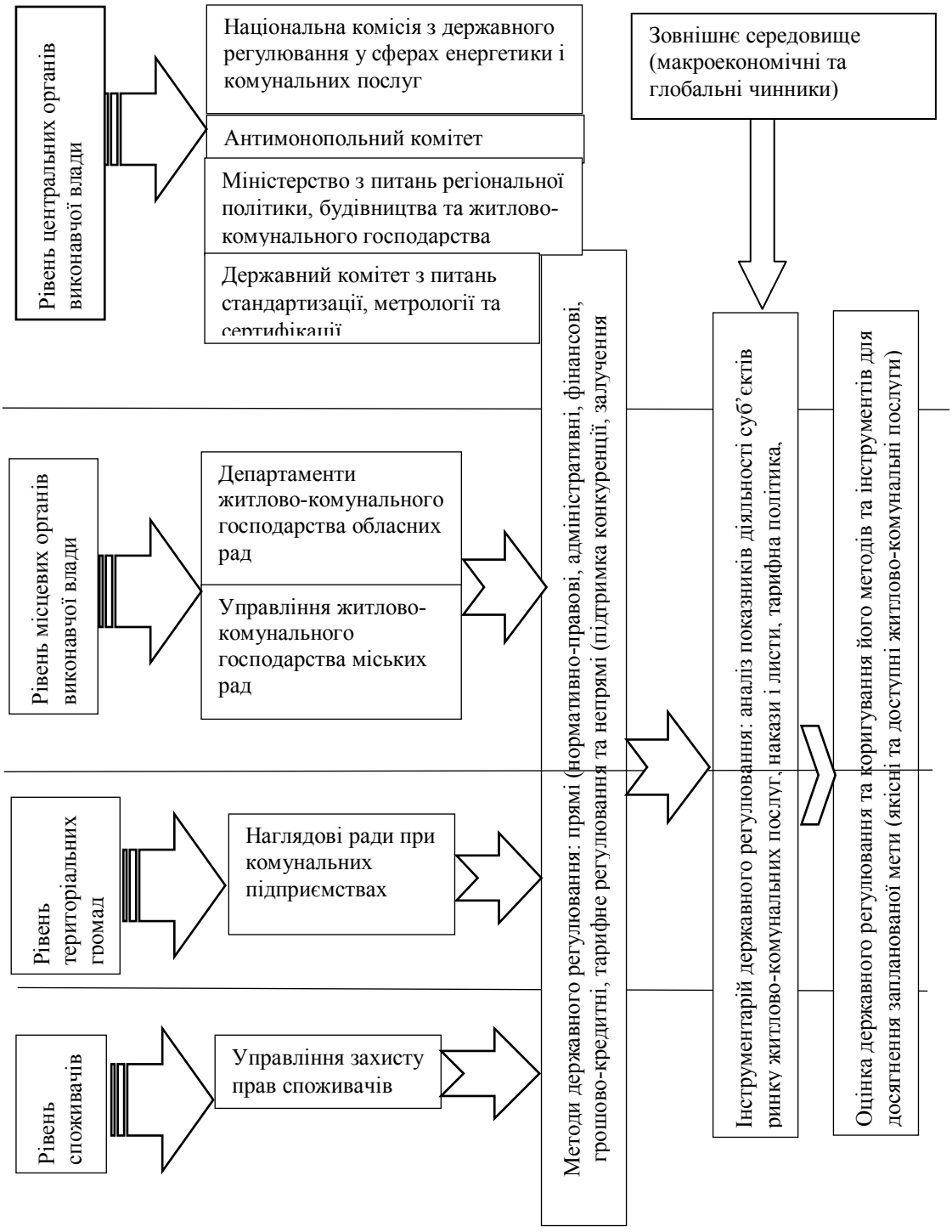

Рис.2.3. Візуалізація організаційної структури державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України

Джерело : розробила автор

Наступними кроками щодо вдосконалення системи державного регулювання організації РЖКП мають бути:

1) узгодження норм Законів України «Про житлово-комунальні послуги», «Про теплопостачання», «Про електроенергетику», «Про питну воду та питне

водопостачання», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про ціни і ціноутворення», «Про природні монополії» між собою, зокрема в частині повноважень органів, які регулюють тарифи, а також визначення процедур затвердження тарифів на ЖКП;

2) внесення змін до Законів України «Про житлово-комунальні послуги» та «Про природні монополії» щодо застосування альтернативних методів регулювання тарифів та визначення статей витрат, що обов'язково мають бути враховані у тарифах;

3) поетапна заміна пільг та субсидій для відшкодування витрат на оплату ЖКП адресними грошовими виплатами населенню;

4) вдосконалення порядку формування тарифів на ЖКП у частині: визначення критеріїв, за якими має відбуватися оцінювання економічної обґрунтованості тарифів на етапі їх встановлення та застосування, в тому числі з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку відповідного регіону та технічних можливостей суб'єктів господарювання; забезпечення окремого обліку доходів, витрат і фінансових результатів за кожним видом діяльності суб'єктів господарювання, що підлягають регулюванню; урахування інвестиційної складової для реалізації затверджених у встановленому порядку інвестиційних проектів; запровадження нормування витрат і втрат ресурсів, які б стимулювали оптимізацію витрат суб'єктів господарювання, що надають ЖКП;

5) розроблення порядку корегування тарифів на ЖКП, зокрема в разі зміни цін на енергоносії і розміру мінімальної заробітної плати;

6) розроблення порядку проведення перерахунків плати за ненадані, надані не в повному обсязі ЖКП та послуги, якість яких не відповідає нормативним вимогам;

7) встановлення рівня рентабельності для суб'єктів господарювання, які надають ЖКП, з урахуванням витрат на капітальні інвестиції;

8) розроблення порядку відшкодування різниці між затвердженими тарифами на ЖКП та економічно обґрунтованими витратами на їх виробництво;

9) розроблення порядку оплати послуг з управління будинком, спорудою або групою будинків;

10) запровадження механізму введення в дію нових тарифів на енергоносії, які є складовою тарифу на ЖКП, не раніше, ніж через 30 днів після їх оприлюднення в засобах масової інформації;

11) розроблення нормативно-правового акта про порядок організації громадських слухань з питань зміни тарифів на ЖКП, доведення до споживачів інформації про перелік ЖКП, їх вартість і структуру, норми споживання, порядок надання послуг, обґрунтованість витрат тощо;

12) розроблення механізмів врахування при формуванні тарифів відповідності якості ЖКП потребам споживачів;

13) запровадження автоматизованих систем контролю за наданням споживачам ЖКП.

Функціонування РЖКП в економіці відкритого типу характеризується високим рівнем участі інституцій ринкової інфраструктури в забезпеченні умов ефективної господарської діяльності. Тут пропонуємо виділити такі функціональні елементи:

- фінансове регулювання і фінансова підтримка – це фінансові надходження з інвестиційних фондів, кошти фондів фінансової підтримки, майнові сертифікати, акції житлово-комунальних підприємств, кошти товариств спільного кредитування, кредити комерційних банків, кошти інвестиційних фондів;

- страхування підприємницького ризику – реалізується у вигляді укладення страхових угод, виконання страхових зобов’язань та страхове відшкодування;

- аудиторська діяльність – це проведення аудиту господарської діяльності житлово-комунальних підприємств, надання консалтингових послуг, консалтинг потенційних інвесторів, видача аудиторських висновків;

- інституціональний контроль – це проведення банківського аналізу фінансово-господарського стану житлово-комунальних підприємств за балансами активів і пасивів, банківський контроль готівково-касових операцій,

дебіторсько-кредиторської заборгованості, цільового використання коштів;

- інформаційне забезпечення - це рекламна діяльність, формування і обслуговування інформаційних баз даних, послуги служб маркетингу;

- забезпечення концесійних угод - створення протоколу надання в концесію об'єкта ЖКП.

Серед найважливіших елементів механізму громадського регулювання розвитку РЖКП виділяємо контроль якості послуг, який можливо реалізувати через стандарти якості ЖКП. Пропонуємо такі напрями удосконалення організації державного регулювання на РЖКП:

- заохочення розвитку конкуренції на ринку (антимонопольні дії);
- реформа державної житлової політики;
- контроль НКРЕКП за ринком;
- запровадження стандартів якості ЖКП;
- аудиторська перевірка обгрунтованості тарифів на ЖКП;
- перехід від пільг і субсидій до адресних грошових виплат;
- створення умов та визначення чіткого механізму державно-приватного партнерства на РЖКП;
- економічна мотивація енергозбереження та ефективного поводження з твердими побутоваим відходами.

2.2. Аналіз стану державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг

РЖКП є складовою частиною відкритої економіки. Основною серед особливостей суб'єктів РЖКП є високий рівень комплексності, який характеризується різноманіттям науково-технічного і технологічного характеру діяльності підприємств-виробників послуг, та взаємозв'язком з єдиною системою територіального господарства. Ще однією важливою особливістю є націленість на задоволення першочергових потреб населення, тому домінуючим у розвитку та функціонуванні РЖКП є соціальний чинник. Діюча організаційна структура охоплює різні варіанти підпорядкованості однорідних

підприємств. Адміністративно вони підпорядковуються виконавчим органам державної влади, що дає змогу враховувати потреби та можливості розвитку РЖКП. Принцип управління за видами економічної діяльності дає змогу провадити єдину науково-технічну й економічну політику для однорідних підприємств, краще використовувати матеріально-технічні ресурси і фінанси.

Ще низка похідних особливостей РЖКП обумовлена сучасними соціально-економічними умовами, які склалися в нашій державі, та у зв'язку з військовою агресією Росії.

Невідповідність житла вимогам, які висувають до житлових приміщень, - недостатні площі квартир, незручність планування, недостатність благоустрою, низькі тепло- і вологостійкість, погана звукоізоляція, недостатній набір комунальних послуг: такі недоліки або частина з них характерні для більшості багатоквартирних будинків.

Невідповідний рівень ЖКП - недостатня якість питної води, не відповідає нормативу температури гарячої води та температури повітря у квартирах, не витримуються терміни опалювального сезону, часті відєднання води й тепла з різних причин, у багатьох населених пунктах воду подають за графіком, а нерідко гарячу воду взагалі не подають, недостатньо вживають заходів з дезинфекції, дезінсекції та дератизації, наявні несправні ліфти і несвоєчасний вивіз сміття.

Нераціональне використання ресурсів пов'язане як із зазначеною технічною відсталістю виробників ЖКП, так і з відсутністю економії з боку населення. Шляхом боротьби з нераціональними втратами є своєчасний ремонт і заміна зношених комунікацій, використання сучасних матеріалів, зокрема попередньо ізольованих труб. Для підвищення зацікавленості в економії ресурсів як підприємств, так і споживачів, одним із напрямків реформування РЖКП визначено обладнання житлового фонду приладами обліку води і тепла (див дод. Д).

Отже, можемо сформувати перелік особливостей РЖКП як обєкта державного регулювання (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Особливі характеристики ринку житлово-комунальних послуг як об'єкта державного регулювання

Особливі характеристики ринку житлово-комунальних послуг	Умови функціонування ринку
1. Загальний характер споживання житлово-комунальних послуг (незалежно від віку, статі, споживчих переваг)	Наявність сталого попиту на житлово-комунальні послуги
2. Постійність споживання житлово-комунальних послуг	Важливість постійної пропозиції житлово-комунальних послуг
3. Регулювання ринку державою	Тарифна політика та субсидування
4. Регулярність та періодичність у споживанні комунальних послуг	Необхідність регулярної діяльності підприємств - виробників житлово-комунальних послуг
5. Неможливість заміни одних послуг іншими (кожен вид послуг призначений для задоволення певних потреб споживачів)	Необхідність функціонування на певній території комплексу підприємств, що надають окремі види житлово-комунальних послуг
6. Відносно постійні обсяги споживання послуг у межах однієї територіальної одиниці (міста, села, громади)	Наявність сталого попиту на житлово-комунальні послуги

Джерело: склала автор за [109; 112; 153]

З одного боку, існує неможливість відмови від ЖКП: людина має доволі незначні можливості відмови від користування житлом та окремими комунальними послугами, як це можливо при виборі будь-яких товарів. З іншого боку, житлово-комунальні підприємства теж не можуть припинити надавати послуги у разі несплати за них - це не дозволено законодавчо і не завжди можливо практично, особливо щодо послуг з водовідведення та вивезення побутових відходів (якщо тимчасова зупинка ліфтів або від'єднання води не викличе значних незручностей для відповідних підприємств, то невивезене сміття все ж доведеться вивозити підприємствам з санітарної очистки.)

За 2012-2014 роки та І квартал 2015 року органами місцевої влади тарифи на житлово-комунальні послуги для населення підвищили загалом на 28,2 %, на утримання житла - на 17,6 %. При цьому рівень інфляції за цей період склав 26,7 %, середня заробітна плата у 2015 році порівняно з 2000 роком зросла в 2 рази, а за січень-березень 2014 р. збільшилася порівняно з аналогічним

періодом минулого року на 28,5 % (див. дод. Д).

У січні-грудні 2015 року споживачі оплатили за ЖКП 48,6 млрд грн (95,4 % нарахованих за цей період сум). Серед регіонів найвищий за середній по країні рівень оплати за ЖКП спостерігався у Черкаській та Вінницькій областях (119,0 % та 118,8; відповідно), найнижчий - у Тернопільській (68,8 %).

Заборгованість населення з оплати ЖКП зменшилася у грудні 2015року порівняно з листопадом на 19,4 % і на кінець грудня 2015року становила 8 829,1 млн грн, середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 2,1 місяця.

У грудні 2015року мали борг за 3 місяці і більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання - 24,8 % власників особових рахунків, утримання будинків, споруд та прибудинкових територій - 19,5 %, вивезення твердих побутових відходів - 18,3 %, централізоване водопостачання та водовідведення - 17,4 %, газопостачання - 16,4 %, електроеенергію - 8,7 %.

Протягом січня-грудня 2015року споживачі сплатили за електроенергію 13 311,6 млн грн. (113,3 % нарахованих за цей період сум). Серед регіонів найвищий за середній по країні рівень оплати електропостачання спостерігався в Одеській, Закарпатській та Київській областях (186,6-162,7 % з урахуванням погашення боргів попередніх періодів), найнижчий - у Чернігівській та Сумській (65,5 % та 70,4 % відповідно). Заборгованість споживачів з оплати електроенергії становила на кінець грудня 2015року 2 664,1 млн.грн.

У грудні 2016року населення України сплатило за ЖКП 7,9 млрд грн (63,8 % нарахованих за цей період сум), за електроенергію - 2,0 млрд.грн (108,42 % нарахованих за цей період сум).

На кінець грудня 2016року заборгованість населення зі сплати за централізоване опалення та гаряче водопостачання становила 9,4 млрд грн, за газопостачання - 6,4 млрд грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій - 2,4 млрд грн, за централізоване водопостачання та водовідведення - 1,5 млрд грн, за вивезення побутових відходів – 0,4 млрд грн, за електроенергію - 3,3 млрд грн.

Середні нарахування за ЖКП, з урахуванням електроенергії (із розрахунку

150 кВт·год), на одного власника особового рахунку в грудні 2016року становили 1 557,4 грн.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 року № 976 «Про затвердження Порядку погашення реструктуризованої заборгованості та внесення поточних платежів за житлово-комунальні послуги» у січні-грудні 2016р. з населенням було укладено 36,1 тис. договорів щодо погашення реструктуризованої заборгованості на загальну суму 165,0 млн грн. Сума внесених платежів, з урахуванням довгострокових договорів, становила 102,6 млн грн. [65].

Причиною заборгованості споживачів за ЖКП є, з одного боку, досить високий рівень тарифів на послуги порівняно з доходами більшості населення, з іншого боку, недоліки механізму покарання за несплату послуг. Тому є реальна можливість користуватися ЖКП, ухиляючись від їх оплати. Надходження з бюджету становлять значну частину доходів житлово-комунальних підприємств, у цій сфері чи не найбільше напрямків бюджетного цільового фінансування - дотації, субсидії, відшкодування пільг, субвенції, фінансування капітальних вкладень, ремонтів, підготовки до осінньо-зимового періоду тощо. Фінансування, пов'язане з регулюванням цін, надходить часто зі запізненням і не в повному обсязі, інші види фінансування в останні роки значно скоротилися. Отже, РЖКП виконує функції соціальних служб, коли передбачені законодавством додаткові виплати пільговим категоріям громадян підприємствам не відшкодовують.

Створення умов для мотивації енергозбереження на сучасному етапі розвитку ринку є вкрай важливим напрямом удосконалення державного регулювання РЖКП. Це зумовлено перш за все геополітичним становищем України та особливостями технологічного процесу надання ЖКП у системі централізованого опалення та гарячого водопостачання.

Перевірку економічної обґрунтованості тарифів на ЖКП мають проводити незалежні аудиторські фірми на замовлення місцевих органів влади. При цьому уповноважений орган місцевого самоврядування має право брати до уваги розрахункові матеріали для затвердження тарифів для надавача послуг лише за

умови наявності висновків зазначених аудиторських фірм, які несуть відповідальність за рівень економічної обґрунтованості проектних тарифів.

Перехід від пільг до адресних субсидій споживачам ЖКП може бути реалізовано лише шляхом мінімізації питомої ваги пільг у системі соціальних трансфертів при нарахуванні плати за надані ЖКП.

Погоджуємося із О. Апостолюк, що «основними проблемами в регулюванні діяльності суб'єктів природних монополій в ЖКГ є не визначені принципи, методи, форми та процедури регулювання» [4].

Заохочення розвитку конкуренції може бути забезпечене у діяльності лише тих суб'єктів господарювання, які не є природними монополістами на РЖКП (централізоване опалення, гаряче та холодне водопостачання та водовідведення). При цьому, проблема створення ефективного конкурентного середовища є найактуальнішою у діяльності підприємств з обслуговування житла, оскільки на сьогодні у нашій державі не створено інституту управляючого будинками, на якого б покладали обов'язки щодо вибору надавача послуг та розірвання договорів, у випадку незадоволення мешканцями відповідного будинку якістю ЖКП.

Часто до складу тарифу додають видатки, прямо не пов′язані з наданням комунальних послуг: утримання баз відпочинку і клубів, робота паспортисток, представницькі видатки, виплати матеріальної допомоги звільненим працівникам, операційні втрати від курсових різниць, окремі фонди для штрафів, пені, недостачі та інших витрат, пов'язаних із безгосподарністю.

Загалом механізм формування тарифів, що запроваджується, спрямований на недопущення непродуктивних і невиправданих витрат, створення умов для удосконалення й оновлення технологічних процесів у житлово-комунальній сфері.

Структура собівартості ЖКП характеризується високою питомою вагою паливно-енергетичних ресурсів. Послуги теплопостачання є найбільш енергомісткими. Найвищу питому вагу мають витрати на паливо в середньому по Україні – 51 %, вартість електроенергії складає в середньому 11 % [65].

По підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства витрати на оплату електроенергії становлять в середньому 31 % від загальних витрат, а по окремих підприємствах до 50 % [65].

В умовах постійного підвищення цін на електроенергію за відсутності механізму коригування тарифів на ЖКП, а також зростання вартості матеріалів та мінімальної заробітної плати собівартість послуг неухильно зростає, що обумовлює зниження рівня її відшкодування діючими тарифами та зростання збитковості.

Як свідчить моніторинг Мінторгівлі, рівень відшкодування тарифів для населення по базових підприємствах регіонів становив: на послуги теплопостачання 50-92 %; на послуги водопостачання 23-95 % (100 % лише у місті Києві); на послуги водовідведення 27-98 % (лише у місті Києві – 100 %); на утримання будинків з ліфтами 45-98 % (у Волинській, Рівненській, Тернопільській областях – 100 %) [105].

За усіма видами ЖКП у більшості регіонів спостерігається тенденція до зниження рівня відшкодування населенням вартості витрат підприємств на їх виробництво та реалізацію, при цьому рівень тарифів для промислових споживачів у декілька разів перевищує рівень тарифів для населення.

Отже, підвищилися тарифи за 1 м³ на базових підприємствах Миколаївської області від 0,39 грн до 0,75 грн, рівень відшкодування зріс в 1,6 разу; Одеської – від 0,43 грн до 0,67 грн, рівень підвищився в 1,3 разу; Херсонської - від 0,42 грн до 0,65 грн, підвищення рівня відшкодування - в 1,2 разу; Черкаської - від 0,30 грн до 0,54 грн, зростання рівня відшкодування - в 1,5 разу [65].

На рис. 2.4 зображено динаміку суми заборгованості населення щодо оплати ЖКП за областями України та у м. Києві. Як бачимо, найбільший приріст є в м. Києві, Дніпропетровській та Харківській областях [24, 25].

На рис. 2.5 зображено динаміку стану оплати населенням областей України ЖКП та приросту/зниження заборгованості за 2016 рік. Аналіз свідчить, що Дніпропетровська, Чернігівська та Рівненська області показали зниження рівня заборгованості по ЖКП.

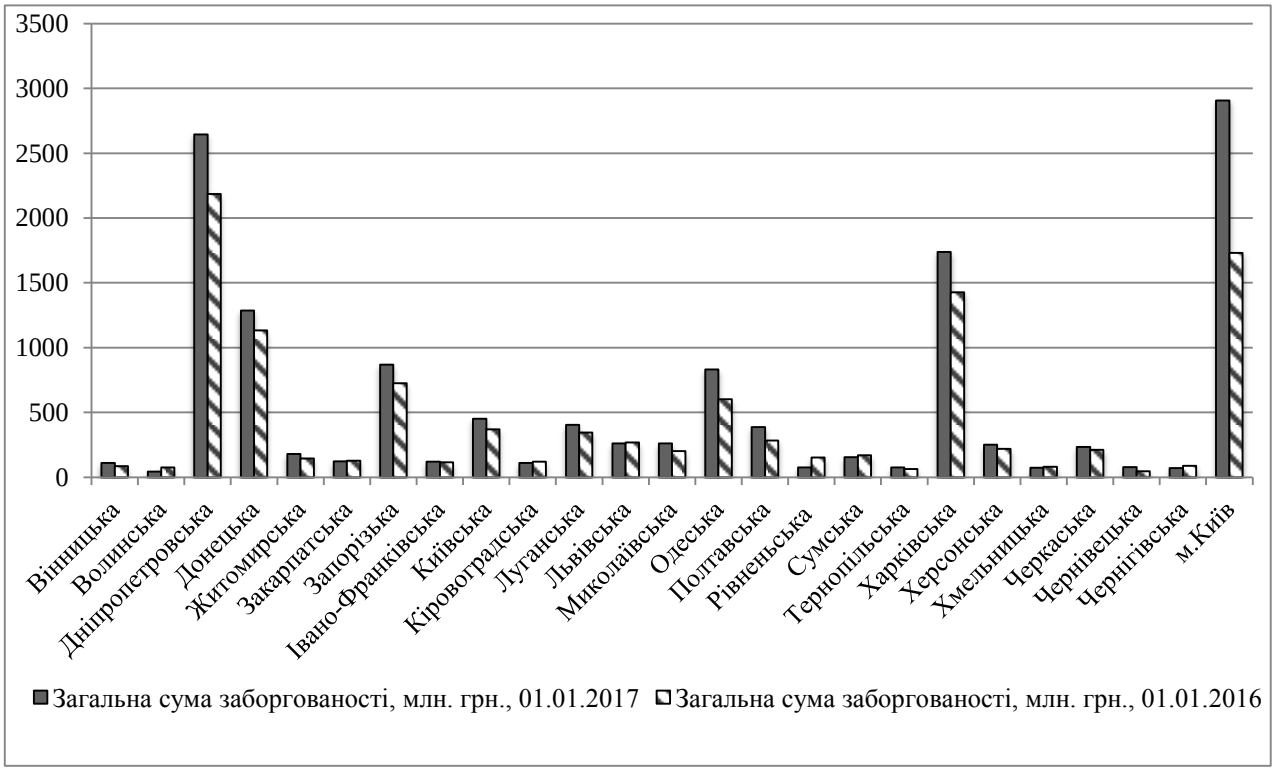

Рис. 2.4. Динаміка суми заборгованості населення щодо житлово-комунальних послуг за областями України та у м. Києві, млн грн

Джерело: склала автор за даними [65].

На рис. 2.5 зображено динаміку стану оплати населенням областей України ЖКП та приросту/зниження заборгованості за 2016 рік.

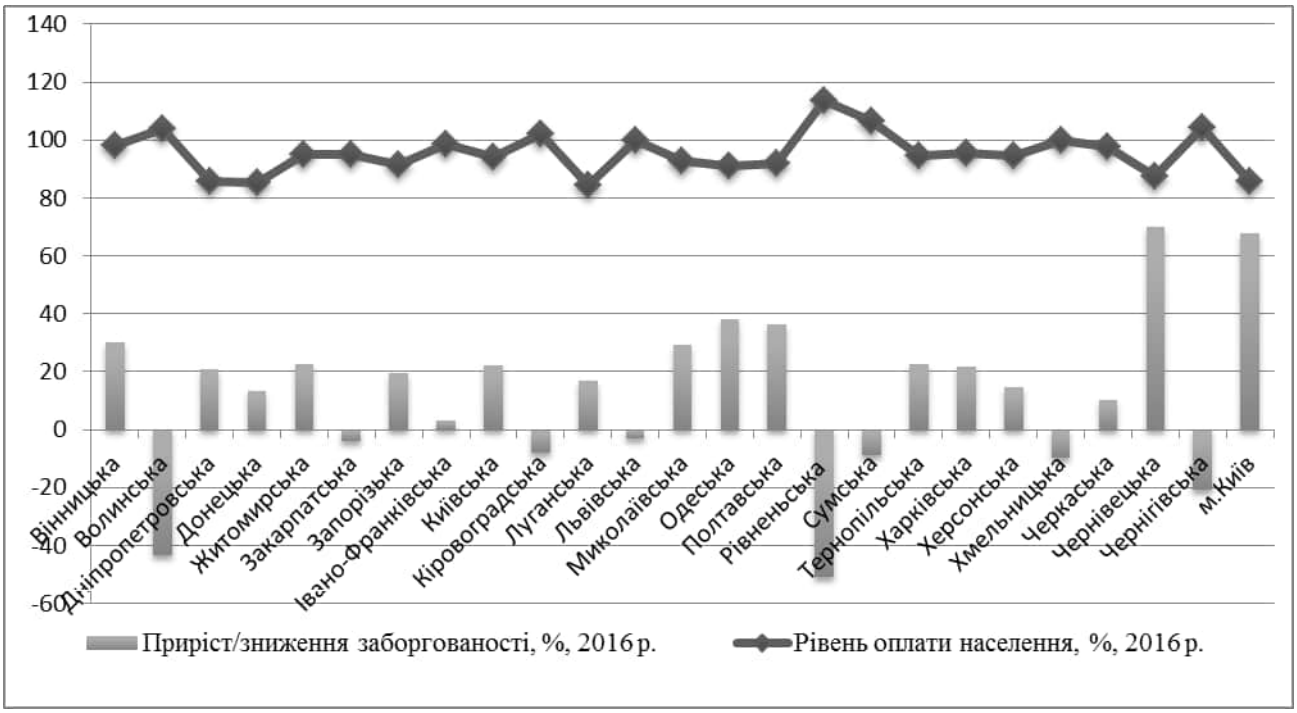

Рис. 2.5. Динаміка стану оплати населенням областей України житлово-комунальних послуг та приросту/зниження заборгованості за 2016 рік, %

Джерело: склала автор за даними [65].

На рис. 2.6 проаналізовано динаміку створення ОСББ за областями України та в м. Києві, бачимо суттєвий приріст.

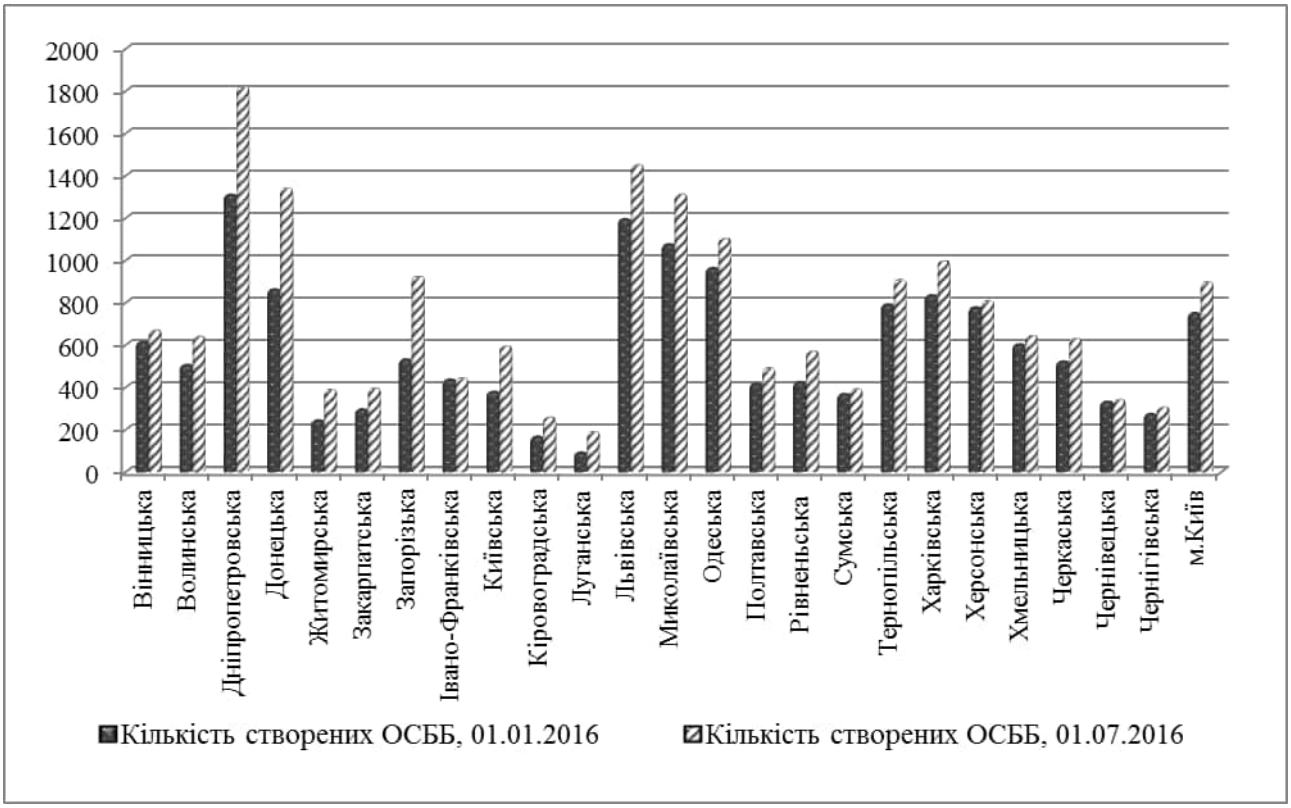

Рис 2.6. Динаміка створення ОСББ за областями України та в м. Київ за І півріччя 2016 р.

Джерело: склала автор за даними [65].

У таких областях, як Дніпропетровська, Львівська, Миколаївська, Донецька, Одеська. Найменший приріст показала Луганська область.

На рис. 2.7 визначено динаміку кількості встановлених у будинках приладів обліку спожитої теплової енергії станом на 30.06.2016 року, найбільший приріст таких приладів зафіксовано у Дніпропетровській області та в м.Київ. Найменша кількість знову ж таки у Луганській області.

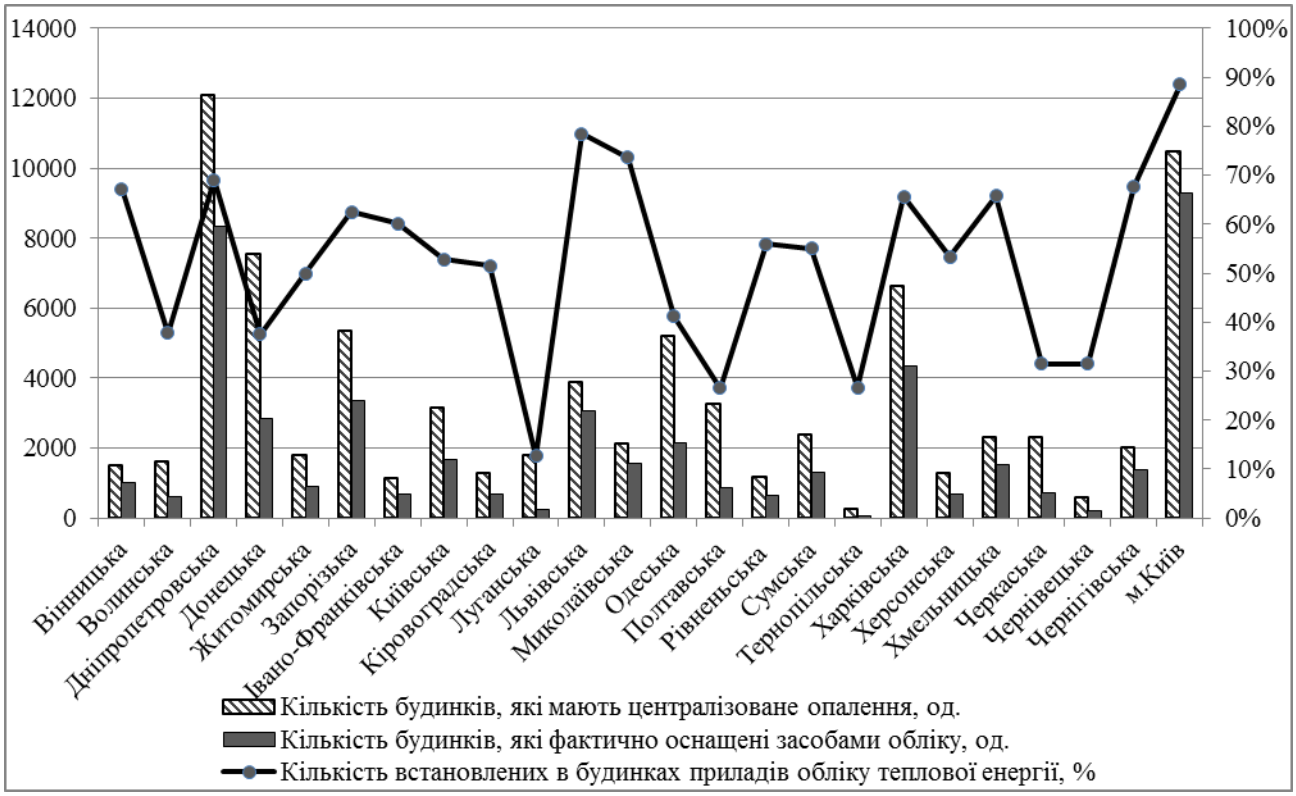

Рис. 2.7. Динаміка кількості встановлених в будинках приладів обліку спожитої теплової енергії станом на 30.06.2016 року

Джерело: склала автор за даними [65].

За результатами аналізу визначено позитивну динаміку тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водовідведення населенням та комерційними споживачами, найбільше у м. Біла Церква та м. Вінниця, що зображено на рис. 2.8.

На рис. 2.9. подано динаміку затверджених тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг теплопостачання населенням за основними містами областей України, станом на 01.06.2016 року. Найбільший відсоток відшкодування зафіксовано у м. Рівне - 47 %, а найменший – у м. Івано-Франківську – 13 % [26].

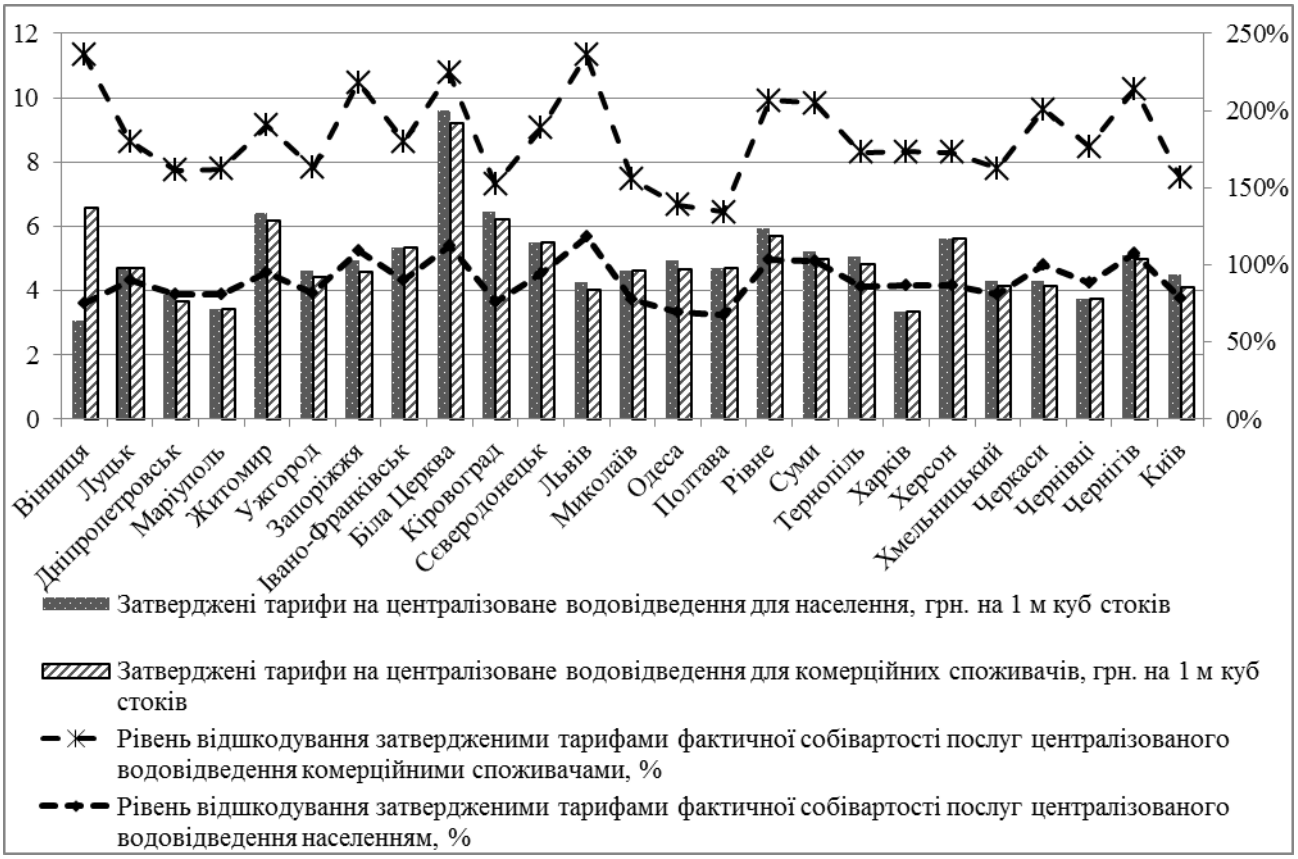

Рис. 2.8. Динаміка затверджених тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водовідведення населенням та комерційними споживачами за основними містами областей України станом на 01.07.2016року

Джерело: склала автор за даними [65]

На рис. 2.10 представлено динаміку затвердженого розміру тарифу та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг теплопостачання комерційними споживачами за основними містами областей України, станом на 01.06.2016 року. Найсуттєвіший розрив між рівнем відшкодування фактичної собівартості послуг теплопостачання комерційними споживачами та затвердженого розміру тарифу виявлено у м. Сумах – при тарифі у 1 000 грн за 1 Гігакалорію відшкодування сягає 120%, а найменший розрив – у м. Черкасах, при тарифі у 1 200 грн. за 1 Гігакалорію відшкодування складає 102 %.

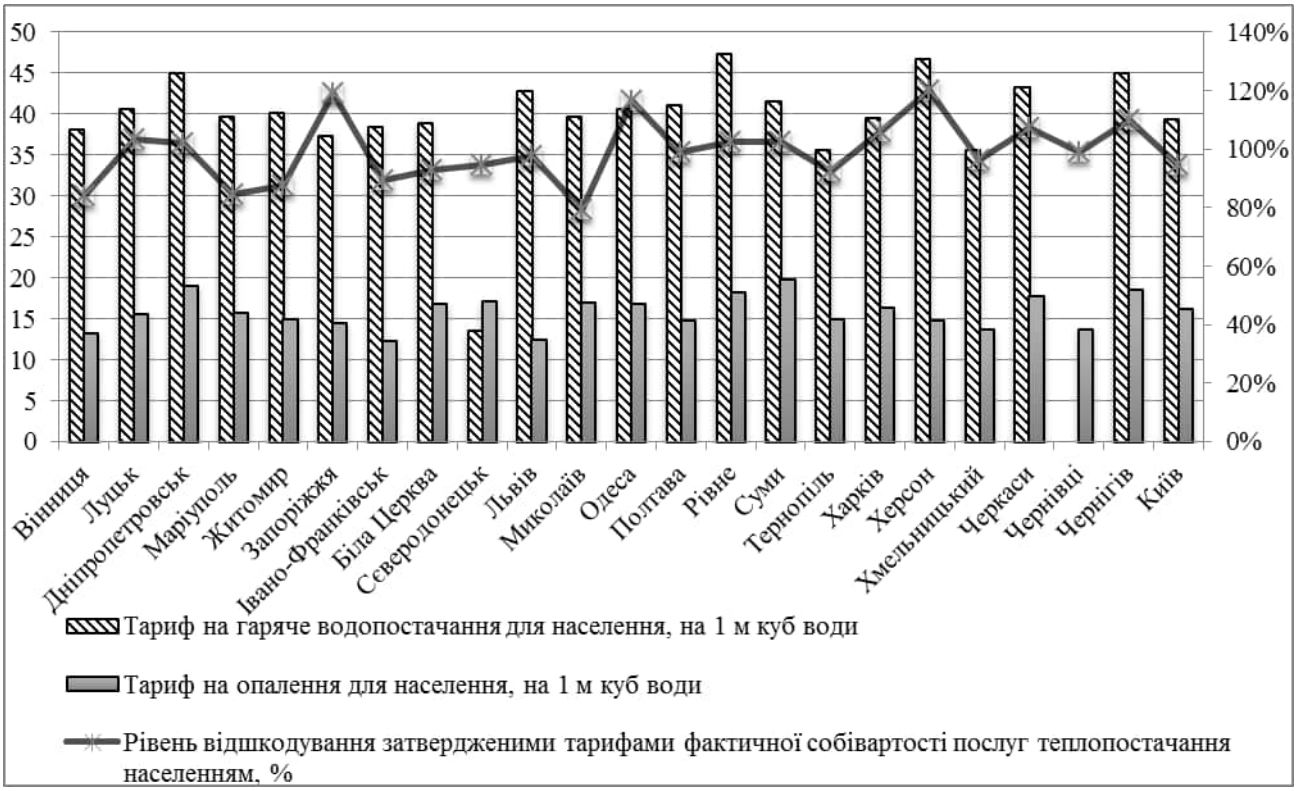

Рис. 2.9. Динаміка затверджених тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг теплопостачання населенням за основними містами областей України, станом на 01.06.2016 року

Джерело: склала автор за даними [65]

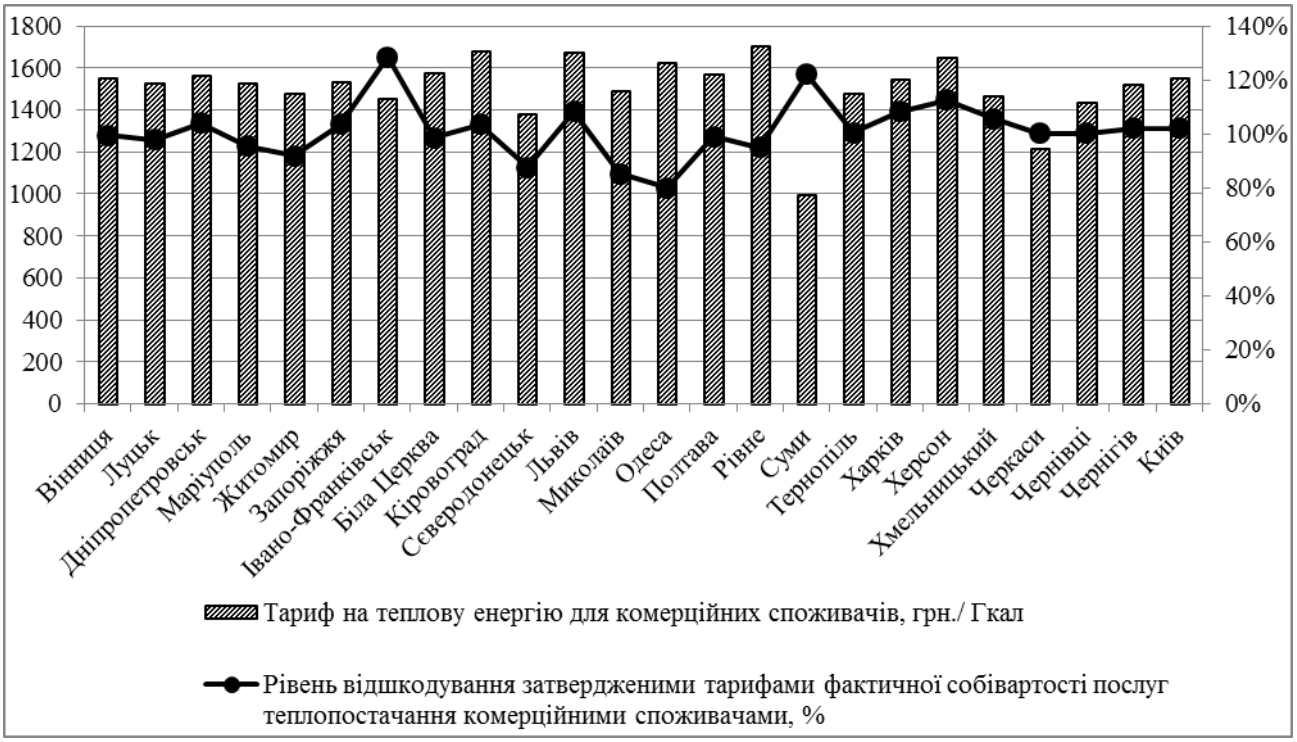

Рис. 2.10 Динаміка затвердженого розміру тарифу та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг теплопостачання комерційними споживачами за основними містами областей України, станом на 01.06.2016 року

Джерело: склала автор за даними [65]

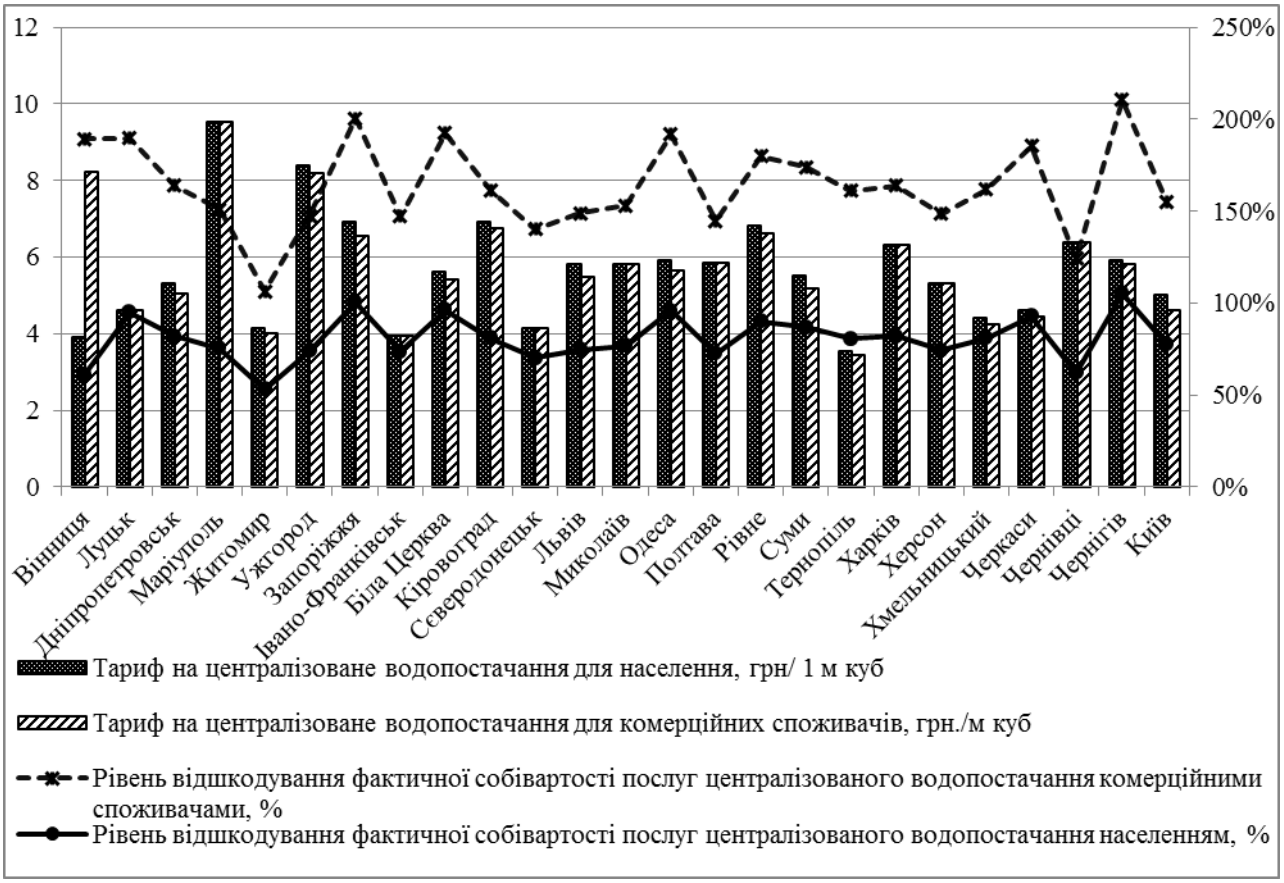

Рис. 2.11. Динаміка затверджених тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водопостачання та послуг постачання холодної води населенням й комерційними споживачами за основними містами областей України, станом на 01.07.2016 року

Джерело: склала автор за даними [65]

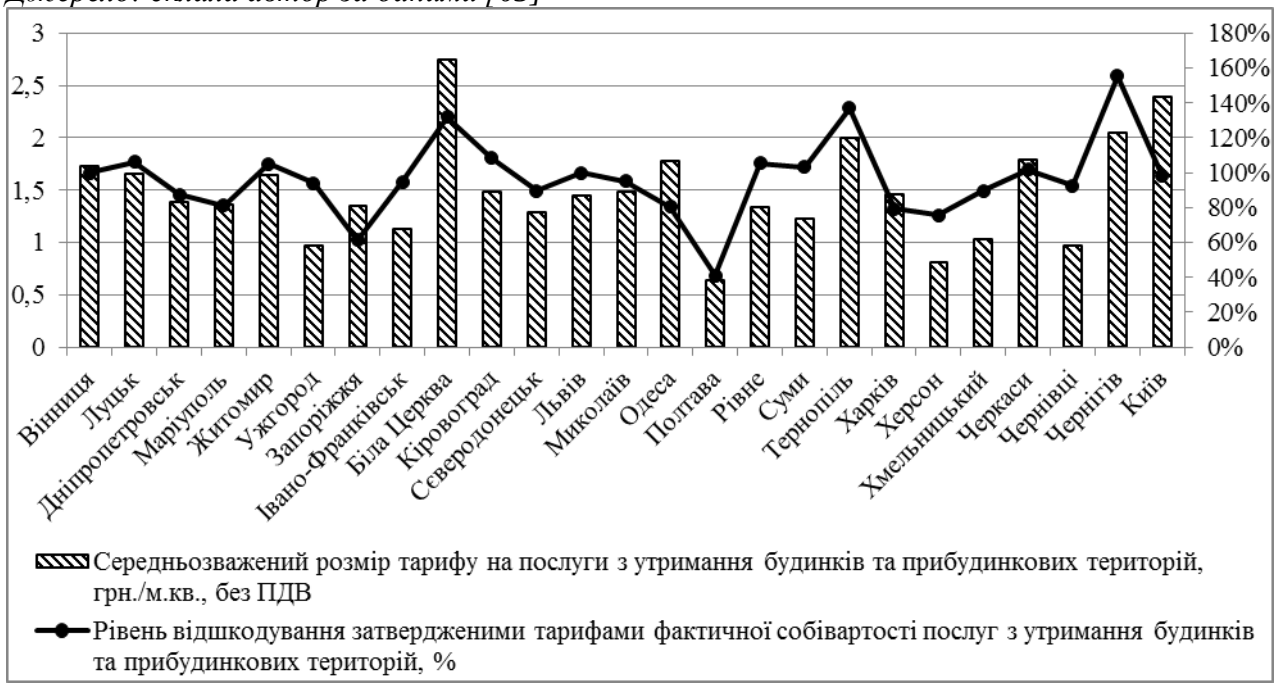

Рис. 2.12. Динаміка середньозваженого розміру тарифів та рівня відшкодування фактичної собівартості послуг з утримання будинків та прибудинкових територій, станом на 01.07.2016 року

Джерело: склала автор за даними [65]

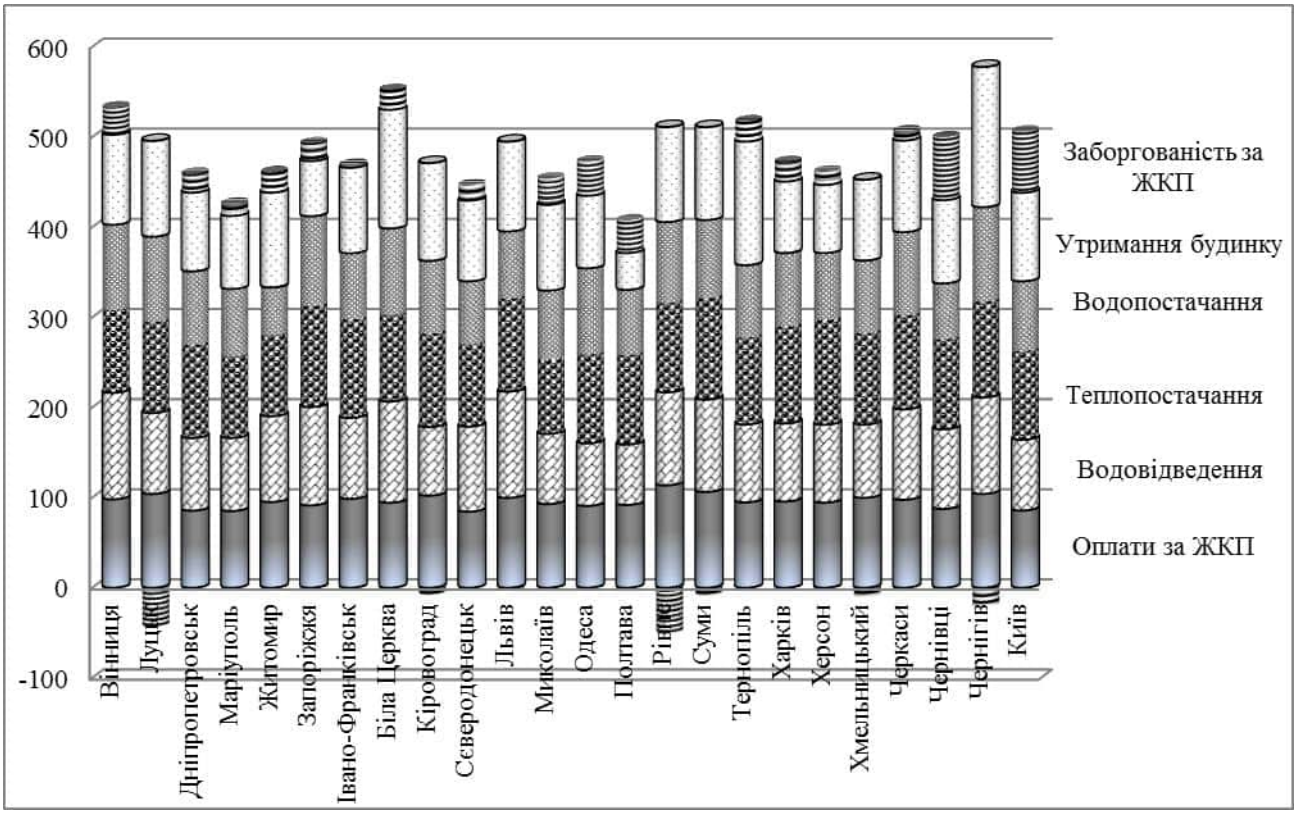

Рис. 2.13. Динаміка рівня оплати, заборгованості та відшкодування фактичної собівартості населенням ЖКП.

Джерело: склала автор за даними [65]

Рис. 2.14. Динаміка структури сукупних витрат домогосподарств, 2010-2015 роки

Джерело: склала автор за даними [65].

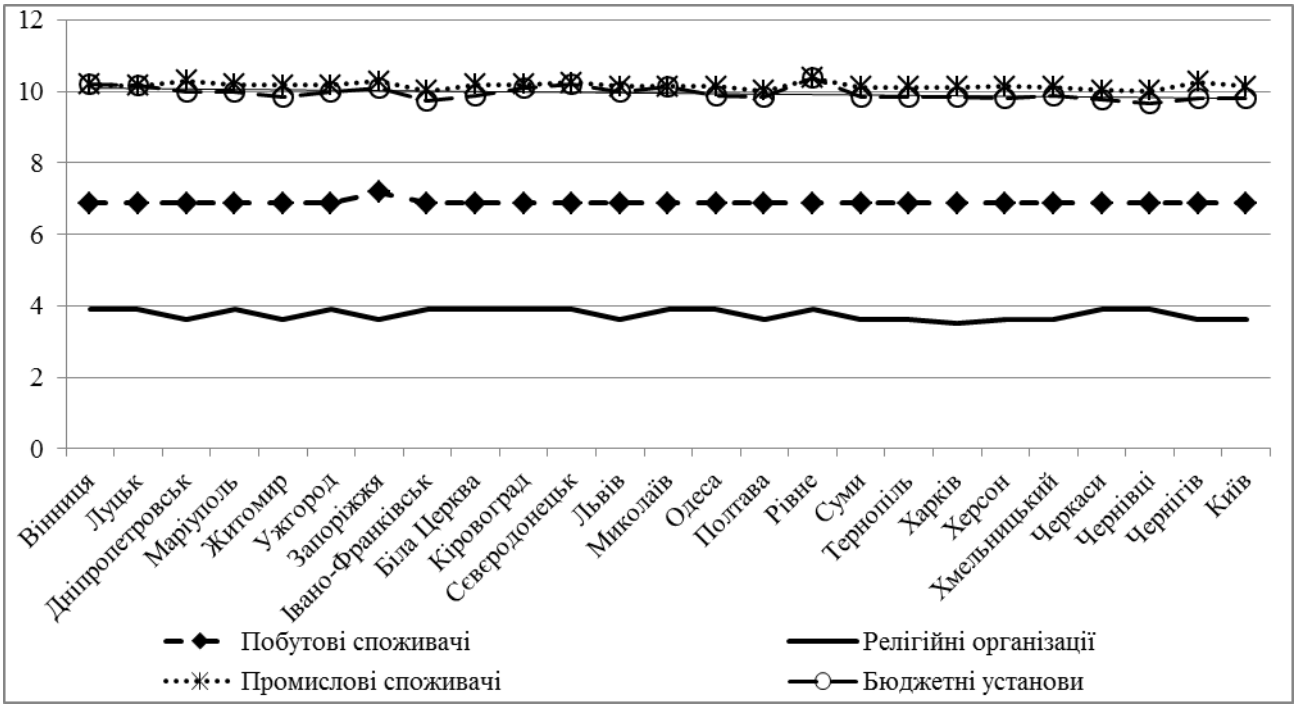

Рис. 2.15. Розмір затверджених тарифів на природний газ, грн./м³, станом на 01.01.2017 року

Джерело: склала автор за даними [65]

Як бачимо, на рис. 2.13, сукупна динаміка рівня оплати, заборгованості та відшкодування фактичної собівартості населенням ЖКП у містах Біла Церква, Вінниця, Тернопіль та Чернігів перевищує 500 млн грн.

Побудова економетричних моделей впливу змінних на основний показник як емпіричний метод дослідження дає змогу верифікувати теоретичне припущення про те, що рівень заборгованості населення щодо ЖКП залежить від рівня тарифів на ці послуги та рівня відшкодування фактичної собівартості, а також визначити ступінь їх впливу. При побудові економетричних моделей неможливо одразу з'ясувати, який саме тип моделі краще відображатиме потрібну нам залежність. Тому в нашій роботі для достовірності регресійного аналізу методом відбору проігноровано ті показники, які не впливають на залежну змінну і, таким способом, сформовано найбільш адекватну економетричну модель.

Економетрична модель - це функція чи система функцій, що описує кореляційно-регресійний зв'язок між економічними показниками, причому

залежно від причинних зв'язків між ними один чи кілька з цих показників розглядають як залежні змінні, а інші - як незалежні

Узагальнивши функцію множинної моделі, можемо записати її для трьох змінних:

$$Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + u_i, \qquad (2.1)$$

де Y – залежна змінна; X_2 і X_3 – пояснюючі (незалежні) змінні; u – стохастична збурювальна складова; i – кількість спостережень; β_1 – складова, що визначає точку перетину. Ця величина представляє усереднену дію змінних на Y, виключених із моделі. Коефіцієнти β_1 і β_2 зазвичай називають частинними регресійними коефіцієнтами.

Найпростіша модель, яка дає змогу змоделювати панельні дані – модель без ефектів або модель об'єднаної регресії. Моделюючи дані таким способом, ми припускаємо, що зв'язки між змінними є сталими впродовж часу і для всіх перехресних об'єктів у вибірці. Моделі такого типу можна розглядати як загальні моделі панельних даних, а фактично вони є регресійними моделями для множин панельних даних.

При побудові регресії вагомим є визначення коефіцієнта детермінації R^2, що обчислюється за формулою:

$$R^2 = \frac{ESS}{TSS} = \frac{\sum \hat{y}_i^2}{\sum y_i^2} = \frac{\hat{\beta}_2 \sum y_i x_{2i} + \hat{\beta}_3 \sum y_i x_{3i}}{\sum y_i^2}. \qquad (2.2)$$

Коефіцієнт R^2перебуває у межах між 0 і 1. Якщо R^2=1, то лінія регресії на 100 % пояснює варіацію в Y. Якщо ж R^2=0, ця модель не має змісту. Оскільки ближче значення R^2 до 1, то вища достовірність моделі.

Оцінку надійності параметрів і статистичних характеристик моделі визначають за допомогою t-критерію Стьюдента, який обчислюють як співвідношення значення певного показника і його стандартної помилки.

Істотність рівняння перевіряють за *F*-критерієм Фішера з *n*-*m*-1 ступенями свободи при порівнянні із табличним значенням розподілу Фішера за заданого рівня значущості.

Окрім побудови регресійних моделей, можемо встановити причинно-наслідкові зв'язки між показниками за допомогою кореляційної матриці та тесту Грейнджера, обчислених у програмі «Eviews». Тестом Грейнджера послідовно перевіряються дві нульові гіпотези: «*x* не є причиною *y*» і «*y* не є причиною *x*».

Для перевірки цих гіпотез будують дві регресії:

$$y = a_0 + a_1 y_{t-1} + \ldots + a_p y_{t-p} + b_1 x_{t-1} + \ldots + b_p x_{t-p} + e_t, \quad (2.3)$$

$$x_t = c_0 + c_1 x_{t-1} + \ldots + c_p x_{t-p} + d_1 y_{t-1} + \ldots + d_p y_{t-p} + u_t. \quad (2.4)$$

Згідно з методикою і результатами тесту, за високих значень показника *F*-статистики та низької імовірності похибки можна відкинути гіпотезу про неіснування причинно-наслідкових зв'язків між показниками.

Отож, дослідження ґрунтується на вибірці показників 25-ти міст різних областей України протягом 2016 року, що дає змогу повною мірою оцінити ступінь впливу показників на рівень заборгованості для всієї країни.

Обрані для дослідження показники охоплюють (табл. 1, дод. Е):

— суму заборгованості та рівень оплати населенням ЖКП;

— затверджені розміри тарифів на утримання будинків та прибудинкових територій, централізоване водовідведення, теплопостачання, гаряче і холодне водопостачання, електроенергію та природний газ;

— рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг централізованого водопостачання, водовідведення, теплопостачання, послуг з утримання будинків та прибудинкових територій по базових підприємствах (середнє значення показників для населення та комерційних споживачів);

— кількість встановлених у будинках приладів обліку спожитої теплової

енергії та кількість створених ОСББ протягом 2016 року.

На підставі побудови кореляційної матриці ЖКП, що охоплює показники затверджених тарифів для населення (див табл. 1, дод. З) можемо стверджувати про наявність позитивних зв'язків між рівнем оплати населення та розміром тарифу на гаряче водопостачання (0,43), водовідведення (0,14) та негативного зв'язку з розміром тарифу на централізоване водопостачання (-0,11), природній газ (-0,13) і рівнем заборгованості населення (-0,79). Оскільки розмір тарифу на гаряче водопостачання є найбільшим серед інших тарифів, саме він зумовлює значну частку суми оплати ЖКП населення, що демонструє кореляційна матриця. Щодо заборгованості населення, то згідно з результатами, зростання тарифу на централізоване водопостачання (0,27), опалення (0,24), утримання будинків (0,21) в 2016 році спричинило зростання заборгованості (*ZB1*) в 2017 році.

Таблиця 2.2

Регресійна модель впливу чинників на заборгованість населення за комунальними платежами в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **LOG(ZB1)**
Method: LeastSquares
Sample: 1 - 25
Includedobservations: 22

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(CV)	1.224334	0.834673	1.466843	0.1681
LOG(GV)	0.332160	0.976689	0.340088	0.7397
OB	0.016252	0.009423	1.724689	0.1102
LOG(ON)	-12.94599	2.701489	-4.792169	0.0004
LOG(OP)	1.909669	1.368505	1.395442	0.1882
LOG(OSBB)	0.085255	0.452064	0.188590	0.8536
LOG(PG)	5.097487	16.99275	0.299980	0.7693
LOG(UB)	-0.058233	0.510886	-0.113984	0.9111
LOG(VV)	-0.120694	0.718231	-0.168043	0.8693
C	45.09942	36.19677	1.245951	0.2366

R-squared	0.834652	Meandependentvar	5.673412
Adjusted R-squared	0.710641	S.D. dependentvar	1.232671
S.E. ofregression	0.663080	Akaikeinfocriterion	2.319113
Sumsquaredresid	5.276100	Schwarzcriterion	2.815041
Loglikelihood	-15.51024	Hannan-Quinncriter.	2.435939
F-statistic	6.730457	Durbin-Watsonstat	2.771788
Prob(F-statistic)	0.001624		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 2 дод. Д

За допомогою регресійної моделі, обчисленої статистичною програмою «Eviews», визначимо основні чинники, що впливають на зростання

заборгованості населення за комунальні платежі. Щоб показати прирости показників, застосуємо логарифмування. У таблиці 2.2 представлено результати регресійної моделі, які охоплюють усі наявні показники.

Оскільки для деяких чинників моделі притаманний високий рівень імовірності похибки та низький поріг *t*-статистики, маємо підстави їх ігнорувати для отримання достовірних результатів моделі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Скорегована регресійна модель впливу чинників на заборгованість населення за комунальними платежами в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **LOG(ZB1)**
Method: LeastSquares
Sample: 1 - 25
Includedobservations: 22

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(GV)	1.615094	0.679101	2.378284	0.0287
LOG(ON)	-14.70692	2.193925	-6.703475	0.0000
LOG(OP)	2.071354	1.164289	1.779072	0.0921
C	61.07937	9.726003	6.280007	0.0000

R-squared	0.727161	Meandependentvar	5.673412
Adjusted R-squared	0.681687	S.D. dependentvar	1.232671
S.E. ofregression	0.695463	Akaikeinfocriterion	2.274488
Sumsquaredresid	8.706039	Schwarzcriterion	2.472859
Loglikelihood	-21.01937	Hannan-Quinncriter.	2.321218
F-statistic	15.99096	Durbin-Watsonstat	3.076593
Prob(F-statistic)	0.000026		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 2 дод. Е

Результати оцінювання панельної регресії з фіксованими ефектами та оцінка статистичної значущості параметрів регресії дає змогу зробити висновок, що основними складовими, які сприяють формуванню заборгованості населення є зниження рівня оплати послуг і зростання розміру тарифів на гаряче водопостачання та опалення (табл. 2). Згідно результатів регресії, рівняння матиме вигляд:

$$Log\ (ZB1) = 61 + 1{,}61\ Log\ (GV) - 14{,}71\ Log\ (ON) + 2{,}07\ Log\ (OP) \qquad (2.5)$$

Значення *R-squared* – 0,73. Отже, розмір тарифу на гаряче водопостачання, опалення і рівень оплати населення ЖКП на 73 % зумовлюють зміну показника

заборгованості. Показники *t*-статистики та імовірність похибки в межах норми, що підтверджує достовірність отриманих результатів.

Окремо доцільно проаналізувати основні чинники, що впливають на оплату комунальних послуг комерційними споживачами. За результатами кореляційної матриці (табл. 2, дод. З) рівень комунальної оплати зросте у разі зростання тарифів на електроенергію (0,3) та водовідведення (0,41).

Результати оцінювання панельної регресії (табл. 2.4; табл. 2.5) дають підставу стверджувати, що зміна тарифів на комунальні послуги не має значного впливу на рівень заборгованості комерційних споживачів, оскільки з усіх залучених у модель змінних оплата послуг пояснює зміну заборгованості на 69 із 79 %, що свідчить про несуттєвість решти показників (табл. 2.6).

Таблиця 2.4

Регресійна модель впливу чинників на заборгованість комерційних споживачів за комунальними платежами в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **ZB**
Method: LeastSquares
Sample: 1 - 25
Includedobservations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(VV)	48.94813	24.48366	1.999216	0.0640
LOG(UB)	12.62754	12.04182	1.048640	0.3109
LOG(PG)	-1269.323	385.8726	-3.289488	0.0050
LOG(OP)	-10.23884	32.10386	-0.318929	0.7542
LOG(ON)	-315.8600	49.24374	-6.414216	0.0000
LOG(EE)	-49.94415	110.0988	-0.453630	0.6566
LOG(CV)	32.07921	16.77412	1.912423	0.0751
C	4003.625	802.3186	4.990069	0.0002

R-squared	0.794001	Meandependentvar	12.70870
Adjusted R-squared	0.697868	S.D. dependentvar	29.02969
S.E. ofregression	15.95660	Akaikeinfocriterion	8.645830
Sumsquaredresid	3819.196	Schwarzcriterion	9.040785
Loglikelihood	-91.42705	Hannan-Quinncriter.	8.745160
F-statistic	8.259424	Durbin-Watsonstat	2.085297
Prob(F-statistic)	0.000337		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 3 дод. Е

Для повноти аналізу, врахуємо рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості ЖКП (середнє значення показників для населення та комерційних споживачів) на основі табл. 4 дод. Е. Згідно з результатами кореляційної матриці рівню оплати ЖКП притаманний позитивний зв'язок із показником рівня відшкодування фактичної собівартості

послуг центрального водопостачання (0,39), послуг теплопостачання (0,31), послуг з утримання будинків (0,4) та послуг водовідведення (0,39). Відповідно, простежується негативний зв'язок цих показників з заборгованістю щодо оплати ЖКП.

Таблиця 2. 5

Скорегована регресійна модель впливу чинників на заборгованість комерційних споживачів за комунальними платежами в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **ZB**
Method: LeastSquares
Sample: 1 - 25
Includedobservations: 25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(ON)	-295.7315	48.25887	-6.128025	0.0000
C	1360.020	219.9368	6.183686	0.0000

R-squared	0.620165	Meandependentvar	12.41600
Adjusted R-squared	0.603651	S.D. dependentvar	28.06624
S.E. ofregression	17.66946	Akaikeinfocriterion	8.658170
Sumsquaredresid	7180.822	Schwarzcriterion	8.755680
Loglikelihood	-106.2271	Hannan-Quinncriter.	8.685216
F-statistic	37.55269	Durbin-Watsonstat	1.769237
Prob(F-statistic)	0.000003		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 3 дод. Е

Для встановлення причинно-наслідкових зв’язків застосуємо тест Грейнджера (табл.2.6). Дослідження охоплює 23 спостереження (табл. 4, дод. Е). Нульова гіпотеза тесту – фактор *x* не є причиною зміни фактору *y*. Отже, за високого значення показника *F*-статистики та низької імовірності похибки (*prob.*) можемо відкинути гіпотезу про неіснування причинно-наслідкових зв’язків між показниками.

Унаслідок регресійного моделювання впливу визначених вище чинників на рівень оплати ЖКП (табл.2.7) виявлено, що основними чинниками зростання показника є зростання рівня відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водопостачання та послуг з постачання холодної води (*CVs*) і кількість встановлених приладів обліку спожитої теплової енергії (*OB*) (табл. 2.7).

Таблиця 2.6

Результати статистичного аналізу на основі тесту Грейнджера щодо впливу чинників на заборгованість за житлово-комунальними послугами

PairwiseGrangerCausalityTests Вибірка: 1 - 25 Кількість лагів: 2			
Нулева гіпотеза:	**Obs.**	**F-Statistic**	**Prob.**
UBs не є причиною зміни ON	23	5.11804	0.0174
VVs не є причиною зміни ON	23	3.32961	0.0588
UBs не є причиною зміни ZB2	23	6.00274	0.0101
OSBB не є причиною зміни VVs	23	5.23242	0.0162
OB не є причиною зміни VVs	23	3.07486	0.0760
CVs не є причиною зміни OPs	23	5.08556	0.0178
CVs не є причиною зміни UBs	23	3.52855	0.0509
ZB1 не є причиною зміни CVs	23	5.30181	0.0155

Джерело: власні розрахунки на основі табл.4 дод.Д

Таблиця 2.7

Регресійна модель впливу чинників на рівень оплати житлово-комунальних послуг в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **ON**
Method: LeastSquares
Sample: 1- 25
Includedobservations: 20

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
CVs	0.160327	0.089315	1.795067	0.1029
OB	0.104950	0.056028	1.873172	0.0905
OPs	0.049385	0.117362	0.420791	0.6828
LOG(OSBB)	-1.256377	2.119768	-0.592695	0.5665
UBs	0.010446	0.043570	0.239761	0.8154
VVs	-0.047719	0.089985	-0.530304	0.6075
LOG(ZB2)	-2.902246	0.860742	-3.371794	0.0071
C	92.98143	20.84106	4.461454	0.0012

R-squared	0.738656	Meandependentvar	92.65000
Adjusted R-squared	0.555714	S.D. dependentvar	5.434232
S.E. ofregression	3.622174	Akaikeinfocriterion	5.713128
Sumsquaredresid	131.2014	Schwarzcriterion	6.108849
Loglikelihood	-43.41815	Hannan-Quinncriter.	5.767693
F-statistic	4.037669	Durbin-Watsonstat	2.195594
Prob(F-statistic)	0.023315		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 4 дод. Е

Згідно з отриманими результатами, причиною зміни показника оплати ЖКП за 2016 рік є рівень відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водовідведення (*VVs*) і послуг утримання будинків (*UBs*), що також є причиною зміни рівня заборгованості (*ZB2*). Кількість створених ОСББ та кількість встановлених у будинках приладів обліку спожитої теплової енергії (*OB*) є причиною зміни рівня відшкодування фактичної собівартості послуг

централізованого водовідведення (*VVs*). Рівень відшкодування фактичної собівартості послуг централізованого водопостачання (*CVs*) та послуг постачання холодної води впливає на зміну показника рівня відшкодування фактичної собівартості послуг водовідведення (*VVs*) та теплопостачання (*OPs*).

Рівняння матиме вигляд:

$$ON = 88,64 + 0,14\ (CVs) + 0,09\ (OB) - 3,03\ Log\ (ZB2) \quad (2.6)$$

Змінні (*CVs*), (*OB*), і (*ZB2*) пояснюють зміну показника оплати ЖКП (*ON*) на 72 % (*R-squared* = 0,719). Імовірність похибки та поріг *t*-статистики в межах норми, що підтверджує достовірність результатів.

Таблиця 2.8

Сторегована регресійна модель впливу факторів на рівень оплати житлово-комунальних послуг в Україні за 2016 рік

DependentVariable: **ON**
Method: LeastSquares
Sample: 1 - 25
Includedobservations: 20

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
CVs	0.145216	0.058228	2.493916	0.0258
OB	0.095241	0.041745	2.281474	0.0387
LOG(ZB2)	-3.030239	0.580664	-5.218579	0.0001
C	88.64254	4.997325	17.73800	0.0000

R-squared	0.719267	Meandependentvar	92.65000
Adjusted R-squared	0.659110	S.D. dependentvar	5.434232
S.E. ofregression	3.172819	Akaikeinfocriterion	5.340248
Sumsquaredresid	140.9349	Schwarzcriterion	5.538108
Loglikelihood	-44.06223	Hannan-Quinncriter.	5.367530
F-statistic	11.95649	Durbin-Watsonstat	2.288263
Prob(F-statistic)	0.000375		

Джерело: власні розрахунки на основі табл. 4 дод. Д

Отже, результати економетричного оцінювання на основі статистичних даних, що охоплюють показники за 25-ма містами України дають підстави стверджувати, що розміри тарифів на ЖКП впливають на рівень заборгованості населення та не значно впливають на заборгованість комерційних споживачів. Встановлено позитивну кореляцію рівня оплати житлово-комунальних послуг із показниками відшкодування фактичної собівартості ЖКП та відповідно

негативну кореляцію з показником рівня заборгованості по оплаті послуг споживачами.

2.3. Державно-приватне партнерство як інноваційний інструмент регулювання ринку житлово-комунальних послуг в умовах відкритої економіки

РЖКП є важливим видом економічної діяльності, технологічні та виробничі особливості якого визначають певні вимоги до організації системи інформаційного забезпечення для учасників ринку. Ефективність державно-приватного партнерства залежить від повноти та достовірності інформаційного наповнення систем підприємств-учасників ринку. Проте відсутність комплексного підходу до формування інформаційного забезпечення державно-приватного партнерства житлово-комунальних підприємств спонукає до проведення нових досліджень та апробації їх результатів.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» інновації визначено як «новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери». До цього можемо віднести і механізм державно-приватного партнерства.

На сьогодні основним поштовхом для розвитку інноваційної активності на РЖКП в Україні повинні стати не тільки державні, але й приватні інвестиції, а від держави залежить тільки створення сприятливих умов для неї. Основними перешкодами, які необхідно усунути в Україні для заохочення вливання інвестицій та підприємницької діяльності, є високий рівень корупції, проведення Антитерористичної операції на Сході України, важкі й несприятливі умови для ведення бізнесу, система оподаткування [167].

Ефективність функціонування РЖКП досліджують науковці, представники владних структур, засоби масової інформації, різні експерти. РЖКП є важливою ланкою економіки та суттєво впливає на умови та якість життя

населення. В умовах розгортання в Україні фінансової реформи, за підтримки Світового банку та МВФ, бюджетна підтримка житлово-комунальної сфери є обмеженою, що, з одного боку, спонукає до пошуку інших фінансових джерел для реалізації програм модернізації підприємств ЖКГ та підвищення енергоефективності й енергозбереження житлового фонду, а з іншого - вимагає оптимізувати критерії та механізми функціонування державно-приватного партнерства. Недосконаліть системи управління житлом та підприємствами РЖКП, а також системи регулювання природних монополій призвела до того, що підприємства неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належної якості.

Законодавством визначено, що «державно-приватне партнерство - співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору» [132].

Значна частина авторів аргументовано доводить доцільність застосування словосполучення «публічно-приватне партнерство», зокремаВ. Остапенко вважає, що «у сучасному розумінні публічно-приватне партнерство є суспільно й економічно ефективною формою співпраці, адже воно поєднує переваги держави та приватного сектора» [111].

Натомість О. Манойленко переконує, що «предметом державно-приватного партнерства є розвиток, використання та управління державною та муніципальною власністю» [92], Ю. Вдовенко стверджує, що «пріоритетною сферою застосування механізмів державно-приватного партнерства в Україні, як і в багатьох країнах світу є житлово-комунальне господарство» [16]. На думку В. Рибачука, «державно-приватне партнерство - це угода між організаціями державного та приватного секторів стосовно надання послуг у таких сферах, як створення суспільної інфраструктури, спорудження громадських об'єктів і надання інших подібних послуг» [153].

Вважаємо, що державно-приватне партнерство на РЖКП є рівноправною та взаємовигідною взаємодією між державою, територіальними громадами та приватними інвесторами у межах реалізації інфраструктурних проектів на РЖКП для задоволення потреб юридичних і фізичних осіб у якісних ЖКП.

Державно-приватне партнерство є ефективним та інноваційним інструментом економічного та соціального розвитку, засобом залучення коштів у проекти, - саме завдяки ньому державні та місцеві органи влади намагаються зберегти контроль та налагодити співпрацю з інвесторами. Під час такої взаємодії між державою, інвесторами та суб'єктами господарювання досягають кращих техніко-економічних показників та фінансових результатів, ефективніше використовують державні ресурси та комунальне майно.

Згідно з «Концепцією розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві», «недосконаліть системи державного регулювання на ринках природних монополій у сфері централізованого тепло- і водопостачання та водовідведення, зокрема тарифної політики, яка не має стимулюючого до енергозбереження характеру та не передбачає наявності інвестиційної складової частини» прямо мотивує державу розвивати державно-приватне партнерство на РЖКП [85].

Доречно навести ознаки державно-приватного партнерства, наведені у законодавстві, це [133]:

- надання прав управління (користування, експлуатації) об'єктом партнерства або придбання, створення (будівництво, реконструкція, модернізація) об'єкта державно-приватного партнерства з подальшим управлінням (користуванням, експлуатацією), за умови прийняття та виконання приватним партнером інвестиційних зобов'язань відповідно до договору, укладеного в межах державно-приватного партнерства;
- довготривалість партнерських відносин (від 5 до 50 років);
- передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;
- внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Сьогодні в Україні активно розвивається нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства, формуються правові засади для розвитку його окремих форм. Так, законодавчу базу розвитку державно-приватного партнерства становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, інші законодавчі акти України. У державах, де механізм державно-приватного партнерства був сформований раніше, ніж в Україні, і який вже доволі успішно функціонує, можна виокремити чинники, що стимулюють взаємодію держави та приватного бізнесу: по-перше, органи місцевого самоврядування повинні чітко визначити, за яким напрямом розвиватиметься місто, село або територіальна громада, та розробити стратегічний план дій; по-друге, проект у межах державно-приватного партнерства повинен зацікавити приватний бізнес з економічного поглядута бути для нього вигідним. Також серед обов'язкових складових успішної взаємодії держави та бізнесу можемо виокремити можливість об'єднання спільних проектів у різних містах для масштабних інвестицій, залучення досвідчених закордонних фахівців.

Договори державно-приватного партнерства на РЖКП можна укладати за такими напрямами:

- виробництво, транспортування і постачання тепла, розподіл і постачання природного газу;
- збір, очищення та розподілення води;
- поводження з відходами, крім збирання та перевезення;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- управління нерухомістю;
- виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих унаслідок бойових дій на території проведення Антитерористичної операції.

Зауважимо, що у міжнародній практиці поняття «ЖКГ» не використовують, близьким до нього поняттям є «інфраструктура». Світовий Банк оперує назвою «Приватне партнерство в інфраструктурі» і класифікує

його за чотирма секторами: енергетика (електрика, природний газ); телекомунікація; транспорт (аеропорти, залізниці, платні дороги); водопостачання і водовідведення (каналізації).

У державно-приватному партнерстві на РЖКП України можна укладати договори про: концесію; управління майном (винятково за умови передбачення у договорі, укладеному в межах державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); спільну діяльність; інші договори [132]. Саме договори концесії та договори про спільну діяльність становлять базис системи відносин між державою та приватним інвестором на РЖКП України.

Серед напрямів зниження бюджетних витрат на капітальні вкладення у житлово-комунальну сферу, залучення приватних інвесторів до реконструкції та підвищення якості ЖКП, є передання у концесію на період від 5 до 30 років виключного права власності на майновий комплекс кількох житлово-комунальних підприємств. Концесія передбачає спільні зусилля держави, органів місцевого самоврядування і приватних інвесторів у розв’язанні проблем житлово-комунальної сфери. Зміст концесії полягає у тому, щоб реалізувати процес передавання у делеговане керування підприємства комунальної служби. Причому право власності на такі об’єкти залишається у державних органів. Це проміжний етап між державним керуванням і повною приватизацією. Можливості розвитку концесії в Україні - значні, але на цей час їх не використовують.

Концесія - діючий інструмент економічного зростання і залучення інвестицій. Законом України «Про концесії» створено чітку законодавчу базу для укладання договорів концесії у комунальному господарстві України. Концесіонер зобов’язаний використовувати на об’єкті концесії технології, матеріали, техніку вітчизняного виробництва, що підвищує підтримку національного виробника та розширення ринку робочої сили. Передача об’єктів у концесію не передбачає перехід права власності на цей об’єкт до концесіонера та не припиняє права державної чи комунальної власності на такі об’єкти; концесіонерові належить лише право власності на прибуток,

отриманий від управління (експлуатації) об’єкта концесії, а також на продукцію, отриману в результаті виконання умов концесійного договору [132]. Головною умовою концесії є зобов’язання провести реконструкцію та модернізацію наданого в концесію комунального підприємства. Схему передавання об’єктів комунальної сфери у концесію, яка помагає більш наочно визначити цей процес, наведено на рис. 2.16.

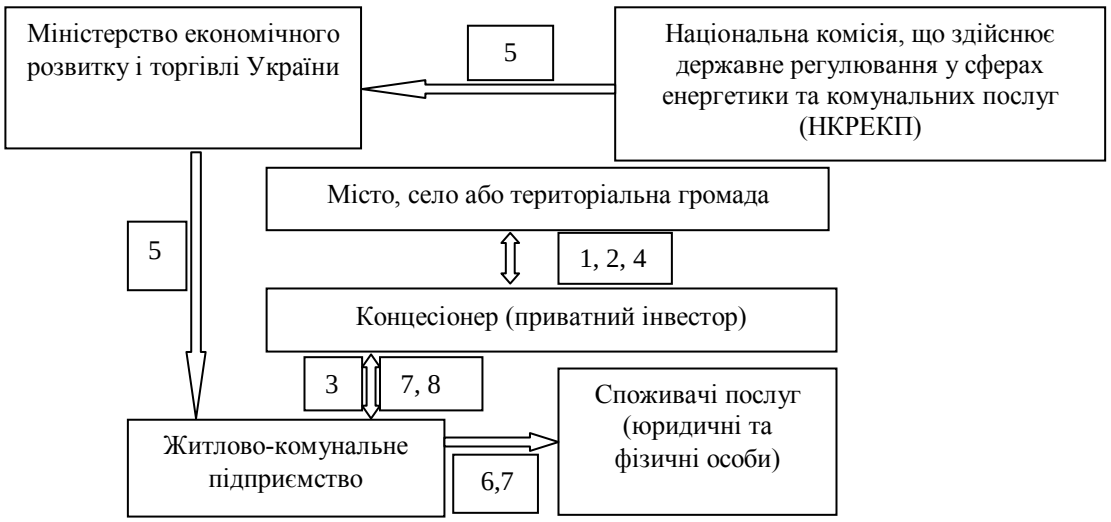

Рис. 2.16. Схема передавання об’єктів комунальної сфери в концесію

Джерело: розробила автор за [132]

1 - договір передавання комунального підприємства в концесію; 2 - надання гарантій щодо перерахування частки міста, села чи громади з фінансування бюджетних коштів у проект; 3 - управління підприємством та фінансування капітальних вкладень; 4 - перерахування частки міста, села чи громади в капітальні вкладення; 5 - затвердження тарифів та контроль виконання договору; 6 - надання житлово-комунальних послуг; 7 - оплата за житлово-комунальні послуги; 8 - повернення вкладень інвестора та отримання прибутку.

Важливість реконструкції та розвитку ЖКГ, інших об’єктів інфраструктури – очевидна. Проте зменшення бюджетного фінансування часто перешкоджає або унеможливлює реалізацію таких проектів за рахунок бюджету. Тому виникає потреба у пошуку шляхів залучення капіталу з позабюджетних джерел. Доречнішим вважаємо заставу прав вимоги комунальних платежів та їх сек’юритизацію.

Більшість регіональних кредитних проектів сьогодні надають під заставу простих доручень місцевих бюджетів чи забезпечуються власністю місцевої

влади. Через складнощі при переході права власності на закладене майно від боржника до кредитора, банки віддають перевагу забезпеченню у вигляді активів, які легко реалізуються на ринку. Проте місцеві бюджети та підприємства рідко володіють такими активами. Виходом із такої ситуації є використання нових форм гарантування інвестиційного процесу. Для регіональних проектів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, такими механізмами можуть бути застава прав вимоги комунальних платежів та сек'юритизація платежів. Комунальне підприємство-позичальник (для прикладу «Львівводоканал») випускає облігації під заставу прав вимоги платежів від населення за свої послуги (водопостачання та водовідведення); підставою для цього є договори на постачання комунальних послуг між підприємством - постачальником послуг та спеціальним підприємством, яке збирає платежі за комунальні послуги. На практиці механізм кредитування під заставу прав вимоги має такий порядок здійснення: спеціалізоване підприємство отримує в банку кредит, забезпеченням за яким виступають права вимоги оплати комунальних послуг. Спеціалізоване підприємство займається лише збором платежів та залученням кредитних ресурсів і не залежить від фінансового стану комунального підприємства. В банку відкривають спеціальний рахунок, який виконує функції фонду погашення та на який надходитимуть кошти за заставними правами вимоги. Особливий режим функціонування рахунку, обумовлений у договорі для відкриття рахунку чи договорі застави прав вимоги, забезпечує використання коштів, які надійшли для обслуговування боргу. Незнижувальний залишок на рахунку страхує кредитора від коливань оплати комунальних послуг, а застава прав вимоги на більшу суму - від втрат через неплатежі. Причому гарантії місцевих чи державних органів влади повинні покривати всю суму кредиту та відсотків за ним; це забезпечує кредиторові надходження коштів у випадку припинення постачання комунальних послуг.

Застава прав вимоги комунальних платежів є доволі надійним забезпеченням, проте треба зацікавити в інвестиційному кредитуванні фінансову установу, яка повинна більшу частину своїх активів спрямувати на

модернізацію житлово-комунальних підприємств, що є доволі ризиковим, через відсутність диверсифікації кредитного портфелю. Для зменшення такого ризику можна використати механізм сек'юритизації. Сек'юритизація - випуск цінних паперів, забезпечених різними видами доходних активів, у тому числі майбутніми доходами комунальних підприємств [127]. Саме при реформуванні житлово-комунальної сфери регіонів можна ефективно використати сек'юритизацію як механізм зменшення ризиків та залучення інвестицій. Сек'юритизація як фінансовий інструмент для житлово-комунальної сфери обумовлена тим, що комунальні підприємства є безумовними природними монополістами та мають гарантований ринок збуту. При сек'юритизації комунальне підприємство може продати випущені під майбутні доходи фінансові вимоги (облігації). У міру сплати таких активів (комунальних платежів - як основної суми боргу та нарахованих відсотків) потік доходів забезпечує виконання випущених боргових зобов'язань. Облігації, випущені комунальними підприємствами, є привабливими та надійними для інвесторів, що підтверджується світовою практикою. Поряд із тим, потенційні інвестори не мають реальної можливості проаналізувати та оцінити якість цих цінних паперів, тому істотними є гарантії уряду та місцевих органів влади, надані комунальному підприємству чи іншій кредитній організації під забезпечення прав вимоги оплати послуг.

Економічний зміст сек'юритизації полягає у відокремленні високоякісних ліквідних активів (житлово-комунальних платежів) від загального фінансово-економічного стану комунального підприємства. У заставу передають не підприємство, як суб'єкт господарської діяльності, а доходні активи у вигляді платежів за ЖКП, що є безризиковим джерелом погашення через монопольне становище підприємств житлово-комунальної сфери. Для реалізації цього проекту, уповноважені структури регіональних органів влади та комунальні підприємства можуть утворити спеціальне підприємство, яке виконуватиме дві функції: збір комунальних платежів із населення та передавання отриманих коштів на рахунок постачальника послуг. Оскільки спеціалізоване підприємство не пов'язане з фінансовим станом комунального підприємства,

виключається проблема впливу боргів цього підприємства на надійність боргових зобов'язань, які спеціалізоване підприємство випускає під забезпечення потоку комунальних платежів. Процес сек'юритизації для кредиторів та інвесторів є майже безризиковим унаслідок того, що: 1) облігації забезпечуються комунальними платежами споживачів послуг, які не пов'язані зі загальним фінансовим станом комунальних підприємств; 2) комунальні підприємства є безумовними природними монополістами (мають гарантований ринок збуту); 3) підприємства комунальної сфери можуть зупинити діяльність тільки у випадку аварії, а юридичне банкрутство не має значного впливу на процес надання комунальних послуг.

У спільній діяльності держава та приватний інвестор за договором визначають свої частки участі та, відповідно до них, розподіляють прибуток від надання послуг споживачам.

Рішення про укладення угоди (договору) державно-приватного партнерства приймають за три календарні місяці, від дня подання пропозицій про державно-приватне партнерство (сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами - на найближчій сесії). Орган, що прийняв рішення про державно-приватне партнерство чи про його недоцільність, зобов'язаний протягом 15 календарних днів від дня прийняття відповідного рішення повідомити про таке рішення інвестора, який подав пропозиції про державно-приватне партнерство.

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфері ЖКГ не є на належному рівні. За даними органів виконавчої влади в Україні, станом на 23 лютого 2016 року, на засадах державно-приватного партнерства реалізовувалося 177 проектів (укладено 146 договорів концесії та 31 договір про спільну діяльність) [105]. Зазначені проекти реалізуються за такими видами ЖКП: утилізація твердих побутових відходів - 112 проектів, або 62 % від загальної кількості, водопостачання і водовідведення - 30 проектів, або 16 % від загальної кількості, транспортування і постачання тепла - 6 проектів, що становить 3 % від загальної кількості. Як бачимо, немає жодного проекту з обслуговування житла. У переважній більшості населених пунктів до

теперішнього часу зберігається монополія комунальних ЖЕКів, тоді як з 1 січня 2017 року вони повинні передати свої функції ОСББ або іншим керуючим компаніям.

Як зазначає В. Рибачук, «проекти державно-приватного партнерства в житлово-комунальному секторі майже завжди містять в собі високий рівень ризиків внаслідок залучення великих фінансових коштів, невизначеності щодо витрат на модернізацію та експлуатацію комунальних систем, і невизначеності доходів» [155].

Державно-приватне партнерство у житлово-комунальній сфері передбачає, що влада несе відповідальність за послуги, які надають громадянам, але органи місцевого самоврядування лише контролюють процес надання послуг або відповідають за інвестиції, потрібні для якісного надання послуг. Завдяки державно-приватному партнерству місцеві органи влади можуть частково зняти зі себе відповідальність за управління процесом надання послуг та інвестування, зосередившись на контролі за якістю ЖКП, згідно зі стандартами якості.

Ефективність державно-приватного партнерства залежить від належної організації його інформаційного забезпечення.

Метою створення якісної системи інформаційного забезпечення державно-приватного партнерства на РЖКП є:

- забезпечення відповідності системи обліку та аналізу житлово-комунального підприємства вимогам інвестора;

- формування надійного джерела інформації про фінансовий стан житлово-комунального підприємства;

- збір та обробка інформації, придатної для об’єктивного ціноутворення (формування тарифів на ЖКП) та ефективного управління (використання облікової інформації в процесі прийняття управлінських та інвестиційних рішень);

- забезпечення більшої відкритості та прозорості фінансової звітності підприємств ЖКГ для українських та західних інвесторів.

У таблиці 2.8 наведено основні проекти державно-приватного партнерства

в Україні станом на 23 лютого 2016 року, бюджет яких перевищує 5 млн грн.

Таблиця 2.8

Перелік найбільших проектів державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні за видами житлово-комунальних послуг, станом на 23.02.2016року

Місто, село	Інвестиційні потреби проекту ДПП, млн. грн.	Вид житлово-комунальних послуг	Назва проекту ДПП, форма ДПП	Стан проекту
Івано-Франківськ	7,17	Водопостачання і водовідведення	Реабілітація та модернізація системи водопостачання і водовідведення, концесія	Виконується до 2018 року
Одеса	7,14	Утилізація твердих побутових відходів	Управління побутовими відходами, спільна діяльність	Оголошено конкурс
Чернігів	14,83	Водопостачання та водовідведення	Реабілітація та модернізація технологічного обладнання водопровідних мереж, концесія	Пошук приватного партнера
Біла Церква	86,4	Водопостачання та водовідведення	Реабілітація та модернізація системи водопостачання і водовідведення, концесія	Оголошено конкурс

Джерело: склала автор за [65]

Сучасна інформаційна система аналізу діяльності житлово-комунальних підприємств для потреб державно-приватного партнерства повинна відповідати таким вимогам:

1. За якістю - бути своєчасною, щоб оперативно використовувати облікові дані у процесі управління; бути документально обґрунтованою, достовірною; задовольняти вимоги достатності інформації для управління та контролю виконання договорів державно-приватного партнерства; бути доступною для

інвестора та споживачів ЖКП.

2. За змістом - правильно відображати вимоги нормативно-правових документів і укладеного договору; надавати інформацію про фактичні витрати для розрахунків собівартості послуг; відображати фінансовий стан підприємства-концесіонера та фінансові результати спільної діяльності.

Аналіз ефективності державно-приватного партнерства проводять на підставі пропозиції від інвестора про державно-приватне партнерство або за ініціативою органу місцевого самоврядування за такими пунктами:

1) детальне обґрунтування соціально-економічних та екологічних наслідків державно-приватного партнерства за результатами аналізу економічних та фінансових показників реалізації державно-приватного партнерства і соціальних наслідків реалізації державно-приватного партнерства (розрахунок тарифів для споживачів та внеску інвестора);

2) обґрунтування вищої ефективності проекту зі залученням приватного партнера, порівняно з реалізацією проекту без такого залучення (порівняльний аналіз);

3) виявлення видів ризиків державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ризиками (страхування ризиків та участь фінансових установ);

4) визначення форми державно-приватного партнерства (концесія чи спільна діяльність);

5) визначення соціально-економічних та екологічних перспектив після закінчення дії договору, укладеного в межах державно-приватного партнерства (розрахунок прибутковості для інвестора та оцінювання соціального ефекту для споживачів) [58].

Аналіз ефективності державно-приватного партнерства проводить щодо об’єктів комунальної власності виконавчий орган місцевого самоврядування, уповноважений відповідною сільською, селищною, міською, районною чи обласною радою, а саме відділ інвестицій. За потреби можна залучати аудиторів для складання аудиторського висновку щодо обліку і звітності суб’єкта, який надає послуги.

Якщо у державно-приватному партнерстві беруть участь кілька державних партнерів, то вони спільно проводять аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства.

За результатами аналізу ефективності державно-приватного партнерства на РЖКП складають висновок, який за результатами аналізу ефективності державно-приватного партнерства підлягає погодженню із Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та НКРЕКП. Затверджений висновок є підставою для розподілу прибутку інвестором та прийняття рішення про подальшу взаємодію. На рис. 2.17 представлено узагальнену інтерпретацію обліково-аналітичного забезпечення системи державно-приватного партнерства на РЖКП [47; 57].

Ми довели, що розвиток державно-приватного партнерства на РЖКП та його інформаційне забезпечення є важливою умовою ефективного функціонування РЖКП і забезпечення інтересів усіх учасників РЖКП.

Рис. 2.17. Узагальнена інтерпретація інформаційного забезпечення системи державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг

Джерело: розробила автор

Управління державно-приватним партнерством потребує інформаційного забезпечення, джерелами якого постають облікова система житлово-комунального підприємства та результати проведення аналітичних робіт. Для удосконалення управління діяльністю підприємств варто використовувати нові методи управління і сучасні програмні продукти, адже одним із чинників ефективного господарювання є високий рівень організації управління. Використання систем автоматизованої обробки інформації допоможе вирішити проблему оперативності обліково-аналітичної інформації.

Важливим моментом при передачі функцій надання ЖКП є визначення владою цілей розвитку РЖКП, підготовка та адаптація правових та інституційних структур до встановлення партнерських відносин із бізнесом, і, що особливо важливо, формування механізму ефективного контролю над РЖКП. Державно-приватне партнерство уможливлює залучення приватного менеджменту і приватних інвесторів, не відчужуючи при цьому суспільну інфраструктуру в приватну власність. Застосування державно-приватного партнерства допомагає зберегти суспільну сутність комунального обслуговування та соціальну функцію держави. Залучення приватного капіталу на РЖКП на довгостроковій основі, що дає змогу окупити вкладені ресурси та не збільшувати суттєво платежі споживачів за користування послугами. Перевагою реалізації концесійних угод та угод про спільну діяльність на РЖКП є реалізація багатьох соціальних проектів, пов’язаних із підвищенням ефективності наданих ЖКП за рахунок скорочення непродуктивних витрат, які потребують мінімального збільшення збору платежів, а в середньостроковій перспективі спрямовані на зниження рівня оплати послуг.

Отже, забезпечення високих і стійких темпів розвитку країни, досягнення стратегічних цілей влади неможливе без зацікавленого партнерства державних та місцевих органів влади з представниками приватного бізнесу. Для цього треба розробити належну обліково-аналітичну систему укладання, супроводу та контролю за виконанням проектів державно-приватного партнерства на РЖКП.

Отож, для успішного розвитку державно-приватного партнерства на РЖКП варто:

- розробити типовий договір державно-приватного партнерства та порядок його укладання для підприємств житлово-комунальної сфери за концесією та спільною діяльністю;

- розробити проект моніторингу договорів державно-приватного партнерства та судового захисту прав держави та інвесторів;

- забезпечити відшкодування тарифів для інвесторів за тими видами комунальних послуг, де діє державне регулювання тарифів;

- розробити за регіонами паспорти інвестиційної привабливості підприємств житлово-комунальної сфери для укладання договорів партнерства;

- вирішити питання організації бухгалтерського обліку та аналізу для потреб учасників договору партнерства (типовий звіт для аналізу стану господарської діяльності та аналізу фінансових показників для оцінки виконання договору) [59].

Держава та приватні інвестори повинні об’єднати свої зусилля та фінансові ресурси для модернізації об’єктів ЖКГ і відновлення житлового фонду, розподіливши між собою не лише прибутки, які заплановано отримати від надання ЖКП, а й ризики, пов’язані з такою діяльністю. Інвесторам і органам місцевого самоврядування доцільно співпрацювати у вдосконаленні законодавства, що регулює питання державно-приватного партнерства на РЖКП. Якісно організована система обліково-аналітичного забезпечення такого партнерства допоможе реалізувати всі заплановані проекти.

Висновки до розділу 2

У результаті аналізу стану державного регулювання РЖКП України в умовах відкритої економіки одержано такі результати.

1. Для оцінювання впливу державного регулювання на організацію РЖКП запропоновано використовувати таку систему кількісних показників: показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для бюджету - рівень бюджетних видатків на дотації підприємствам житлово-комунальної сфери; рівень бюджетних видатків на виплату адресних субсидій

малозабезпеченим сім'ям; показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для виробників ЖКП: рівень поточного фінансування; показники, за якими оцінюватимуть результати державного регулювання для споживачів: рівень власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному сімейному доході; кількість родин (питома вага родин у відсотках), що претендують на одержання субсидій з оплати ЖКП. Гарантована доступність субсидій характеризуватиметься рівнем розвитку системи персоніфікованих соціальних рахунків громадян, на які перераховуютья усі види допомоги держави в оплаті ЖКП. Рівень переходу на договірні відносини (укладання договорів про надання ЖКП та їхня питома вага) характеризуватиме можливість громадян безпосередньо впливати на кількість і якість наданих послуг.

Ефективність впливу державного регулювання на організацію РЖКП визначатиметься:

1) для населення: створенням конкурентного РЖКП, підвищенням якості ЖКП і стабілізації тарифів, створенням можливості впливати на вартість, кількість і якість послуг, які надають, і прогнозувати власні витрати на ЖКП; гарантованістю адресної фінансової підтримки малозабезпечених верств населення в частині витрат на ЖКП у результаті остаточного переходу до системи адресного субсидування малозабезпечених громадян і створення системи персоніфікованих соціальних рахунків; створенням стимулів для раціоналізації споживання ЖКП і їх економії;

2) для бюджету: забезпеченням стовідсоткової адресності фінансової підтримки населення шляхом переходу від системи дотації підприємств до безпосереднього субсидування населення; оптимізацією обсягів необхідної фінансової підтримки; формуванням прозорої системи фінансових потоків у сфері субсидування громадян при споживанні ЖКП;

3) для виробників ЖКП: ліквідацією дефіциту фінансових ресурсів; зниженням рівня неплатежів у житлово-комунальній сфері; залученням інвестицій для фінансування заходів щодо модернізації; переходу до договірних форм відносин, розвитку конкуренції і виокремлення функцій

власника житлового фонду від господарської діяльності з його управління і обслуговування в муніципальному секторі;

2. У результаті проведеного регресійного аналізу отримано дані, що розміри тарифів на ЖКП впливають на рівень заборгованості населення та не значно впливають на заборгованість комерційних споживачів. Встановлено позитивну кореляцію рівня оплати ЖКП із показниками відшкодування фактичної собівартості ЖКП і відповідно негативну кореляцію з показником рівня заборгованості з оплати послуг споживачами.

На підставі побудови кореляційної матриці ЖКП, що охоплює показники затверджених тарифів для населення, можемо стверджувати про наявність позитивних зв'язків між рівнем оплати населення та розміром тарифу на гаряче водопостачання (0,43), водовідведення (0,14) та негативного зв'язку з розміром тарифу на централізоване водопостачання (-0,11), природний газ (-0,13) і рівнем заборгованості населення (-0,79). Оскільки розмір тарифу на гаряче водопостачання є найбільшим серед інших тарифів, саме він зумовлює значну частку суми оплати ЖКП населення, що демонструє кореляційна матриця. Щодо заборгованості населення, то згідно з результатами нашого дослідження, зростання тарифу на централізоване водопостачання (0,27), опалення (0,24), утримання будинків (0,21) в 2016 році спричинило зростання заборгованості з оплати ЖКП в 2017 році.

3. Обгрунтовано, що для успішного розвитку державно-приватного партнерства на РЖКП варто: розробити типовий договір державно-приватного партнерства та порядок його укладання для підприємств житлово-комунальної сфери за концесією та спільною діяльністю; розробити проект моніторингу договорів державно-приватного партнерства та судового захисту прав держави та інвесторів; забезпечити відшкодування тарифів для інвесторів за тими видами комунальних послуг, де діє державне регулювання тарифів; розробити за регіонами паспорти інвестиційної привабливості підприємств житлово-комунальної сфери для укладання договорів партнерства; вирішити питання організації бухгалтерського обліку та аналізу для потреб учасників договору партнерства (типовий звіт для аналізу стану господарської діяльності та аналізу

фінансових показників для оцінки виконання договору). Подано узагальнену інтерпретацію інформаційного забезпечення системи державно-приватного партнерства на РЖКП як інноваційного інструмента відкритої економіки.

Одержані у другому розділі результати опубліковано у наукових працях автора [23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 31; 36; 37; 39; 43; 46; 48; 49; 58; 59].

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

3.1. Вдосконалення тарифної політики на ринку житлово-комунальних послуг

Для належного оцінювання наслідків реформування системи оплати послуг житлово-комунальних підприємств варто враховувати як їх соціальну прийнятність, так і економічну доцільність. Тарифна політика на РЖКП зазнає складної динаміки. Вона тісно пов'язана з господарським механізмом функціонування ринку, системою регулювання відносин на ньому, взаємовідносинами РЖКП із місцевим та державним бюджетами, постачальниками ресурсів, взаєморозрахунками з ними і споживачами послуг.

За словами М. Огай, «соціальний захист споживачів житлово-комунальних послуг в Україні здійснюється шляхом надання пільг та житлових субсидій. Житлові субсидії є механізмом адресного соціального захисту малозабезпечених верств населення, що надаються у безготівковій формі для відшкодування витрат, зокрема на оплату комунальних послуг» [108].

Зокрема, О. Коцюрба стверджує, що «щодо державного втручання як фактора впливу на житлово-комунальні тарифи, то воно здійснюється шляхом встановлення норм і тарифів, цільового фінансування та оподаткування» [88]. Натомість, І. Запатріна наголошує на тому, що «сьогодні неефективність тарифної політики у ЖКГ не ставиться під сумнів жодним суб'єктом відносин на ринках, які є складовими житлово-комунальної сфери» [76]. Погоджуємося з О. Саранюк, що «останніми роками в Україні зроблено чимало кроків для врегулювання питань тарифоутворення у сфері житлово-комунального господарства, однак ситуація складається так, що на невідповідність очікуванням скаржаться не лише споживачі житлово-комунальних послуг, але і виробники. І якщо перші вважають, що тарифи надто високі, то виробники житлово-комунальних послуг заперечують це із посиланням на те, що тарифи не відшкодовують економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво» [161].

Оцінювання результатів дії тарифної політики на РЖКП доцільно проводити за двома критеріями: соціальним та економічним. На новому етапі реформування економічного механізму функціонування й розвитку РЖКП пріоритетною є зміна тактики формування тарифної політики щодо ЖКП. Згідно з доктриною збалансованого розвитку «Україна 2030», яка передбачає реформу ЖКГ, виділимо дві групи чинників ціноутворення на РЖКП [168].

Першу групу чинників формують організаційно-економічні та технологічні інструменти, які спрямовані на зниження собівартості виробництва послуг (зниження витрат):

- організаційно-управлінські: вибір гнучких і адаптивних структур управління, регулювання й контролю кількісних і якісних параметрів ЖКП, які надають;
- технологічні: модернізація основних засобів ЖКГ, впровадження нових ресурсозберігаючих технологій і підготовка відповідних трудових ресурсів (підвищення рівня інноваційної сприятливості ЖКГ й стимулювання залучення кваліфікованого інженерно-технічного персоналу з ринку праці);
- демонополізація, розвиток конкурентного середовища: формування ринку незалежних виробників окремих послуг для монополій, що сформувалися, впровадження договірних відносин, забезпечення можливостей вибору споживачами рівня і якості ЖКП.

Друга група чинників пов’язана з динамікою формування поточних тарифів ЖКП для споживачів, серед яких доцільно виділити такі:

- інфляційна складова;
- зміна тарифу залежно від зростання прибутків населення;
- інвестиційна складова в тарифах на ЖКП;
- зміна тарифу залежно від зростання заробітної плати.

Формалізація процесу зміни тарифів на ЖКП в умовах впливу двох наведених груп чинників може бути реалізована на основі математичного узагальнення:

$$T(t) = K(t) \times T\,[1 - \alpha(t) - \beta(t) - \gamma(t) + a(t) + I(t) + З(t)], \qquad (3.1)$$

де $T(t)$ – поточний тариф (фактична вартість) житлово-комунального обслуговування в періоді t, що вимірюється в грн на 1 м² загальної площі; $K(t)$ – частка витрат, що покриваються за рахунок платежів населення; Т – економічно обґрунтований тариф, оцінений для умов поточного періоду t; $\alpha(t)$, $\beta(t)$, $\gamma(t)$ – індекси, що характеризують зниження економічно обґрунтованого тарифу Т залежно від результатів вдосконалення управління і контролю (α(t)), ресурсозбереження ($\beta(t)$) і демонополізації ($\gamma(t)$) у періоді t; $a(t)$ – інфляційний індекс зростання тарифу; $I(t)$ – індекс, що характеризує зростання інвестиційної складової у тарифі; $З(t)$ – індекс, що відображає зростання заробітної плати в тарифі.

Як видно зі співвідношення (3.1), поточний тариф $T(t)$ характеризує складна динаміка залежно від такого виразу:

$$f(t) = 1 - \alpha(t) - \beta(t) - \gamma(t) + a(t) + I(t) + З(t), \qquad (3.2)$$

який можна назвати узагальненим параметром економічної ефективності перетворень у житлово-комунальній сфері.

Тоді рівняння (3.1) з урахуванням співвідношення (3.2) може бути записано в такому вигляді:

$$T(t) = K(t) \times f(t) \times T. \qquad (3.3)$$

Отже, як видно зі співвідношення (3.3), рівень поточного тарифу $T(t)$ за відомого (фіксованого) значення Т залежить від двох параметрів. Перший параметр – соціальний – $K(t)$, динаміку зростання якого вибирають органи управління відповідно до рівня прибутків населення, його диференціації по децильних групах, при цьому: $K0 <= K(t) <= 1$. $K(t0)=K0$; де К0 – початкове значення частки платежів населення від рівня економічно обґрунтованого

тарифу, динаміка К(t) відповідно до прийняття рішень має вигляд, представлений на рис.3.1 (при цьому К0=0.32 або 32%, К(t) =1).

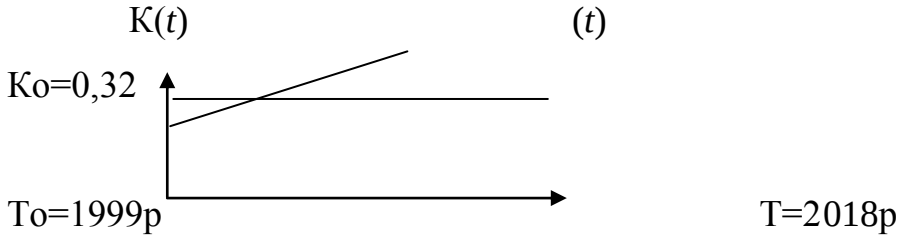

Рис. 3.1 Динаміка зміни частки платежів населення залежно від зміни рівня економічно обґрунтованого тарифу.[180, 183].

Якщо траєкторія соціального параметра К(t) спрямована муніципальними органами управління екзогенно на перспективу і може уточнюватися залежно від реалізації політики прибутків, то другий узагальнений параметр, економічна ефективність ($f(t)$), зазнає складної динаміки. При цьому постає проблема ідентифікації параметрів $\alpha(t)$, $\beta(t)$ і $\gamma(t)$, для оцінюванняяких варто організувати моніторинг підприємств житлово-комунальної сфери і використати нетрадиційні методи (наприклад, індекс Герфіндаля-Гершвіна для оцінювання параметра $\gamma(t)$). Параметр І(t) є керованим, а його динаміка належить до компетенції органів управління і має забезпечувати вихід на нормативний рівень, який дає змогу поступово амортизувати засоби виробництва увесь запланований період. Параметр $\alpha(t)$ прогнозують екзогенно, а параметр З(t) оцінюють на підставі аналізу діяльності підприємств житлово-комунальної сфери (наприклад, аудиту собівартості виробництва послуг комунальних підприємств).

Якщо $f(t) = 1$, тобто $\alpha(t) + \beta(t) + \gamma(t) = a(t) + I(t) + З(t)$, це означає, що вплив першої групи знижувальних чинників компенсується впливом другої групи чинників зростання.

Якщо $f(t) < 1$, це означає, що вплив чинників, що знижують вартість виробництва послуг, перевищує вплив чинників зростання тарифів на послуги ЖКГ. Така динаміка $f(t)$ позитивна як для споживачів, так і з економічного погляду (ресурсозбереження тощо).

Якщо $f(t) > 1$, то, як випливає з вищевикладеного, така динаміка є негативною як із соціального погляду, так і з економічного (чинники зростання тарифів домінують над чинниками зниження тарифів). Оскільки K(t) монотонно зростає у часі, то при $f(t) > 1$ K(t) зростає швидше, ніж при $f(t) = 1$, і значно швидше, ніж при $f(t)<1$.

Зазначимо, що при $f(t) < 1$ і його зменшенні у часі $f(t+1) < f(t)$ можливо:

$$K(t+1)\, f(t+1) < K(t)\, f(t), \qquad (3.4)$$

що означає (з рівняння (1.3)):

$$T(t+1) = K(t+1) + f(t+1)\, T < K(t)\, f(t)\, T = T(t), \qquad (3.5)$$

тобто $T(t+1) < T(t)$, (3.6)

що означає зниження поточного тарифу у часі [180].

Така динаміка тарифу T(t) є стратегічним завданням державного регулювання РЖКП в Україні [179].

На основі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що:

- доцільно управляти тарифами, коригуючи й уточнюючи моменти підвищення і рівень їх зростання відносно як базового рівня, так і економічно обґрунтованого;
- динаміка тарифів має бути пов’язана не тільки з параметром K(t) (часткою платежів населення у фактичних витратах), але й із узагальненим параметром економічної ефективності $f(t)$;
- варто організувати моніторинг підприємств - учасників РЖКП, розробити методику для оцінювання параметра $f(t)$ та впровадити заходи, що забезпечують домінування впливу чинників зниження вартості виробництва послуг над чинниками, які сприяють їхньому зростанню (тобто умови $f(t)<1$);
- стратегічна мета реформування системи державного регулювання РЖКП може бути поставлена ширше - досягти збалансованої траєкторії для

К(t)f(t), яку можна вважати узагальненим критерієм Q(t) ефективності реформування тарифної політики:

$$Q(t) = \text{К}(t) \text{ x } f(t) = \text{К}(t) \text{ x Т } [1 - \alpha(t) - \beta(t) - \gamma(t) + a(t) + \text{І}(t) + \text{З}(t)], \qquad (3.7)$$

Отже, на основі узагальненого критерію Q(t) можна дати оцінку перебігу реформування системи оплати ЖКП, обраної стратегії тарифної політики, ефективності регулюючих заходів щодо вдосконалення функціонування РЖКП. Аналіз та контроль реальної траєкторії Q(t) можна проводити на основі її порівняння з бажаною (або цільовою) траєкторією Q(1), а на основі відхилення між ними

$$\Delta\, Q(t) = Q(t) - \bar{O}(t), \qquad (3.8)$$

коригувати перебіг реформи, якщо $\Delta\ Q(t) > 0$, і визнавати його задовільним, якщо $\Delta\ Q(t) <= 0$.

Оскільки К(to) = К0 = 0.32 (для Львівської області початкова частка платежів населення від рівня економічно обґрунтованого тарифу вибрана органами державного регулювання відповідно 32 %), то $Q(t0)$ = Q0 = к0 f0 = 0.32 f0, К (2018) = 1 (для Львівської області заплановано, що у 2018 році тарифи для населення охоплюватимутьусі витрати на ЖКП).

Тому при зростанні t траєкторія Q(t) наближається до траєкторії f(t), і в 2018 році вона буде з нею збігатися. З урахуванням цього траєкторію а) можна назвати оптимістичною (f(t) < 1 для всіх t), у якої цільовий рівень Q < 1.

Траєкторія в) може бути названа песимістичною (f(t) > 1 для всіх t), цільовий рівень Q > 1(тобто чинники, що підвищують собівартість виробництва послуг, домінують над знижувальними чинниками).

Траєкторія б) може бути названа консервативною (f(t) > 1 на початку і згодом прямує до 1)), у якої Q = 1, в цьому випадку чинники впливу (позитивні і негативні) взаємно компенсують один одного.

Варіант г) можна назвати консервативно-реалістичним (у початковому періоді часу $f(t) > 1$), але згодом $f(t) < 1$ з $Q < 1$.

Варіант д) можна назвати оптимістично-реалістичним ($f(t)$ повільно зменшується) з $Q < 1$ [38].

На наш погляд, враховуючи, що процеси вдосконалення державного регулювання, демонополізації і розвитку конкурентного середовища, ресурсозбереження перебувають на початковій стадії формування, найвірогіднішою є траєкторія г) - консервативно-реалістична. Обравши цю (або іншу) траєкторію як базову, органи управління (НКРЕКП) можуть оцінювати загальну ефективність реформування системи державного регулювання РЖКП.

Перехід до ринкових механізмів регулювання економіки України спонукає до реформування системи оплати за ЖКП. Як відомо, за такі послуги можна оплачувати частково чи повністю за рахунок оподаткування, або ж за рахунок стягування податків зі споживача. Хоча перший спосіб на побутовому рівні сприймається як безкоштовний і був вигідний для муніципальних керівних органів у період функціонування адміністративної економіки, в теперішніх умовах формування ринкових відносин між суб'єктами господарювання він стає все менш ефективним.

Монопольне становище організацій, що надають послуги як із управління, так і з обслуговування житлового фонду призводить до високих витрат на обслуговування споживачів. Відсутність ринкової конкуренції не спонукає ці організації до пошуку способів зниження експлуатаційних витрат і вартості житла, тому ціни, що формуються, залишаються вищими за допустимий рівень. А це непосильним тягарем відбивається на бюджеті міста, села чи територіальної громади.

Виходом із такої ситуації є перехід у цій сфері до ринкових конкурентних відносин. Адже РЖКП є потенційно конкурентним. Це підтверджує досвід країн із розвинутою ринковою економікою. Згідно зі законом Е. Саваса, при виконанні однакових комунальних робіт приватний сектор витрачає вдвічі менше, ніж суспільний. Наприклад, під час прибирання сміття економія

становить 42 %, прибирання вулиць – 43 %, обслуговування освітлювальної мережі 56 %, асфальтування вулиць – 96 %, обрізання дерев – 37 % [183].

Перехід від «невидимої» форми оплати ЖКП шляхом оподаткування до безпосереднього стягування плати зі споживача позитивно вплине як на якість надання цих послуг, так і на ліквідацію масових неплатежів населення, які існують сьогодні. Адже кожен користувач буде чітко поінформований за що конкретно він платить. Він буде впевнений у тому, що його гроші підуть саме на розвиток ЖКГ міста чи громади, а не на оплату втрат безгосподарних витоків води, газу чи несанкціоноване використання електроенергії.

Ліквідація монополізму і перехід у комунальній сфері до ринкових конкурентних відносин поліпшить якість ЖКП. Для виконання цих послуг муніципалітет найматиме ті організації, які виконуватимуть потрібні роботи за ціною, близькою до суспільно необхідних витрат. Широке залучення громадян до контролю за місцевими органами управління через оприлюднення звітів цих органів у пресі, радіо і телебаченні, вільне знайомство жителів з протоколами засідань муніципалітету зведе до мінімуму зловживання у цій сфері.

Тому актуальними є наукові дослідження, які стосуються перетворень у системі комунальних органів країни, формування на ньому конкурентного середовища, децентралізації управління, усунення негнучких ієрархічних структур тощо. Серед основних завдань, які при цьому виникають, є розрахунок тарифів на ЖКП. Потрібні наукові розроблення, що стосуються не тільки загальних положень процесів цих перетворень, а й конкретних алгоритмів розрахунків, якими могли б скористатися муніципальні служби у своїй повсякденній роботі.

Зокрема, В. Чиж пропонує комплексний підхід до формування тарифної політики ЖКГ, заснований на поєднанні фінансових інтересів виробників послуг та їхніх споживачів на підставі планування, нормування, внутрішньогосподарського обліку та контролю витрат у встановленні тарифів на послуги. Вона зазначає, що «економічно обґрунтованим тарифом є об’єктивний рівень рівноважної ціни попиту та пропозиції. При цьому попит визначається в обсязі і якості послуг, підтвердженими можливостями місцевого

бюджету і доходами середньої родини. В основу алгоритму формування тарифів входять також аудит витрат виробника послуг та визначення ціни для споживача» [186]. А Т. Строкань у своїй статті торкається проблем управління діяльністю міського ЖКГ та визнає, що «в умовах негнучкого механізму ціноутворення на послуги споживач позбавлений можливості вибору виробника послуг і економічного впливу на нього, упровадження відносин замовник-підрядник створює передумови для виникнення конкурентного середовища» [168].

Натомість, С. Сироватка стверджує, що «для підвищення стимулюючої ролі економічних потреб, інтересів і сформованих на їхній основі мотивів поведінки учасників ринку ЖКП задля забезпечення ефективності функціонування і сталого розвитку галузі ЖКГ необхідне створення системи державного регулювання ринку ЖКП з урахуванням раціонального використання нових сучасних технологій, що базуватиметься на побудові моделі раціональної поведінки учасників ринку ЖКП [161].Жоден зі зазначених науковців не застосовував економіко-математичні методи для дослідження проблем формування економічно обґрунтованих тарифів на ЖКП [37].

Побудова на підставі запропонованих моделей алгоритмів розрахунку тарифів на ЖКП сприятиме поліпшенню організації управління муніципальних органів влади, підвищенню продуктивності праці їхніх працівників.

Надання виробниками ЖКП на конкурентній основі передбачає, що ціна за ці послуги буде мінімально можливою, тобто близькою до суспільно необхідних витрат. На ціноутворення ЖКП мають вплив їхні характерні властивості, що полягають у незамінності та доступності послуг. Окреслені властивості проявляються в тому, що споживачі не можуть замінити, відмовитися або значно скоротити споживання послуг у зв’язку з підвищенням тарифів на них. Тому ціни на ЖКП не можуть бути інструментом регулювання попиту та пропозиції. Місцеві органи влади, яким належать комунальні підприємства та які затверджують тарифи на послуги, мають знаходити компроміс між інтересами виробників у підвищенні оплати за свої послуги та спроможністю споживачів сплатити за спожиті послуги. Саме тому при

визначенні вартості ЖКП варто перейти від безконтрольно витратного до регульованого конкурентного ціноутворення.

Перейдемо до розгляду моделей, які можна використовувати для розрахунку тарифів на ЖКП населенню.

Припустимо, що муніципальна влада може залучити до надання ЖКП I підприємців. Причому загальна кількість видів послуг з управління та обслуговування житлового фонду дорівнює J. Зрозуміло, що залучати до надання ЖКП доцільно тих підприємців, ціни яких за ці послуги найменші. Якщо ж потужності підприємців, які пропонують свої послуги з мінімальними цінами недостатні для виконання всього комплексу робіт, то треба залучати потужності підприємців з вищими цінами так, щоб усі потрібні послуги було виконано. Причому загальна вартість усіх наданих послуг має бути якомога меншою. Формалізувавши цю задачу, отримаємо таку модель лінійного програмування:

$$L = \sum_{i=1}^{I} \sum_{j=1}^{J} a_{ij} x_{ij} \to \min; \qquad (3.9)$$

$$\sum_{i=1}^{I} x_{ij} = c_j, \ (j = 1, 2, ..., J); \qquad (3.10)$$

$$0 \le x_{ij} \le b_{ij}, \qquad (i = 1, 2, ..., I; \ j = 1, 2, ..., J), \qquad (3.11)$$

де a_{ij} – тариф (фактична вартість) житлово-комунального обслуговування в грн. за одиницю виконаної роботи (м², м³) при наданні i - м $\left(i = \overline{1, I}\right)$ підприємцем послуги j - го $\left(j = \overline{1, J}\right)$ виду; x_{ij} – обсяг (м², м³) послуги j - го виду, наданої i - м підприємцем; c_j – загальний обсяг потреб міста в послузі j - го виду; b_{ij} – максимальна потужність i - го підприємця з надання ним послуги j - го виду.

У цій моделі вираз (3.9) відображає умову мінімізації загальної вартості всіх наданих послуг. Система рівнянь (3.10) відображає вимогу того, що всі необхідні роботи мають бути виконані. Обмеження (3.11) вказує на умову невід'ємності наданого обсягу послуг і неперевищення його максимально

можливому для цього споживача такого обсягу. Отримана модель (3.9) - (3.11) є певною модифікацією моделі задачі використання ресурсів [77]. Розв'язавши задачу (3.9) - (3.11), отримаємо рекомендації, які обсяги кожного виду послуг і в якого підприємця залучати, щоб загальні витрати на їх придбання були мінімальними.

Якщо при розв'язуванні задачі (3.9) - (3.11) отримаємо, що якусь послугу досить залучити тільки в одного підприємця чи в кількох підприємців за однаковою ціною, то тариф для населення на цю послугу збігатиметься з цією ціною. Тобто:

$$a_j = \min_{i=\overline{1,I}} a_{ij}, \qquad (3.12)$$

де a_j – тариф (фактична вартість) житлово-комунального обслуговування в грн за одиницю виконаної роботи для надання населенню послуги j-го виду.

Коли ж така ситуація неможлива, тобто коли для виконання якоїсь послуги треба залучати кількох підприємців, у яких ціни на виконання цієї послуги різні, то тариф для населення на цю послугу можна знайти за такою формулою:

$$a_j = \frac{\sum_{i=1}^{I} a_{ij} x_{ij}}{c_j}. \qquad (3.13)$$

При формуванні моделі ми не робили ніяких припущень стосовно сумісного використання потужностей підприємців. За цих умов замість цієї моделі можна розглядати декілька моделей для окремих підприємців. Якщо кожен із підприємців, що надає послуги не може змінювати за потреби їхній обсяг, то для визначення оптимальних обсягів надання певними підприємцями відповідних послуг замість розв'язування однієї задачі можна розв'язати J наступних задач лінійного програмування. Для кожного $j = 1, 2, \ldots, J$ знайти мінімум цільової функції:

$$L_1 = \sum_{i=1}^{I} a_{ij} x_{ij}, \qquad (3.14)$$

при обмеженнях:

$$\sum_{i=1}^{I} x_{ij} = c_j, \tag{3.15}$$

$$0 \le x_{ij} \le b_{ij}, \quad (i = 1, 2, ..., I). \tag{3.16}$$

Модель (3.14) – (3.16) передбачає неможливість зміни обсягів заявлених послуг. Однак, якщо підприємці можуть за потреби переводити своїх працівників з виконання однієї роботи на іншу, то обсяги заявлених ними попередньо послуг можна змінювати. В результаті отримаємо задачу, яка відрізнятиметься від задачі (3.13) – (3.16) тільки обмеженнями (3.17). У новій задачі лінійного програмування замість (16) будуть такі обмеження:

$$\sum_{j=1}^{J} d_j x_{ij} \le b_i, \quad (i = 1, 2, ..., I); \tag{3.17}$$

$$x_{ij} \ge 0, \quad (i = 1, 2, ..., I; \ j = 1, 2, ..., J), \tag{3.18}$$

де d_j – кількість людино-годин, необхідних для виконання одиниці послуги j-го виду; b_i – максимальна потужність (кількість людино-годин) i- го підприємця з надання ним усіх можливих послуг.

Варто зауважити, що отриману задачу можна звести до звичайної транспортної задачі. Переводити своїх працівників з однієї роботи на виконання іншої можуть мати можливість не всі підприємці, а тільки їх частина. Тоді в задачах (3.9) – (3.11) замість (3.11) треба використати такі обмеження:

$$\sum_{j=1}^{J} d_j x_{ij} \le b_i, \quad (i \in M); \tag{3.19}$$

$$x_{ij} \ge 0, \quad (i \in M; \ j = 1, 2, ..., J), \tag{3.20}$$

$$0 \le x_{ij} \le b_{ij}, \quad (i \in N; \ j = 1, 2, ..., J), \tag{3.21}$$

де M – множина номерів підприємців, які мають змогу за потреби переводити своїх працівників з виконання однієї роботи на іншу; N – множина номерів підприємців, які не мають змоги переводити своїх працівників з виконання однієї роботи на іншу.

Розглянута задача суттєво ускладнюється, якщо деякі підприємці мають

можливість переводити своїх працівників з виконання однієї роботи на іншу тільки для певних видів послуг. Задача є найбільш загальною моделлю з усіх, що вище запропоновані. Хоча якою б моделлю ми не скористалися для визначення обсягів наданих підприємцями послуг, тарифи для житлово-комунального обслуговування населення необхідно визначати за формулами (17) і (19).

Якщо витрати на ЖКП не повністю покриваються за рахунок платежів населення, то ці тарифи будуть меншими. Їх можна розрахувати за формулою:

$$a_j^* = \alpha \cdot a_j, \qquad (3.22)$$

де a_j^* – поточний тариф житлово-комунального обслуговування за одиницю виконаної роботи для надання населенню послуги j-го виду; α – коефіцієнт, що вказує яка частка витрат покривається за рахунок платежів населення [22].

Отже, запропоновані оптимізаційні моделі математичного програмування доцільно застосовувати для визначення групи підприємців, яких економічно вигідно залучати до надання ЖКП населенню міста. Результатом застосування оптимізаційних моделей повинна стати конкурентоспроможна та ефективна тарифна політика, яка покликана не лише задовольнити попит на якісні ЖКП, а й сформувати нову територіально-організаційну структуру РЖКП. Використання муніципальними керівними органами (Львівська міська рада) в своїй роботі розробленої методики розрахунку тарифів на ЖКП сприятиме поліпшенню організації управління цих органів, підвищенню продуктивності праці їхніх працівників, визначенні необхідних та достатніх обсягів ЖКП.

3.2. Застосування міжнародного досвіду до реформування системи державного регулювання вітчизняного ринку житлово-комунальних послуг

Аналіз та узагальнення зарубіжного досвіду адміністрування житлово-комунальної інфраструктури населеного пункту будь-якого масштабу є актуальним і дає змогу значно розширити уявлення про роль держави в таких

процесах. Зважаючи на практичну і теоретичну актуальність проблеми, нашою ціллю є дослідження умов діяльності державних органів і муніципалітетів зарубіжних країн щодо регулювання ринку надання житлово-комунальних послуг та виявлення можливостей для запозичення корисного світового досвіду у цій сфері інституціями вітчизняного адміністрування.

Питання про стовідсоткову оплату населенням ЖКП останнім часом набуло особливої гостроти. «У країнах постсоціалістичного простору, де проведена справжня реформа ЖКГ, запроваджено норму виселення боржників із квартир у разі несплати за комунальні послуги протягом кількох місяців [63]. Проте вирішення проблеми полягає не у повній оплаті населенням ЖКП, а у системній підтримці державою інституційних перетворень на ринку житлово-комунальних послуг. Аналіз муніципальної практики успішних зарубіжних країн дає змогу стверджувати, що ніде у світі не відшкодовують із жителів 100 % витрат на ЖКП. У США прямими оплатами за послуги покриваються 86,7 % суми витрат на водопостачання, 94,8 % - на електроенергію, 99,5 % - на газопостачання. Для інших послуг цей показник значно нижчий. Збори на утримання парків компенсують менше 20 % прямих витрат на відповідні послуги, для санітарної служби даний показник становить 40 %, для лікарень і каналізаційної служби – 63,5 % і 39,6 % відповідно [154].

Ступінь покриття комунальних послуг зборами в Німеччині становить, наприклад, за такими послугами, як вивіз твердих побутових відходів – 89 %, видалення стічних вод – 87 %, прибирання вулиць – 66 %, утримання музичних шкіл і вечірніх університетів – 30 %. [182].

Перед місцевою владою стоїть завдання визначити, по-перше, які послуги можуть бути продані споживачам (тобто необхідно виділити сфери діяльності, що забезпечують приватні вигоди, які з мінімальними витратами можна зробити недоступними для тих, хто не платить за послуги) і, по-друге, які послуги треба фінансувати за рахунок надходження платежів від споживачів. Місцеві органи самоврядування обирають між уведенням платні за послуги та застосуванням нових податків і зборів. Це з’ясовують шляхом аналізу платні за відповідні послуги у сусідніх адміністративно-територіальних одиницях,

проведення соціологічних опитувань щодо ставлення населення до зростання місцевих податків та зборів, і, таким способом, прогнозують, як вплине введення плати за послуги на їх безпосередніх споживачів.

«Комунальне господарство є проблемною сферою практично в усіх країнах світу. Споживачі невдоволені вартістю і якістю послуг, а держава – високими затратами на підтримку цієї галузі та низькою ефективністю» [166].

Звичайно, як демонструє зарубіжний досвід, введення плати за послуги знижує попит на них. Для деяких послуг, що приносять велику користь місцевій громаді, таке зниження обсягів споживання є небажаним. У більшості випадків зростання розмірів плати за послуги також негативно впливає на попит. Чим більшою стає оплата за послуги для споживачів, тим більше це сприяє зниженню обсягів споживання таких послуг. Тому місцеві органи влади намагаються не допускати значних та нерегулярних підвищень платні за послуги. Невелика щорічна зміна тарифів впливає менш негативно на суспільний попит.

Ми дослідили варіант стовідсоткової оплати ЖКП в Україні, що запропоновано нині населенню як можливий і єдиний для міцевої влади вихід з скрутного становища.

За останні роки питома вага витрат домашніх господарств на оплату ЖКП істотно зросла. Вона зросте ще більше у разі необхідності оплачувати значну частину витрат комунальних підприємств. Проведені розрахунки питомої ваги витрат населення з оплати ЖКП у міру збільшення тарифів до рівня, близького до собівартості, показали, що при покритті за рахунок оплати населенням 85 % собівартості всіх комунальних послуг у 2017 році середньостатистичній родині доведеться витрачати на такі цілі 32 % свого бюджету [164].

Різке підвищення тарифів на ЖКП у наших умовах призведе до того, що люди просто не зможуть їх оплачувати й вимагатимуть субсидування. Протермінована заборгованість населення стала в багатьох регіонах відчутною проблемою. У Львові, наприклад, у жовтні-листопаді 2017 року її рівень досяг 38,2 %. У зв’язку з цим є всі підстави передбачати, що підвищення тарифних ставок оплати за ЖКП призведе до значного зменшення питомої ваги оплати

населенням ЖКП. Вирішення цієї проблеми потребує нових підходів і всебічного врахування економічної й соціальної ситуації, що склалася на цей момент [164].

Відповідно до Постанови КМУ №83 «Про посилення соціального захисту населення в умовах підвищення цін і тарифів на комунальні послуги» на цей час встановлена 15 % межа максимально допустимої питомої ваги витрат у родинному бюджеті на ЖКП [145]. Приймаючи цю цифру за точку відліку, вважатимемо, що у разі перевищення витрат родина відноситься до категорії, яку субсидують. За цієї умови найоптимістичніший прогноз, отриманий нами, показує, що збільшення платежів до рівня, достатнього для покриття 85 % існуючих витрат житлово-комунального господарства, призведе до того, що близько 45% населення України потребуватиме субсидій.

Розробка законодавчих актів про перехід на нову систему оплати ЖКП і виплати громадянам субсидій при оплаті ЖКП передбачає наявність стабільної економіки та зростаючі прибутки населення. У 2008 - 2020 роках планувалося оновити основні засоби, що помогло б покращити якість житлово-комунального обслуговування, обладнати інженерні системи приладами регулювання та обліку наданих послуг. Передбачалося також, що до кінця 2017 року сформується конкурентне середовище на ринку виробників ЖКП, виключаючи можливість встановлення на монопольному рівні високих або низьких цін. І, нарешті, був намір поетапно реалізувати програму виплати субсидій за ЖКП незаможним категоріям населення. Проте ці реформи на цей час не реалізовані належно через анексію Криму та окупацію Луганської та Донецької областей.

Справедливо, коли підвищення ціни є наслідком поліпшення якості, але кожен споживач повинен свідомо віддавати перевагу новій якості за нову ціну, а, отже, мати право вільного вибору. Збереження монополізму є першопричиною високих витрат на обслуговування споживачів. Монополісти не зацікавлені у пошуках шляхів зниження собівартості своїх послуг. У таких умовах конкуренції, спрямованої на зниження експлуатаційних витрат і вартості житла, майже не існує, і, як наслідок, рівень тарифів на послуги

підприємств-монополістів залишається незмінно високим. Посилюється проблема неплатежів через відсутність закону про виселення споживачів, які мають заборгованість з оплати житлово-комунальних послуг, представники виконавчих служб мають тільки право на опис майна боржників. Що стосується комунальних послуг, то технічно неможливим є від'єднання окремих споживачів енергоносіїв та води. Деякі комунальні служби вдаються до масових від'єднань будинків, але це порушує права законослухняних споживачів та лише загострює суспільні протиріччя, але аж ніяк не покращує платіжну дисципліну.

Громадяни платитимуть за послуги, якщо будуть упевнені, що їхні кошти підуть саме на розвиток ЖКГ. Місцевим органам самоврядування необхідно налагодити зворотній зв’язок зі споживачами і працювати в режимі відкритого діалогу. Саме такий погляд на місцеву владу сформований у мешканців розвинених країн. Муніципалітет розглядають у цих країнах як підприємця, що надає на конкурсній основі послуги за ціною, яка є максимально наближеною до суспільно необхідних витрат. Метою роботи комунальних підприємств і приватного сектора є задоволення потреб громадян-клієнтів. Реалізація такої концепції «обслуговування» потребує системних перетворень у житлово-комунальній сфері, і, насамперед, децентралізації управління цими підприємствами. На нашу думку, особливої уваги заслуговує досвід міст Фенікса (США) та Оберхаузена (ФРН), де успішно розв’язане завдання орієнтації житлово-комунальних підприємств на потреби громадян. Жителів цих міст постійно та детально опитують з метою виявлення ступеня їх задоволення послугами, які їм надають. Звіти місцевих органів управління комунальними підприємствами регулярно оприлюднюють через засоби масової інформації.

Органи місцевого самоврядування зважають на те, що широке залучення громадян додасть розробленим планам та проектам законної сили. Наприклад, у місті Лілль (Франція) влада міста зіткнулася з проблемою дефіциту бюджету і доклала зусиль, щоб залучити громадян до процесу планування перспективних фінансових показників міста. Використавши чотири різні форми опитування

споживачів, керівники міста змогли визначити, які послуги є найважливішими для громадян, а які мають фінансуватися з інших джерел або не фінансуватися взагалі. Підготовано анкету формату брошури для розсилання по всіх будинках м. Лілль та проведений семінар з представниками громадськості.

Зрозуміло, що не всі рішення, які є прийнятними за кордоном, можуть бути перенесені в Україну. Проте лише коли міська влада почне сприймати обслуговування населення як першоджерело свого існування, тоді може бути розв'язана проблема своєчасної та повної оплати за комунальні послуги. У реформуванні РЖКП форми розрахунків за надані послуги займають особливе місце. У країнах Європейського Союзу, США найпопулярнішими є єдині розрахунково-касові центри, які виконують прийом платежів за ЖКП і нарахування субсидій та пільг. У таких центрах для розв'язання суто технічних завдань: узагальнення інформації про нарахування плати за ЖКП, розрахунки субсидій та пільг використовують сучасні комп'ютерні технології. Тож, розрахунково-касові центри є тією ланкою, яка об'єднує в єдине ціле споживачів, виконавців, замовників та органи державної влади.

Для забезпечення прозорості фінансових потоків та підвищення оперативності державного фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів до компетенції таких центрів варто додати функцію виконання попереднього контролю за рухом грошових потоків.

Кожен суб'єкт фінансових відносин у житлово-комунальній сфері повинен мати єдиний рахунок у розрахунково-касовому центрі, на якому акумулюються всі доходи з будь-яких джерел. Усі джерела витрат і напрями витрачання враховують відповідно до єдиної класифікації, складеної за принципами бюджетного обліку. Саме це дає змогу забезпечити проведення дієвого попереднього, поточного і наступного державного фінансового контролю за фінансовим потоками загалом по всьому ЖКГ. Розрахунково-касовий центр перевіряє кожен платіжний документ на правильність заповнення, цільовість. За суттю, запропоновано небанківську форму казначейського обслуговування в межах РЖКП, яка має декілька переваг:

- організаційна простота;

- можливість вести облік руху коштів на рахунках підприємств-отримувачів коштів;
- контроль та аналіз витрачання коштів;
- контроль за динамікою розподілу коштів підприємствами;
- управління кредиторською заборгованістю.

Перевагами функціонування єдиних розрахунково-касових центрів є:

- зростання оперативності управління фінансовими потоками міста;
- забезпечення прозорості фінансових потоків;
- ефективне й економне витрачання як бюджетних, так коштів споживачів;
- виконання черговості платежів;
- звільнення житлово-комунальнихі підприємств від роботи з населенням.

Реформування РЖКП в Україні неможливе без детального вивчення закордонного досвіду країн, які вже досягли значних успіхів або перебувають на шляху перетворень. У 90-х роках ХХ століття уряди постсоціалістичних країн у межах програм реформування державного сектора економіки провели приватизацію об'єктів житлово-комунальної сфери. Розповсюдженою формою надання комунальними службами послуг є міжтериторіальні угоди (договори на обслуговування), при яких органи місцевого самоврядування можуть укладати угоди на надання ЖКП, які вони або не можуть надати громаді, або вважають їх власними силами неефективним та більш витратним. У договірних відносинах є три сторони - замовник, виконавець та фактичний споживач ЖКП. Формування такої інституціональної моделі прийнятне і в Україні. Для цього потрібно провести аналіз потреб споживачів та скласти перелік необхідних ЖКП, порівняти потреби із можливостями суб'єктів РЖКП, укласти договори на тендерній основі між органами місцевого самоврядування, виробниками ЖКП та споживачами.

Початок реформування ЖКГ у Республіці Білорусь був покладений ще на початку 1990-х років, коли рівень оплати населенням послуг, які надавали житлово-комунальні підприємства, складав 1-3 %. Решту витрат житлово-

комунальних підприємств дотувализ бюджету або покривали за рахунок перехресного субсидування. Такий стан речей певною мірою виправдовували тим, що більше 60 % житла перебувало на балансі підприємств і організацій. На сьогодні в Республіці Білорусь створено правові й організаційні основи державної житлової політики, визначено її пріоритетні напрями і відпрацьовано механізми їхньої реалізації. За період проведення реформи прийнято понад 230 законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють питання, пов'язані з житловим будівництвом, ЖКГ, забезпеченням прав власності і операціями в житловій сфері.

У житловій сфері Республіки Білорусь не вдалося повною мірою скористатися перевагами конкурентних взаємин у сфері управління й експлуатації житла, оскільки в умовах нестабільного і недостатнього фінансування виявилося неможливим забезпечити перехід на формування повноцінних договірних взаємин. Нездатність органів місцевого самоврядування виконувати свої договірні зобов'язання призвела до поширення адміністративного примушення підрядників і фактичного відходу від виконання в повному обсязі контрольних функцій. За тих же причин не вдалося повною мірою забезпечити державний контроль якості надання ЖКП.

Що стосується країн Балтіії, то у Латвії загальнодержавної реформи управління РЖКП у вигляді програм або спеціальних урядових рішень не проводилося. Сфера комунальних і побутових послуг у Латвійській Республіці перебуває у приватній або комунальній власності. За інформацією Міністерства економіки та Міністерства добробуту Латвії окремих структурних підрозділів, які б функціонально регулювали діяльність у згаданій сфері не існує, регламентація розбудови її інфраструктури в країні не відбувається. У кінці 1991 - на початку 1992 років Кабінет Міністрів Латвії прийняв низку документів, за якими все ЖКГ було передане у власність територіальних громад. Відтоді кожна територіальна громада самостійно вирішує всі питання, пов'язані з утриманням ЖКГ конкретного міста та його експлуатацією. Майже всі територіальні громади створили у своїх населених пунктах відповідні акціонерні товариства, які перейняли не тільки державне майно, а й борги,

накопичені до цього державою. Ціни на ЖКП встановлюють органи місцевого самоврядуваннями самостійно в кожному регіоні, за винятком цін на електроенергію, газ та телекомунікаційні послуги, контроль за якими веде Комісія з регулювання суспільних послуг, що підпорядковується Міністерству економіки Латвії. Органи місцевого самоврядування самостійно надають соціальну допомогу, в тому числі й субсидування малозабезпечених сімей.

Як зазначалося вище, всі підприємства, що надають ЖКП належать до недержавної форми власності: приватні або акціонерні товариства. У Ризі в 1996 році було створене акціонерне товариство «Rigas Siltum» («Ризьке тепло») у вигляді спільного підприємства, до якого ввійшли міські тепломережі, державне акціонерне товариство «Latvenergo» та комерційний банк. У 1999 році латвійський уряд викупив пакет акцій, що належав «Latvenergo», у зв'язку з тим, що зазначене підприємство готувалося до приватизації. Контрольний пакет акцій АТ «Rigas Siltums» належить Ризькій Думі [154]. Електроенергію споживачам надає АТ «Latvenergo», газ - АТ «Latvijas Gaze», телефонний зв'язок - АТ «Lattelekom». Зокрема, механізм субсидування у Ризі виглядає так. Міська Дума укладає тристоронні угоди між конкретним мешканцем, що потребує допомоги, і підприємством-постачальником відповідного виду ЖКП. На підставі цієї угоди спеціально створений при Думі Фонд соціальної допомоги оплачує певну частину вартості наданих послуг. Кожного разу оплачують конкретну квитанцію, подану до Фонду громадянином, який отримує допомогу. Як правило, особа, що подає квитанцію, відповідно до згаданої вище угоди, оплачує символічну частку вартості послуг (близько 5 %), вказаних у квитанції, а все інше оплачує Фонд. Це зроблено для того, щоб навіть найбільш малозабезпечені сім'ї не відчували себе соціально обмеженими та не втрачали почуття відповідальності. Кошти надходять безпосередньо підприємству-постачальнику відповідного виду ЖКП.

Міські Думи також самостійно регулюють питання вартості квартирної плати. Наприклад, Ризька Дума встановила максимально можливу вартість квартплати на рівні 14,8 сантимів (0,246 USD) за м². Така відносно невелика вартість викликає певне незадоволення власників будинків (державного

житлового фонду не існує, крім приватизованих квартир велика частина будинків належить приватним домовласникам), проте Ризька Дума вважає це одним із напрямів соціального захисту населення [192].

Однак є випадки, коли квартиронаймачі з різних причин допускають заборгованість за квартплату та комунальні послуги. Відповідно до рішення Думи, якщо така заборгованість перевищує термін у три місяці, домовласник має право звернутися до суду про виселення боржника. У таких випадках міська влада опікується лише виселеними пенсіонерами та інвалідами, яким надають безкоштовне утримання у соціальних будинках. Кожен мешканець такого будинку має окрему кімнату, безпосередньо в ньому можна отримати медичну допомогу та побутові послуги. При цьому інформація щодо можливої дебіторської або кредиторської заборгованості окремих комунальних підприємств Латвії є комерційного характеру і в загальнодержавному масштабі не відстежується і не узагальнюється, оскільки, всі підприємства-постачальники ЖКП є приватними або акціонерними структурами.

Значних успіхів у реформуванні РЖКП досягли Польща, Угорщина та Чехія. Структурних змін тут домоглися завдяки роздержавленню і залученню приватного капіталу на РЖКП, веденню цілеспрямованої державної політики щодо підтримки житлово-комунальних підприємств та соціального захисту населення. Приватний сектор сформовано здебільшого шляхом створення спільних підприємств та інших приватних структур з капіталом великих західноєвропейських компаній. У такий спосіб вдалося за короткий час залучити кошти міжнародних фінансових інституцій, зокрема, Світового банку і Європейського банку реконструкції та розвитку, приватних банків, а також запровадити новітні технології та сучасний управлінський досвід. При цьому центральний уряд та місцеві органи влади залишали за собою право регулювати діяльність таких приватних компаній, тобто видавати сертифікати на надання ЖКП, моніторити їхню роботу, регулювати ціни на послуги та контролювати якість послуг. Водночас органи влади зобов'язалися всіляко підтримувати житлово-комунальні підприємства, починаючи від надання державних гарантій за кредитами, виділеними для модернізації комунальних систем, і завершуючи

сприянням у вживанні заходів щодо забезпечення повної оплати послуг споживачами [51; 192].

У пропозиціях економістів щодо реформування електроенергетичної системи з'явилася тенденція запозичення досвіду Англії та Уельсу. Розглянемо систему в Англії та Уельсу як модель для України. У багатьох аспектах електроенергетична система Англії та Уельсу, радикально реформована приватизацією у 1998 році, попрацювала добре. Деякі приклади успішного функціонування за ці двадцять років охоплюють таке:

- усі споживачі отримали реальне зниження тарифів;

- система електропередачі (високовольтна) була успішно відділена від генеруючої та розподільчої, було встановлено чітку і прозору систему ціноутворення, у результаті усі потенційні генератори отримали доступ до мережі на рівних умовах;

- частково завдяки успішному відкриттю мережі відбувся сплеск нових інвестицій у генеруючі потужності;

- новий регулюючий орган - Генеральна Дирекція з Постачання Електроенергії в Управлінні Електроенергетичного Регулювання вжила певних заходів з контролю у цій галузі, що в останні роки успішно й значною мірою зменшило тарифи на послуги мережі;

- було проведено успішний перехід від системи «витрат плюс» (де витрати та їхнє зростання могли бути завжди перекладені на споживачів у формі вищих цін) до системи, що керується цінами, в яких економічні та фінансові ризики перекладено від споживачів на промислові фірми.

Ці результати демонструють значні досягнення, враховуючи радикалізм англійського експерименту і значні сумніви, що існували у 2008 році через перспективність нової системи. Відчутне поліпшення стало результатом ефективного регулювання ринку електроенергії. На противагу досягненням, що описані вище, були також менш оптимістичні результати:

- переваги від конкуренції були не такими значними, як очікувалося. Конкуренція серед генеруючих компаній виявилася на практиці меншою, тому що важко було скоригувати початкову структуру, в якій було лише дві приватні

секторні генеруючі компанії;

- одна з центральних рис нової системи - «Пул» (гуртовий ринок електроенергії), у якому організовано систему торгів за заявками за день напередодні та диспетчеризації на основі рангу рентабельності, виявилася непрацездатною на ринку, й у 2019 році має бути радикально реформованою.

Хоча «Пул» ефективно попрацював на технічному рівні, забезпечуючи ринкову рівновагу на основі роздрібної ціни, він виявився поганим механізмом в якості торговельного засобу для гуртового продажу електроенергії.

Новий уряд, що прийшов до влади у Великобританії у 2017 році, провів значний перегляд енергетичної системи, беручи до уваги всю електроенергетику. Серед питань, що стосуються електроенергетики, на розгляді були :

- економічне регулювання основних ЖКП (газ, електроенергія, вода та телекомунікації). Першим є план злиття функцій регулювання газу та електроенергії в одному відомстві, враховуючи все більше зближення цих двох ринків, а другим має бути розширення бази регулювання;

- система диспетчеризації «Пула» та короткотермінового ціноутворення розглянуто урядом. Це є частиною ширшого розгляду усіх торгових процедур із продажу електроенергії. Як було зазначено раніше, існує широко розповсюджена думка про те, що «Пул» виявився неефективним, і зміни у торгових процедурах зараз є абсолютно очевидними. Це особливо стосується України, де система «Пула», за Англійською моделлю, є центральною точкою реформування ринку електроенергетики, яке почалося у середині 1998 року [53].

Важливою характеристикою нової англійської системи стала її здатність залучати значні суми інвестицій у нові генеруючі потужності, всі вони (за винятком малих відновлювальних технологій та теплоелектроцентралей) робляться у паро-газові турбіни, використовуючи природний газ як паливо, що дає змогу зменшити собівартість виготовленої енергії.

Новий процес прийняття рішень має такі ознаки:

- нові інвестиційні рішення приймають винятково на основі потенційної

прибутковості інвестицій, розглядаючи окремий проект або прибутки компанії загалом;

- інвестиційні рішення є комерційно ризикованими, оскільки ринок генеруючих компаній частково конкурентний, а додаткові видатки не можна більше автоматично перекладати на споживачів.

Частина моделі, експортованої до України, - вертикально розділені генеруючі компанії, що конкурують разом через механізм Пула, - ставиться під сумнів через значний ризик монополізації галузі [182].

Головне завдання Програми енергонезалежності - забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного й енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій. Основними цілями державної політики у цій сфері є: зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20 % до кінця 2020 року) шляхом забезпечення (впровадження) 100 % обов'язкового комерційного обліку споживання енергоресурсів (енергії та палива), переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання, зокрема через механізм залучення енергосервісних компаній, реалізації проектів з використанням альтернативних джерел енергії; забезпечення максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів, зокрема нафти, природного газу, вугілля, ядерного палива, нарощування видобутку вітчизняних енергоносіїв, запровадження прозорих конкурентних правил розробки та використання родовищ енергоносіїв; лібералізація ринків електричної і теплової енергії, вугілля та газу, перехід на нову модель їх функціонування; інтеграція енергосистеми України з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E; реорганізація НАК «Нафтогаз України» відповідно до Третього енергетичного пакету Європейського Союзу; повна реформа системи ціно- та тарифоутворення на енергію та паливо, зокрема перегляд механізму формування балансу енергоресурсів, відмова від перехресного субсидування та державного дотування; залучення іноземних інвестицій в енергетичний сектор України, зокрема до модернізації Єдиної газотранспортної системи України, електрогенеруючих потужностей та електромереж; реформа вугільної галузі та

залучення стратегічних інвесторів, приватизація перспективних і ліквідація (консервація) збиткових вугледобувних підприємств; модернізація інфраструктури паливно-енергетичного комплексу.

У світі можемо виділити три моделі реформування ринку житлово-комунальних послуг:

1. Англійська модель (Великобританія провела повну приватизацію об'єктів житлово-комунального господарства).

2. Німецька модель (у Німеччині житлово-комунальні підприємства стали акціонерними підприємствами, основним пакетом у яких володіє муніципалітет).

3. Французька модель (поєднання муніципальної власності на житлово-комунальні підприємства та управління ними з боку приватного бізнесу на умовах довгострокових договорів оренди та супутніх інвестиційних угод) [7].

Саме французька модель, на нашу думку, наразі активно впроваджується у регіонах України.

Незважаючи на наявність специфічних елементів у побудові системи забезпечення ЖКП та управління її розвитком у різних країнах з ринковою економікою (США, Німеччина, Японія, Швеція), які необхідно привносити у вітчизняну практику вкрай обережно з урахуванням специфіки української економіки, можемо виділити і деякі загальні принципи, елементи та механізми, які згодом стануть невід'ємною частиною функціонування і розвитку вітчизняного РЖКП. Можна з упевненістю зазначити, що загалом ринкова модель функціонування і розвитку РЖКП у країнах з ринковою економікою ефективна і може бути обраною за стратегічний орієнтир розвитку вітчизняного РЖКП.

Заслуговує на увагу досвід США. Сучасний фундамент регулювання міської комунальної інфраструктури США на державному рівні був закладений у 30-ті роки XX століття серією законів, що поширилися насамперед на електроенергетику.

Енергетична криза 70-х років внесла значні зміни у форми і методи державного регулювання енергогосподарства США, показала неадекватність

правового впливу на цю сферу економіки, висунула на одне з перших місць у діяльності уряду питання економії енергії. Уряд став реалізовувати серію програм з економії енергії, що охоплюють розробку стандартів, фінансову допомогу школам, лікарням і групам населення з низькими доходами, а також субсидування зі створення енергозберігаючих технологій [154; 192].

На межі 70-80-х років XX століття у розвитку сфери ЖКГ США, при достатньо розробленій правовій базі, на перший план вийшли проблеми організації управління та фінансування. Безпосередня відповідальність за об'єкти житлово-комунальної інфраструктури покладена на місцеві органи виконавчої влади. Саме вони мають забезпечувати безперебійне функціонування комунальних об'єктів, їх реконструкцію і розвиток.

Фінансування цих робіт винятково силами місцевих органів влади є обтяжливим, тому надходить фінансова допомога з бюджетів штатів і державного бюджету у вигляді субсидій, які виділяють під конкретні державні та регіональні програми.

Уряд субсидує близько половини інвестицій місцевих і штатних урядів. Цільові державні відрахування урядам штатів і місцевим органам влади для інвестицій у будівництво об'єктів комунальної інфраструктури становлять щорічно понад 25 млрд дол. [126].

Державний уряд США відповідає за інвестування в природні ресурси, охорону навколишнього середовища, водний транспорт, порти і вокзали, регулярно виділяє великі кошти штатам для підтримання та розвитку шосейних доріг. Уряди штатів несуть відповідальність за будівництво шосейних доріг, частково за розвиток мережі електро-, тепло- та газопостачання.

Усі інші питання житлово-комунальної інфраструктури - водопостачання, санітарний стан, каналізація, громадський транспорт - перебувають під контролем органів місцевої влади, які використовують на ці цілі як свої бюджетні кошти, так і державні субсидії в різних формах, а також кошти з бюджетів штатів.

Оскільки для формування РЖКП виконане завдання демонополізації, зупинимося докладніше на американському досвіді вибору виконавців для

надання ЖКП та правових формах організації взаємовідносин замовника (муніципалітету, керуючої компанії) і виконавця.

Існує три основні процедури відбору виконавців послуг [177]:

1) попередній відбір виконавця. Цей метод пов'язаний із найбільшим ризиком для місцевої адміністраці,ї оскільки виконавця призначає вона сама з відомого кола претендентів і надає йому виняткове право на планування, розробку проекту і підготовку фінансових кошторисів до того, як дається законодавче підтвердження його прав на проект. Перевагами такої процедури є її дешевизна і можливість залучити виконавця на початковому етапі проектування;

2) відбір виконавця за допомогою переговорів. Цю процедуру використовують у разі, коли тільки один із можливих виконавців виявляє бажання реалізувати проект, тому іншим він невигідний. Переговори мають на меті узгодження умов та оплати робіт;

3) конкурентний відбір виконавця. Це найбільш обтяжлива для місцевої адміністрації і для фірм-виконавців процедура. Вона потребує багато часу і значних фінансових витрат.

Процедура конкурентного відбору охоплює такі стадії: підготовка проекту та його публічне представлення; підготовка та розповсюдження проспектів пропозицій; отримання і розгляд заявок-пропозицій; повідомлення та публічне оголошення рішення; присудження виняткових прав на переговори про контракт.

Основними принципами конкурентного відбору є: неупереджене ставлення до всіх виконавців; доступ усіх бажаючих до участі у конкурсі.

Критеріями відбору слугують: реалістичність та адекватність пропозицій щодо надання послуг, досвід фірми, її фінансові можливості; досвід в організації та управлінні; очікувані доходи від проекту; ділові пропозиції за цінами, щодо орендної плати тощо.

Розглянемо досвід управління розвитком РЖКП у країнах Західної Європи [154; 192].

Одним із основних елементів житлової та житлово-комунальної

західноєвропейської політики є відокремлення управління від володіння. Підприємства та організації, що займаються утриманням громадського житлового фонду, становлять собою великі і малі компанії, централізовані та децентралізовані організації з різними формами участі самих мешканців. Досвід західних країн (Великобританія, Німеччина, Швеція) показує, що великі структури (наприклад, більше 20 тис. квартир) менше відповідають сучасним вимогам з експлуатації житлового фонду, ніж організації середнього розміру.

Власники та організації наймачів житласвоєю чергою повинні мати право обирати і в разі необхідності міняти керуючу компанію.

Керуючі компанії мають сталі зв'язки з виконавцями на виконання ЖКП, але при цьому на ринку певного виду послуг працюють кілька конкуруючих фірм, що визначає високий ступінь зацікавленості та відповідальності виконавця у якісному та ефективному наданні послуг.

У більшості розвинених європейських країн велику увагу приділяють захисту квартиронаймачів у питаннях проведення ремонту. В Австрії, наприклад, орендодавець повинен проводити ремонт відповідно до місцевих стандартів: ремонтують як самі квартири, так і об'єкти загального користування. Крім квартирної плати, квартиронаймач може бути зобов'язаний виплачувати податок, який покриває частину витрат на ремонт усієї будівлі. Орендодавець виконує ремонтні роботи, оплачувані таким податком, раз на п'ять років; невиконання цієї умови дає право квартиронаймачеві вимагати повернення сплаченої суми з нарахованими відсотками. Керуючі компанії зобов'язані щорічно подавати наймачеві звіт про витрати на ремонт і управління житловим фондом. У Бельгії розподіл ремонтних робіт узгоджують між орендодавцем і наймачами житлового приміщення при укладенні контракту. Контрактом передбачено і відповідальність орендодавця за проведення капітального ремонту: подібний порядок існує в Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Ірландії. При цьому, як правило, передбачено коригування розміру квартирної плати в разі, якщо квартиронаймач бере на себе додаткові витрати з ремонту. Заслуговує уваги порядок проведення капітального ремонту житлового фонду, що діє в Норвегії, де невиконання орендодавцем у

встановлені терміни капітального ремонту дає право владі на вилучення житла за власною ініціативою, або на прохання квартиронаймача [97].

Контроль за приватними фірмами, залученими для технічного обслуговування і ремонту житла та комунальних споруд, відбувається за допомогою системи ліцензування, податкового регулювання та договірних цін. Досвід Нідерландів доводить, що передача приватним фірмам права експлуатації комунальних об'єктів у режимі довічної оренди з правом передачі спадкоємцям дає змогу заощадити не менше 30 % коштів місцевого бюджету. У Великобританії укладання контрактів комунальних служб з приватними фірмами на прибирання та ліквідацію побутових відходів дало економію коштів близько 25 %.

Отже, варто виокремити такі основні характеристики регулювання сфери ЖКП в США і Західній Європі, які можна запропонувати для імплементації в Україні:

1) у сфері законодавчого та нормативного забезпечення регулювання РЖКП - нормативно-законодавча система, побудована на основі врахування економічних інтересів усіх суб'єктів ринку, що дало змогу сформувати ефективну систему державного регулювання, засновану на сукупності економічних стимулів і антистимулів; у сфері діяльності природних монополій існує чітка система контролю обґрунтованості тарифів на ЖКП та їх підвищення;

2) у сфері розвитку конкуренції на РЖКП. Розвиток конкурентних механізмів передбачено при виконанні таких робіт, віднесених до компетенції муніципальної влади: організація та експлуатація житлового фонду (США, Великобританія, Бельгія, Нідерланди, Швеція, Австрія); побутове обслуговування населення: ремонтні послуги, благоустрій прибудинкових територій, збір, видалення і переробка побутових відходів (США, Великобританія, Франція, Німеччина, Японія, Канада, Швеція, Австрія); прибиральні роботи, озеленення (США, Великобританія, Австрія, Німеччина, Бельгія, Канада); транспортне обслуговування (США, Великобританія, Швеція, Австрія, Франція);

Переважно на РЖКП, як у сфері управління, так і підряду на обслуговування, представлений приватний бізнес, причому в першому випадку це фірми середнього розміру, у другому - малий бізнес.

3) основні методи і принципи регулювання РЖКП: справедливий бюджетний розподіл коштів між різними рівнями державного управління, що забезпечує постійне фінансування відтворювальних витрат регіону і муніципалітету, а також наявність у розпорядженні муніципалітетів достатнього бюджету розвитку територій (властиво всім країнам з ринковою економікою); значне фінансування у межах державних і регіональних цільових програм розвитку РЖКП; формування і рівноправний розподіл державних і регіональних фондів розвитку територій, які є одними з основних фінансових джерел проведення самостійної муніципальної політики розвитку територій; конкурентний відбір виробників на виконання послуг з управління та житлово-комунального обслуговування.

3.3. Напрями розвитку системи управління якістю житлово-комунальних послуг

За роки незалежності в системі управління та фінансування на РЖКП України відбулися значні зміни. Приватизація муніципального та державного житла призвела до значного збільшення питомої ваги приватного житла. Проте головна мета - передавання багатоквартирних будинків і прибудинкових територій у реальне управління власників - не досягнута через складнощі утворення та діяльності об’єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Інституційні зміни, які відбуваються в економіці, торкнулись і житлово-комунальних підприємств. Вони пов’язані з приватизацією та роздержавленням, що дало змогу розпочати формування приватного сектора, створювати муніципальні підприємства в межах розвитку місцевого самоврядування та адміністративно-територіальної реформи. Виробнича структура житлово-комунальних підприємств охоплює понад 16 видів діяльності, провідними є водопостачання і водовідведення, теплопостачання,

експлуатація житла, зовнішній багоустрій тощо. Технологічні та виробничі особливості виробників ЖКП визначають певні вимоги до якості послуг. Системного підходу до створення системи управління якістю ЖКП на сьогодні не сформовано.

Зокрема, А. Миргородська зазначає, що «з впровадженням в Україні ринкових відносин якість житлово-комунальних послуг має визначатись передусім із позиції споживача, оскільки високий рівень їх надання є невід'ємним елементом забезпечення прав та інтересів споживачів [102].

За словами В. Полуянова, «створення системи управління якістю додасть ринку житлово-комунальних послуг цивілізований характер, звільняючи його від неорганізованості у відносинах постачальника і споживача послуг, з одного боку, зайвої авторитарності - з іншого. Метою вдосконалення системи управління якістю житлово-комунальних послуг є формування системного підходу до управління якістю при наданні житлово-комунальних послуг та розробка стандарту якості на ринку житлово-комунальних послуг» [121].

На думку Л. Горошкової, «ЖК послуги мають вартість, споживчу вартість та якість. Вартість визначається витратами на виробництво послуги (її міра - ціна). Споживча вартість відбиває корисність речі або послуги. Якість є проявом ступеня корисності. Якість житлово-комунальних послуг тісно взаємопов’язана із споживчою вартістю, але вони не є ідентичними» [59].

Погоджуємося з С. Кучеренко в тому, що «необхідність покращення якості житлово-комунальних послуг у сучасних умовах набуває особливої актуальності, оскільки вектор розвитку комунального сектора стає все більше орієнтованим на внутрішні джерела та ресурси розвитку, вдосконалення управління житлово-комунальним господарством на принципах підвищення якості послуг. Через це, вирішення даної проблеми прямо залежить від проведення державою економічної політики й розробки концептуальних і методичних підходів, адекватних вимогам зростання якості комунальних послуг у відповідності до зростання тарифів» [91].

Переважна більшість країн приділяє значну увагу проблемам управління якістю ЖКП. Деякі європейські країни дозволили приватним підприємствам надавати ЖКП, які належать до сфери впливу монополій. Уряд Великої

Британії передав приватним компаніям усі системи постачання питної води та системи каналізації. Приватні фірми, залучивши великі інвестиції, впровадили сучасні технології обробки питної води та очищення стічних вод, створили для працівників підприємств стимули для ефективнішої праці та творчого підходу до виконання службових обов'язків. Такі заходи дали змогу суттєво скоротити втрати води та споживання електроенергії, забезпечити цілодобове водопостачання у всій країні і дотримуватися стандартів Європейського союзу щодо якості питної води та очищення стічних вод.

ЖКП визначаємо як результат господарської діяльності, заснований на умовах укладення договорів про надання ЖКП та спрямований на забезпечення потреб фізичних та юридичних осіб у забезпеченні житловими і нежитловими приміщеннями, холодною та гарячою водою, водовідведенням, газо- та електропостачанням, опаленням, вивезенням побутових відходів, ритуальними послугами та іншими у порядку, встановленому законодавством.

Якість ЖКП визначимо як сукупність характеристик послуг, які визначають її здатність задовольняти визначені або прогнозовані потреби споживачів.

Розглянемо поняття якості, як економічну категорію, що відображає сукупність властивостей продукції (технічних, технологічних, економічних, екологічних тощо), що зумовлюють ступінь її здатності задовольняти потреби споживачів відповідно до свого призначення. Вважаємо, що рівень якості - це кількісна характеристика міри придатності того чи іншого виду продукції для задоволення конкретного попиту на неї порівняно з відповідними базовими показниками за фіксованих умов споживання.

Представимо декілька визначень якості, зокрема:

- абстрактне: якість - це властива перевага, внутрішня властивість об'єкта, її неможливо визначити чи виміряти, якість можна тільки усвідомити;

- відповідність очікуванням покупців. Товар або послуга повинні відповідати очікуванням покупців. Це особливо важливо врахувати на етапі проектування. При розробленні товару чи послуги очікується, що сподівання покупців можна визначити і чітко описати, а, отже, втілити в життя. У такому

випадку якість іноді визначають як «відповідність призначенню»;

- відповідність специфікаціям. Товар або послуга, придбані покупцем, задовольняють свої технічні специфікації. Це виробничий підхід, проте він є правильним тільки в тому випадку, коли специфікації складені правильно;

- відсутність помилок. Стосовно реалізованого товару чи послуги це означає відповідність специфікаціям, проте відносно виробничого процесу це перетворюється в питання скорочення втрат;

- цінність за гроші. Якість пов'язана з ціною, тому «добра» якість пропорційна до чистої корисності, яку одержує покупець;

- перевершення очікувань споживачів. Послуга може називатися високоякісною, якщо кожен наступний досвід від контакту з нею є кращим, ніж попередній;

- якість сервісу. Якщо якість сервісу потрібно покращувати, то це означає, що його потрібно якось вимірювати. Без засобів оцінюваннянеможливий контроль чи покращення [31].

Однією зі суттєвих особливостей ЖКП є те, що фізичні особи за їх допомогою реалізують як фізіологічні, так і соціальні потреби, потреби у визнанні статусу та у саморозвитку. В умовах нерегульованого державою РЖКП, рівновага між попитом та пропозицією порушується через зниження якості послуг, відсутність конкуренції на ринку, загальне зростання цін, зниження попиту на послуги та скорочення пропозиції з боку виробників послуг. Стабільний розвиток ринку можливий при виконанні багатьох умов, однією з яких є підвищення якості ЖКП.

Серед визначальних резервів диференціації РЖКП є постійна пропозиція більш якісних, порівняно з конкурентами, послуг. Основою для залучення цільового сегменту покупців до споживання ЖКП є задоволення очікувань клієнтів відносно якості обслуговування. Очікування споживачів формується під впливом їхнього минулого досвіду, спілкування та реклами. Покупці обирають постачальника необхідної для них ЖКП та після її надання порівнюють результати з очікуваннями. Якщо результат не відповідає очікуванню, то покупець втрачає інтерес до постачальника послуги. Якщо

очікування задоволені, то покупець визначає перспективного постачальника якісних ЖКП. Окреслимо основні проблеми щодо обслуговування споживачів ЖКП: очікування споживачів та якість ЖКП; вимоги до якості ЖКП; своєчасність надання ЖКП; обслуговування інфраструктури РЖКП та зовнішні комунікації.

Визначимо такі ознаки високої якості ЖКП: надійність (здатність надавати послуги своєчасно і грунтовно); співчуття (бажання допомогти споживачеві обрати потрібну послугу та індивідуальний підхід); впевненість (компетентність, відповідальність, ввічливість обслуговуючого персоналу); технологічна оснащеність (обладнання, засоби управління та контролю, комунікації).

Підприємство-виробник ЖКП повинно мати систему стратегічного планування, бажання керівництва підвищувати рівень якості послуг, високі стандарти обслуговування, систему контролю при наданні послуг, систему задоволення скарг споживачів. Особливу увагу треба звернути на підбір персоналу та задоволення вимог клієнтів.

Керівництво підприємства-виробника ЖКП має зберігати низький рівень трансакційних витрат при виконанні угод з постачальниками та намагатися підвищити ефективність діяльності.

Розуміння трансакційних витрат коливається від вузьких визначень, що пов’язують ці витрати з окремими видами економічної діяльності, до широких, що акцентують інституційну природу явища. В економічній теорії немає одностайності щодо пояснення трансакційних витрат. Відзначимо принаймні три варіанти пояснення того, звідки і чому, при виконанні угод виникають трансакційні витрати: підхід теорії трансакційних витрат, підхід теорії суспільного вибору і підхід теорії угод. Теорія трансакційних витрат зазначає, що ринок інформації погано розвинений, а цінові сигнали спотворені внаслідок високої монополізації ринку і структурних диспропорцій. Теорія суспільного вибору акцентує увагу на незавершеності формування ринку, на розмірах національного ринку і великій кількості його учасників. Теорія угод визначає високий рівень трансакційних витрат нестабільністю співвідношень різних угод

і їх фрагментацією. Будь-який підхід можна застосувати для пояснення того, що трансакційні витрати виникають при функціонуванні РЖКП в Україні. Ми можемо спостерігати незадовільний стан розвитку інформаційного ринку, незавершеність формування РЖКП в Україні.

Існує багато форм трансакційних витрат, проте розглянемо п’ять основних форм, які дають змогу краще зрозуміти проблему трансакційних витрат на РЖКП. Розрізняють:

1. Витрати на пошук інформації; 2. Витрати на проведення перемовин та укладання угод; 3. Витрати на вимірювальні прилади; 4. Витрати на захист прав власності; 5. Витрати опортуністичної поведінки.

Трансакційні витрати є значними у двох випадках: коли важко знайти заміну учасникам угоди (їх кількість є обмеженою - природні монополісти) і коли учасників угоди є багато [169].

Виокремимо методи підвищення ефективності якості в діяльності житлово-комунальних підприємств:

- зростання професійного рівня персоналу, вдосконалення системи відбору співробітників;
- збільшення переліку ЖКП;
- стандартизація якості ЖКП;
- впровадження енергозберігаючих та інших інноваційних технологій;
- використання нових інформаційних технологій для економії часу та зниження трансакційних витрат.

Процес підвищення якості ЖКП пов’язаний із їх безпекою, яка забезпечується в межах нормативно-правового поля.

Аналізуючи поняття «якість житлово-комунальних послуг» та процес управління якістю наданих послуг, можемо визначити, що на дотримання відповідної якості житлово-комунальних послуг одночасно впливають: з однієї сторни, інструкції, стандарти якості послуг, в тому числі стандарти якості ISO 9001; та з іншої сторони – вимоги споживачів житлово-комунальних послуг. Встановлені в нормативно-правових документах значення характеристик житлово-комунальних послуг є обов’язковим для дотримання. Нормативні

значення житлово-комунальних послуг представляють собою номінальні значення та допустимі межі відхилень від них. Тому, якщо фактичне значення характеристик послуги може коливатися в рамках допустимих значень, то це означає, що послуга відповідає необхідному рівню якості, а величини відхилень від номінальних значень характеризують погіршення якості послуги.

Управління якістю житлово-комунальних послуг являє собою систему державного і внутрішньовиробничого контролю за безпекою, надійністю і відповідністю технічним і санітарним вимогам послуг, що надаються споживачам. В умовах ринкової економіки якість послуги є основним критерієм у створенні та розвитку конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг. Проведення єдиної політики в частині розвитку системи якості надання житлово-комунальних послуг має здійснюватися, ґрунтуючись на державному регулюванні через системи стандартизації цих послуг [59].

Одним із загальновизнаних інструментів поліпшення якості та підвищення конкурентоспроможності в усьому світі є системи менеджменту якості, засновані на застосуванні міжнародних стандартів ISO 9001. Основною особливістю міжнародних стандартів серії ISO 9001 в частиніякості є виражена орієнтація на вимоги споживачів і впровадження системного підходу в управлінні. Універсальність стандартів ISO полягає в тому, що вони не пропонують абсолютних вимірних критеріїв якості для кожного окремого виду продукції і послуг. Стандарти ISO 9000 задають лише методологію функціонування системи якості, яка має забезпечувати високу якість послуг, вироблених підприємствами РЖКП, іншими словами – забезпечувати високу ступінь задоволеності споживачів. Тому, вивчаючи і впроваджуючи міжнародні стандарти в сфері якості (вивчаючи думку споживачів, впроваджуючи системний підхід, вживаючи заходів щодо постійного поліпшення діяльності) підприємствам вдається значно підвищити ефективність роботи, поліпшити якість і доступність послуг житлово-комунального господарства і забезпечити конкурентоспроможність цих послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Перелічені заходи підвищення ефективності управління якістю житлово-

комунальних послуг вироблені та перевірені світовою практикою. Сертифікат ISO 9001, завірений кваліфікованими експертами, свідчить про те, що підприємства житлово-комунального сектору економіки України дбають про якість послуг і гарантують її споживачеві. Важливо, що наявність у підприємства сертифіката ISO 9001 вважається конкурентною перевагою при участі в конкурсах та тендерах з надання населенню житлово-комунальних послуг.

Крім того, варто вказати про необхідність розділення двох понять – управління якістю житлово- комунальних послуг та сертифікація систем якості. Управління якістю – одна з функцій управління підприємством житлово-комунального господарства, яка дозволяє забезпечувати високий рівень якості продукції та послуг за рахунок уважного і розумного управління виробництвом і обслуговуванням. Система управління якістю організована відповідно до специфіки та завдань конкретного підприємства. Стандарти ISO 9000 пропонують методику побудови такої системи, яка може бути офіційно сертифікована. Сертифікація системи якості не може забезпечити підвищення якості, проте вона показує іншим суб'єктам ринку, що система якості даного підприємства організована у відповідності з певними вимогами і ефективно функціонує, забезпечуючи стабільну і високу якість житлово-комунальних послуг.

Створення системи управління якістю ЖКП (далі - СУЯ ЖКП) є невід'ємною складовою при формуванні загальнонаціональної системи управління якістю життя. На цей момент «базовою» системою управління якістю ЖКП є модель А. Фейгенбаума, відповідно до якої споживач ЖКП повинен отримувати лише «гідні» послуги, основні зусилля виробників послуг мають бути спрямовані на кінцевий контроль якості послуг. Недоліком моделі є різке зростання трансакційних витрат, оскільки навіть незначне зростання якості ЖКП завжди супроводжується збільшенням витрат на них.

Заслуговує на увагу модель Дж. Джурана, зорієнтована на принципі всебічного управління якістю (AQI (Annual Quality Improvement)). Модель застосовує маркетингову концепцію виробничо-комерційної діяльності

учасників РЖКП та передбачає постійне вивчення попиту на ринку збуту ЖКП та експлуатаційних показників якості послуг, що зумовлює повну орієнтацію виробників на вимоги споживачів та ринок збуту.

Для уникнення суперечностей між підвищенням якості послуг і зростанням ефективності виробничо-комерційної діяльності, доцільно розробити СУЯ ЖКП на основі міжнародних стандартів якості серії ІСО 9001 (версія 2000 року). Під терміном «система» розуміємо широку організаційну структуру, яка виконує не лише властиві їй функції, але й охоплює елементи інших сфер діяльності, які мають вплив на функціонування системи.

Згідно зі стандартом ІСО 9001 «система управління якістю» - це система управління, яка спрямовує та контролює підприємство в частині якості [163].

Якщо ж термін «система управління якістю» належить до конкретного виду послуги, то така система є засобом, який забезпечує високу якість послуг. Таку систему управління якістю називають «системою забезпечення якості», вона є підсистемою, яку демонструють замовникам, споживачам та аудиторам.

Досягнення високої якості - сукупний результат роботи РЖКП, який повинен містити всі елементи діяльності. Управління якістю взаємодіє з іншими системами - проектуванням, виробництвом, постачанням, обслуговуванням. Тому систему управління якістю варто розглядати не як підсистему, а як систему внутрішнього управління підприємством, саме тоді кожен виробник ЖКП зможе підвищувати ефективність своїх можливостей.

Систему управління якістю можна представити як просту ієрархічну структуру зі трьома центрами відповідальності (рис.3. 2).

I. Генеральний директор – працює над удосконаленням СУЯ ЖКП на підставі внутрішньої звітності
II. Менеджер з якості – готує внутрішні звіти щодо СУЯ ЖКП на основі внутрішніх перевірок
III. Внутрішні аудитори – перевірка СУЯ ЖКП, надання пропозицій і висновків

Рис. 3.2 Структура СУЯ ЖКП за центрами відповідальності

Джерело: розробила автор

Вимоги до системи менеджементу якості встановлені в стандартах ІСО 9000-9004, які прийняті міжнародною організацією зі стандартизації (International Standart Organization) в березні 1987 року та оновлені у 2000 році. Ці стандарти були розроблені, щоб допомогти підприємствам створити та забезпечити ефективне функціонування систем управління якістю. Проаналізувавши особливості РЖКП, пропонуємо 6 основних принципів для створення СУЯ ЖКП на основі ІСО 9001:

- орієнтація на споживача - РЖКП прямо залежить від споживачів (окрім природних монополістів);

- залучення персоналу - залучення працівників усіх рівнів дає змогу краще використовувати їх професійні вміння і навички;

- системний підхід - менеджмент взаємопов'язаних процесів;

- постійне вдосконалення - метою діяльності є максимальне задоволення потреб споживачів;

- взаємовигідне партнерство з посередниками - взаємна вигода дозволяє підвищувати здатність сторін створювати додану вартість;

- внутрішній та зовнішній контроль - підвищує відповідальність та поінформованість виробників і споживачів [32].

Структура СУЯ ЖКП згідно з ІСО 9001 складатиметься з організаційно самостійних та взаємоповязаних елементів, представлених на рис. 3.3.

Для створення СУЯ ЖКП необхідне стратегічне рішення керівництва - муніципалітету, керуючої організації або адміністрації підприємства. Для організації СУЯ ЖКП потрібно провести оцінювання стану функціонування виробника або надавача ЖКП за якістю. Оцінювання полягатиме у всебічному аналізі діяльності підприємства і результатів стосовно системи управління якістю. Вона допоможе визначити ділянки у виробництві та наданні послуг, які потребують поліпшення якості послуг. У процесі оцінювання виявляються слабкі ланки існуючої системи для планування необхідних поліпшень.

Оцінювання якості як послуга, що: надана в повному обсязі й прийнятної (відповідної стандарту) якості; надана з неприйнятною якістю або в неповному обсязі; не надана [54; 55].

У п. 6 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» зазначено, що державна політика України у сфері ЖКП грунтується на принципі дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил щодо кількості та якості ЖКП. Ст. 8 цього ж Закону конкретизує, що стандарти, нормативи, норми і правила встановлюють комплекс якісних та кількісних показників і вимог, які регламентують вироблення та виконання ЖКП з урахуванням соціальних, економічних, природно-кліматичних та інших умов регіонів та населених пунктів (п. 1). Стандарти розробляє та затверджує Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації, центральний орган виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства [134]. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері організації розроблення і застосування національних стандартів регламентується Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності». У ст. 8 цього Закону вказано, що «… приймаючи рішення стосовно пропозиції щодо розроблення національного стандарту … слід брати до уваги чинні міжнародні або регіональні стандарти, або такі, що перебувають на завершальній стадії розроблення, а також особливості держави, відповідну інформацію, географічні та кліматичні характеристики країни та рівень її економічного розвитку» [149].

Термін «стандарт» у широкому розумінні означає зразок, еталон, який приймають за вихідний для співставлення із ним інших схожих об’єктів [150]. Вужче визначення цього терміна можна віднести визначення, наведене у ст. 1 Закону України «Про стандартизацію», де вказано, що стандарт - це документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги, дотримання яких є необов’язковим. Стандарт може містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовують до певної продукції, процесу чи послуги [150]. Стандарти грунтуються на загальновизнаних досягненнях науки і техніки, а також практичному досвіді діяльності у певній

сфері господарювання. У науковій літературі фігурує така класифікація стандартів: 1) стандарт підприємства; 2) стандарт концерну; 3) стандарт міністерства (його ще називають галузевий стандарт); 4) національний стандарт (наприклад, національний стандарт України ДСТУ); 5) регіональний стандарт (наприклад, європейський стандарт EN); 6) міждержавний стандарт (наприклад, у межах СНД); 7) міжнародний стандарт (наприклад, ISO) [178]. Отже, на нашу думку, стандарт якості ЖКП - це розроблений, узгоджений та затверджений НКРЕКП документ загального і багаторазового використання, що встановлює правила, інструкції чи характеристики, які стосуються вироблення та надання ЖКП, загалом по Україні.

На думку О. Чутчевої, соціальний стандарт - це певна модель, що характеризує якість та рівень життєдіяльності людини [187]. Розглянемо Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів, затверджений Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 17.06.2002 р. № 293. У ньому деталізовані соціальні стандарти та нормативи. Відповідно, до соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування щодо показників якості ЖКП належить лише: безперебійне цілодобове водопостачання протягом року; забезпечення температури повітря в житлових приміщеннях на рівні не нижче ніж 18 º С; безперебійне цілодобове постачання природного газу протягом року (за умови повної оплати споживачами) [122; 149]. Таке положення, на нашу думку, з огляду на норми Закону України «Про житлово-комунальні послуги» не дає змоги об'єктивно визначити якість ЖКП, які надаютья населенню. Це можна пояснити тим, що у ст. 13 цього Закону визначений розподіл ЖКП залежно від функціонального призначення: 1) комунальні (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, вивезення побутових відходів); 2) послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій; 3) послуги з управління будинком, спорудою чи групою будинків; 4) послуги з ремонту приміщень, будинків, споруд. Як бачимо, соціальні стандарти щодо показників якості ЖКП, визначені Наказом від 17.06.2002 р. № 293 [122], стосуються винятково комунальних послуг.

Окрім того, вони стосуються лише їх частини - водопостачання, централізованого опалення і газопостачання.

На нашу думку, у Державний класифікатор доцільно також долучити показники безперебійного електропостачання і забезпечення вивезення та утилізації побутових відходів, а також класифікатор житлових послуг, визначених ст. 13 Закону України «Про житлово-комунальні послуги».

Національні (державні) стандарти будь-якої країни, в тому числі України, у нормативних документах відображають особливості та рівень свого розвитку. Щодо міжнародних стандартів, то в Україні їх почали використовувати з 1989 року. З 1996 року в Україні діють міжнародні стандарти 9 000, які охоплюють системи забезпечення якості, з 1 січня 1998 року - стандарти ISO 14 000, які охоплюють сферу навколишнього середовища, з 1 липня 1998 року - європейські стандарти 45 000, які регулюють діяльність у галузі оцінювання відповідності. У кінці 2002 року набули чинності національні стандарти, створені на основі міжнародних стандартів серії ISO 9 000 нової версії. Запроваджено низку стандартів серії 14 000 та інших серій. На кінець 2006 року в Україні затверджено 17 технічних регламентів з підтвердження відповідності, що грунтуються на європейських директивах і в яких встановлено обов'язкові вимоги щодо безпеки до певних видів продукції. Стандарти ISO серії 9 000 набули чинності в Україні 27 червня 2001 року і є ідентичним перекладом міжнародних стандартів. До цієї серії стандартів належать: 1) ДСТУ ISO 9000:2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник; 2) ДСТУ ISO 9001:2008. Системи управління якістю. Вимоги; 3) ДСТУ ISO 9004:2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності; 4) ДСТУ ISO 19011:2001. Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю та/чи навколишнім середовищем [163].

Особливістю стандартів ISO 9 000 щодо якості послуг є яскраво виражена їх орієнтація на вимоги споживачів. Універсальність стандартів полягає в тому, що вони не пропонують абсолютних вимірних критеріїв якості для кожного окремого виду послуг. Вони вироблені та перевірені світовою практикою і задають лише методологію функціонування системи якості, яка

забезпечуватиме високий ступінь задоволеності споживачів. Нагадаємо, що ст. 5 Закону України «Про стандартизацію» передбачає, що одним із принципів державної політики у сфері стандартизації є пріоритетність прямого впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів [161].

Місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування мають право тимчасово визначати інші норми споживання, кількісні та якісні показники й режими надання послуг у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Вимоги щодо кількісних і якісних показників послуг та зменшення плати у разі їх відхилення від нормативних визначені у додатку до Порядку проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 року № 151. Відповідно до вимог Порядку, у разі ненадання послуг або надання їх не в повному обсязі, зниження їх якості, зокрема відхилення їх кількісних і якісних показників від нормативних, виконавець/надавач послуг проводить перерахунок розміру плати за фактично надані послуги шляхом зменшення розміру плати за надання послуг з урахуванням вимог, наведених у додатку.

«Стандарт надання житлово-комунальних послуг» для споживачів може бути розроблений на основі системного підходу до СУЯ ЖКП. Стандарти якості, в перспективі стануть інституційною основою для підтримки належного рівня якості ЖКП. «Стандарт якості» пропонуємо розробити за видами послуг, він повинен містити такі елементи:

1. Показник якості ЖКП (температура повітря, тиск та графік подання води, частота прибирання прибудинкових територій тощо);

2. Максимально допустимі відхилення показника якості ЖКП (температурний режим у приміщенні в опалювальний період, різниця тиску подання води на вході та виході з будинку, температура подання гарячої води тощо);

3. Термін надання ЖКП (щоденно, за графіком, одноразово тощо);

4. Умови перевірок якості ЖКП (виробником, споживачем, контролюючими органами тощо).

«Стандарт якості ЖКП» повинен бути розроблений НКРЕКП спільно з Державним центром стандартизації, метрології та сертифікації й Міністерством з питань регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства, додаватися як обов'язкова частина при укладанні договору про надання ЖКП між виробником ЖКП та споживачем - юридичною або фізичною особою (див. дод. М).

Рис.3.3 Структура СУЯ ЖКП згідно з ІСО 9001

Джерело: розробила автор

Контроль за виконанням стандарту доцільно покласти на територіальні відділення Комітету захисту прав споживачів. У разі невідповідності за тривалий період (більше місяця) наданої ЖКП показникам якості, зазначеним у стандарті, та документальному підтвердженні такого факту послуга вважається не наданою та не оплачується споживачем. Складається Акт - претензія з приводу якості та кількості надання ЖКП (див. дод. Л).

Проаналізувавши різноманітні підходи до визначення якості ЖКП, нами визначено, що системний підхід полягає у розробці й реалізації нових моделей

функціонування РЖКП, з урахуванням досвіду країн Євросоюзу, які домоглися значних успіхів у цій сфері. Стимулювання впровадження обліку й контролю, інновацій та інвестицій вимагає на державному рівні реформувати РЖКП та створити і затвердити державні стандарти якості ЖКП. Впровадження стандартів якості ЖКП на підставі ІСО 9 001 та СУЯ ЖКП дасть змогу розробити дієвий механізм регулювання РЖКП в Україні.

Висновки до Розділу 3

Проаналізувавши різноманітні підходи до визначення якості ЖКП, нами визначено, що системний підхід полягає у розробці й реалізації нових моделей функціонування РЖКП, з урахуванням досвіду країн Євросоюзу, які домоглися значних успіхів у цій сфері. Стимулювання впровадження обліку й контролю, інновацій та інвестицій вимагає на державному рівні реформувати РЖКП та створити і затвердити державні стандарти якості ЖКП.

1. Запропоновано оптимізаційні моделі математичного програмування, які доцільно застосовувати для визначення групи підприємців, яких економічно вигідно залучати до надання ЖКП населенню міста. Результатом застосування оптимізаційних моделей повинна стати конкурентоспроможна та ефективна тарифна політика, яка покликана не лише задовольнити попит на якісні ЖКП, а й сформувати нову територіально-організаційну структуру РЖКП. На основі узагальненого критерію $Q(t)$ можна дати оцінку перебігу реформування системи оплати ЖКП, обраної стратегії тарифної політики, ефективності регулюючих заходів щодо вдосконалення функціонування РЖКП. Використання муніципальними керівними органами (Львівська міська рада) у своїй роботі розробленої методики розрахунку тарифів на ЖКП сприятиме поліпшенню організації управління цих органів, підвищенню продуктивності праці їхніх працівників, визначенні необхідних та достатніх обсягів ЖКП.

2. Виокремлено такі основні характеристики регулювання сфери ЖКП в США і Західній Європі, які можна запропонувати для імплементації в Україні:

у сфері законодавчого та нормативного забезпечення регулювання РЖКП – нормативно-законодавча система побудована на основі врахування

економічних інтересів усіх суб'єктів ринку, що дало змогу сформувати ефективну систему державного регулювання, засновану на сукупності економічних стимулів і антистимулів; у сфері діяльності природних монополій існує чітка система контролю обґрунтованості тарифів на ЖКП та їх підвищення;

у сфері розвитку конкуренції на РЖКП - розвиток конкурентних механізмів передбачено при виконанні наступних робіт, віднесених до компетенції муніципальної влади: організація та експлуатація житлового фонду (США, Великобританія, Бельгія, Нідерланди, Швеція, Австрія); побутове обслуговування населення: ремонтні послуги, благоустрій прибудинкових територій, збір, видалення і переробка побутових відходів (США, Великобританія, Франція, Німеччина, Японія, Канада, Швеція, Австрія); прибиральні роботи, озеленення (США, Великобританія, Австрія, Німеччина, Бельгія, Канада); транспортне обслуговування (США, Великобританія, Швеція, Австрія, Франція);

основні методи і принципи регулювання РЖКП: справедливий бюджетний розподіл коштів між різними рівнями державного управління, що забезпечує постійне фінансування відтворювальних витрат регіону і муніципалітету, а також наявність у розпорядженні муніципалітетів достатнього бюджету розвитку територій (властиво всім країнам з ринковою економікою); значне фінансування у межах державних і регіональних цільових програм розвитку РЖКП; формування та рівноправний розподіл державних і регіональних фондів розвитку територій, які є одними з основних фінансових джерел проведення самостійної муніципальної політики розвитку територій; конкурентний відбір виробників на виконання послуг з управління та житлово-комунального обслуговування.

3. Доведено, що «Стандарт надання ЖКП» для споживачів може бути розроблений на основі системного підходу до СУЯ ЖКП. Стандарти якості, в перспективі стануть інституційною основою для підтримки належного рівня якості ЖКП.

«Стандарт якості» пропонуємо розробити за видами послуг, він повинен

містити такі елементи: показник якості ЖКП (температура повітря, тиск та графік подання води, частота прибирання прибудинкових територій тощо); максимально допустимі відхилення показника якості ЖКП (температурний режим у приміщенні в опалювальний період, різниця тиску подання води на вході та виході з будинку, температура подання гарячої води тощо); термін надання ЖКП (щоденно, за графіком, одноразово тощо); умови перевірок якості ЖКП (виробником, споживачем, контролюючими органами тощо).

«Стандарт якості ЖКП» повинен бути розроблений НКРЕКП спільно з Державним центром стандартизації, метрології та сертифікації й Міністерством з питань регіональної політики, будівництва та житлово-комунального господарства, додаватися як обов'язкова частина при укладанні договору про надання ЖКП між виробником ЖКП та споживачем - юридичною або фізичною особою.

Одержані у третьому розділі результати опубліковано у наукових працях автора [22; 32; 38; 40; 41; 42; 51; 54; 179; 180; 181; 182; 183].

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження узагальнено науково-теоретичні підходи і запропоновано нове вирішення науково-практичної проблеми щодо вдосконалення системи державного регулювання РЖКП України. На основі проведених досліджень зроблено такі висновки й пропозиції теоретичного та практичного характеру, які відображають вирішення головних завдань дисертаційної роботи відповідно до поставленої мети.

1. Розвинуто теоретично-методологічні засади функціонування РЖКП, що дало змогу охарактеризувати його як місце взаємодії виробників житлово-комунальних послуг та споживачів житлово-комунальних послуг для визначення ціни та необхідної кількості послуг, сукупності економічних і правових відносин між виробниками житлово-комунальних послуг та споживачами для забезпечення якісними житлово-комунальними послугами. Під державним регулюванням РЖКП розуміється сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб’єктів господарювання і ринкову кон’юнктуру з метою створення нормальних умов для функціонування РЖКП та вирішення складних соціально-економічних проблем суспільства. Здійснено класифікацію житлово-комунальних послуг, що дало можливість виокремити їх суспільно важливу складову.

2. З’ясовано та розвинуто методичне підґрунтя функціонування системи державного регулювання РЖКП, запропоновано систему його критеріїв: збереження та підтримання матеріально-технічної бази РЖКП; екологічна безпека; ступінь задоволення соціальних потреб населення та ефективність захисту соціально незахищених категорій громадян; результативність дій усіх структур у межах державної політики забезпечення стійкого розвитку РЖКП.

3. Розкрито завдання та основні елементи регуляторної політики держави на РЖКП. Визначальними проблемами, що зумовлюють неефективне державне регулювання діяльності суб’єктів природних монополій у сфері комунального господарства, є поєднання регуляторними органами несумісних функцій. Законодавцем не розмежовано компетенції місцевих органів влади, що

здійснюють управління майном комунальних підприємств, розробляють і реалізують державну та регіональну політики у відповідній сфері, регулюють діяльність суб'єктів природних монополій. Поєднання таких функцій регуляторним органом призводить до конфлікту інтересів під час здійснення регуляторної політики. Сформульовано перелік критеріїв, за якими утворення наглядової ради комунального підприємства, відповідно до організаційно-правової форми господарювання, має бути обов'язковим за умови досягнення хоча б одного з таких критеріїв: суб'єкти господарювання, що діють на основі лише комунальної власності: комунальні підприємства та їх дочірні підприємства, суб'єкти господарювання, частка комунальної власності у статутному капіталі яких перевищує 50 %; суб'єкти господарювання, 50 % і більше акцій яких належать господарському товариству, частка територіальної громади в якому становить 100 %; наявні ознаки природної монополії, встановлені Антимонопольним комітетом України; займає домінуюче становище на ринку, згідно з рішенням НКРЕКП; сума річного обороту комунального підприємства за попередній фінансовий рік перевищує 4 млн грн; у разі отримання комунальним підприємством коштів із місцевого бюджету понад 1 млн грн; суттєве погіршення фінансово-економічних показників діяльності комунального підприємства. Запропоновано проект ухвали про публічну інформацію для комунальних підприємств.

4. Проведено аналіз стану державного регулювання РЖКП: результати економетричного оцінювання на основі статистичних даних, що включають показники за 25-ти містами України дають підстави стверджувати, що величини тарифів на житлово-комунальні послуги чинять вплив на рівень заборгованості населення та не значно впливають на заборгованість комерційних споживачів. Виявлено позитивну кореляцію рівня оплати житлово-комунальних послуг із показниками відшкодування фактичної собівартості послуг житлово-комунальних послуг і, відповідно, негативну кореляцію з показником рівня заборгованості за оплатою послуг споживачами.

5. Запропоновано напрями удосконалення організаційної структури державного регулювання РЖКП через розподіл повноважень, у частині

державного регулювання РЖКП, між Національною комісією з регулювання електроенергетики та комунальних послуг, Міністерством регіональної політики та житлово-комунального господарства, Антимонопольним комітетом та органами місцевого самоврядування. Для оцінювання впливу державного регулювання на організацію РЖКП рекомендовано використовувати систему кількісних показників за трьома рівнями: показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для бюджету; показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для виробників житлово-комунальних послуг; показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для споживачів. Для зниження навантаження на низько доходні групи населення в межах економічної моделі державного регулювання запропоновано встановлення граничного розміру власних витрат громадян на оплату ЖКП у сукупному прибутку родини на рівні 12 %. При цьому розміри платежів частини родин із низькими прибутками реально зменшуватимуться на 10 %.

6. Обґрунтовано підхід до тлумачення державно-приватного партнерства як інноваційного інструменту економічного та соціального розвитку, засобу залучення коштів у проекти, завдяки якому державні та місцеві органи влади зможуть контролювати комунальну власність та налагодити взаємодію з інвесторами. Це дасть змогу виробникам житлово-комунальних послуг досягти кращих техніко-економічних показників й ефективніше використовувати комунальне майно. Перевагою реалізації концесійних угод та угод про спільну діяльність на РЖКП є реалізація соціальних проектів, пов’язаних із підвищенням якості надання житлово-комунальних послуг через зменшення непродуктивних витрат. Управління державно-приватним партнерством потребує належного інформаційного забезпечення, джерелами якого є облікова система житлово- комунального підприємства та результати проведення аналітичних робіт.

7. Розроблено інструментарій удосконалення тарифної політики на РЖКП. Запропоновані оптимізаційні моделі математичного програмування доцільно застосовувати для визначення групи суб’єктів господарської діяльності, яких

економічно вигідно залучати до надання житлово-комунальних послуг населенню міста. Результатом застосування таких оптимізаційних моделей повинна стати сучасна конкурентоспроможна тарифна політика, покликана не лише задовольнити попит на якісні житлово-комунальні послуги, а й сформувати нову територіально-організаційну структуру РЖКП. Використання муніципальними керівними органами (Львівською міською радою) розробленого методичного підходу до обчислення тарифів на такі послуги сприятиме: поліпшенню організації управління, підвищенню продуктивності праці працівників, визначенні потреби в обсягах житлово-комунальних послуг.

8. Аргументовано можливості використання міжнародного досвіду державного регулювання РЖКП для реформування системи державного регулювання вітчизняного РЖКП. Місцевим органам самоврядування варто налагодити зворотній зв'язок зі споживачами та працювати в режимі відкритого діалогу. Муніципалітет має надавати на конкурсній основі послуги за ціною, максимально наближеною до суспільно необхідних витрат. Це потребує структурних перетворень на РЖКП і, насамперед, децентралізації та корпоратизації управління підприємствами-виробниками послуг.

9. Систематизовано наукові погляди щодо напрямів розвитку системи управління якістю житлово-комунальних послуг та розроблено проект стандарту якості житлово-комунальних послуг. В умовах нерегульованого державою РЖКП рівновага між попитом та пропозицією порушується через зниження якості послуг, відсутність конкуренції на ринку, загальне зростання цін, зниження попиту на послуги та спад пропозиції з боку виробників послуг. Серед визначальних резервів диференціації РЖКП є постійна пропозиція більш якісних, у порівнянні з конкурентами, послуг. Основою для залучення цільового сегменту покупців до споживання житлово-комунальних послуг є задоволення очікувань клієнтів якістю обслуговування. Стандарт якості надання житлово-комунальних послуг, розроблений на основі системного підходу до управління якістю житлово-комунальних послуг, покликаний стати інституційною основою для підтримки належного рівня якості таких послуг.

На підставі отриманих результатів дослідження розроблено методичний підхід до системи державного регулювання РЖКП України з урахуванням основних критеріїв надання послуг. Очікуваними результатами від впровадження елементів наукової новизни дисертації є: затвердження державним регулятором «Стандарту якості житлово-комунальних послуг» для їх виробників та споживачів; пошук резервів бюджетної підтримки державно-приватного партнерства на РЖКП через територіальні громади; забезпечення моніторингу якості житлово-комунальних послуг на рівні країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостолюк О. З. Механізм формування та підтримки конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг : автореф. дис. …канд. екон. наук : 08.00.03. Тернопіль, 2011. 20 с.

2. Апостолюк О. З. Реалії та перспективи розвитку конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль, 2014. Вип. 3 (№46). С. 56-60.

3. Апостолюк О. З. Модернізація інституційного забезпечення управління житлово-комунальним господарством в контексті децентралізації влади. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія економіка і менеджмент*. 2015. № 8(65). С. 209-215.

4. Апостолюк О. З. Оцінка потенціалу та стану розвитку ринку житлово-комунальних послуг. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2008. С. 23-30.

5. Апостолюк О. З. Удосконалення механізму державного регулювання конкурентного середовища у сфері житлово-комунальних послуг. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2016. Вип. 53. С. 47-53.

6. Артемчук Т. Г Проблеми ефективного функціонування природних монополій та засади їх вирішення шляхом державного регулювання. *Економіка і управління підприємствами*. Тернопіль, 2015. №4. С. 119-129.

7. Беззубко Л. В. Державне управління в сфері житлово-комунального господарства. *Держава та регіони*. 2009. № 4. С. 141-144.

8. Беззубко Л. В. Проблеми взаємодії місцевої влади та територіальної громади : монографія. Донецьк, 2014. 334 с.

9. Беззубко Л. В. Реформирование жилищно-коммунального хозяйства: опыт и перспективы деятельности : монография. Донецк, 2012. 200 с.

10. Беззубко Л. В. Современные проблемы реформирования и развития жилищно-коммунального хозяйства : монография. Донецк, 2009. 237 с.

11. Беррі Л. Якість послуг. Київ, 1988. С. 64.

12. Білюк А. В. Теоретичні підходи інвестиційного механізму в

державному податковому регулюванні інноваційного розвитку економіки. *Держава та регіони*. 2008. № 4. С. 36–41.

13. Бражнікова Л. М. Стратегічне управління фінансовою діяльністю підприємств ЖКГ : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Маріуполь, 2011. 36 с.

14. Буханевич О. М. Адміністративно-правове забезпечення житлово-комунального господарства в Україні : автореф. дис. …канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 27 с.

15. Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королевидр В. А. Государственно-частное партнёрство : теория и практика : монография. Москва, 2010. 287 с.

16. Варнавский В. Г. Концессии в транспортной инфраструктуре: теория, практика, перспективы. Москва, 2002. 189 с.

17. Вдовенко Ю. С. Інструментарій приватно-державного партнерства у місцевому соціально-економічному розвитку. *Теорія та практика державного управління*. 2009. №3 (26). С. 1-5.

18. Вінник О. М. Інституційна форма державно-приватного партнерства : проблеми правового регулювання. *Актуальні питання інноваційного розвитку. Науково-практичне видання*. Харків, 2011. №1. С. 6-19.

19. Вісник АМКУ за 2015-2016 рр.

20. Вознесенська О. А. Сутність державного регулювання в галузі діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації: до постановки питання. *Часопис Київського університету права.* 2010. № 3. С. 94-98.

21. Гарнік К. Ю. Житлово-комунальні послуги - зміст і види. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2011. Вип.7. С. 67-69.

22. Головчак Г. В. , Приймак В. І., Карабаник В.О. Оптимальне визначення тарифів на житлово-комунальні послуги *Сучасна парадигма управління і Острозька Біблія* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 9-10 квітня 2009). Львів, 2009. С. 51. – 0,3 друк.арк. (*особистий внесок автора стосується формалізації критеріїв визначення оптимальних тарифів на житлово-комунальні послуги - 0,1 друк.арк.*)).

23. Головчак Г. В. Аналіз ефективності контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України. *Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. : національна ідентичність та тенденції глобалізації* : матеріали 5-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 21-23 лютого, 2008.). Тернопіль, 2008. С. 159-160. – 0,11 друк.арк.

24. Головчак Г. В. Аналіз розвитку житлової сфери України. *Філософія економіки Івана Франка та сучасні економічні проблеми* : матеріали міжн. студ.-асп. конф. (Львів, 5-6 травня, 2006). Львів, 2006. С. 46. – 0,13 друк.арк.

25. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг України. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали ІІІ міжн. наук.-практ. конф.(Львів, 27-28 квітня 2017). Львів, 2017. С. 69-71. – 0,17 друк.арк.

26. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг України. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія ,методологія, організація* : матеріали ІІІ наук.-практ. конф. (Херсон, 28-29 жовтня 2014). Херсон, 2014. С. 118-120. – 0,14 друк.арк.

27. Головчак Г. В. Внутрішньогосподарський контроль витрат на виробництво в житлово-комунальній сфері. *Наукові записки. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ*. Тернопіль, 2006. Вип.16. С. 154-157. – 0,38 друк.арк.

28. Головчак Г. В. Впровадження інноваційного менеджменту в управлінні житловим фондом України. *Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики* : матеріали міжн.наук.-практ. конф. (Львів, 11-13 червня, 2006.). Львів, 2006. С. 253-255. - 0,12 друк.арк.

29. Головчак Г. В. Державний фінансовий контроль в сфері житлово-комунального господарства. *Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти* : матерали міжн. наук-практ. конф. (Полтава, 16-17 травня, 2006). Полтава, 2006. С. 9-11.– 0,11 друк.арк.

30. Головчак Г. В. До питання державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України. *Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні* : матеріали ІІ-ї міжн. наук-

практ. конф. (Макіївка ,Слов'янськ, 20-22 травня 2009р). Макіївка,Слов'янськ, 2009. С. 72-74. - 0,15 друк.арк.

31. Головчак Г. В. До питання формування обліково-аналітичної системи житлово-комунальних підприємств України. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 20-22 квітня, 2007). Львів, 2007. сС 46-47. – 0,13 друк.арк.

32. Головчак Г. В. Інформаційне забезпечення управління якістю житлово-комунальних послуг в Україні. *Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. Львів, 2009. Вип. 647. С. 20-26. – 0,48 друк.арк.

33. Головчак Г. В. Класифікація витрат підприємств водопровідно-каналізаційного господарства для цілей управлінського обліку. *Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. Львів, 2007. Вип. 579. С.394-398. - 0,39 друк.арк.

34. Головчак Г. В. Модель реформування ринку житлово-комунальних послуг України. *Економіка України в умовах посилення євроінтеграційних процесів : виклики і перспективи* : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. (Львів, 15 -16 травня, 2009). Львів, 2009. С. 106-107. – 0,12 друк.арк.

35. Головчак Г. В. Облікова політика підприємства як елемент облікової системи. *Становлення облікової політики в Україні* : матеріали всеукр. наук. конф. (Тернопіль, 18-19 травня, 2007). Тернопіль, 2007. С.69-71. – 0,13 друк.арк.

36. Головчак Г. В. Обліково-аналітичне забезпечення державного регулювання на ринку житлово-комунальних послуг України. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали II міжн. наук.-практ. конф.(Львів, 24-25 жовтня, 2014). Львів, 2014. С. 50-52. – 0,15 друк.арк.

37. Головчак Г. В. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління діяльністю житлово-комунальних підприємств України. *Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи*

становлення і проблеми розвитку». Львів, 2007. Вип. 576. С.63-68. - 0,44 друк.арк.

38. Головчак Г. В. Оптимізаційні моделі формування тарифів на житлово-комунальні послуги. *Формування ринкової економіки. Наукове видання ЛНУ імені Івана Франка*. Львів, 2009. С. 128-137. - 0,7 друк.арк. (*особистий внесок автора стосується пропозиції щодо формування моделі оптимізації тарифів на житлово-комунальні послуги - 0,3 друк.арк.*)).

39. Головчак Г. В. Організаційна структура державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України. *Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі* : матеріали V міжн. наук.-практ. конф. (Харків, 24-26 травня 2017). Харків, 2017. С.29-31. – 0,2 друк.арк.

40. Головчак Г. В. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах житлово-комунальної сфери. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія ,методологія, організація* : матеріали II наук.-практ. конф. (Херсон, 10-11грудня 2013 року). Херсон, 2013. С.106-107. – 0,11 друк.арк.

41. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України. *Українська академія друкарства. Наукові записки*. Львів,2007. Вип.2 (12). С.9-20. - 0,77 друк.арк.

42. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в діяльності суб'єктів ринку житлово-комунальних послуг України : монографія / за заг. ред. О. Ковалюка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 440с. (Особисто автору належить 1,48 друк.арк. : Розділ 3.5 С. 237-259.)

43. Головчак Г. В. Організація державного регулювання на ринку житлово-комунальних послуг України. *Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. Львів, 2014. Вип. 794. С. 3-10. - 0,52 друк.арк.

44. Головчак Г. В. Організація обліку в умовах автоматизованої системи обробки інформації у житлово-комунальній сфері України. *Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність*

та тенденції глобалізації : матеріали 3-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 22-23 лютого, 2007). Тернопіль, 2007. С. 504-506. – 0,14 друк.арк.

45. Головчак Г. В. Організація системи контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України. *Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія економічна*. Львів, 2007. Вип. 37/1. С. 312-317. - 0,43 друк.арк.

46. Головчак Г. В. Особливості концесійних відносин на ринку житлово-комунальних послуг України. *Організація управління : витоки, реалії та перспективи розвитку*: матеріали наук.-практ конф.(Львів, 20 жовтня 2014). Львів, 2014. С. 54-57.– 0,18 друк.арк.

47. Головчак Г. В. Оцінка впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг. *Економіка, планування і управління у лісовиробничому комплексі. Науковий вісник НЛТУ України*. Львів, 2008. Вип. 18.6. С. 153-159. – 0,41 друк.арк.

48. Головчак Г. В. Передумови становлення аудиту ефективності державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України. *Майбутнє - аудит* : матеріали міжн. наук.-практ. конф.(Кривий Ріг,19.12.2015). Кривий Ріг, 2015. С. 142-144. - 0,16 друк.арк.

49. Головчак Г. В. Передумови та критерії формування наглядових рад при комунальних підприємствах в Україні. *Міжн. зб. наук. праць WSPOLPRACA EUROPEJSKA International Collection of scientific proceedings «European Cooperation» Warsaw,* Poland, 2017. Т. 2. №21. (0,72 друк.арк.).

50. Головчак Г. В. Податкова політика як складова облікової політики підприємств житлово-комунальної сфери. *Проблеми теорії та практики обліку, аудиту і аналізу і шляхи їх вирішення* : матеріали всеукр. наук.-метод. конф. (Севастополь, 2006). Севастополь, 2006. С. 17-18. – 0,12 друк.арк.

51. Головчак Г. В. Польський досвід реформування ринку житлових послуг : висновки для України. *Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 14-15 квітня, 2016). Львів, 2016. С. 137-138. – 0,11 друк.арк.

52. Головчак Г. В. Природна монополія у житлово-комунальній сфері.

Стратегія формування відкритої господарської системи в Україні : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. (Львів, 16-17 травня, 2008). Львів, 2008. С. 78-79.– 0,11 друк.арк.

53. Головчак Г. В. Проблеми сталого розвитку ринків житлово-комунальних послуг України та Республіки Білорусь. *Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях* : матеріали ІІІ міжн. наук. конф. (Львів, 20-21 жовтня 2015). Львів, 2015. С. 123-126. – 0,17 друк.арк.

54. Головчак Г. В. Системний підхід до управління якістю житлово-комунальних послуг. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали І міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 23-24 жовтня, 2009). Львів, 2009. С. 19-20. – 0,12 друк.арк.

55. Головчак Г. В. Сучасні аспекти розвитку контролю і аудиту в діяльності підприємств житлово-комунальної сфери. *Майбутнє - аудит* : матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 12 грудня, 2006). Кривий Ріг, 2006. С. 85-86. - 0,12 друк.арк.

56. Головчак Г. В. Теоретико-методичні основи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України. *Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України*. : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Ужгород, 17-18 лютого 2017). Ужгород, 2017. С. 22-26. – 0,21 друк.арк.

57. Головчак Г. В. Як створити відділ внутрішнього аудиту на підприємстві житлово-комунальної сфери. *Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації* : матеріали 3-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 23-24 лютого, 2006). Тернопіль, 2006. С. 494-496. - 0,12 друк.арк.

58. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України. *Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. Львів, 2017. Вип. 862. С. 82-93. - 0,74 друк.арк. (*особистий внесок автора стосується пропозиції щодо розробки процедури державно-приватного партнерства на*

ринку житлово-комунальних послуг України - 0,5 друк.арк.).

59. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит : сучасний стан , проблеми та перспективи розвитку* : матеріали І міжн. наук.-практ. конф. (Чернігів, 11.12.2015). Чернігів, 2015. С. 109-111. - 0,2 друк.арк. (*особистий внесок автора стосується аналітичного забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств - 0,1 друк.арк.*).

60. Горошкова Л. А., Волков В. П. Якість житлово-комунальних послуг як складова системи соціальної відповідальності підприємств галузі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка.* Ужгород, 2014. Вип. 3. С. 86-90.

61. Грищенко С. П. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : Практ. посіб. для органів місцевої влади та бізнесу. Київ, 2011. 140 с.

62. Гура Н. О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика : [монографія] / Н. Гура. - Київ : Знання, 2006. - С. 13.

63. Гура Н. О., Лебер-Одинцова Н. П. Заборгованість населення житлово-експлуатаційним підприємствам: практичні аспекти погашення та врегулювання. *Фінанси України*. 2014. Вип. 6. С. 30-39.

64. Делмон Д. Государственно-частное партнерство в инфраструктуре : Практ. руков. для органов гос. власти. Красноармейск, 2010. 153 с.

65. Державна служба статистики.URL : http://www.ukrstat.gov.ua/.

66. Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 17.06.2002р. № 293. URL : http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1152.676.0.

67. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки : [монографія]. За заг. ред. чл.-кор. НАНУ Т. І. Єфименко. Київ, 2012. 372 с.

68. Длугопольський О. В. Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій : [монографія]. Тернопіль, 2011. 632 с.

69. Драган І. О. Державне управління процесами модернізації житлово-

комунального господарства в Україні : автореф. дис. … д-ра .держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2011. 36 с.

70. Євдокімов В. А. Система державного регулювання електроенергетичного сектору в Україні: особливості формування та функціонування. *Наукові праці ХНУ.Державне управління*. Харків, 2015. Вип. 262. Том 253. С.64-69.

71. Євдокімов В. А. Сутність і структура механізмів державного регулювання розвитку електроенергетичної галузі України. *Вісник АМСУ. Серія «Державне управління»*. 2015. Вип.1(12). С.32-36.)

72. Завада О. Житлово-комунальне господарство: проблеми галузі з точки зору антимонопольного законодавства. *Економіка України*. 2000. Вип. 10. С. 4-13.

73. Запатрина И. В. Жилищно-коммунальная инфраструктура: реформы и система их финансового обеспечения : монография. Киев, 2010. 336 с.

74. Запатріна І. В. Бюджетна підтримка як елемент розвитку публічно-приватного партнерства в комунальній сфері. *Фінанси України*. 2008. Вип.4. С. 3-10.

75. Запатріна І. В. Житлово-комунальне господарство: перспективи реформування. *Економіка України*. 2012. Вип. 10. С. 34 – 44.

76. Запатріна І. В., Лебеда Т. Б. Тарифна політика як критичний фактор розвитку житлово-комунальної сфери. *Економіка України*. 2013. С. 66-76.

77. Здрок В. В., Лагоцький Т. Я. Економетрія: підручник. Київ, 2010. 541с.

78. Зелінська О. М. Державне регулювання монополізму в трансформаційній економіці України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 20 с.

79. Игошина Д. Р. Институциональный пробел в определении естественной монополии как экономического субъекта. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. Вип.6. С.43-53.

80. Класифікатор видів економічної діяльності. URL : http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html.

81. Клименко І. С. Природні монополії та державне регулювання природних монополій. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2012. Вип. 9. С. 85-89.

82. Князева И. В. Антимонопольное регулирование экономического поведения субъектов на рынках газа: тенденции и практика правоприменения. *Современная конкуренция*. Москва, 2015. Вып. 9.№4. С. 30-45.

83. Князева И. В. Система показателей, диагностирующих эффективность процесса государственного регулирования рынков естественных монополий. *Сибирская финансовая школа*. Новосибирск, 2015. Вип. 6. С. 19-26.

84. Колєсніченко А. С. Теоретичне підгрунтя державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку. *Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Ужгород, 16-17 травня 2014). Ужгород, 2014. С. 59-61.

85. Концепції розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80.

86. Корнійчук С. В. Державна політика у сферах державного і регіонального управління розвитком житлово-комунального господарства : автореф. дис. … к.держ.упр. : 25.00.02. Дніпропетровськ, 2005. 25 с.

87. Косицина А. А. Государственно-частное партнерство: международный опыт и перспективы развития в Республике Беларусь: [монография] под общ. ред. Т. П. Быковой. Минск, 2011. 144 с.

88. Коцюрба О. Ю. Особливості тарифної політики у житлово-комунальній сфері. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград, 2012. Вип. 22. Ч.1. С. 244-248.

89. Кравчук Д. И. Роль естественных монополий в экономике России. *Молодой ученый*. Казань, 2015. Вип. 2. С. 270-272.

90. Кузьмич Е. А. Ключевые характеристики проектного финансирования и возможности его использования в государственно-частном партнерстве. *Экономический бюллетень Научно-исследовательского*

экономического института Министерства экономики Республики Беларусь. 2012. Вип. 6. С. 18 - 23.

91. Кучеренко С. К. Ефективність підвищення якості послуг підприємств житлово-комунальної сфери. *Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара. Економіка і менеджмент*. Дніпропетровськ, 2016. С. 43-45.

92. Манойленко А. В., Строков Е. М. Теоретико-методическое обеспечение формирования государственно-частного партнерства при разработке инновационной политики предприятия. *Вестник Самарского государственного экономического университета*. Самара, 2013. Вип. 8(106). С. 64-69.

93. Манойленко О. В. Визначення ключових цілей реформування державної регуляторної політики у житлово-комунальній сфері. *Бізнес Інформ*. Харків, 2017. Вип. 9 С. 39-47.

94. Манойленко О. В. Державне регулювання спеціальних монополій в Україні: [монографія] за заг. ред. В. Г. Бодрова. Харків, 2005. 320 с.

95. Манойленко О. В. Запровадження інноваційних методів державного регулювання ринку житлово-господарських послуг. *Причерноморські економічні студії*. 2016. Вип. 11. С. 35-42.

96. Манойленко О. В., Кравченко С. М. Дослідження структурних зрушень у національній економіці як основа формування пріоритетів державної інвестиційної політики. *Проблеми економіки*. 2015. Вип. 2. С. 76 – 86.

97. Манойленко О. В., Олійник Ю. А. Теоретичні аспекти формування державно-приватного партнерства в Україні на основі реплікації зарубіжного досвіду. *Причерноморські економічні студії*. 2016, Вип. 9. С. 45-53

98. Манойленко О. В., Сиромятникова О. В. Теоретичні аспекти визначення стійкості соціально-економічних систем. *Бізнес Інформ*. Харків, 2015. Вип. 12(432). С. 8-14.

99. Манцевич Ю. М. Удосконалення розвитку житлового господарства міст України : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.05. Київ, 2009. 39 с.

100. Мельниченко О. А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення : дис. …д.держ.упр. : 25.00.02. Запоріжжя, 2010. 448 с.,

с. 69.

101. Мельниченко О. А. Концептуальні засади механізму державного регулювання рівня та якості життя населення. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр.Харків, 2007. Вип. 1. С. 318–327.

102. Миргородська А. Якість житлово-комунальних послуг і забезпечення прав споживачів. *Вісник Національної академії державного управління*. Київ, 2013. С.266-271.

103. Мирза С. С. Щодо питання ппо визначення поняття житлово-комунальної послуги. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Київ, 2004. С.31-32. URL : [http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VKhnuvs/2004_27/27/64.pdf.].

104. Міхно О.І. Послуги у галузі житлово-комунального господарства як обєкт цивільних правовідносин. *Інтернет -конференція ХНУМГ ім. Бекетова*. URL : [http://eprints.kname.edu.ua/39907/1/78-80.pdf].

105. Моніторинг Міністерства торгівлі та економічного розвитку за 2015-2016 рр.

106. Москалевич Г. Н. Естественная монополия в Евразийском экономическом союзе : понятие, сущность, виды и сферы деятельности. *Электронный научный журнал Траектория науки*. Харьков, 2016. Вип. 4. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwipkPrwlfTRAhVDORoKHeC-D8oQFggfMAE&url=http%3A%2F%2Fpathofscience.org%2Findex.php%2Fps%2Farticle%2Fdownload%2F166%2F175&usg=AFQjCNEuDZGPqvrbnBd306xnRDv6B4xwyw&bvm=bv.146094739,d.d2s.

107. Нагорна О. В. Система фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2016. Вип. 9. С. 665 - 668.

108. Огай М. Ю. Оцінка економічної доступності комунальних послуг за умови значного підвищення тарифів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. Херсон, 2015. Вип. 10. Ч.3. С. 203-208.

109. Оксененко С. П. Особливості функціонування сфери житлово-комунальних послуг України. *Проблеми економіки*. Київ, 2012. Вип. 4. С. 90-93.

110. Олійник Н. І. Управління житлово-комунальним господарством у процесі ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. … к.держ.упр. : 25.00.02. Київ, 2003. 21 с.

111. Остапенко В. М. Сутність та роль публічно-приватного партнерства в соціально-економічного розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Львів, 2013. Вип. 10. С. 231-235.

112. Остафійчук Я. В. Формування ринку житлово-комунальних послуг / Сталий розвиток сфери послуг: сутність, тенденції та перспективи : [монографія] Київ, 2012. С. 157 - 175.

113. Панасенко І. О. Статистичне забезпечення управління підприємствами житлово-комунального комплексу : автореф. дис. …канд. екон. наук : 08.00.10. Київ, 2010. 20 с.

114. Панасенко І. О. «Дорожня карта» реформування житлово-комунального господарства України. *Публічне управління: теорія і практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління*. Харків, 2013. Вип.2(14). С.131-137.

115. Панасенко І. О. Житлово-комунальне господарство як обєкт державного регулювання. http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/16.pdf.

116. Пащук О. В. Маркетинг послуг : підручник. Київ, 2006. 389 с.

117. Перькова О. О. Особливості сучасного розвитку ринку послуг житлово-комунального господарства України. *Вісник ІЕПД НАН України*. Київ, 2011. № 1. С. 73-76.

118. Петрушевський Ю. Л. Державне регулювання процесами реформування житлово-комунального господарства : підсумки та перспективи http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37272/st_56_08.pdf?sequence=1.

119. Пинигин В. В. Зарубежный опыт создания центров государственно-частного партнерства и предложения по его адаптации в Республике Беларусь.

Экономический бюллетень Научно-исследовательского экономического института Министерства экономики Республики Беларусь. 2012. № 6. С. 9 - 12.

120. Піонтківський П. В. Економічний механізм реформування підприємств житлово-комунального комплексу : автореф. дис…канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2010. 20 с.

121. Полуянов В. П. Питання підвищення якості житлово-комунальних послуг як резерву урегулювання обсягів дебіторської заборгованості галузі. *Вісник ДДТУ*. Донецьк, 2011.

122. Порядок формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій: постанова від 01.06.2011 р. № 869. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/869-2011.

123. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 409 - Державні соціальні стандарти у сфері житлово-комунального обслуговування.

124. Постанова КМУ «Концепція розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві» від 16.09.2009р. №1181-р. URL : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1184-2009-р.

125. Правила управління будинком, спорудою, житловим комплексом або комплексом будинків і споруд: наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 02.02.2009 р. № 13. URL : http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-09.

126. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій, затверджено Наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005р. № 76. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05.

127. Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства. *Европейская экономическая комиссия Организации Объединенных Наций*. Женева, 2008. 114 с. URL : http://www.unece.org/ceci/publications/ppp_r.pdf. - Дата доступа: 28.02.2015.

128. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2015 р. № 2807-IV. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2807-15.

129. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності : Закон України №1405-19 від 02.06.2016р. - URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1405-19/

130. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління обєктами державної та комунальної власності : Закон України від 02.06.2016р. №1405-8. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1405-19.

131. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг : Закон України №2479-6 від 09.07.2010р. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2479-17.

132. Про державно-приватне партнерство : Закон України URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17

133. Про електроенергетику : Закон України від 16.10.1997р. №757/97 - URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80.

134. Про житлово-комунальні послуги : Закон України № 5459-6 від 16.10.2012. - URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1875-15.

135. Про засади функціонування ринку електричної енергії України : Закон України від 24.10.2013р. №663-7. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663-18.

136. Про затвердження Примірного переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд: Наказ від 10.08.2004 р. № 150. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1046-04.

137. Про концесії : Закон України №997-14 в ред. Від 24.05.2016р. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997-14

138. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97.

139. Про національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України №1540-19 від 22.09.2016. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540-19.

140. Про об’єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III. URL : http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-14.

141. Про оренду державного та комунального майна» : Закон України №2269-12 в ред.від 24.05.2016р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12.

142. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 р. № 2624-VI. URL : http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2624-17.

143. Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації: Закон України від 07.07.1999 р. № 847-XIV. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-14.

144. Про питну воду та питне водопостання : Закон України від 10.01.2002р. №291 -3. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2918-14.

145. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» : в редакції Закону України № 2047-VIII (2047-19) від 18.05.2017 URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2918-14.

146. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000р. №1682-3. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-14.

147. Про проведення індексації балансової вартості об'єктів житлового фонду : Постанова Кабінету Міністрів України №163-95-п в ред. від 31.08.1996р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/163-95-%D0%BF.

148. Про ринок електричної енергії» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 27-28, ст.312). URL http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/paran2#n2.

149. Про ринок природного газу : Закон України від 09.04.2015р. №329-8. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/329-19.

150. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 01.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради. - 2006.- № 12. - Ст. 101

151. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.2001 р. (станом на 30.07.2010 р.) // Відомості Верховної Ради. - 2001. - № 31. - Ст. 145.

152. Про теплопостачання : Закон України від 02.06.2005р. №2633-4. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15.

153. Рибачук В. Л. Житлово-комунальні послуги як обєкт державного управління в умовах ринкової економіки. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* Дніпро, 2012. Вип. 6.

154. Рибачук В. Л. Зарубіжний досвід формування та управління ринком житлово-комунальних послуг. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Дніпро, 2012. Вип. 9. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=484.

155. Рибачук В. Л. Обгрунтування доцільності використання партнерства в системі управління ринком житлово-комунальних послуг. *Державне управління:удосконалення та розвиток*. Дніпро, 2012. Вип. 2.

156. Рогатюк О.В. Природні монополії в Україні та проблеми їх регулювання. *Вісник Буковинської державної фінансової академії*. Чернівці, 2012. С.122-130.

157. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1.04.2014 р. № 333-р URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80.

158. Ружинська Н. О. Державне регулювання розвитку житлово-комунального господарства України : автореф. дис. …канд.екон.наук : 08.00.03. Ірпінь, 2015. 20с.

159. Салаев, Г. А. Государственно-частное партнерство в Республике Беларусь. *Промышленно-торговое право*. Минск, 2011. № 3.С. 78 - 82.

160. Саранюк А. Ю. Ефективність тарифної політики на підприємствах житлово-комунального господарства. *Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет*. Тернопіль, 2015. Том 21. № 2. С. 192-199.

161. Сироватка С. О. Теоретико-методичні основи дослідження поведінки учасників ринку житлово-комунальних послуг. *Державне управління:удосконалення та розвиток*. Дніпро, 2017. Вип.8.

162. Сич Н. Науково-практичні засади залучення приватного сектора до виконання завдань публічного характеру. *Управління сучасним містом*. 2008. №1-4/1-12(29-32). С. 13-20.

163. Стандарти якості ICO 9000 (http://intercert.com.ua/articles/regulatory-documents/66-iso-9001.) URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/ISO_9000.

164. Статистичний щорічник України за 2016 рік.

165. Статівка А. М. Проблеми правового забезпечення публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері. *Економіка та право*. 2009. №2. С. 11-17.

166. Стеценко А. А. Зарубіжний досвід реалізації державних програм у сфері житлово-комунального господарства URL : http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Stetsenko.pdf.

167. Стратегія розвитку Україна 2030 URL : http://ief.org.ua/docs/nr/4.pdf.

168. Строкань Т. М. Нові підходи у формуванні тарифної політики в житлово- комунальному господарстві *Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб*. Київ, 2002. Вип.37. С.38-42.

169. Струк Н. С. Методичне підґрунтя обліку трансакційних витрат на підприємстві. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: Проблеми теорії, методології, організації: збірник наукових праць.* Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. Вип. 1(8). С. 188 – 198.

170. Тараненко І. В. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері: світовий досвід та перспективи розвитку Україні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2011 № 1 (4). С. 376386.

171. Темницкая О. А. Государственно-частное партнерство: взгляд в будущее, или Каким быть проекту Закона Республики Беларусь «О государственно-частном партнерстве». *Юридический мир*. 2011. № 11. С. 88 - 91.

172. Темницкая О. А. Самое важное в государственно-частном партнерстве - партнерство. *Экономика. Финансы. Управление*. 2011. № 10. С. 76-80.

173. Темницкая, О. А. Публично-частное партнерство: выбор модели взаимоотношений / О.А. Темницкая // Юрист (РБ). 2011. № 12. С. 79-82.

174. Тур А. Н. Особенности формирования государственно-частного партнерства в Республике Беларусь. *Проблемы управления*. 2011. №2 (39). С. 31-36.

175. Указ Президента України Про Концепцію вдосконалення державного регулювання природних монополій № 921/2007 від 27.09.2007р. : URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/921/2007.

176. Федулова Л. І. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи. *Наукові праці*. Том 109. Вип. 96. С. 57-60.

177. Филиппова Л. Е. Механизмы реализации государственно-частного партнерства. *Белорусский экономический журнал*. 2011. № 4. С. 32-42.

178. Фігурка М. В. Державне регулювання організаційних змін в теплоенергетиці житлово-комунального господарства України: автореф. дис. …канд. екон. наук : 08.00.03. Тернопіль, 2010. 20 с.

179. Фомичев С.К. Основи управління якістю. URL http://library.if.ua/books/150.html.

180. Хребтієвська Г. В. Аналіз ефективності тарифної політики в житлово-комунальній сфері України. *Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації* : матеріали 2-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 24-25 лютого, 2005). Тернопіль, 2005. С.203-204. – 0,13 друк.арк.

181. Хребтієвська Г. В. Аналіз ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунальної сфери. *Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія економічна*. Львів, 2004. Вип.33. С.465-469. - 0,64 друк.арк.

182. Хребтієвська Г. В. Деякі аспекти інноваційної діяльності у житловій сфері України. *Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє* :

матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 21-22 жовтня 2005). Львів, 2005. С. 350. - 0,11 друк.арк.

183. Хребтієвська Г. В. Досвід Англії та Уельсу в галузі електроенергетики - уроки для України. *Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи* : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. (Львів, 2005). С. 214-215. - 0,12 друк.арк.

184. Хребтієвська Г. В. Тарифна політика підприємств житлово-комунальної сфери. *Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарювання в Україні. Вісник ЛНУ ім. І.Франка*. Львів, 2005.Спецвип. 15(ч.2). С. 344-349. - 0,43 друк.арк.

185. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

186. Червяков А. В. Создание условий для развития государственно-частного партнерства в Республике Беларусь в контексте оценки зарубежных экспертов. *Экономический бюллетень Научно-исследовательского экономического института Министерства экономики Республики Беларусь*. 2012. № 6. С. 4 - 8.

187. Чиж В. І. Інформаційне забезпечення управління витратами підприємств житлово-комунального господарства (теорія і практика) : [монографія]. Луганськ, 2005. 288 с.

188. Чутчева О. Г. Щодо визначення соціальних стандартів: проблеми теорії та практики. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 339–344, с. 340.

189. Шафоростова М. М. Удосконалення державного управління поводженням з відходами на основі розвитку функцій екологічного аудита : автореф. дис. …к.держ.упр. : 25.00.02. Дніпропетровськ, 2006. 27 с.

190. Шевська О. І. Механізми державного регулювання житлово-комунального господарства на регіональному рівні: автореф. дис. …канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя, 2010. 20 с.

191. Шелепницький П. І. Особливості впровадження проектів державно-приватного партнерства. Уроки для України. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций:*

региональный аспект. 2010. С.1014-1017.

192. Яковлєв П.О. Функції державного регулювання у сфері житлово-комунальних послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. №13. Том1. С.95-97.

193. Ямпольская И. Организация и реформирование жилищно-коммунального хозяйства в европейских странах URL :http://www.jurenergo.kiev.ua/statti/yampgkh.doc.

194. Яшева Г.А. Теоретико-методологические основы и механизмы государственно- частного партнерства в инновационном развитии экономики Беларуси. *Белорусский экономический* журнал. 2011. №3 (56). С. 4-20.

195. http://www.minregion.gov.ua/.

196. . Grimsey D. Public Private Partnerships and Public Procurement. A Journal of Policy Analysis & Reform. 2007. Vol. 14. P. 171-188.

197. Hourie E. The social value of municipal services Journal of Policy Modeling Volume 37, Issue 2, March–April 2015, P. 253-260.

198. Savenko K. Modelling the consumer economic security management in the housing and utilities sector: the case of the city of Kharkiv. Journal «Economics of development». 2016. Vol. 4 (80). P. 43-52.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Багатоаспектне тлумачення поняття «послуга»

Джерела тлумачення	Сутність поняття «послуга»
у нормативно-правових актах України	
Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755- VI (зі змінами і доповненнями) [Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755- VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada. gov.ua/laws/show/2755-17.]	будь-яка операція, що не є постачанням товарів, чи інша операція з передачі права на об'єкти права інтелектуальної власності та інші нематеріальні активи чи надання інших майнових прав стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, а також надання послуг, що споживаються в процесі вчинення певної дії або провадження певної діяльності
Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-XII [Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/1023-12.]	діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб
Закон України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01 грудня 2005 р. № 3164-IV [Закон України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01 грудня 2005 р. № 3164-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show/3164-15.]	результат економічної діяльності, яка не створює товар, але продається та купується під час торговельних операцій
Наказ Державного комітету статистики України «Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі статистики послуг та інформатики» від 20 липня 2007 р. № 228 [Наказ Державного комітету статистики України «Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі статистики послуг та інформатики» від 20 липня 2007 р. № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0894-07.]	діяльність суб'єктів, яка не набуває матеріально-речової форми і задовольняє певні потреби замовників – особисті, колективні, громадські. Послуги є результатом різнорідної діяльності, яка здійснюється виробником на замовлення будь-яких споживачів (окремих громадян, підприємств, організацій, підприємців), змінюють стан одиниць, які споживають ці послуги
Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 від 11 жовтня 2010 р. № 457 [Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 від 11 жовтня 2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dkrp.gov.ua/ info/842.]	результат економічної діяльності, щодо якого не можна встановити права власності. Послуги не підлягають продажу окремо від процесу їх виробництва. Момент завершення виробництва послуги збігається з моментом надання її споживачеві

Продовження таблиці А.1	
Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК – 005-96 від 29 лютого 1996 р. № 89 [Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК – 005-96 від 29 лютого 1996 р. № 89 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.budstandart.com/ doc-page?id_doc=52163.]	наслідок безпосередньої взаємодії між постачальником і споживачем, внутрішньої діяльності постачальника для задоволення потреб споживача
Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97 від 2 червня 1997 р. № 324 [Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97 від 2 червня 1997 р. № 324 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0324217-97.]	результат трудової діяльності, що відображається у корисному ефекті, особливій споживчій вартості.
за авторами в економічній літературі	
Л.Л. Беррі [Berry. L. Services Marketing is Different. Business. – 1980. – № 30 (May – June). – P. 24-29.]	справа, виконання, зусилля
Б.Д. Гаврилишин [Гаврилишин Б.Д. Економічна енциклопедія. Т. 3 / Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний, О.А. Устенко [та ін.]. – К. : Академія ; Тернопіль : Акад. нар. госп-ва, 2002. – 952 с.]	особлива споживча вартість процесу праці, виражена в корисному ефекті, що задовольняє погреби людини, колективу і суспільства
І.В. Калачова [Калачова І.В. Статистика послуг: концептуальні основи реформування / І.В. Калачова // Статистика України. – 2001. – № 4. – С. 24-28. , с.24]	результати економічної діяльності, які не набувають матеріально-речової форми і задовольняють певні потреби – особисті, колективні, суспільні
К. Лавлок [Лавлок К. Маркетинг послуг : персонал, технологи, стратегии / К. Лавлюк. – М. : Вильямс, 2005. – 1008 с.], О.В. Пащук [Пащук О.В. Маркетинг послуг : стратегічний підхід / О.В. Пащук. – К. : Професіонал, 2005. – 560 с.]	вид економічної діяльності, яка створює цінність і забезпечує визначення переваг для споживача в конкретний час і в конкретному місці в результаті відчутних або невідчутних дій, спрямованих на отримання послуги чи товару
О.Б. Моргулець [Моргулець О.Б. Розвиток сучасного понятійно-категоріального апарату теорії послуг / О.Б. Моргулець // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 5. – С. 34-41., с. 40]	економічна діяльність, в результаті якої утворюються додаткові матеріальні чи нематеріальні блага (вигоди), або ж їх поєднання, які продаються і купуються на ринку, а отже є товаром, які організація надає споживачеві в обмін на гроші

Продовження таблиці А.1

С.В. Мочерний [Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т. 2 / С.В. Мочерний. – Львів : Світ, 2005. – 616 с. , с. 568]	особлива споживча вартість процесу праці, виражена в корисному ефекті, що задовольняє потреби людини, колективу, суспільства
В. Руделіус [Руделіус В. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О.Ш Сидоренко, Л.С. Манарова. – 4-те вид. – К. : Навчально-методичний центр Консорціум із удосконалення менеджмент освіти в Україні, 2009. – 648 с.]	вид діяльності, завдяки якій утворюються матеріальні чи нематеріальні вигоди або їх поєднання, які організація надає споживачеві в обмін на гроші або щось інше, що має цінність

Додаток Б

Істотні умови договору про надання житлово-комунальних послуг

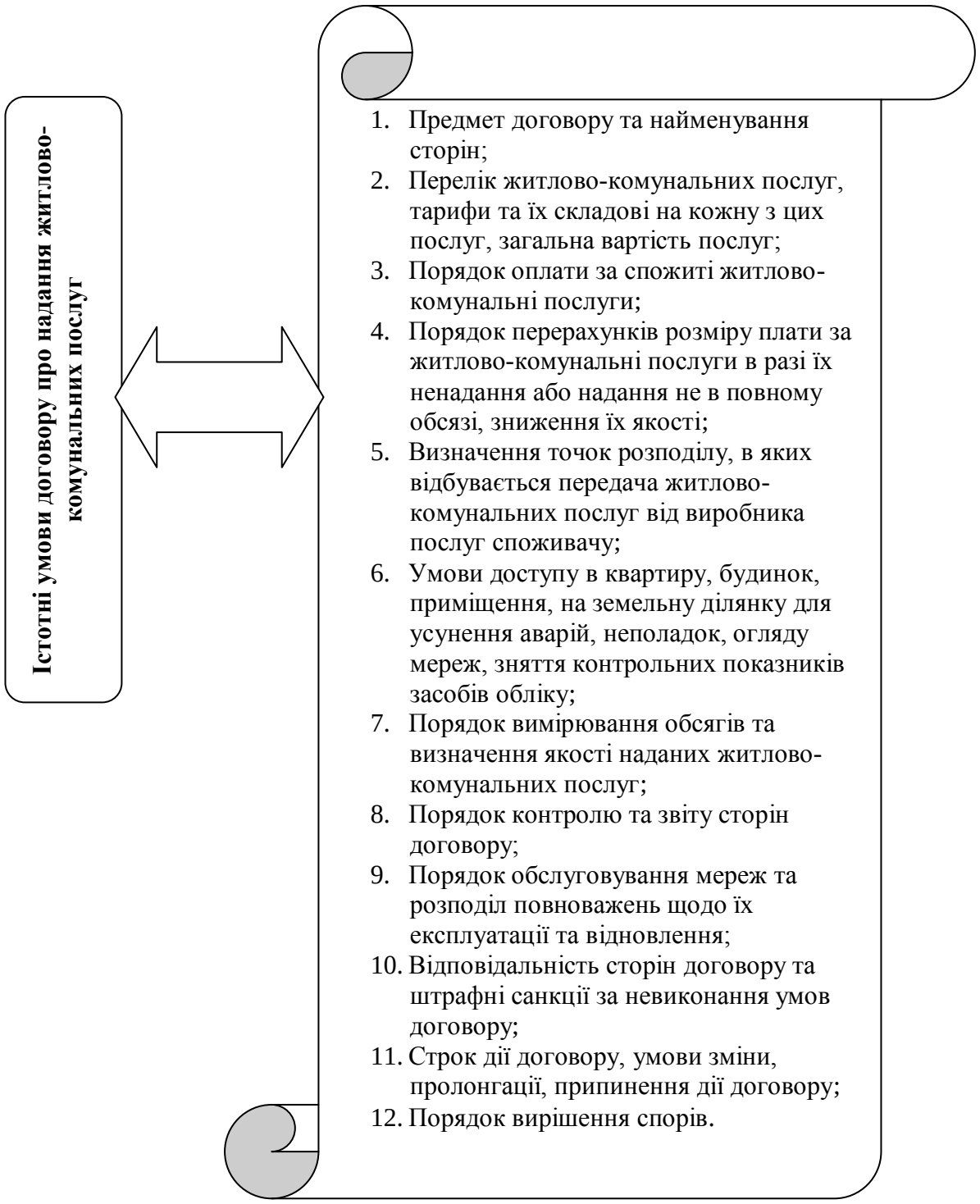

Джерело: складено автором за [134]

Додаток В

Проект ухвали ЛМР

**Перелік інформації про діяльність комунальних підприємств,
яка підлягає обов'язковому розміщенню
на офіційному веб-сайті ради**

1. **Загальна інформація по кожному підприємству**

1.1 Адреса та контакти комунального підприємства;
1.2 Цілі діяльності комунального підприємства;
1.3 Статут комунального підприємства в чинній редакції;
1.4 Інформація про відкриті вакансії;
1.5 Оновлення зазначеної інформації відбувається протягом 15 календарних днів у разі необхідності оновлення інформації.

2. **Інформація про фінансовий стан по кожному підприємству:**

2.1 Бюджет або кошторис комунального підприємства;
2.2 Щорічний фінансовий звіт підприємства та інформація про операції, обсяг яких перевищує 50 тис. грн.;
2.3 Щорічний висновок та звіт за результатами незалежної аудиторської перевірки (за наявності);
2.4 Річний план закупівель товарів, послуг та робіт;
2.5 Щоквартальний фінансовий звіт
2.6 Інформація про операції та зобов'язання підприємства з державним та/або місцевим бюджетом;
2.7 Інформація про боргові зобов'язання підприємства;
2.8 Інформація, зазначена в цьому пункті, оприлюднюється щоквартально, не пізніш як за 35 днів після закінчення звітного кварталу, та зберігається в режимі вільного доступу протягом трьох років з дня оприлюднення;

3. **Інформація про керівництво кожного комунального підприємства:**

3.1 Керівник підприємства (прізвище, ім'я та по-батькові, фото, робочий телефон та електронна пошта), його біографічна довідка, професійний досвід керівника підприємства, заповнена Декларація про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру за минулий рік;
3.2 Біографічні довідки, включаючи професійний досвід, членів наглядової ради підприємства (у разі її утворення) принципи їх добору, а також зазначається, хто із членів наглядової ради комунального унітарного підприємства є незалежним;
3.3 Річні звіти керівника та наглядової ради підприємства (у разі її утворення);
3.4 Контракт між директором комунального підприємства та Львівською міською радою;
3.5 Структура підприємства з назвою структурних підрозділів та контактними даними керівників (прізвище, ім'я та по-батькові, фото, робочий телефон та електронна пошта);
3.6 Штатний розпис комунального підприємства;
3.7 Інформація про виникнення господарської заінтересованості та прийняті по кожному випадку рішення (у випадку утворення при комунальному підприємстві наглядової ради).

Джерело : складено автором за[129]

Додаток Д

Таблиця Д.1

Інформація щодо кількості встановлених в будинках приладів обліку спожитої теплової енергії станом на 30.06.2016

№ п/п	Назва регіону	Кількість будинків, які мають централізоване опалення	З них, кількість будинків, які фактично оснащені засобами обліку	
		одиниць	одиниць	%
1	2	3	4	5
1	Вінницька	1 524	1 025	67,26
2	Волинська******	1 637	618	37,75
3	Дніпропетровська*****	12 093	8 350	69,05
4	Донецька	7 539	2 832	37,56
5	Житомирська**	1 806	901	49,89
6	Закарпатська***	-	-	-
7	Запорізька*	5 362	3 354	62,55
8	Ів-Франківська	1 147	690	60,16
9	Київська**	3 162	1 670	52,81
10	Кіровоградська **	1 294	666	51,47
11	Луганська	1 797	228	12,69
12	Львівська*******	3 901	3 058	78,39
13	Миколаївська	2 125	1 565	73,65
14	Одеська	5 212	2 145	41,16
15	Полтавська	3 257	864	26,53
16	Рівненська**	1 175	658	56,00
17	Сумська	2 384	1 311	54,99
18	Тернопільська(*)(****)	274	73	26,64
19	Харківська**	6 641	4 361	65,67
20	Херсонська	1 278	682	53,36
21	Хмельницька	2 318	1 523	65,70
22	Черкаська	2 324	731	31,45
23	Чернівецька	609	192	31,53
24	Чернігівська *	2 016	1 365	67,71
25	м. Київ	10 493	9 286	88,50
Всього	**81 368**		**48 148**	**59,17**
Примітки:				
*			Кількість будинків змінилась за рахунок надання уточненої інформації від регіонів.	
**			Кількість будинків, які мають технічну можливість та доцільність в оснащенні будинковими приладами теплової енергії.	
***			Відсутня система центрального опалення.	
****			Побудинкові прилади обліку теплової енергії, за інформацією регіону, передбачено встановити в складі будинкових ІТП, що передбачено в розробленій інвестиційній програмі КП ТМ ТМР "Тернопільміськтеплокомуненерго" (додатково 503 житлових будинки).	
*****			Кількість будинків зменьшилась за рахунок переведення на індивідуальні джерела опалення будинків в м. Нікополь та м. Орджонікідзе	
******			Не включено 13 будинків смт Маневичі і с. Прилісне, опалення яких здійснюється від котелень, що працюють на твердому паливі.	
*******			В м. Трускавець 10 будинків відключені від централізованої системи теплопостачання.	

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.2

Інформація

Про тарифи на послуги з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій по базових підприємствах станом на 1 липня 2015 року

№ з/п	Обласний центр	Фактична середня собівартість (без ПДВ)	Затверджені тарифи з ПДВ, грн./ м кв.					Середньозважений затверджений тариф без ПДВ, грн./м кв.	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості
			7-9-ти поверхові будинки з ліфтом	5-ти поверхові будинки благоустроєні без ліфта	Частково благоустроєні будинки	Неблагоустроєні будинки	Дата введення тарифів		
1	Київ	1,92	1,10-1,05	0,86	0,76	0,68	01.12.06	0,83	43,2%
2	Вінниця	0,69	1,1	0,73	0,49	0,35	01.05.08	0,55	79,7%
3	Луцьк	0,73	0,84-0,91	0,73	0,07-0,61		01.01.06	0,65	89,0%
4	Дніпропетровськ	0,57	0,93	0,76	0,35	0,23	16.01.06	0,66	115,8%
5	Житомир	0,86	0,79	0,38	0,38	0,24	01.04.07	0,68	79,1%
6	Ужгород	0,64	0,66	0,62		0,25	01.07.07	0,50	78,1%
7	Запоріжжя	0,95	0,82	0,65	0,45	0,23	01.09.06	0,63	66,3%
8	Івано-Франківськ	0,82	0,94	0,77			01.05.08	0,75	91,5%
9	Біла Церква	1,16	1,54	1,31	1,09	0,42	01.01.08	0,84	72,4%
10	Кіровоград	0,57	0,81	0,55	0,39		01.05.08	0,4	70,2%
11	Львів	0,78	0,95	0,86	0,56	0,37	19.03.08	0,60	76,9%
12	Миколаїв	0,81	1,43	1,02	0,82	0,45	07.04.08	0,99	122,6%
13	Одеса	0,93	0,62	0,44	0,44	0,28	01.09.07	0,60	64,5%
14	Полтава	0,68	0,74-1,08	0,69-0,74	0,47-0,56	0,11-0,40	01.03.08	0,58	85,3%
15	Рівне	0,76	0,94	0,7	0,64	0,5	01.12.07	0,63	82,9%
16	Суми	0,64	0,99	0,82	0,49		01.06.07	0,69	107,8%
17	Тернопіль	0,99	1,5	1,22	1,22	0,98	07.05.08	1,12	113,1%
18	Харків	0,88	0,98-0,76	0,77-0,54		0,20	01.01.07	0,90	102,3%
19	Херсон	0,52	1,07	0,88	0,12		01.11.06	0,52	100,0%
20	Хмельницький	0,55	0,75	0,57	0,30	0,30	01.03.07	0,53	96,0%
21	Черкаси	1,01	1,55	1,74	1,91	1,91	01.11.07	1,00	99,0%
22	Чернівці	0,61	0,8	0,46	0,37-0,41	0,32	01.03.08	0,39	64,3%
23	Чернігів	0,71	0,96	0,78	0,28	0,27	01.02.07	0,67	94,4%

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.3

Тарифи на електроенергію з 01.03.2016 по 31.08.2016р.

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках, за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1. Електроенергія, що відпускається:			
1.1. Населенню (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 100 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 100 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	107,5	21,5	129
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8
1.2. Населенню, яке проживає в сільській місцевості (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 150 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 150 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	107,5	21,5	129
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8
1.3. Населенню, яке проживає в житлових будинках (у тому числі в житлових будинках готельного типу, квартирах та гуртожитках), обладнаних у встановленому порядку електроопалювальними установками (у тому числі в сільській місцевості):			
1.3.1. У період з 01 вересня 2016 року по 30 вересня 2016 року (включно) відповідно до підпунктів 1.1 та 1.2			
1.3.2. У період з 01 жовтня 2016 року по 28 лютого 2017 року (включно):			
за обсяг, спожитий до 3600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 3600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8
1.4. Населенню, яке проживає в багатоквартирних будинках, не газифікованих природним газом і в яких відсутні або не функціонують системи централізованого теплопостачання (у тому числі в сільській місцевості):			
1.4.1. У період з 01 вересня 2016 року по 30 вересня 2016 року (включно) відповідно до підпунктів 1.1 та 1.2			
1.4.2. У період з 01 жовтня 2016 року по 28 лютого 2017 року (включно):			
за обсяг, спожитий до 3600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 3600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8
1.5. Для багатодітних, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу незалежно від обсягів споживання електроенергії	59,5	11,9	71,4
1.6. Населенню, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку та об'єднане шляхом створення юридичної особи, житлово-експлуатаційним організаціям, крім гуртожитків	107,5	21,5	129
1.7. Гуртожиткам (які підпадають під визначення «населення, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку»)	59,5	11,9	71,4

Джерело : складено автором за[195]

Таблиця Д.4

Тарифи на електроенергію з 01.09.2016 по 28.02.2017р.

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках, за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1. Електроенергія, що відпускається:			
1.1. Населенню (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами) (у тому числі в сільській місцевості):			
за обсяг, спожитий до 100 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	75	15	90
за обсяг, спожитий понад 100 кВт·год електроенергії на місяць	140	28	168
1.2. Населенню, яке проживає в житлових будинках (у тому числі в житлових будинках готельного типу, квартирах та гуртожитках), обладнаних у встановленому порядку електроопалювальними установками (у тому числі в сільській місцевості):			
1.2.1. У період з 01 травня по 30 вересня (включно) відповідно до підпункту 1.1			
1.2.2. У період з 01 жовтня по 30 квітня (включно):			
за обсяг, спожитий до 3000 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	75	15	90
за обсяг, спожитий понад 3000 кВт·год електроенергії на місяць	140	28	168
1.3. Населенню, яке проживає в багатоквартирних будинках, не газифікованих природним газом і в яких відсутні або не функціонують системи централізованого теплопостачання (у тому числі в сільській місцевості):			
1.3.1. У період з 01 травня по 30 вересня (включно) відповідно до підпункту 1.1			
1.3.2. У період з 01 жовтня по 30 квітня (включно):			
за обсяг, спожитий до 3000 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	75	15	90
за обсяг, спожитий понад 3000 кВт·год електроенергії на місяць	140	28	168
1.4. Для багатодітних, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу незалежно від обсягів споживання електроенергії	75	15	90
1.5. Населенню, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку та об’єднане шляхом створення юридичної особи, житлово-експлуатаційним організаціям, крім гуртожитків	140	28	168
1.6. Гуртожиткам (які підпадають під визначення «населення, яке розраховується з енергопостачальною організацією за загальним розрахунковим засобом обліку»)	75	15	90

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.5

Інформація
Про тарифи на електроенергію по базових підприємствах станом на 01 березня 2017 року

№ з/п	Обласний центр	Фактична собівартість (з ПДВ), грн./кВт.			Затверджені тарифи з ПДВ, грн./кВт, для населення				Тариф для комерційних споживачів, без ПДВ грн./кВт (1-й клас напруги)
		населення	комерційні споживачі (1-й клас напруги)	комерційні споживачі (2-й клас напруги)	населення (обсяг споживання до 100кВт/місяць)	сільське населення(обсяг споживання до 100кВт/місяць)	гуртожитки (обсяг споживання до 100кВт/місяць)	негазифіковані будинки (обсяг споживання до 100кВт/місяць)	
1.	**Вінниця**	1,29	1,38	1,47	0,90	0,90	0,77	0,87	1,56
2.	**Луцьк**	1,22	1,42	1,49	0,90	0,90	0,77	0,87	1,52
3.	**Дніпропетровськ**	1,03	1,30	1,36	0,90	0,90	0,77	0,87	1,41
4.	**Маріуполь**	1,34	1,40	1,47	0,90	0,90	0,77	0,87	1,52
5.	**Житомир**	1,44	1,42	1,48	0,90	0,90	0,77	0,87	1,57
6.	**Ужгород**	1,23	1,44	1,48	0,90	0,90	0,77	0,87	1,60
7.	**Запоріжжя**	1,25	1,47	1,51	0,90	0,90	0,77	0,87	1,42
8.	**Івано-Франківськ**	1,29	1,32	1,39	0,90	0,90	0,77	0,87	1,54
9.	**Біла Церква**	1,13	1,28	1,38	0,90	0,90	0,77	0,87	
10.	**Кіровоград**	1,30	1,39	1,42	0,90	0,90	0,77	0,87	1,57
11.	**Сєвєродонецьк**	1,43	1,45	1,49	0,90	0,90	0,77	0,87	1,66
12.	**Львів**	1,23	1,36	1,41	0,90	0,90	0,77	0,87	1,54
13.	**Миколаїв**	1,15	1,35	1,44	0,90	0,90	0,77	0,87	1,53
14.	**Одеса**	1,20	1,39	1,45	0,90	0,90	0,77	0,87	1,53
15.	**Полтава**	1,27	1,38	1,46	0,90	0,90	0,77	0,87	1,51
16.	**Рівне**	1,27	1,38	1,46	0,90	0,90	0,77	0,87	1,59
17.	**Суми**	1,25	1,36	1,47	0,90	0,90	0,77	0,87	1,58
18.	**Тернопіль**	1,31	1,32	1,43	0,90	0,90	0,77	0,87	1,59
19.	**Харків**	1,29	1,31	1,44	0,90	0,90	0,77	0,87	1,54
20.	**Херсон**	1,22	1,38	1,45	0,90	0,90	0,77	0,87	1,61
21.	**Хмельницький**	1,30	1,34	1,43	0,90	0,90	0,77	0,87	1,56
22.	**Черкаси**	1,24	1,35	1,43	0,90	0,90	0,77	0,87	1,49
23.	**Чернівці**	1,34	1,35	1,42	0,90	0,90	0,77	0,87	1,57
24.	**Чернігів**	1,31	1,37	1,44	0,90	0,90	0,77	0,87	1,57
25.	**Київ**	1,33	1,38	1,42	0,90	0,90	0,77	0,87	1,47

Джерело : складено автором за [195]

.

Додаток Д

Таблиця Д.6

СТРУКТУРА
роздрібних цін на природний газ, що використовується для потреб населення, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 03.03.2015 р. №583, (грн за 1000 м$^{3)}$

Диференціація цін	Ціна за 1 м^3 з ПДВ, грн
Для приготування їжі та/або підігріву води	7,188
Для індивідуального опалення або комплексного споживання (індивідуальне опалення, приготування їжі та/або підігрів води):	
- у період з 01 травня по 30 вересня (включно)	7,188
- у період з 01 жовтня по 30 квітня (включно):	
- за обсяг, спожитий до 200 м^{3}природного газу на місяць (включно)	3,600
- за обсяг, спожитий понад 200 м^3 природного газу на місяць	7,188

(грн за 1000 м$^{3)}$

Вид споживання природного газу	Розрахункова ціна природного газу як товару із урахуванням витрат НАК «Нафтогаз України»	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	Розрахунковий середній тариф на транспортування природного газу магістральними трубопроводами	Середньозважений тариф на транспортування природного газу розподільними трубопроводами	Середньозважений тариф на постачання природного газу	ПДВ	Роздрібна ціна природного газу для потреб населення
Для приготування їжі та/або підігріву води	5041,8	201,7	294,4	361,8	90,3	1198,0	7188,0
Для індивідуального опалення або комплексного споживання (індивідуальне опалення, приготування їжі та/або підігріву води):							
З 1 травня по 30 вересня(включно)	5041,8	201,7	294,4	361,8	90,3	1198,0	7188,0
з 1 жовтня по 30 квітня(включно):							
до 200 м^3 на місяць	2166,8	86,7	294,4	361,8	90,3	600,0	3600,0
понад 200 м^3 на місяць	5041,8	201,7	294,4	361,8	90,3	1198,0	7188,0

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.7

Інформація
про тарифи на природній газ по базових підприємствах станом на 01 січня 2017 року (за даними НАК Нафтогаз» України)

№ з/п	Обласний центр	Фактична собівартість (з ПДВ), грн./м. куб.		Затверджені тарифи з ПДВ, грн./м куб			
		побутові споживачі	промислові споживачі	побутові споживачі	релігійні організації	промислові споживачі	бюджетні установи
1.	**Вінниця**	9,214	10,141	6,879	3,913	10,20	10,20
2.	**Луцьк**	10,08	10,17	6,879	3,913	10,16	10,16
3.	**Дніпропетровськ**	9,675	10,12	6,879	3,6	10,30	10,0
4.	**Маріуполь**	10,123	10,13	6,879	3,913	10,19	10,0
5.	**Житомир**	10,08	10,132	6,879	3,6	10,18	9,84
6.	**Ужгород**	10,43	10,467	6,879	3,913	10,18	10,0
7.	**Запоріжжя**	10,03	10,09	7,188	3,6	10,28	10,1
8.	**Івано-Франківськ**	9,987	10,07	6,879	3,913	10,023	9,734
9.	**Біла Церква**	10,12	10,2	6,879	3,913	10,19	9,9
10.	**Кіровоград**	10,24	10,15	6,879	3,913	10,20	10,1
11.	**Сєвєродонецьк**	10,12	10,13	6,879	3,913	10,25	10,2
12.	**Львів**	10,054	10,0	6,879	3,6	10,143	10,0
13.	**Миколаїв**	9,987	10,0	6,879	3,913	10,143	10,143
14.	**Одеса**	10,03	10,2	6,879	3,913	10,143	9,9
15.	**Полтава**	10,03	10,123	6,879	3,6	10,02	9,85
16.	**Рівне**	10,0	10,23	6,879	3,913	10,371	10,371
17.	**Суми**	9,982	10,0	6,879	3,6	10,120	9,835
18.	**Тернопіль**	9,956	10,05	6,879	3,6	10,134	9,85
19.	**Харків**	10,034	10,006	6,879	3,5	10,134	9,855
20.	**Херсон**	10,15	10,005	6,879	3,6	10,145	9,8
21.	**Хмельницький**	9,996	10,001	6,879	3,6	10,124	9,9
22.	**Черкаси**	9,956	10,0	6,879	3,913	10,034	9,760
23.	**Чернівці**	9,980	10,17	6,879	3,913	10,010	9,685
24.	**Чернігів**	10,03	10,018	6,879	3,6	10,267	9,818
25.	**Київ**	10,12	10,0	6,879	3,6	10,135	9,818

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.8

Динаміка створення ОСББ у 2015 р. та І півріччі 2016 р.

Назва регіону		**01.01.2016.**	**утворено у 2015 році**	**01.04.2016**	**утворено у І кв. 2016 року**	**01.07.2016**	**утворено у ІІ кв. 2016 року**	**утворено у І півріччі 2016 року**
1	**Вінницька**	616	73	643	27	665	22	49
2	**Волинська**	508	30	540	32	637	97	129
3	**Дніпропетровська**	1312	68	1544	232	1817	273	505
4	**Донецька**	865	*	1123	258	1336	213	471
5	**Житомирська**	246	12	269	23	385	116	139
6	**Закарпатська**	298	16	324	26	392	68	94
7	**Запорізька**	534	47	570	36	919	349	385
8	**Івано-Франківська**	439	13	439	0	440	1	1
9	**Київська**	381	25	497	116	591	94	210
10	**Кіровоградська**	169	14	175	6	255	80	86
11	**Луганська**	94	*	94	0	186	92	92
12	**Львівська**	1197	34	1200	3	1447	247	250
13	**Миколаївська**	1078	18	1220	142	1309	89	231
14	**Одеська**	966	17	966	0	1100	134	134
15	**Полтавська**	419	3	433	14	487	54	68
16	**Рівненська**	427	35	467	40	567	100	140
17	**Сумська**	370	6	386	16	388	2	18
18	**Тернопільська**	794	20	835	41	905	70	111
19	**Харківська**	837	31	859	22	994	135	157
20	**Херсонська**	780	5	780	0	805	25	25
21	**Хмельницька**	605	41	616	11	640	24	35
22	**Черкаська**	524	31	541	17	626	85	102
23	**Чернівецька**	334	6	334	0	338	4	4
24	**Чернігівська**	276	2	279	3	302	23	26
25	**м. Київ**	753	22	753	0	893	140	140
Всього по Україні		**14822**	**1053**	**15887**	**1065**	**18424**	**2537**	3602
* на непідконтрольних українській владі територіях Донецької та Луганської областей "залишилося" 2033 та 734 ОСББ відповідно								

Джерело : складено автором за [1956]

Додаток Д

Таблиця Д.9

Ціни природного газу із ресурсу НАК «Нафтогаз України» для споживачів, які не підпадають під дію ПСО, в регіонах України у червні 2016 року, грн за тис.куб.м.

№ з/п	Області України	Ціна природного газу, як товару, без ПДВ	Тариф на транспортування природного газу магістральними газопроводами, без ПДВ	Тариф на транспортування природного газу розподільними газопроводами, без ПДВ	ПДВ	Кінцева ціна природного газу для споживача, з ПДВ
4 996,00	19,50	713,20	1 145,74	6 874,44	1	Вінницька область
5 604,00	19,50	713,20	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	4,70	728,00	1 145,74	6 874,44	2	Волинська область
5 604,00	4,70	728,00	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	141,40	591,30	1 145,74	6 874,44	Дніпропетровська область	3
5 604,00	141,40	591,30	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	199,20	533,50	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	199,20	533,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	440,30	292,40	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	440,30	292,40	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	336,90	395,80	1 145,74	6 874,44	4	Донецька область
5 604,00	336,90	395,80	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	29,20	703,50	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	29,20	703,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	43,30	689,40	1 145,74	6 874,44	5	Житомирська область
5 604,00	43,30	689,40	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	405,20	327,50	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	405,20	327,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,10	726,60	1 145,74	6 874,44	6	Закарпатська область
5 604,00	6,10	726,60	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	311,50	421,20	1 145,74	6 874,44	7	Запорізька область
5 604,00	311,50	421,20	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	37,10	695,60	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	37,10	695,60	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,00	726,70	1 145,74	6 874,44	8	Івано-Франківська область
5 604,00	6,00	726,70	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	7,50	725,20	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	7,50	725,20	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	165,70	567,00	1 145,74	6 874,44	9	Київська область
5 604,00	165,70	567,00	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	563,40	169,30	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	563,40	169,30	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	140,40	592,30	1 145,74	6 874,44	10	Кіровоградська область
5 604,00	140,40	592,30	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	143,90	588,80	1 145,74	6 874,44	Луганська область	11
5 604,00	143,90	588,80	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,80	725,90	1 145,74	6 874,44	12	Львівська область
5 604,00	6,80	725,90	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,20	726,50	1 145,74	6 874,44	13	Миколаївська область
5 604,00	6,20	726,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	394,20	338,50	1 145,74	6 874,44	14	Одеська область
5 604,00	394,20	338,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,00	726,70	1 145,74	6 874,44	15	Полтавська область
5 604,00	6,00	726,70	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	152,60	580,10	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	152,60	580,10	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	527,60	205,10	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	527,60	205,10	1 267,34	7 604,04		

Продовження таблиці Д.9

4 996,00	1,60	731,10	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	1,60	731,10	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	2,90	729,80	1 145,74	6 874,44	16	Рівненська область
5 604,00	2,90	729,80	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	169,30	563,40	1 145,74	6 874,44	17	Сумська область
5 604,00	169,30	563,40	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	51,50	681,20	1 145,74	6 874,44	18	Тернопільська область
5 604,00	51,50	681,20	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	306,70	426,00	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	306,70	426,00	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,70	726,00	1 145,74	6 874,44	19	Харківська область
5 604,00	6,70	726,00	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	462,40	270,30	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	462,40	270,30	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	25,80	706,90	1 145,74	6 874,44	20	Херсонська область
5 604,00	25,80	706,90	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	89,20	643,50	1 145,74	6 874,44	21	Хмельницька область
5 604,00	89,20	643,50	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	184,90	547,80	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	184,90	547,80	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	368,60	364,10	1 145,74	6 874,44	Черкаська область	22
5 604,00	368,60	364,10	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	133,90	598,80	1 145,74	6 874,44		
5 604,00	133,90	598,80	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	1,50	731,20	1 145,74	6 874,44	Чернівецька область	23
5 604,00	1,50	731,20	1 267,34	7 604,04		
4 996,00	6,50	726,20	1 145,74	6 874,44	Чернігівська область	24
5 604,00	6,50	726,20	1 267,34	7 604,04		

3 01.10.15 ціни природного газу як товару для зазначених споживачів не регулюються, встановлюються Компанією самостійно і диференційовані в залежності від місячних обсягів споживання газу та умов його оплати споживачем.

Тарифи на транспортування природного газу магістральними та розподільними трубопроводами встановлено постановою НКРЕКП від 29.12.15 №3159 "Про встановлення загального тарифу на транспортування природного газу, тарифів на транспортування природного газу магістральними та розподільними трубопроводами" (зі змінами, внесеними постановою НКРЕКП від 24.03.16 №420 та від 31.03.16 №552).

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.10

Динаміка цін на природний газ із ресурсу НАК "Нафтогаз України" для споживачів України

грн за тис.куб.м												
в тому числі:	**Населення**	**Ціна природного газу, як товару, без цільової надбавки та ПДВ**	Цільова надбавка	Тариф на транспортування природного газу, без ПДВ	Тариф на постачання природного газу (торгова націнка з 01.10.15), без ПДВ	ПДВ	**Кінцева ціна природного газу для споживача, з ПДВ**					
магістральними газопроводами, без ПДВ				розподільними мережами, без ПДВ								
%												
з лічильниками	**237,02**	4%	9,48	122,00	40,70	81,30	34,50	80,60	**483,60**	**2010 рік**	*з 01.01.10*	**до 2500 куб.м на рік**
без лічильників	**275,48**	4%	11,02	122,00	40,70	81,30	34,50	88,60	**531,60**			
з лічильниками	**436,06**	4%	17,44	122,00	40,70	81,30	34,50	122,00	**732,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**494,55**	4%	19,78	122,00	40,70	81,30	34,50	134,17	**805,00**			
з лічильниками	**1 050,48**	4%	42,02	122,00	40,70	81,30	34,50	249,80	**1 498,80**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 170,19**	4%	46,81	122,00	40,70	81,30	34,50	274,70	**1 648,20**			
з лічильниками	**1 284,13**	4%	51,37	122,00	40,70	81,30	34,50	298,40	**1 790,40**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 426,92**	4%	57,08	122,00	40,70	81,30	34,50	328,10	**1 968,60**			
з лічильниками	**207,21**	4%	8,29	150,00	40,70	109,30	37,50	80,60	**483,60**	*з 01.05.10*	**до 2500 куб.м на рік**	
без лічильників	**245,67**	4%	9,83	150,00	40,70	109,30	37,50	88,60	**531,60**			
з лічильниками	**406,25**	4%	16,25	150,00	40,70	109,30	37,50	122,00	**732,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**464,74**	4%	18,59	150,00	40,70	109,30	37,50	134,17	**805,00**			
з лічильниками	**1 020,67**	4%	40,83	150,00	40,70	109,30	37,50	249,80	**1 498,80**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 140,38**	4%	45,62	150,00	40,70	109,30	37,50	274,70	**1 648,20**			
з лічильниками	**1 254,33**	4%	50,17	150,00	40,70	109,30	37,50	298,40	**1 790,40**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 397,12**	4%	55,88	150,00	40,70	109,30	37,50	328,10	**1 968,60**			
з лічильниками	**316,54**	4%	12,66	234,00	91,70	142,30	41,30	120,90	**725,40**	*з 01.08.10*	**до 2500 куб.м на рік**	
без лічильників	**374,71**	4%	14,99	234,00	91,70	142,30	41,30	133,00	**798,00**			
з лічильниками	**615,10**	4%	24,60	234,00	91,70	142,30	41,30	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**703,08**	4%	28,12	234,00	91,70	142,30	41,30	201,30	**1 207,80**			
з лічильниками	**1 536,73**	4%	61,47	234,00	91,70	142,30	41,30	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 717,02**	4%	68,68	234,00	91,70	142,30	41,30	412,20	**2 473,20**			
з лічильниками	**1 887,21**	4%	75,49	234,00	91,70	142,30	41,30	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**2 102,36**	4%	84,09	234,00	91,70	142,30	41,30	492,35	**2 954,10**			

Продовження таблиці Д.10

з лічильниками	**316,54**	4%	12,66	234,00	91,70	142,30	41,30	120,90	**725,40**	**2011 рік**	*з 01.01.11*	**до 2500 куб.м на рік**
без лічильників	**374,71**	4%	14,99	234,00	91,70	142,30	41,30	133,00	**798,00**			
з лічильниками	**615,10**	4%	24,60	234,00	91,70	142,30	41,30	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**703,08**	4%	28,12	234,00	91,70	142,30	41,30	201,30	**1 207,80**			
з лічильниками	**1 536,73**	4%	61,47	234,00	91,70	142,30	41,30	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 717,02**	4%	68,68	234,00	91,70	142,30	41,30	412,20	**2 473,20**			
з лічильниками	**1 887,21**	4%	75,49	234,00	91,70	142,30	41,30	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**2 102,36**	4%	84,09	234,00	91,70	142,30	41,30	492,35	**2 954,10**			
з лічильниками	**284,90**	4%	11,40	259,70	91,70	168,00	48,50	120,90	**725,40**	*з 01.04.11*	**до 2500 куб.м на рік**	
без лічильників	**343,08**	4%	13,72	259,70	91,70	168,00	48,50	133,00	**798,00**			
з лічильниками	**583,46**	4%	23,34	259,70	91,70	168,00	48,50	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**671,44**	4%	26,86	259,70	91,70	168,00	48,50	201,30	**1 207,80**			
з лічильниками	**1 505,10**	4%	60,20	259,70	91,70	168,00	48,50	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 685,38**	4%	67,42	259,70	91,70	168,00	48,50	412,20	**2 473,20**			
з лічильниками	**1 855,58**	4%	74,22	259,70	91,70	168,00	48,50	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**2 070,72**	4%	82,83	259,70	91,70	168,00	48,50	492,35	**2 954,10**			
з лічильниками	**260,58**	4%	10,42	285,00	101,70	183,30	48,50	120,90	**725,40**	*з 01.07.11*	**до 2500 куб.м на рік**	
без лічильників	**318,75**	4%	12,75	285,00	101,70	183,30	48,50	133,00	**798,00**			
з лічильниками	**559,13**	4%	22,37	285,00	101,70	183,30	48,50	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**647,12**	4%	25,88	285,00	101,70	183,30	48,50	201,30	**1 207,80**			
з лічильниками	**1 480,77**	4%	59,23	285,00	101,70	183,30	48,50	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 661,06**	4%	66,44	285,00	101,70	183,30	48,50	412,20	**2 473,20**			
з лічильниками	**1 831,25**	4%	73,25	285,00	101,70	183,30	48,50	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**2 046,39**	4%	81,86	285,00	101,70	183,30	48,50	492,35	**2 954,10**			
з лічильниками	**243,94**	4%	9,76	302,30	104,20	198,10	48,50	120,90	**725,40**	*з 01.10.11*	**до 2500 куб.м на рік**	
без лічильників	**302,12**	4%	12,08	302,30	104,20	198,10	48,50	133,00	**798,00**			
з лічильниками	**542,50**	4%	21,70	302,30	104,20	198,10	48,50	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**		
без лічильників	**630,48**	4%	25,22	302,30	104,20	198,10	48,50	201,30	**1 207,80**			
з лічильниками	**1 464,13**	4%	58,57	302,30	104,20	198,10	48,50	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**1 644,42**	4%	65,78	302,30	104,20	198,10	48,50	412,20	**2 473,20**			
з лічильниками	**1 814,62**	4%	72,58	302,30	104,20	198,10	48,50	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**		
без лічильників	**2 029,76**	4%	81,19	302,30	104,20	198,10	48,50	492,35	**2 954,10**			
з лічильниками	**245,38**	4%	9,82	305,60	106,90	198,70	43,70	120,90	**725,40**	*з 01.01.12*	**до 2500 куб.м**	**2012 рік**

Продовження таблиці Д.10

без лічильників	**303,56**	4%	12,14	305,60	106,90	198,70	43,70	133,00	**798,00**	
з лічильниками	**543,94**	4%	21,76	305,60	106,90	198,70	43,70	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**
без лічильників	**631,92**	4%	25,28	305,60	106,90	198,70	43,70	201,30	**1 207,80**	
з лічильниками	**1 465,58**	4%	58,62	305,60	106,90	198,70	43,70	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**
без лічильників	**1 645,87**	4%	65,83	305,60	106,90	198,70	43,70	412,20	**2 473,20**	
з лічильниками	**1 816,06**	4%	72,64	305,60	106,90	198,70	43,70	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**
без лічильників	**2 031,20**	4%	81,25	305,60	106,90	198,70	43,70	492,35	**2 954,10**	
з лічильниками	**245,38**	4%	9,82	305,60	106,90	198,70	43,70	120,90	**725,40**	**2013 рік** *з 01.01.13* **до 2500 куб.м на рік**
без лічильників	**303,56**	4%	12,14	305,60	106,90	198,70	43,70	133,00	**798,00**	
з лічильниками	**543,94**	4%	21,76	305,60	106,90	198,70	43,70	183,00	**1 098,00**	**до 6000 куб.м на рік**
без лічильників	**631,92**	4%	25,28	305,60	106,90	198,70	43,70	201,30	**1 207,80**	
з лічильниками	**1 465,58**	4%	58,62	305,60	106,90	198,70	43,70	374,70	**2 248,20**	**до 12000 куб.м на рік**
без лічильників	**1 645,87**	4%	65,83	305,60	106,90	198,70	43,70	412,20	**2 473,20**	
з лічильниками	**1 816,06**	4%	72,64	305,60	106,90	198,70	43,70	447,60	**2 685,60**	**понад 12000 куб.м на рік**
без лічильників	**2 031,20**	4%	81,25	305,60	106,90	198,70	43,70	492,35	**2 954,10**	
з лічильниками	**255,00**	4%	10,20	295,60	93,90	201,70	43,70	120,90	**725,40**	*з 01.07.13* **до 2500 куб.м на рік**

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Д

Таблиця Д.11

Окремі техніко-економічні показники роботи опалювальних котелень і теплових мереж за 2013-2016 роки

Показники діяльності	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.[1]
Всього котелень на кінець року, тис. одиниць	35,1	35,4	35,4	31,0
Сумарна потужність котелень на кінець року, тис.Гкал/год	120,3	117,8	114,0	96,1
Кількість установлених котлів (енергоустановок) на кінець року, тис. одиниць	79,7	80,1	79,9	68,0
Протяжність теплових та парових мереж на кінець року у двотрубному обчисленні, тис.км	33,1	32,4	31,3	25,6
Вироблено теплової енергії, млн.Гкал	104,7	104,1	96,5	73,0
Одержано теплової енергії зі сторони, млн.Гкал	9,6	9,2	8,6	6,5
Витрачено теплової енергії на власні виробничі потреби котелень, млн.Гкал	3,2	3,5	2,8	2,3
Відпущено теплової енергії, млн.Гкал	97,6	96,0	89,1	67,4
у тому числі				
населенню	54,7	55,0	51,9	39,5
на комунально-побутові потреби	22,6	21,9	20,6	15,4
Втрати теплової енергії, млн.Гкал	13,5	13,8	13,2	9,9

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Додаток Д

Таблиця Д.12

Протяжність ветхих та аварійних теплових і парових мереж за 2013–2016 роки

	2013р.		2014р.		2015р.		2016р.[1]	
	Протяжність ветхих та аварійних теплових і парових мереж на кінець року у двотрубному обчисленні, км	У % до загальної протяжності теплових і парових мереж	Протяжність ветхих та аварійних теплових і парових мереж на кінець року у двотрубному обчисленні, км	У % до загальної протяжності теплових і парових мереж	Протяжність ветхих та аварійних теплових і парових мереж на кінець року у двотрубному обчисленні, км	У % до загальної протяжності теплових і парових мереж	Протяжність ветхих та аварійних теплових і парових мереж на кінець року у двотрубному обчисленні, км	У % до загальної протяжності теплових і парових мереж
Україна	**4865,5**	**14,7**	**5876,6**	**18,1**	**5952,6**	**19,0**	**4762,0**	**18,6**
Автономна Республіка Крим	253,1	15,6	321,4	20,5	313,0	19,9	×	×
Вінницька	212,1	28,2	207,5	26,5	189,2	25,0	188,6	25,3
Волинська	94,8	17,5	97,9	18,4	151,2	27,1	121,5	24,1
Дніпропетровська	228,9	6,2	250,9	6,8	307,8	8,5	310,4	8,9
Донецька	574,0	12,6	552,1	12,4	558,5	12,7	183,3	9,9
Житомирська	140,9	18,9	119,8	16,5	140,6	19,0	122,3	17,5
Закарпатська	30,0	8,4	21,8	9,9	21,5	9,6	23,1	10,4
Запорізька	83,5	4,7	358,7	21,6	325,0	23,8	332,3	24,6
Івано-Франківська	65,9	14,7	82,9	19,0	93,4	21,7	73,4	17,4
Київська	193,5	14,4	171,1	13,3	166,1	14,2	160,0	13,7
Кіровоградська	97,7	14,3	96,1	14,2	138,4	24,3	159,6	27,9
Луганська	134,3	7,9	113,6	7,3	141,7	10,2	47,1	10,1
Львівська	269,8	18,1	418,0	28,7	399,1	27,8	389,1	27,2
Миколаївська	38,2	5,9	30,8	4,4	32,1	4,7	33,6	5,0
Одеська	557,6	38,3	592,8	40,2	580,6	40,0	554,3	39,1
Полтавська	103,3	9,5	160,0	13,1	180,5	14,9	170,5	14,4
Рівненська	57,1	14,9	56,4	14,3	46,5	12,0	42,5	11,3
Сумська	313,5	41,7	309,4	41,5	325,4	43,1	295,6	39,5
Тернопільська	139,8	33,4	131,5	32,2	120,8	30,5	113,4	28,4
Харківська	144,6[2]	5,7[2]	658,7	27,2	648,2	27,6	622,8	26,6
Херсонська	63,8	12,0	56,1	10,2	78,4	16,3	42,5	9,2
Хмельницька	172,1	20,5	169,9	20,3	160,8	20,9	141,4	18,4
Черкаська	119,8	19,7	120,8	21,2	121,8	21,7	114,2	21,2
Чернівецька	15,2	4,9	39,1	12,2	34,9	11,6	31,5	10,9
Чернігівська	198,5	27,7	190,5	27,3	186,1	27,0	181,4	27,1
м.Київ	375,5	15,1	360,8	14,6	303,0	12,3	307,6	10,9
м.Севастополь	188,0	31,3	188,0	31,4	188,0	31,9	×	×

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Додаток Д

Таблиця Д.13

Окремі техніко-економічні показники роботи водопроводів та окремих водопровідних мереж за 2013-2016 роки

Показники діяльності	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.[1]
Число водопроводів на кінець року, тис. одиниць	10,4	10,2	10,1	8,4
Число окремих водопровідних мереж на кінець року, тис. одиниць	2,9	3,0	3,0	2,4
Установлена виробнича потужність на кінець року, млн.м^{3}води на добу	х	х	х	х
насосних станцій першого підйому	32,0	32,4	33,1	24,0
очисних споруд	15,0	14,5	14,6	11,0
водопроводів	23,7	23,6	23,6	17,3
Одиночна протяжність на кінець року, тис.км	х	х	х	х
водоводів	50,3	50,4	50,3	40,0
вуличних водопровідних мереж	104,8	104,8	106,0	82,1
внутрішньоквартальних та внутрішньодворових мереж	24,7	24,9	24,6	19,9
Подано води у мережу, млрд.м^3	4,0	4,0	3,8	2,7
Очищено води на очисних спорудах, млрд.м^3	2,2	2,2	2,1	1,6
Відпущено води, млрд.м^3	2,9	2,8	2,7	1,9
у тому числі	х	х	х	х
населенню	1,5	1,4	1,4	1,1
на господарсько-побутові потреби	0,3	0,3	0,3	0,3
Витік та невраховані витрати води, млрд.м^3	1,2	1,2	1,1	0,8

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Додаток Д

Таблиця Д.14

Протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж за 2013-2016 роки

	2013		2014		2015		2016р.[1]	
	Одиночна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж на кінець року, км	У % до загальної протяжності водопровідних мереж	Одиночна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж на кінець року, км	У % до загальної протяжності водопровідних мереж	Одиночна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж на кінець року, км	У % до загальної протяжності водопровідних мереж	Одиночна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж на кінець року, км	У % до загальної протяжності водопровідних мереж
Україна	**67817,7**	**37,7**	**68757,3**	**38,2**	**69821,6**	**38,6**	**49129,4**	**34,6**
Автономна Республіка Крим	7061,6	52,3	7297,1	54,0	7166,1	51,6	×	×
Вінницька	1609,9	35,9	1626,2	34,9	1650,4	34,0	1833,2	36,9
Волинська	488,1	18,8	501,6	19,3	546,5	21,1	555,5	22,2
Дніпропетровська	6591,7	42,4	6628,2	42,1	6923,5	44,0	6762,0	45,2
Донецька	12191,5	49,7	11558,3	48,5	11447,5	48,4	4828,9	40,8
Житомирська	1075,2	26,8	1100,8	27,4	1181,1	29,3	1157,3	29,8
Закарпатська	302,6	24,8	293,1	23,4	294,8	23,4		
Запорізька	3534,9	36,5	3628,8	37,9	3690,5	37,4	3714,4	37,9
Івано-Франківська	478,3	28,5	471,0	27,2	466,8	27,1		
Київська	2025,6	23,0	1992,1	22,9	2036,4	23,6	1964,0	23,5
Кіровоградська	2134,7	39,8	2174,0	39,8	2186,4	41,1	1963,0	39,9
Луганська	7039,5	62,4	7040,2	61,0	7097,1	63,4	1275,5	54,0
Львівська	2270,7	44,6	2286,2	44,0	2532,2	45,2	2500,1	45,3
Миколаївська	2109,7	29,3	2050,2	28,8	2005,0	28,7	1898,1	27,7
Одеська	4044,8	32,9	3990,8	32,2	3929,4	31,3	3919,7	31,4
Полтавська	1124,4	18,1	1240,3	20,0	1241,2	20,0	1270,3	21,3
Рівненська	521,1	18,7	545,1	19,8	550,2	20,5	553,8	21,2
Сумська	859,0	25,3	853,4	24,3	868,3	23,3	826,9	22,0
Тернопільська	534,6	21,4	537,7	21,3	523,4	21,3	567,7	23,9
Харківська	2603,1	31,9	2822,7	34,6	3213,7	39,2	3174,9	39,7
Херсонська	4334,1	37,3	4475,3	38,5	4481,6	38,4	4407,0	39,3
Хмельницька	1250,8	31,2	1222,5	30,2	1223,4	30,7	1283,7	32,0
Черкаська	1005,6	24,8	1097,2	26,9	1111,9	26,9	1082,9	26,9
Чернівецька	278,3	34,5	264,5	31,9	255,6	30,5	253,2	30,5
Чернігівська	859,9	22,9	838,0	22,5	936,8	24,5	914,3	25,5
м.Київ	859,5	20,8	1590,8	38,2	1630,6	39,0		
м.Севастополь	628,5	55,7	631,2	55,1	631,2	55,1	×	×

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Додаток Д

Таблиця Д.15

Окремі техніко-економічні показники роботи газопостачальних підприємств за 2013-2016 роки

Показники діяльності	2013р.	2014р.		2015р.	2016р.[1]
Наявність квартир, що забезпечені природним газом, на кінець року (з початку газифікації), млн. квартир	13,56	13,70		13,83	12,73
Одиночна протяжність вуличних газових мереж на кінець року, тис.км	275,54	280,27		284,13	270,38
Подано природного газу в мережу, млрд.м^3	46,13	44,05		41,46	34,62
Відпущено природного газу, млрд.м^3	46,21	44,14		41,56	34,65
у тому числі					
населенню	17,50	17,43		17,20	14,50
на комунально-побутові потреби	10,07	9,83		9,16	7,68
Втрати, притоки (-) природного газу, млрд.м^3	–0,08	–0,09		–0,10	–0,03

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Таблиця Д.16

Забезпеченість населених пунктів водою та газом за 2013–2016 роки

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.[1]
Кількість населених пунктів, які				
мають водопровід	х	х	х	х
міст	456	457	457	397
селищ міського типу	775	761	758	570
сільських населених пунктів	6312	6225	6292	4709
газифіковані тільки природним та природним і зрідженим газом	х	х	х	х
міст	424	427	429	388
селищ міського типу	631	637	646	562
сільських населених пунктів	14391	14688	15175	14733
газифіковані тільки зрідженим газом	х	х	х	х
міст	29	28	26	19
селищ міського типу	190	186	177	155
сільських населених пунктів	12362	11998	11497	9981

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело : складено автором за [65]

Додаток Е

Таблиця Е.1

Умовні позначення, використані в економетричному дослідженні

Умовне позначення	*Назва показника*
ZB	Приріст / зниження заборгованості щодо оплати населенням житлово-комунальних послуг за 2016 р., % (без урахування газу та електроенергії)
ZB1	Загальна сума заборгованості щодо оплати населенням житлово-комунальних послуг станом на 01.01.2017, млн. грн. (без урахування газу та електроенергії)
ZB2	Приріст / зниження заборгованості щодо оплати населенням житлово-комунальних послуг за 2016 р., млн. грн. (без урахування газу та електроенергії)
ON	Рівень оплати населення житлово-комунальних послуг за 2016 р., % (без урахування газу та електроенергії)
VV	Затверджений розмір тарифу на централізоване водовідведення та водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових мереж) по базових підприємствах станом на 01.07.2016, з ПДВ, грн. на 1 м куб стоків
VVs	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг централізованого водовідведення (середнє значення показників для населення та комерційних споживачів) станом на 01.07.2016, %
OP	Затверджений розмір тарифу на опалення для населення станом на 01.06.2016, з ПДВ, грн./ м. кв. площі
OPs	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг теплопостачання по базових підприємствах(середнє значення показників для населення та комерційних споживачів) станом на 01.06.2016, %
GV	Затверджений розмір тарифу на гаряче водопостачання для населення станом на 01.06.2016, з ПДВ, грн. на 1 м. куб води (*для комерційних споживачів: грн. / Гкал*)
CV	Затверджений розмір тарифу на централізоване водопостачання та послуги з постачання холодної води по базових підприємствах станом на 01.07.2016, з ПДВ, грн. на 1 м. куб води
CVs	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послугцентралізованого водопостачання та послуги з постачання холодної води по базових підприємствах(середнє значення показників для населення та комерційних споживачів) станом на 01.07.2016, %
UB	Середньозважений затверджений розмір тарифу на послуги з утримання будинків та прибудинкових територій по базових підприємствах станом на 01.07.2016, без ПДВ, грн./ м. кв.
UBs	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг з утримання будинків та прибудинкових територій по базових підприємствах станом на 01.07.2016, %
EE	Затверджені тарифи на електроенергію станом на 01.03.2017 р., з ПДВ, грн. / кВт
PG	Затверджені тарифи на природній газ по базових підприємствах станом на 01 січня 2017 року, з ПДВ, грн./м куб
OB	Кількість встановлених в будинках приладів обліку спожитої теплової енергії станом на 30.06.2016., %
OSBB	Кількість створених ОСББ за період 01.01.2016 – 01.07.2016

Додаток Е

Таблиця Е.2

Статистичні показники житлово-комунальних послуг для населення

Місто	*ZB*	*ZB1*	*ZB2*	*ON*	*VV*	*OP*	*GV*	*CV*	*UB*	*EE*	*PG*	*OB*	*OSBB*
Вінниця	30,10	110,00	25,40	98,10	3,06	13,21	38,10	3,89	1,72	0,90	6,88	67,26	665,00
Луцьк	-43,40	43,20	-33,10	104,00	4,68	15,54	40,60	4,62	1,65	0,90	6,88	37,75	637,00
Дніпропетровськ	21,00	2644,60	458,10	85,50	3,87	18,98	44,93	5,30	1,38	0,90	6,88	69,05	1817,00
Маріуполь	13,50	1286,80	153,40	85,10	3,41	15,76	39,64	9,54	1,36	0,90	6,88	37,56	1336,00
Житомир	22,50	178,70	32,80	95,10	6,41	14,91	40,22	4,13	1,64	0,90	6,88	49,89	385,00
Ужгород	-4,00	123,20	-5,20	95,20	4,63	..	..	8,40	0,96	0,90	6,88	..	392,00
Запоріжжя	19,70	868,10	142,80	91,40	4,92	14,53	37,39	6,90	1,35	0,90	7,19	62,55	919,00
Івано-Франківськ	3,30	119,30	3,90	98,60	5,34	12,28	38,40	3,94	1,12	0,90	6,88	60,16	440,00
Біла Церква	22,10	451,20	81,60	94,30	9,61	16,87	38,96	5,60	2,74	0,90	6,88	52,81	591,00
Кіровоград	-7,90	110,40	-9,50	102,20	6,46	18,30	..	6,90	1,48	0,90	6,88	51,47	255,00
Сєвєродонецьк	17,00	403,60	58,60	84,40	5,50	17,08	13,58	4,13	1,29	0,90	6,88	12,69	186,00
Львів	-3,00	261,10	-7,90	99,70	4,24	12,52	42,73	5,80	1,44	0,90	6,88	78,39	1447,00
Миколаїв	29,10	260,90	58,80	92,90	4,60	17,01	39,67	5,81	1,48	0,90	6,88	73,65	1309,00
Одеса	37,90	831,70	228,70	90,80	4,94	16,77	40,60	5,90	1,77	0,90	6,88	41,16	1100,00
Полтава	36,30	385,80	102,70	91,90	4,68	14,86	41,01	5,84	0,64	0,90	6,88	26,53	487,00
Рівне	-50,80	74,80	-77,20	113,60	5,95	18,23	47,33	6,80	1,33	0,90	6,88	56,00	567,00
Суми	-8,90	154,20	-15,10	106,30	5,22	19,84	41,58	5,50	1,22	0,90	6,88	54,99	388,00
Тернопіль	22,40	76,70	14,00	94,70	5,04	14,88	35,66	3,52	2,00	0,90	6,88	26,64	905,00
Харків	21,70	1737,80	310,10	95,60	3,36	16,42	39,47	6,30	1,45	0,90	6,88	65,67	994,00
Херсон	14,60	250,40	31,80	94,40	5,63	14,81	46,72	5,30	0,80	0,90	6,88	53,36	805,00
Хмельницький	-9,90	73,40	-8,10	99,80	4,30	13,72	35,68	4,41	1,03	0,90	6,88	65,70	640,00
Черкаси	10,40	234,50	22,20	97,60	4,31	17,69	43,35	4,60	1,79	0,90	6,88	31,45	626,00
Чернівці	69,80	77,50	31,80	87,50	3,76	13,73	..	6,38	0,97	0,90	6,88	31,53	338,00
Чернігів	-21,00	70,10	18,70	104,10	5,10	18,52	45,05	5,90	2,05	0,90	6,88	67,71	302,00
Київ	67,90	2907,40	1175,40	85,70	4,50	16,14	39,42	5,01	2,39	0,90	6,88	88,50	893,00

Джерело: сформовано автором за даними [65]

Додаток Е

Таблиця Е.3

Статистичні показники житлово-комунальних послуг для комерційних споживачів

Місто	*ZB*	*ZB1*	*ZB2*	*ON*	*VV*	*OP*	*CV*	*UB*	*EE*	*PG*
Вінниця	30,10	110,00	25,40	98,10	6,59	1548,40	8,23	1,72	1,56	7,80
Луцьк	-43,40	43,20	-33,10	104,00	4,68	1522,45	4,62	1,65	1,52	7,78
Дніпропетровськ	21,00	2644,60	458,10	85,50	3,68	1564,34	5,05	1,38	1,41	7,69
Маріуполь	13,50	1286,80	153,40	85,10	3,41	1525,06	9,54	1,36	1,52	7,75
Житомир	22,50	178,70	32,80	95,10	6,19	1477,16	4,00	1,64	1,57	7,62
Ужгород	-4,00	123,20	-5,20	95,20	4,43	..	8,17	0,96	1,60	7,74
Запоріжжя	19,70	868,10	142,80	91,40	4,56	1530,53	6,54	1,35	1,42	7,79
Івано-Франківськ	3,30	119,30	3,90	98,60	5,34	1451,15	3,94	1,12	1,54	7,64
Біла Церква	22,10	451,20	81,60	94,30	9,20	1574,75	5,40	2,74	..	7,72
Кіровоград	-7,90	110,40	-9,50	102,20	6,20	1676,54	6,74	1,48	1,57	7,77
Сєвєродонецьк	17,00	403,60	58,60	84,40	5,50	1380,52	4,13	1,29	1,66	7,81
Львів	-3,00	261,10	-7,90	99,70	4,02	1672,12	5,46	1,44	1,54	7,66
Миколаїв	29,10	260,90	58,80	92,90	4,60	1485,35	5,81	1,48	1,53	7,77
Одеса	37,90	831,70	228,70	90,80	4,66	1622,96	5,64	1,77	1,53	7,71
Полтава	36,30	385,80	102,70	91,90	4,68	1565,84	5,84	0,64	1,51	7,59
Рівне	-50,80	74,80	-77,20	113,60	5,71	1702,31	6,60	1,33	1,59	7,88
Суми	-8,90	154,20	-15,10	106,30	4,99	994,92	5,18	1,22	1,58	7,61
Тернопіль	22,40	76,70	14,00	94,70	4,82	1474,54	3,43	2,00	1,59	7,62
Харків	21,70	1737,80	310,10	95,60	3,36	1544,48	6,30	1,45	1,54	7,59
Херсон	14,60	250,40	31,80	94,40	5,63	1649,99	5,30	0,80	1,61	7,61
Хмельницький	-9,90	73,40	-8,10	99,80	4,13	1465,02	4,25	1,03	1,56	7,63
Черкаси	10,40	234,50	22,20	97,60	4,14	1213,32	4,44	1,79	1,49	7,65
Чернівці	69,80	77,50	31,80	87,50	3,76	1433,91	6,38	0,97	1,57	7,62
Чернігів	-21,00	70,10	18,70	104,10	4,96	1519,45	5,80	2,05	1,57	7,64
Київ	67,90	2907,40	1175,40	85,70	4,09	1550,60	4,60	2,39	1,47	7,61

Джерело: сформовано автором за даними [65]

Додаток Ж

Статистичні показники житлово-комунальних послуг

Місто	*ON*	*ZB*	*ZB1*	*ZB2*	*VVs*	*OPs*	*CVs*	*UBs*	*OB*	*OSBB*
Вінниця	98,10	30,10	110,00	25,40	118,25	91,70	94,60	100,00	67,26	665,00
Луцьк	104,00	-43,40	43,20	-33,10	89,90	100,75	94,80	106,30	37,75	637,00
Дніпропетровськ	85,50	21,00	2644,60	458,10	80,60	103,05	81,90	87,30	69,05	1817,00
Маріуполь	85,10	13,50	1286,80	153,40	81,10	89,90	75,40	81,00	37,56	1336,00
Житомир	95,10	22,50	178,70	32,80	95,20	89,80	53,20	105,10	49,89	385,00
Ужгород	95,20	-4,00	123,20	-5,20	81,50	0,00	73,80	94,10	..	392,00
Запоріжжя	91,40	19,70	868,10	142,80	109,10	111,45	100,30	61,10	62,55	919,00
Івано-Франківськ	98,60	3,30	119,30	3,90	89,90	109,05	73,50	94,90	60,16	440,00
Біла Церква	94,30	22,10	451,20	81,60	112,30	95,80	96,20	131,70	52,81	591,00
Кіровоград	102,20	-7,90	110,40	-9,50	76,10	103,60	80,80	108,50	51,47	255,00
Сєвєродонецьк	84,40	17,00	403,60	58,60	94,40	91,20	70,00	89,60	12,69	186,00
Львів	99,70	-3,00	261,10	-7,90	118,00	103,05	74,50	99,70	78,39	1447,00
Миколаїв	92,90	29,10	260,90	58,80	77,80	82,40	76,60	95,20	73,65	1309,00
Одеса	90,80	37,90	831,70	228,70	69,40	98,30	95,90	80,50	41,16	1100,00
Полтава	91,90	36,30	385,80	102,70	67,10	99,10	72,40	40,90	26,53	487,00
Рівне	113,60	-50,80	74,80	-77,20	103,20	98,85	90,00	105,50	56,00	567,00
Суми	106,30	-8,90	154,20	-15,10	102,40	112,35	87,00	103,00	54,99	388,00
Тернопіль	94,70	22,40	76,70	14,00	86,40	96,40	80,50	137,00	26,64	905,00
Харків	95,60	21,70	1737,80	310,10	86,65	107,30	81,90	79,20	65,67	994,00
Херсон	94,40	14,60	250,40	31,80	86,50	116,25	74,20	75,60	53,36	805,00
Хмельницький	99,80	-9,90	73,40	-8,10	81,20	101,15	80,90	89,60	65,70	640,00
Черкаси	97,60	10,40	234,50	22,20	100,30	103,85	92,70	101,70	31,45	626,00
Чернівці	87,50	69,80	77,50	31,80	88,30	99,65	62,10	92,50	31,53	338,00
Чернігів	104,10	-21,00	70,10	18,70	107,00	106,00	105,20	155,50	67,71	302,00
Київ	85,70	67,90	2907,40	1175,40	78,40	98,50	77,40	98,20	88,50	893,00

Джерело: сформовано автором за даними [65]

Додаток З

Кореляційні матриці взаємозв'язків між показниками житлово-комунальних послуг

Таблиця З.1

Кореляційна матриця житлово-комунальних послуг, що включає показники затверджених тарифів для населення

	CV	GV	ON	OP	PG	UB	VV	ZB	ZB1	ZB2
CV	1.000000	0.301227	-0.107210	0.242781	0.253534	-0.122150	-0.130215	-0.086438	0.276447	0.075461
GV	0.301227	1.000000	0.435885	0.126558	-0.072968	0.008504	-0.046949	-0.221126	0.059124	0.013685
ON	-0.107210	0.435885	1.000000	0.078972	-0.128066	-0.065011	0.141943	-0.796007	-0.614044	-0.553389
OP	0.242781	0.126558	0.078972	1.000000	-0.153329	0.221839	0.157192	-0.150952	0.240201	0.139678
PG	0.253534	-0.072968	-0.128066	-0.153329	1.000000	-0.082637	-0.003275	0.068924	0.069925	0.013975
UB	-0.122150	0.008504	-0.065011	0.221839	-0.082637	1.000000	0.376628	0.211612	0.205241	0.349665
VV	-0.130215	-0.046949	0.141943	0.157192	-0.003275	0.376628	1.000000	-0.091224	-0.289050	-0.191154
ZB	-0.086438	-0.221126	-0.796007	-0.150952	0.068924	0.211612	-0.091224	1.000000	0.534775	0.633901
ZB1	0.276447	0.059124	-0.614044	0.240201	0.069925	0.205241	-0.289050	0.534775	1.000000	0.898947
ZB2	0.075461	0.013685	-0.553389	0.139678	0.013975	0.349665	-0.191154	0.633901	0.898947	1.000000

Джерело: власні розрахунки на основі табл.Е.2 дод.Е

Таблиця З.2

Кореляційна матриця житлово-комунальних послуг, що включає показники затверджених тарифів длякомерційних споживачів

	CV	EE	ON	OP	PG	UB	VV	ZB	ZB1	ZB2
CV	1.000000	-0.119321	-0.045419	0.296259	0.410040	-0.125685	-0.059363	0.037752	0.086221	-0.056590
EE	-0.119321	1.000000	0.300536	-0.089036	0.032486	-0.174217	0.506811	-0.229469	-0.619661	-0.504117
ON	-0.045419	0.300536	1.000000	-0.035183	0.162050	0.013893	0.410214	-0.804494	-0.571336	-0.529044
OP	0.296259	-0.089036	-0.035183	1.000000	0.287694	0.011946	0.104214	-0.036130	0.162391	0.130469
PG	0.410040	0.032486	0.162050	0.287694	1.000000	0.076335	0.348204	-0.382618	-0.137503	-0.230289
UB	-0.125685	-0.174217	0.013893	0.011946	0.076335	1.000000	0.007481	0.058006	0.296235	0.446605
VV	-0.059363	0.506811	0.410214	0.104214	0.348204	0.007481	1.000000	-0.258964	-0.527458	-0.380903
ZB	0.037752	-0.229469	-0.804494	-0.036130	-0.382618	0.058006	-0.258964	1.000000	0.436152	0.550838
ZB1	0.086221	-0.619661	-0.571336	0.162391	-0.137503	0.296235	-0.527458	0.436152	1.000000	0.899418
ZB2	-0.056590	-0.504117	-0.529044	0.130469	-0.230289	0.446605	-0.380903	0.550838	0.899418	1.000000

Джерело: власні розрахунки на основі табл.Е.3 дод.Е

Таблиця З.3

Кореляційна матриця житлово-комунальних послуг, що включає середнє значення рівня відшкодування фактичної собівартості населення та комерційних споживачів

	CVs	OB	ON	OPs	OSBB	UBs	VVs	ZB	ZB1	ZB2
CVs	1.000000	0.185428	0.386090	0.271583	0.050119	0.293812	0.356817	-0.386459	-0.022641	-0.054216
OB	0.185428	1.000000	0.186652	0.169317	0.395678	0.113663	0.220226	-0.024761	0.383139	0.415145
ON	0.386090	0.186652	1.000000	0.311859	-0.362587	0.407227	0.395384	-0.804583	-0.569568	-0.527405
OPs	0.271583	0.169317	0.311859	1.000000	-0.116613	-0.119348	0.138124	-0.249365	0.018631	-0.032954
OSBB	0.050119	0.395678	-0.362587	-0.116613	1.000000	-0.238159	-0.152797	0.173090	0.578568	0.355800
UBs	0.293812	0.113663	0.407227	-0.119348	-0.238159	1.000000	0.417545	-0.323041	-0.268341	-0.162051
VVs	0.356817	0.220226	0.395384	0.138124	-0.152797	0.417545	1.000000	-0.306486	-0.316213	-0.327888
ZB	-0.386459	-0.024761	-0.804583	-0.249365	0.173090	-0.323041	-0.306486	1.000000	0.432875	0.547377
ZB1	-0.022641	0.383139	-0.569568	0.018631	0.578568	-0.268341	-0.316213	0.432875	1.000000	0.899508
ZB2	-0.054216	0.415145	-0.527405	-0.032954	0.355800	-0.162051	-0.327888	0.547377	0.899508	1.000000

Джерело: власні розрахунки на основі табл.Е.4 дод.Е

Додаток К

Структура житлово-комунальних послуг з обслуговування будинків та прибудинкових територій

Відповідно до Типового переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 року N 529, до житлово-комунальних послуг з обслуговування будинків та прибудинкових територій належать:

- Прибирання прибудинкової території;
- Прибирання сходових кліток;
- Вивезення твердих побутових відходів (збирання, зберігання, перевезення, перероблення, утилізація, знешкодження та захоронення);
- Прибирання підвалів, технічних поверхів та покрівлі;
- Технічне обслуговування ліфтів;
- Обслуговування систем диспетчеризації;
- Технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем (гарячого водопостачання; холодного водопостачання; водовідведення; теплопостачання; зливної каналізації);
- Дератизація;
- Дезінсекція;
- Обслуговування димовентиляційних каналів;
- Технічне обслуговування та поточний ремонт систем протипожежної автоматики та димовидалення, а також інших внутрішньобудинкових інженерних систем у разі їх наявності;
- Поточний ремонт конструктивних елементів, внутрішньобудинкових систем гарячого і холодного водопостачання, водовідведення, теплопостачання та зливової каналізаціїі технічних пристроїв будинків та елементів зовнішнього упорядження, що розміщені на закріпленій в установленому порядку прибудинковій території (в тому числі спортивних, дитячих та інших майданчиків);
- Поливання дворів, клумб і газонів;
- Прибирання і вивезення снігу, посипання частини прибудинкової території, призначеної для проходу та проїзду, протиковзними сумішами;
- Експлуатація номерних знаків на будинках
- Освітлення місць загального користування і підвалів та підкачування води;
- Енергопостачання ліфтів;

Джерело : складено автором за [122]

Додаток Л

АКТ-ПРЕТЕНЗІЯ
з приводу якості та кількості надання житлово-комунальних послуг

м. Львів ***„____”_____р.***

Споживач(і) _____
(прізвище, ім’я та по батькові)
_____

згідно з Договором (ами) № _____

подає (ють) Виконавцю послуг претензії приводу якості та кількості послуг
_____
(види послуг)
за відхилення_____
(якісних та кількісних показників послуг згідно з умовами договору)
_____

дата, коли зафіксовано відхилення якісних показників послуг

від “___” _____ 20__ р. до “___” _____ 20__ р.,

дата, коли зафіксовано відхилення кількісних показників послуг

від “___” _____ 20 __ р. до “___” _____ 20__ р.,

У зв’язку з викладеним Виконавець послуг _____
_____
_____.

Цей акт склали:

з боку Виконавця послуг

_____
(посада, прізвище та ініціали, підпис)

Адреса _____
Телефон _____

з боку Споживача

_____
(посада, прізвище та ініціали, підпис)

Адреса _____
Телефон _____

з боку Споживача

_____
(посада, прізвище та ініціали, підпис)

Адреса _____
Телефон _____

Джерело : складено автором за [134]

Додаток М

СТАНДАРТ
щодо кількісних і якісних показників житлово-комунальних послуг та зменшення плати у разі їх відхилення від нормативних

Вид послуги	Кількісні і якісні показники	Відхилення від показників	Допустимий строк відхилення від показників	Зменшення плати за надані послуги у разі перевищення допустимого строку відхилення від їх показників	Розрахункова одиниця
1. Централізоване опалення	своєчасний початок і закінчення опалювального сезону (протягом трьох діб із середньодобовою температурою 8° С)	надання послуг з централізованого опалення пізніше встановленого строку або дострокове закінчення опалювального сезону		на 3,3 відсотка місячної плати за кожну добу перевищення допустимого строку відхилення від показників (у разі оплати послуг щомісяця протягом року враховується те, що місячна плата розподілена на рік)	за 1 кв. метр (куб. метр) опалюваної площі (об'єму) квартири (будинку садибного типу, житлових приміщень у гуртожитках)
	безперебійне надання послуг з централізованого опалення протягом усього опалювального сезону	перерви у наданні послуг з централізованого опалення	12 годин на добу (один раз на місяць)		
	температура повітря в житлових приміщеннях (за умови їх утеплення) відповідає діючим нормам і правилам - 18° С (у наріжних кімнатах - 20° С)	фактична температура в приміщеннях нижча ніж нормативна	12 годин на добу (один раз на місяць)	на 5 відсотків за кожний градус відхилення від 18° С до 12° С у житлових приміщеннях (у наріжних кімнатах - від 20° С до 14° С) плати за період відхилення (протягом усього строку відхилення) при температурі в житлових приміщеннях нижче ніж 12 С	за 1 кв. метр (куб. метр) опалюваної площі (об'єму) квартири (будинку садибного типу, житлових приміщень у гуртожитках)

2. Централізоване постачання холодної води	безперебійне або за затвердженим режимом надання послуг протягом року	перерви у наданні послуг з централізованого постачання холодної води	не більш як 6 годин на добу при цілодобовому водопостачанні та не більш як 30 відсотків загального часу постачання води за графіком (не більше ніж два рази на місяць)	на 3,3 відсотка місячної плати за кожну добу перевищення допустимого строку відхилення	на одну особу за місяць
	склад і властивості води згідно з державним стандартом на питну воду, вимогами санітарного законодавства та дозволами Держспоживстандарту	невідповідність складу і властивостей води державному стандарту на питну воду вимогам санітарного законодавства та дозволам Держспоживстандарту	не допускається)	на 20 відсотків за весь строк невідповідності складу і властивості води	на одну особу за місяць або за 1 куб. метр холодної води
3. Централізоване постачання гарячої води	безперебійне або за затвердженим графіком	перерви у наданні послуг з централізованого постачання гарячої води	не більш як 6 годин на добу при безперебійному водопостачанні та не більш як 30 відсотків загального часу постачання води за графіком (не більше ніж два рази на місяць)	на 3,3 відсотка місячної плати за кожну добу перевищення допустимого строку відхилення від показників	на одну особу за місяць
	забезпечення нормативної температури гарячої води у точці розбору не нижче 50° С та не вище ніж 75° С	фактична температура гарячої води у точці розбору не відповідає нормативній	не більш як 2 хвилини після відкриття водорозбірного крану	при температурі гарячої води понад 50° С - плата справляється згідно з установленим тарифом; від 45° С до 49° С - зменшується на 10 відсотків за весь строк відхилення; від 40° С до 44° С - плата зменшується на 30 відсотків за весь строк	на одну особу за місяць або за 1 куб. метр гарячої води

				відхилення; нижче ніж 40° С - справляється за весь строк відхилення за тарифами на послуги з централізованого постачання холодної води	
	склад і властивості води згідно з державним стандартом на питну воду, вимогами санітарного законодавства та дозволами Держспоживстандарту	невідповідність складу і властивостей води державному стандарту на питну воду, вимогам санітарного законодавства та дозволам Держспоживстандарту	не допускається	на 10 відсотків за весь строк невідповідності складу і властивостей води	на одну особу за місяць або за 1 куб. метр гарячої води
4. Водовідведення	безперебійне водовідведення	перерви у водовідведенні	одна доба на місяць	на 3,3 відсотка місячної плати за кожну добу перевищення допустимого строку відхилення	на одну особу за місяць

Джерело : складено автором за [195]

Додаток Н

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в діяльності суб'єктів ринку житлово-комунальних послуг України : монографія // за заг. ред. О. Ковалюка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2017. 440 с. (Особисто автору належить 1,48 друк.арк. : Розділ 3.5. С. 237–259.).

2. Головчак Г. В. Інформаційне забезпечення управління якістю житлово-комунальних послуг в Україні // Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2009. Вип. 647. С. 20-26. – 0,48 д.а.

3. Головчак Г. В. Оцінка впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг // Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 18.6. С.153-159. – 0,41 д.а.

4. Головчак Г. В. Організація державного регулювання на ринку житлово - комунальних послуг України // Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2014. Вип. 794. С. 3-10. – 0,52 д.а.

5. Головчак Г. В. Внутрішньогосподарський контроль витрат на виробництво в житлово-комунальній сфері // Наукові записки. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. 2006. Вип.16. С.154-157. – 0,38 д.а.

6. Головчак Г. В. Організація системи контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2007. Вип. 37/1. С.312-317. – 0,43 д.а.

7. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю діяльності житлово- комунальних підприємств України // Українська академія друкарства. Наукові записки. 2007. Вип.2(12). С.9-20. – 0,77 д.а.

8. Головчак Г. В., Приймак В. І. Оптимізаційні моделі формування

тарифів на житлово-комунальні послуги // Формування ринкової економіки. Наукове видання ЛНУ імені Івана Франка. 2009. С.128-137. – 0,7 д.а. (особистий внесок автора : розроблено пропозиції щодо формування моделі оптимізації тарифів на житлово-комунальні послуги (0,3 д.а.)).

9. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Тарифна політика підприємств житлово-комунальної сфери // Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарювання в Україні. Вісник Львівського університету. 2005. Спецвип. 15(ч.2). С.344-349. – 0,43 д.а.

10. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Аналіз ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунальної сфери // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2004. Вип.33. С.465-469. – 0,64 д.а.

11. Головчак Г. В. Передумови та критерії формування наглядових рад при комунальних підприємствах в Україні // Міжн. зб. наук. праць WSPOLPRACA EUROPEJSKA International Collection of scientific proceedings «European Cooperation»Warsaw, Poland, 2017. Т.2. №21.С.34–47. (0,72 д.а.). [Журнал включено до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, CiteFactor].

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг України // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали ІІІ міжн. наук.-практ. конф. Львів, 27-28 квітня 2017. С.69-71. 0,17 д.а.

13. Головчак Г. В. Організаційна структура державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Харків, 24-26 травня 2017. С.29-31. – 0,2 д.а.

14. Головчак Г. В. Теоретико-методичні основи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України. : матеріали міжн. наук.-практ.

конф. Ужгород, 17-18 лютого 2017. С.22-26. – 0,21 д.а.

15. Головчак Г. В. Польський досвід реформування ринку житлових послуг: висновки для України // Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва: матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 14- 15 квітня, 2016. С.137-138. – 0,11 д.а.

16. Головчак Г. В. Передумови становлення аудиту ефективності державно- приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України // Майбутнє - аудит: матеріали міжн. наук.-практ. конф. Кривий Ріг,19 грудня2015. С.142-144. – 0,16 д.а.

17. Головчак Г. В. Проблеми сталого розвитку ринків житлово-комунальних послуг України та Республіки Бєларусь // Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях : матеріали ІІІ міжн. наук. конф. Львів, 20-21 жовтня 2015. С. 123-126. – 0,17 д.а.

18. Головчак Г. В. Особливості концесійних відносин на ринку житлово-комунальних послуг України // Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку: матеріали наук.-практ конф. Львів, 20 жовтня 2014. С. 54- 57.– 0,18 д.а.

19. Головчак Г. В. Аналіз стану ринку житлово-комунальних послуг України // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія, методологія, організація: матеріали ІІІ наук.-практ. конф. Херсон, 28-29 жовтня 2014. С.118-120. – 0,14 д.а.

20. Головчак Г. В. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах житлово-комунальної сфери // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія ,методологія, організація : матеріали ІІ наук.-практ. конф. Херсон, 10-11грудня 2013. С.106-107. – 0,11 д.а.

21. Головчак Г. В. Системний підхід до управління якістю житлово-комунальних послуг // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали І міжн. наук.-практ. конф. Львів, 23-24 жовтня, 2009. С. 19-20. – 0,12 д.а.

22. Головчак Г. В. До питання державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України // Актуальні питання реформування житлово-

комунального господарства в Україні : матеріали ІІ-ї міжн. наук-практ. конф. Макіївка, Слов'янськ, 20-22 травня 2009. С.72-74. – 0,15 д.а.

23. Головчак Г. В. Модель реформування ринку житлово-комунальних послуг України // Економіка України в умовах посилення євроінтеграційних процесів : виклики і перспективи : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 15 -16 травня, 2009. С.106-107. – 0,12 д.а.

24. Головчак Г. В. Аналіз ефективності контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. : національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 5-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених Тернопіль, 21-23 лютого, 2008. С.159-160. – 0,11 д.а.

25. Головчак Г. В. Природна монополія у житлово-комунальній сфері // Стратегія формування відкритої господарської системи в Україні: матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 16-17 травня, 2008. С.78-79.– 0,11 д.а.

26. Головчак Г. В. Як створити відділ внутрішнього аудиту на підприємстві житлово-комунальної сфери // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 3-ї міжн. наук.- практ. конф. молодих вчених. Тернопіль, 23-24 лютого 2006. С.494-496. – 0,12 д.а.

27. Головчак Г. В. Державний фінансовий контроль в сфері житлово-комунального господарства // Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти : матеріали міжн. наук-практ. конф. Полтава, 16-17 травня 2006. С.9-11.– 0,11 д.а.

28. Головчак Г. В. Аналіз розвитку житлової сфери України // Філософія економіки Івана Франка та сучасні економічні проблеми : матеріали міжн. студ.- асп. конф. Львів, 5-6 травня 2006. С.46. – 0,13 д.а.

29. Головчак Г. В. Впровадження інноваційного менеджменту в управлінні житловим фондом України // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 11-13 червня 2006. - С.253-255. – 0,12 д.а.

30. Головчак Г. В. До питання формування обліково-аналітичної системи

житлово-комунальних підприємств України // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 20-22 квітня 2007. С.46-47. – 0,13 д.а.

31. Головчак Г.В. (Хребтієвська Г. В.) Аналіз ефективності тарифної політики в житлово-комунальній сфері України // Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали 2-ї міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених Тернопіль, 24-25 лютого 2005. С.203-204. – 0,13 д.а.

32. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Деякі аспекти інноваційної діяльності у житловій сфері України // Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 21-22 жовтня 2005. С.350. – 0,11 д.а.

33. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит : сучасний стан , проблеми та перспективи розвитку : матеріали І міжн. наук.-практ. конф. Чернігів, 11 грудня 2015. С.109-111. – 0,2 д.а. (особистий внесок автора :розробка аналітичного забезпечення формування та використання звітності житлово-комунальних підприємств – 0,1 д.а.)

34. Головчак Г. В. (Хребтієвська Г. В.) Досвід Англії та Уельсу в галузі електроенергетики – уроки для України // Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи : матеріали міжн. студ.-асп. наук. конф. Львів, 12 вересня 2005. С. 214-215. – 0,12 д.а.

35. Головчак Г. В., Приймак В. І., Карабаник В. О. Оптимальне визначення тарифів на житлово-комунальні послуги // Сучасна парадигма управління і Острозька Біблія : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Львів, 9-10 квітня 2009. С.51. – 0,3 д.а. (особистий внесок автора : формалізовано критерії визначення оптимальних тарифів на житлово-комунальні послуги (0,1 д.а.)).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

36. Головчак Г. В. Класифікація витрат підприємств водопровідно-каналізаційного господарства для цілей управлінського обліку // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2007. Вип. 579. С.394-398. – 0,39 д.а.

37. Головчак Г. В. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління діяльністю житлово-комунальних підприємств України // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2007. Вип. 576. С.63-68. – 0,44 д.а.

38. Головчак Г. В., Струк Н. С. Обліково-аналітичне забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України // Вісник НУ «Львівська Політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2017. Вип.862. С. 82-93. – 0,74 д.а. (особистий внесок автора : розробка процедури державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України (0,5 д.а.)).

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Актуальні проблеми формування економічної системи України» (Львів, 24-26 січня 2003р., очна форма участі)

2. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Економіка посткомуністичних країн в умовах глобалізації» (Львів, 15-16 вересня 2004р., очна форма участі),

3. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи» (Львів, 18-19 травня 2005р., очна форма участі),

4. ІІ міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 24-25 лютого 2005р., очна форма участі),

5. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарювання в Україні» (Львів, 20-22 травня 2005р., очна форма участі),

6. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє» (Львів, 21-22 жовтня 2005р., очна форма участі),

7. III міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 23-24 лютого 2006р., очна форма участі),

8. Всеукраїнська науково-методична конференція «Проблеми теорії і практики обліку, аналізу та аудиту та шляхи їх вирішення» (Севастополь, 16-17 березня 2006 р., очна форма участі),

9. Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти» (Полтава, 16-17 травня 2006р., очна форма участі),

10. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Іван Франко та сучасні економічні проблеми» (Львів, 5-6 травня 2006р., очна форма участі),

11. Міжнародна науково-практична конференція «XXI століття: альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія» (Київ, 23-24 березня 2006р., очна форма участі),

12. Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики» (Львів, 11-13 червня 2006р., очна форма участі),

13. Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (Львів, 20-22 квітня 2007р., очна форма участі),

14. IV міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в 21 ст. :національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 22-23 лютого 2007р., очна форма участі);

15. II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні» (м. Макіївка - м. Слов'янськ, 20-22 травня 2009р., заочна форма участі),

16. Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (Львів, 24-25 жовтня 2014р., очна форма участі);

17. Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях» (Львів, 20-21 жовтня 2015р., очна форма участі),

18. I Міжнародна науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит : сучасний стан , проблеми та перспективи розвитку» (Чернігів,11.12.2015р., очна форма участі);

19. II Міжнародна науково-практична конференція «Майбутнє – аудит» (Кривий Ріг, 19.12.2015р., заочна форма участі);

20. Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (Львів, 14-15 квітня 2016р., очна форма участі),

21. II Міжнародна науково-практична конференція «Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України» (Ужгород, 17-18 лютого 2017р., заочна форма участі),

22. III Міжнародна науково-практична конференція «Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі» (Харків, 24-26 травня 2017р., заочна форма участі).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
тел./факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail:lnu@lnu.edu.ua
Код ЗКПО 02070987 Державна Казначейська служба України
МФО 820172, р.р. 35225230001061
№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029
Валютний рахунок № 26007006042 в Укрексімбанку
м. Львова МФО 325718

1, UniversytetskaStr.,Lviv, 79000, Ukraine
Phone/Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Code ZKPO 02070987 State Treasury Service of Ukraine
MFO 820172, SettlementAcc. 35225230001061
Certificate No. 17701483,Tax IN020709813029
Foreign Currency Acc.No. 26007006042 in Lviv Branch of
Ukreximbank MFO 325718

№ 692-Н від 20.02.2017 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження в навчальний процес результатів дисертаційного дослідження Г.В. Головчак, виконаного на тему:

«Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України»

Дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з тематикою наукових досліджень кафедри обліку і аудиту та кафедри економіки підприємства економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Понятійно-категоріальний апарат, методика обліково-аналітичного забезпечення державно-приватного партнерства, а також практичні рекомендації щодо використання зарубіжного досвіду для державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України, що містяться в дисертаційній роботі Г.В. Головчак, використовуються в навчальному процесі при підготовці бакалаврів та магістрів галузі знань 0305: «Облік і оподаткування», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» в наступних навчальних дисциплінах: «Облік за видами діяльності», «Облік і аудит у зарубіжних країнах», «Державне регулювання економіки», «Економіка і організація інноваційної діяльності».

Проректор з наукової роботи проф. Гладишевський Р. Є.

Львівська міська рада
ЛМКП «Львівтеплоенерго»
79040, Львів, вул. Д. Апостола, 1, тел.: (032) 267 31 31, факс: (032) 297 07 43
e-mail: office_lte@lte.lviv.ua, www.lte.lviv.ua

12.02.2017 № 04-1940 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Головчак Ганни Василівни

на тему «Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Критичний розгляд результатів дисертаційного дослідження Головчак Ганни Василівни дозволив дійти висновку, що вони є науково обґрунтованими та можуть використовуватись у практичній діяльності комунального підприємства ЛМКП «Львівтеплоенерго».

Результати даного дисертаційного дослідження використовуються при розробці окремих практичних заходів щодо усунення загроз зниження попиту на послуги підприємства. Зокрема, враховано пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні Головчак Г.В. щодо розробки стандарту якості надання житлово-комунальних послуг та ефективного функціонування підприємства на ринку житлово-комунальних послуг.

Директор ЛМКП «Львівтеплоенерго» Пакіж С.П.

ЛЬВІВОБЛЕНЕРГО

ДОЧІРНЄ ПІДПРИЄМСТВО
"ЛЬВІВЕНЕРГОРЕМБУД"
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
"ЛЬВІВОБЛЕНЕРГО"

Поштова адреса:
вул. Буйка,16
м. Львів, 79034

Юридична адреса:
вул. Івасюка,48
м. Винники,79495
р/р 26005113718 в АТ
"Райффайзен Банк
Аваль" у м. Києві
МФО 380805
ЄДРПОУ 30995056

(032) 270 63 65
(032) 270 64 65
energorembud@gmail.com

№ _503-271_від _01.03.2017_р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Головчак Ганни Василівни
на тему
«Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Критичний розгляд результатів дисертаційного дослідження Головчак Ганни Василівни дозволив дійти висновку, що вони є науково обґрунтованими та можуть використовуватись у практичній діяльності ДП «Львівенергорембуд» ПАТ «Львівобленерго».

Результати даного дисертаційного дослідження використовуються при розробці окремих практичних заходів щодо вдосконалення надання житлово-комунальних послуг. Зокрема враховано пропозиції та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Головчак Г.В., щодо створення системи управління якістю із трьома центрами відповідальності та аналізу стану регулювання ринку житлово-комунальних послуг в частині електроенергетики.

Директор
ДП «Львівенергорембуд» ПАТ «Львівобленерго» Голяк А.Ю.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
тел./факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail:lnu@lnu.edu.ua
Код ЗКПО 02070987 Державна Казначейська служба України
МФО 820172, р.р. 35225230001061
№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029
Валютний рахунок № 26005000028567, 26009000028110
в Укрексімбанку
м. Львова МФО 322313

1, UniversytetskaStr.,Lviv, 79000, Ukraine
Phone/Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Code ZKPO 02070987 State Treasury Service of Ukraine
MFO 820172, SettlementAcc. 35225230001061
Certificate No. 17701483,Tax IN020709813029
Foreign Currency Acc.No. 26005000028567, 26009000028110
in Lviv Branch of Ukreximbank
MFO 322313

№ 4907-Н від 14.11.2017

на № _____ від _____

ДОВІДКА

Видана Головчак Ганні Василівні про те, що результати її дисертаційної роботи на тему «Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України» використані під час виконання науково-дослідної роботи у Львівському національному університеті імені Івана Франка за напрямом «Розвиток обліку, аналізу і контролю в господарській системі України» (реєстраційний номер № 0114U004776) на кафедрі обліку і аудиту, в межах робочого часу, у 2017 році.

Зокрема Головчак Г.В., систематизувавши напрацювання вітчизняних науковців, розробила методичний підхід до обліково-аналітичного забезпечення договорів державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України. Отримані результати автора мають наукову й практичну цінність для удосконалення державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України..

Проректор з наукової роботи,
член.-кор. НАН України, проф. Р. Є. Гладишевський

ЛЬВІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ІНФРАСТРУКТУРИ
Львівське міське комунальне підприємство
«Львівводоканал»
вул. Зелена, 64, м. Львів, 79017, Україна, тел.: +38 (032) 275-34-39, тел./факс: +38 (032) 276-74-07 e-mail: lvivvodokanal@ukr.net

16.02.17 № Вих-Вд 1020-17 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Головчак Ганни Василівни
на тему «Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України»

ЛМКП «Львівводоканал» ознайомилось із дисертацією, поданою Головчак Ганною Василівною до захисту на здобуття наукового ступеня за спеціальністю 08.00.03 –економіка та управління національним господарством

Запропоновані дисертантом критерії формування Наглядових рад при комунальному підприємстві будуть використані при розробці доповнень до Статуту ЛМКП «Львівводоканал» у поточному році.

Відділом зв'язків з громадськістю використовується План оприлюднення публічної інформації про господарську та іншу діяльність на веб-сайті підприємства, запропонований дисертантом.

Планово-економічним відділом ЛМКП «Львівводоканал» використовується формула узагальненого критерію ефективності реформування тарифної політики, запропонована дисертантом, в частині економічного обгрунтування підвищення тарифів на послуги водопостачання і водовідведення.

Довідка видана для подання до Вченої Ради за місцем захисту і ДАК України як підтвердження використання результатів наукового дослідження в практичній роботі.

Директор ЛМКП «Львівводоканал» Вольський В.В.

30716